

7	שבחי הבעש"ט
7	הקדמה
10	רבי אליעזר, אבי הבעש"ט
13	הבעש"ט כריש דוכנא מכה את השטן
13	רבי אדם
16	הבעש"ט מתחתן עם בתו של רבי אברהם מקיטובת
18	הבעש"ט עוזב את ברודן
18	הבעש"ט והגזלנים
19	קובץ 2 - הקדמה
20	הבעש"ט חוזר לברודן
20	עם גיסו רבי גרשון
20	דין אצל רב הקהילה
21	התגלות הבעש"ט
23	כתבי רבי אדם
23	רבי אלכסנדר שוחטן
24	סיפור התגלותו מפי הרב אלכסנדר שוחטן
24	קובץ 3 - [הבעש"ט מלמד אצל מוכסן ומוריד גשם]
25	הבעש"ט בקהילת טלוסט מרפא חולים
25	הבעש"ט מציל מוכסן מכישוף
25	המוכסן ומלאך המוות
26	הרב מקריבוש נעשה חסידן
26	ה'מנורה' שיש בה מחשבה זרה
27	הבעש"ט ממנה שוחטן
27	הבעש"ט והדוקטור
28	הבעש"ט לומד ספר הזוהר
28	ההתגלות הראשונה
29	בגדים חדשים
29	הסוס שנגנב
30	קובץ 4 - [רבי דוד מקהילת לאלימייע מגלה את הבעש"ט]
30	הבעש"ט מקרב למדת

- 31 ----- [הבעש"ט יודע מקום הימצאו של בן הסוחר]
- 32 ----- [הבעש"ט רועד בתפילתו]
- 33 ----- [תפילת יום הכיפורים]
- 34 ----- [הבעש"ט מבטל שידוך שאינו הגות]
- 35 ----- [קטרוג בתפילת יום הכיפורים]
- 36 ----- [כת שבתאי צבין]
- 36 ----- [העיר באלטע תחרבן]
- 37 ----- [הבעש"ט מתקן נשמותו]
- 38 ----- [הרב מפולנאה נעשה חסידן]
- 39 ----- [הרב דקהילת רשקובן]
- 40 ----- [הרב מקהילת ראשקוב מתפלל על עירת]
- 41 ----- [קובץ 5 - [פרעות נמרובן]
- 42 ----- [רבנו גרשון ניצל מטביעה]
- 43 ----- [רשימה של ניאוף על רבי גרשון גיסו]
- 43 ----- [תענית על גשמים בירושלים]
- 44 ----- [רבי גרשון מחרים את החכם]
- 45 ----- [בתו החולה של הרב אייזיקן]
- 46 ----- [עלילה על היהודים]
- 47 ----- [אשת הבעש"ט חוששת שיחסר יין]
- 47 ----- [איך נתקרב הרב המגיד הגדול לבעש"טן]
- 49 ----- [מותו של רבי אליעזר מאמסטרדם]
- 49 ----- [הספר חמדת ימים ופיתויי שבתאי צבין]
- 50 ----- [רבי יצחק דרוביטשן]
- 51 ----- [הבעש"ט צופה מסוף העולם ועד סופו]
- 51 ----- [גנב הרסן לצרכי שבת]
- 52 ----- [העבירו את הקצב מתפקידו]
- 52 ----- [קובץ 6 - [רבי אברהם בן הרב המגיד הגדול]
- 53 ----- [עבודת השם של רבי אברהם]
- 53 ----- [ברית מילה]
- 54 ----- [נישואי רבנו אברהם והצלתו בידי אשתו]

- 55 ----- [מותו של רבי אברהם] -----
- 56 ----- [רבי אהרן קרלינר] -----
- 57 ----- [שליחות לדוכס] -----
- 58 ----- [הרבי ר' אלימלך וה'חסד לאברהם'] -----
- 58 ----- [רב שמעלקה ורבי פנחס נקראים לרבנות] -----
- 59 ----- [לתהות על קנקנו של הבעש"ט] -----
- 60 ----- [גלגול של רס"ג] -----
- 60 ----- [שני ליצים בבית הכנסת] -----
- 61 ----- [פדיון נפש לרבנית] -----
- 62 ----- [קובץ 7 - [הכנסייה בוערת] -----
- 62 ----- [הנהנה מיגיע כפו בכשרות] -----
- 63 ----- [יראת חטא של הבעל שום טוב] -----
- 64 ----- [בגיהנום] -----
- 65 ----- [איסור גזל גוין] -----
- 65 ----- [הצלתו של רבי ליביש ממזריטש] -----
- 66 ----- [לירד מעולמות עליונים] -----
- 67 ----- [תפילין פסולות] -----
- 67 ----- [ר' די פרומע ריבעלען] -----
- 69 ----- [פדיון שבויים ופקידת עקרה] -----
- 69 ----- [הבעש"ט מתפלל על גשמים] -----
- 70 ----- [הבעש"ט חולה בקדחת] -----
- 70 ----- [קובץ 8 - [ר' יוסף מגיד מישרים מתגלה אחר מותו] -----
- 71 ----- [שני מלמדים] -----
- 72 ----- [עמוד של תורה של רבי שמשון מאיר] -----
- 72 ----- [הבעש"ט מציל את המוכס] -----
- 73 ----- [דיבור עם בני אדם] -----
- 73 ----- [הבעש"ט מחיה ילד] -----
- 74 ----- [תפילת מנחה ביער] -----
- 74 ----- [בן זכר תמורת עושת] -----
- 75 ----- [גלגול נשמות בדג ובכלב] -----

76	-----	רבי נחמן
77	-----	התגלות אליהו ורבי
77	-----	גן עדן, גיהנם וחלומות אמת
79	-----	פרישות
79	-----	הקזת דם לרבי יוסף
80	-----	מותו של מוסר והספדת
81	-----	קובץ 9 - [מאתיים זהובים לחתונה]
82	-----	דברי תורה מגן עדן
84	-----	הכומר המכשף
84	-----	הבעש"ט מגלה את הגנב
85	-----	הלווית הבעש"ט
85	-----	מותו של ר' נחמן
86	-----	קובץ 10 - [כוונה בתפילה]
87	-----	קובל על הכבוד שעושים לך
87	-----	להפטר ממחשבות זרות
87	-----	הבעש"ט שולח את המוכיח לדרוש בלמברג
89	-----	הבעש"ט מרפא משוגע
90	-----	עלילה בקהילת פובליטש
91	-----	הבעש"ט מציל עגונה ומחזירה למוטב
91	-----	הבעש"ט יודע מקום המצאו של הסוחת
92	-----	הפוחזים יראים מן הבעש"ט
92	-----	השוחט שהטריף בהמה כשרה
93	-----	קובץ 11 - [הכל לטובה]
94	-----	תפילה בבית בלא נכרים
94	-----	תפילת הרב מפולנאה
95	-----	מצפה לגאולה
95	-----	כסף פסול
95	-----	הצלתו של החוכר
96	-----	הבעש"ט יודע מה יהיה בסוף השנה
97	-----	הבעש"ט מבטיח מקום בגן עדן

- 98 ----- [הבעש"ט אומר את הפשט בתוספות]
- 98 ----- קובץ 12 - [השמר לך שלא תסען...]
- 99 ----- [אני השגתי את החולה ברוחניות]
- 99 ----- [אתה גנבת איזה דברן !]
- 100 ----- [אין בכאן אפילו דיבור אחד שאמרתין]
- 100 ----- [מעולם לא לן אצלו מעותן]
- 101 ----- [על-ידי כשפים נעשה לך אחד בביתן]
- 101 ----- [סגולה נגד נחירהן]
- 102 ----- [לראות את המזיקן]
- 102 ----- קובץ 13 - [אתה תדבר רע על בר ישראלן?]
- 103 ----- [חלום]
- 103 ----- [שד נשך אותין]
- 104 ----- [מעיונות החוכמה של הבעל-שם-טובן]
- 104 ----- [בארץ הקודש נביא את הגואלן]
- 104 ----- [בנים בעלי מוםן]
- 105 ----- [הצלה מההידמקיםן]
- 105 ----- [מצוות תפילין מצילהן]
- 106 ----- [בשביל ניצוח לומדים תורהן?]
- 107 ----- [הבעש"ט מבזבז ממונתן]
- 108 ----- [השוחטן]
- 108 ----- [הבעש"ט אינו נראהן]
- 109 ----- [עונש על זלזול ברבן]
- 109 ----- קובץ 14 - [לא רצה להיות סנדקן]
- 110 ----- [שקר הסוס לתשועהן]
- 110 ----- [אצלי אין מקרהן]
- 111 ----- [שני חסידים בשם רבי דודן]
- 111 ----- [רבי גרשון בעכתן]
- 112 ----- [עונשו של משיג גבולן]
- 113 ----- [המוכיח ביטל את תפילת הבעש"טן]
- 114 ----- [כוונת אכילה של משה רבנן]

- 114 ----- [לך לביתך ותמצא את אשתך מקשה לילדן]
- 115 ----- [טיפל בחולה מעייים]
- 116 ----- [קובץ 15 - רבי נחמן מקוסוב]
- 117 ----- [שינוסו כולם]
- 117 ----- [בקהילת סלוצק]
- 119 ----- [שני מופתים]
- 121 ----- [עלילת דם]
- 121 ----- [שטר חוב של מתן]
- 122 ----- [קברו של ר' דוד פורקעס]
- 122 ----- [גניבת הלולקען]
- 123 ----- [יום כיפור בשדה]
- 123 ----- [קובץ 16 - הבעש"ט רואה למרחוק]
- 124 ----- [סכנת טביעה ביום הבר מצווה]
- 125 ----- [הבעש"ט והסוחר חסוך הבנים]
- 127 ----- [הבעש"ט מבריא את המתנגד לתן]
- 129 ----- [הרמב"ם הודה לבעש"טן]
- 130 ----- [שיחה עם הרב נחמן קאסווערן]
- 131 ----- [דגים לשבת]
- 132 ----- [הילד העיוור]
- 132 ----- [השר מקבל את מחלת האישה]
- 133 ----- [קובץ 17 - [אתה עשית היום עבירה!]
- 134 ----- [הבעש"ט מצילן]
- 135 ----- [ללמוד חכמות שיחת בהמות ועופות]
- 136 ----- [הבעש"ט מציל נערה משמדן]
- 138 ----- [שיחה עם כומר בערב יום כיפור]
- 138 ----- [תקיעת שופר]
- 139 ----- [חלום]
- 139 ----- [יין קשה פחד מפיגת]
- 139 ----- [הבעש"ט רואה סתרי הרב]
- 140 ----- [קובץ 18 - הבעש"ט מחייה ילד]

141	-----	חולה אהבת ה' /
141	-----	השוחט שרימה /
142	-----	אכתוב קצת מפטירתו /
144	-----	גלגול בכלב ובדג /
145	-----	הצלתו של בנו של הרב מיכל מזלאטושוב /
146	-----	כח סגולת התורה /

שבחי הבעש"ט

הקדמה

מאמרים

המאמרים הבאים סוקרים את הספר ואת פעילות הבעש"ט:

אנציקלופדיה יהודית דעת - הערך "רבי ישראל בעל שם טוב"

אברהם כהנא: "הבעש"ט"

בצלאל לנדוי, רבי ישראל בעל שם טוב, חייו ותורתו

על הספר "שבחי הבעש"ט"

קובץ הסיפורים הראשון על הבעש"ט ותלמידיו, הספר "שבחי הבעש"ט", הודפס לראשונה בשנת תקע"ה. אולם כנראה נאספו הסיפורים שנים רבות לפני כן.

בשנת תקע"ה יצאו לאור שלוש מהדורות של "שבחי הבעש"ט" - בקאפוסט, בבארדוטשוב ובלשצ'וב.

הנוסח של שלוש המהדורות הוא כמעט אחיד. במהדורת בארדיטשוב נשמט סיפור אחד, שנמצא בדפוס קאפוסט ובמהדורת לאשצ'וב, מפני שהמדפיס-המו"ל חשב, כי הוא אינו ראוי "להיגלות לעין כל". סיפור זה הוצא גם מרוב מהדורות "שבחי הבעש"ט" שנדפסו לאחר מכן.

מלקט הסיפורים

רבי דוב בער ב"ר שמואל ז"ל, השוחט מלינץ, היה מקבץ ומלקט הסיפורים הראשון. הוא חיבר את הסיפורים אחד לאחד, תיקן את הנוסחאות והגיה אותם משיבושים. הוא נתן לקובץ הסיפורים צורת ספר, וקרא לו בשם "שבחי הבעל שם טוב".

הספר הועתק בימיו בכתב יד בעותקים רבים והופץ בין החסידים. המחבר, רבי דוב בער מלינץ, היה מקורב לבעש"ט זי"ע ולביתו. הוא היה חתנו של רבי אלכסנדר שוחט ז"ל, סופרו של הבעש"ט זצ"ל במשך שנים רבות, וכנראה גם ממנו שמע סיפורים רבים, והוזכר ב"שבחי הבעש"ט".

במהדורת קאפוסט, שהיא הראשונה, ונדפסה בראשית שנת תקע"ה, לא נזכר בשער הספר שמו של המחבר רבי דובער השוחט מליניץ. רק בהקדמת הכותב נרמז שמו על ידי זכירת השם של חותנו רבי אלכסנדר. גם במהדורת לאשצ'וב, המהדורה השלישית של "שבחי הבעש"ט", שנדפסה באותה שנת תקע"ה, לא נזכר בשער שם המחבר.

במהדורה השניה, שיצאה לאור על ידי בנו של המחבר, רבי יהודה לייב ז"ל, והופיעה באותה שנת תקע"ה בבארדיטשוב, נזכר שם המחבר בהרחבה ובפרוטרוט:

"כל אלו הספורי נחקקו ונאמר באמת מאחד קדוש מדבר. ה"ה המופל' ומופלג בתור' ובירא' החסיד המפורסם. מוהר"ר דוב בער במוה' שמואל זצ"ל שוחט דק' ליניץ שהי' מקדם חתן המנוח החסיד המפורסם שמו נודע בשערים מוה' אלכסנדר שוחט נבג"מ שהי סופר מהיר אצל הבעש"ט כמה שנים קודם בא החסיד המפורסם מוה' צבי הירש סופר זצ"ל ואח"כ היו שניהם סופרים. ונעשה אח"כ שו"ב בק"ק שדה לבן ואח"כ בק"ק ברדיטשוב. ואח"כ נעשה שו"ב בפקודת הבעש"ט בק' נעמרוב יע"א".

מטרת הספר

מטרת הספר נאמרה בשער מהדורת קאפוסט.

"ספורי נפלאות ונוראות מכבוד אור ישראל וקדושה.. הרב האלקי מ' ישראל בעש"ט זיע"א... ורבי התועליות הנמשכים מזה להלהיב לבות ב"א לעבודתו ית".

בשער מהדורת בארדיטשוב:

"ורבי התועליות הנמשכים מספורים אלו מבואר בהקדמה באריכות. יתעוררו הרעיונים ויתלהטו הלבבות עם כי ישימו עיניהם ולבם להבין להשכיל על כל פרטי הדברים והיו עמם וקראו במ כל ימי חייהם למען ילמדו ליראה את ה' אלקיהם ולעבוד בלב שלם את מלכיהם".

בהקדמת מהדורת קאפוסט נאמר בין השאר:

"הנה אחר שהגיעו כתבי קדש אלו לידי מנפלאות ה' אשר גילה ע"י עבדיו הקדושים ובעז"ה אין דור שאין בו צדיקים מפורסמים... ואחרי רואי גודל ורב התועליות הנמשכים מזה בפרט כמ"ש בפנים כי הבעש"ט אמר שהעוסק בשבחי הצדיקים הוא כאילו עוסק במעשה מרכבה... ואחרי ראותי גודל ועוצם תשוקת המתאוים להעתיק כתבי קודש אלו..."

הדפוס הראשון

הראשון שהדפיס את הספר היה רבי ישראל ב"ר יצחק יפה ז"ל, מדפיס בקאפוסט, ומקורב לרבי שניאור זלמן מלאדי זצ"ל, בעל ה"תניא". כנראה שהכניס קצת שינויים בסדר של הספר, ביחוד של החלק הראשון. כי אותם הסיפורים שמביא רבי דוב בער המחבר, רבי ישראל המדפיס שמע אותם מפי האדמו"ר הזקן זצ"ל בסדר אחר, וכך הדפיס אותם, והוא מציינם בפירוש בציון "עד כאן", שמע את הנוסח מפי הרב זצ"ל, בעל התניא. נוסח זה נדפס גם במהדורות האחרות.

המהדורות הראשונות

בשנת תקע"ה יצאו לאור שלוש מהדורות. הראשונה בקאפוסט, בראשית השנה (ההסכמה למהדורה זו נכתבה בחודש חשוון תקע"ה); השניה - בבארדיטשוב (ההסכמות נכתבו באסרו חג של פסח, בכ"ז בסיון, וביום ג' פ' שלח); השלישית בלאשצ'וב בגאליציה (ההסכמה מיום כ"ג מנחם אב).

למהדורת קאפוסט יש הסכמה של "הרב המאה"ג מ"צ דקהילתנו יצ"ו", היינו של קאפוסט. רבי משה במוהר"ר ישראל רבה של קאפוסט אוסר על הדפסת הספר במשך שש שנים. למהדורת בארדיטשוב ישנן כמה הסכמות - הראשונה של הגאון רבי בצלאל בהגאון האמיתי מו"ה מאור מרגליות אב"ד ור"ם ומ"צ דפ"ק אוסטרעהא. רבי בצלאל היה גאון מפורסם בדורו, בנו של הגאון רבי מאיר מרגליות, אב"ד של לבוב ושל כל הגלילות והסביבה של אוקראינה, אישיות מפורסמת בעולם היהודי, תלמידו המובהק של הבעש"ט זי"ע; הגאון רבי מאיר מ"מ דק"ק זעלווא, "הרבנים מופלגים מאורות גדולים וכו' דינים דק"ק אוסטראה" - וגם הרבנים המסכימים האלה אוסרים להדפיס הספר בלי רשות המדפיס רבי שמואל מבארדיטשוב במשך שש שנים. למהדורה זו ישנה עוד הסכמה מאת ר' ישראל שלום ב"ר יעקב דיין דק"ק אוסטראה "וכעת מתגורר פה ק"ק ליבר טוב". ר' ישראל שלום מספר בהסכמתה שבעברו את בארדיטשוב -

"באתי לבית הנגיד מוהר"ר שמואל מדפיס דק"ק הנ"ל בשביל להראות לו גוף הכתב כ"י מהמספר השבחי הבעש"ט הוא מחותני המנוח הרבני הוטיק המפורסם מ' דוב בער שו"ב דק"ק לינץ הנ"ל כדי להראות אם מכוון כפי הדפוס דק"ק קאפוסט כי הוא היה המספר הראשון".

במהדורה השלישית של אותה שנת תקע"ה, בלאשצ'וב, ישנן שתי הסכמות, של הרב הגאון רבי מרדכי זיסקינד הרב דק"ק לאשצ'וב ושל הרב הגאון מטישוויץ.

מהדיר הספר בלאשצ'וב, הדפיס את שבחי הבעש"ט, למרות האיסור במהדורת קאפוסט להדפיס את הספר במשך שש שנים מיום הופעתו. ר' דוד אומר בהקדמתו:

"יען כי שבחי הבעש"ט ירוממו בקהל עם וזכרו נפלאותיו אשר עשה... וכעת נבעו מצפוניו... על במתי הדפוס בק"ק קאפוסט במדינות רוסיה להעלותהו. ואם אמנם הרב המ"ע דשם לרגל משיגי גבול פרש רשת בפח לטמנהו, בלתי להדפיס משך שש השנים, כלכלתי דברי במשפט לפני יודעי דת ודין להורהו. ורבו המתירין שנית להמציאהו.

א' כי אין בדברי אחד יחיד לגזור אומר ויקם לקוממהו...

ב' גדולה התשובה שמגעת עד כסא כבוד הרב הגאון המפורסם אב"ד דק"ק לבוב, ושאר גאוני הזמן הוציאו לאור משפט דת הדפסת ספרים ממדינת' למדינה. אין כאן לא חרם ולא איסור שנית להדפיסהו.

ג' גם ממקור חוצב מכתבו נרא' שלא גזר רק שלא להשיג גבול המדפיס אשר זה יצא ראשונה פרי מעשהו ונראה בעליל שנדפס פעם שנית על סמך הסכמה הלז. וגם הם ספו תמו. ואינם בנמצא כי ישאל איש מרעהו. ומאד גברו העם המתאוהו בתר תאוהו רצים ושבים. וכמטמונים לחפשהו..

"ע"כ תמכתי יסודות בשערי המתירים והביאות" לבית הדפוס...".

למהדורת לאשצ'וב של שבחי הבעש"ט נתנו הסכמותיהם הרבנים הגאונים, הרב המא"ג אב"ד דק"ק לאשצ'וב רבי מרדכי זיסקינד ז"ל, והרב הגאון רבי אברהם יעקב מטישוויץ ז"ל.

מהדורות נוספות

הספר "שבחי הבעש"ט" נתפשט במהירות גדולה ושלוש המהדורות שהופיעו לראשונה במשך שנה אחת, אזלו מיד.

הספר תורגם מיד עם הופעתו בלשון הקודש לאידיש. כנראה שהדרישה לספר זה היתה עצומה. בשנתים הראשונות לאחר הופעת הספר בעברית, הופיעו באידיש שתי מהדורות בתקע"ו ובתקע"ז.

במשך שנים מועטות הופיעו כמה מהדורות נוספות, ועד היום - עשרות מהדורות. ישנן עשרות מהדורות של "שבחי הבעש"ט", גם בלשון הקודש וגם בתרגום בידיש ובלאדינה.

מן המהדורות האחרונות של שבחי הבעש"ט ניתן לציין את אלה:

• ספר שבחי הבעל שם טוב השלם: עם מפתחות ותמונות. העורך הראשי - הרב אליהו חיים קרליבך. ירושלים תש"ן.

• שבחי הבעש"ט, מהדורה מדעית בידי אברהם רובינשטיין, תשנ"ב.

• שבחי הבעש"ט, תש"ס, ניו יורק.

על מהדורת האינטרנט של הספר

מהדורת האינטרנט של הספר נכתבה בעקבות מהדורת ירושלים תרצ"א. השתמשנו בתיקונים שנדפסו במהדורת "יד בנימין", ירושלים תשכ"ט, וכן במהדורת ברוקלין תשמ"ג. הקדמה זו נכתבה על פי המבואות שכתבו ר' בנימין מינץ למהדורת יד בנימין, ירושלים תשכ"ט, ובצלאל לנדוי למהדורת ברוקלין תשמ"ג.

אמר המדפיס:

בהיות שראיתי בכתבים שהעתקתי ממנו בסדר ההשתלשלות והתגלות הבעל-שם-טוב, זכותו יגן עלינו, דברים שלא כסדרן, ובשם האדמו"ר הרב, נשמתו בגנזי מרומים, שמעתי הכול בסדר נכון ובביאור היטב, לכן אדפיס כאשר שמעו מפיו הקדוש, ומה שנסתעף מזה אכתוב אחרי זה, ככתוב בכתבים הנ"ל.

[רבי אליעזר, אבי הבעש"ט]

הרב מורנו אליעזר, אביו של הבעל-שם-טוב, היה דר במדינת וולחאי סמוך לספר, והיה הוא ואשתו זקנים. פעם אחת באו שודדים לעיר ושבו אותו בשביה, ואשתו נמלטה אל עיר אחרת. ומרוב עניותה נעשתה מילדת, ומזה היה פרנסתה. והוליכוהו השבאים למדינה רחוקה, מקום שאין שם יהודים, ומכרו אותו שם. וישרת את אדוניו באמונה, וישא חן בעיניו, ויפקידהו על ביתו. ויבקש פני אדוניו שייתן לו

רשות לשבות ולנוח ביום שבת-קודש, ומילא את שאלתו. ויהי כי ארכו לו הימים רצה לברוח להציל את נפשו, ונתגלה לו בחלום: אל תדחק את השעה, כי עדיין צריך אתה להיות במדינה זו.

ויהי היום, והנה אדוניו היה לו איזה עסק ועניין עם המשנה ויועץ המלך, וייתן את הרב מורנו רבי אליעזר במתנה לו, ויפליא אותו ויגדילהו בעיניו. ומיד כאשר בא למשנה מצא חן בעיניו, ונתן לו חדר מיוחד שישב שם, ולא היה מוטל עליו שום שירות בעולם, כי אם כאשר בא המשנה מהמלך אזי יצא לקראתו בספל מים לרחוץ את רגליו, כי כן הוא מנהג השרים הגדולים. ובכל אותו משך הזמן היה עוסק בתורה ותפילה בחדר מיוחד לו.

פעם אחת היה למלך איזה מלחמה גדולה, ושלה אחר היועץ שיתיעצו איך יהיה טכסיסי המלחמה, המצב והמשחית. ובהיות שהיה קשה לעמוד עליו לא יכלו לעמוד על אמיתות הדבר איך לעשות, ונתמלא המלך קצף וחמה על אשר המשנה לא יוכל לעמוד בעת צרה, וילך המשנה סר וזעף לביתו.

וכשבא לביתו הלך מורנו רבי אליעזר לקראתו בספל מים לרחוץ את רגליו כדרכו, ולא קיבל. ושכב על משכבו בפנים זועפים. ויאמר הרב אליו: אדוני, מדוע פניך זועפים? ספר נא לי! ויגער בו המשנה. אבל בהיותו משרת נאמן לאדונו וחפץ בהיצדקו, השליך נפשו מנגד ובא אליו פעם ושתיים, עד שהוכרח המשנה לספר לו המאורע. ויאמר לאדונו: הלוא לאלוקים פתרונים, כי ה' איש מלחמה! אני אתענה הפסקה, ואשאל מהשם יתברך על רזא דנא (=הסוד הזה), כי הוא גלי רזיא (מגלה סודות). וישאל על-פי שאלת חלום, וישיבוהו כל אופני המלחמה איך יהיה, הכול כאשר לכל בביאור היטב.

ויהי למחרת בא אל אדונו ויספר לו כל עצת ה' שהורוהו מן השמים, וייטב בעיניו מאוד, ומיד הלך אל המלך בשמחה רבה. ויען ויאמר:

אדוני המלך, זאת העצה היעוצה! ויספר אליו הכול כאשר לכל. וכאשר שמע המלך את כל דברי המשנה. ויאמר המלך: הנה זו העצה פלא יועץ, ואין זה שכל אנושי, אם לא מאיש אלוקי אשר הופיעו עליו די מדרהון עם בישראל לא איתוהי (מי שאינו דר עם בני אדם, מלאכים), או להיפוך - מרוח טומאה. והנה אני ידעתיך שאינך איש אלוקי בשום אופן, אין זאת כי אם שאתה מכשף. והוכרח המשנה להודות על האמת, ולספר לו כל המאורע.

ובכתבים כתוב בזה הלשון:

פעם אחת נסע המלך עם חילותיו בספינות ללחום על חזקת (אזור) אחת. ויהי בבואם ותקטן בעיניו.

ויאמר המלך: הנה היום רד מאוד והחזקת קטנה, נלין פה מרחוק קצת ובבוקר השכם לא נטריח את כל אנשי מלחמתנו כי במעט עם נתפסנה.

והנה הרב הנ"ל היה גם כן מלח על ספינה אחת, והודיעוהו בחלום שילך ויאמר אל המלך שאל יקל בעיניו מלחמה הזאת, כי יאבד הוא וכל חילו. כי הנה בים סביב העיר עמודי ברזל בכל סביבות העיר, ואי אפשר להגיע שם בספינות, כי מיד יתהפכו הספינות, כי אם דרך מבוא העיר. וגילו לו גם דרך הישר בסימנים מובהקים שלא יתעו בדרך.

והמלך קם בזריזות עם כל מחנהו, והתחילו לעורר את המלחים שישוטטו עם הספינות, והרב הנ"ל לא רצה לשוט ואמר: יש לי דבר סתר עם המלך. ומיד ויגלחו אותו ויחליפו את שמלותיו ויבוא אל המלך בספינה קטנה.

ויספר למלך את אשר גילו לו מן השמים.

ויאמר למלך: אם אין אתה מאמין בזה, ישלח המלך ספינה קטנה עם חייבי מיתה, ונראה מה יהא בסופם. ויעש המלך כן. וכאשר הספינה באה אל מקום העמודים נתהפכה הספינה ונאבדו כל האנשים אשר היו בה.

ויאמר המלך: אם כן עוצו עצה מה לעשות.

ויאמר לו הרב: יש דרך ישר שהוא מבוא העיר, אשר אנשי העיר הולכים ושבים בה. ויורהו הסימנים, ויעשו כן, והצליח המלך ותפס את החזקת הנ"ל.

(עד כאן)

ויגדלו המלך להרב הנ"ל ויעשהו לשר צבא מלחמותיו, כי ראה בעינה פקחא כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה מצליח, ובכל מקום אשר שלחו המלך ללחום מלחמתו היה מצליח מאוד. והנה בתוך כך נפל לו בלבו מה יהיה בסופו, אולי עתה העת לברוח אל מקומו. וגילו מן השמים שעדיין צריך אתה להיות במדינה זו.

ויהי היום וימת המשנה, וישת אותו המלך על מקומו להיות יועץ למלך, כי מצא חן בעיניו, ויתן לו אישה את בת המשנה, אבל הרב לא נגע בה בעזרת השם, וראה כל התחבולות שלא ישב בביתו. ואף אם נזדמן איזה עת שהיה בביתו, לא נגע בה בכלל.

והנה במדינה הנ"ל לא היה רשאי שום יהודי לדור שם, וכשמצאו איזה יהודי אחת דתו להמית, והוא היה כך כמה שנים.

פעם אחת אמרה לו אשתו: אמור לי מה מום מצאת בי שלא נגעת בי, ואין אתה עושה עמי כדרך כל הארץ?

ויאמר: הישבעי לי שלא תגלי לשום אדם ואומר לך האמת. ותישבע לו.

ויאמר לה: יהודי אנוכי. ומיד שלחה אותו לארצו עם כסף וזהב רב מאוד, אבל ליסטים שדדו אותו בדרך ולקחו כל אשר היה אצלו.

ובהיותו בדרך נגלה אליו אליהו זכור לטוב ואמר לו: בזכות זה יולד לך בן שיאיר עיני ישראל, ועליו יקוים: ישראל אשר בך אתפאר. ובא לביתו ומצא את אשתו שהיא בעזרת השם בחיים, ונולד להם הבעל-שם-טוב לעת זקנותם, שהיו שניהם סמוך למאה שנה.

(ואמר הבעל-שם-טוב, שלא היה באפשרי להמשיך נשמתו כי אם כאשר כלה תאוותו).

ויגדל הילד וייגמל, והגיע עת אביו הנ"ל למות, וייקחהו על זרועו ויאמר: הנה אני רואה שאתה תאיר נרי ולא זכיתי לגדל אותך, אבל אהובי זאת זכור תזכור כל ימי חיך, שה' איתך, לכן לא תירא שום דבר.

[הבעש"ט כריש דוכנא מכה את השטן]

ויהי אחרי פטירת אביו ויגדל הילד, והנה אנשי העיר, מפני שיקרה נפש אביו מאוד בעיניהם גמלו חסד עמו ויתנו אותו למלמד שילמד אתו, והצליח בלימודו מאוד, אבל מפני שדרכו היה ללמוד כמה ימים ואחרי זה לברוח מבית-הספר, ויחפשו אחריו ומצאו אותו יושב לבדו ביער, ותלו הדבר מפני שהוא יתום ואין משגיח עליו, הוא נער משולל. והביאו אותו עוד פעם למלמד. וכן היה כמה פעמים, הוא בורח אל היער להתבודד שם, עד אשר בהמשך הזמן נתקרר הדבר ונתייאשו מליתן אותו למלמד.

ויגדל הילד שלא כדרך הארץ, וישכר את עצמו להיות "באהעלפער" (עוזר למלמד), להוליך ולהביא תינוקות של בית רבן אל בית התלמוד ולהוליכם לבית-הכנסת, לאמור 'אמן יהא שמיה רבא' וקדושה, ואמן בקול נעים. וזאת הייתה עבודתו הקדושה עם תינוקות של בית רבן, שהוא הבל שאין בו חטא.

וכל עת הליכת התינוקות היה מזמר עימהם בקול נעים ובחשק רב ויישמע למרחוק, כי עבודתו עלתה למעלה למעלה, כי היה הנחת גדול למעלה כמו מהשיר שהיו הלוויים אומרים בבית-המקדש, והיה עת רצון גדול למעלה.

ויבוא גם השטן בתוכם, כי הבין עד היכן הדברים מגיעים, ונתיירא לנפשו פן יגיע העת שיתבלע מן הארץ. ויתלבש השטן במכשף אחד. ויהי בעת הליכת הבעל-שם-טוב עם התינוקות בחשק רב ובקול זמר אף נעים, נתהפך המכשף לחיה רעה הנקרא "וואקילאק", ויפול עליהם וינוסו כולם מפחדו. ויש מהם שנפלו לחולי, רחמנא ליצלן, ויתבטל התמיד.

ויהי אחרי כן, ויזכור הבעל-שם-טוב את דברי אביו זכרונו לברכה, שלא יירא משום דבר כי ה' אתו, ויתחזק בה' אלוקיו. וילך אל בעלי-הבתים, אבותיהם של התינוקות, ודיבר על ליבם שיתנו הילדים על ידו, כי הוא יעמוד עליו ויהרגהו בשם ה'. ולמה יבטלו תינוקות של בית רבן אשר הוא גדול מאוד. וישמעו לדבריו. ולקח בידו מקל טוב וחזק, ויהי כאשר הלך עם הילדים בשיר וקול נעים בגיל ורנן, נפלה עליהם החיה הידועה, וירוץ אליה ויכה אותה על מצחה ותמות.

ולמחרתו נמצא שהערל המכשף מוטל נבלתו לארץ.

ומאז נעשה שומר לבית-המדרש. וכך היה דרכו: כל זמן שהיו יושבי בית המדרש נעורים היה ישן, וכשישנו הנעורים, אזי נעור מלישון, ועבד עבודתו עבודה תמה, עד שבא העת שיעורו בני אדם, אז חזר לישון, וכסבורים היו שהוא ישן כל הלילה מרישא לסיפא.

[רבי אדם]

שמעתי מהרב רבי שמעון, הרב דקהילת קודש רשקוב, בן הרב דקהילת קודש פולנאה.

מעשה שהיה איש אחד, ונקרא שמו רבי אדם, וממנו באו הכתבים לבעל-שם-טוב. כי בא פעם אחת למערה אחת ומצא שם כתבים, שהם רזים וסיתרין דאורייתא.

פעם אחת ביקש רבי אדם הנ"ל את הקיסר על סעודה אחת, והבטיח לו הקיסר. והוא היה דר בבית קטן מאוד.

והסעודה היה, שראה מלך אחד הכין סעודה בשביל מלך אחר, והייתה ההכנה שתי שנים, בכדי שבתוך זמן זה יבנה פלטרם גדולים. ועשה עליות של זכוכית טובות שקורין "קריסטל" טוב ומהודר. ועל העליות הולכת אמת המים, ודגים משוטטים במים הנ"ל לכאן ולכאן. והכין "קרידענצין" (מזנונים) של כסף וזהב ואכילה ומשקאות ומשרתים לפי כבוד המלך. והגבילו זמן על איזה יום יבוא המלך הנ"ל לסעודה. ועל יום זה ביקש רבי אדם הנ"ל את הקיסר לסעודה. ונסע הקיסר הנ"ל עם כל שרי המלוכה לרבי אדם הנ"ל על הסעודה.

והיה בתוך שרי המלוכה שר אחד שונא לישראל מאוד, ורצה לפתות את הקיסר שלא יסע הקיסר על סעודה, כי יהיה לו בושה, שידע שאין לו לא פלטרין ולא סעודה והקיסר לא שמע אליו ונסע. ובדרך פיתה אותו גם כן שיחזרו לחצר הקיסר, ולא שמע אליו גם כן. ואף-על-פי-כן שלח שר אחד לראות אם הכין מה לסעודה ואם יש מקום בביתו. ובא השליח ואמר, שבית קטן יש לו כמו שהיה מקודם. ואף-על-פי-כן נסע הקיסר.

וכשבא סמוך לעיר שלח עוד שליח, והשיב תשובה כבראשונה. וכשבא הקיסר לרחוב שדר שם רבי אדם, ראה פלטרין גדולים וחצר גדול. ונכנס לחצר עם שריו ועבדיו, ומיד לקחו העבדים כל הסוסים להעמיד אותם ברפתים. ועבדו המשרתים כל אחד ואחד במה שנתמנה, רק שהיו כולם אילמים, ואכלו ושתו כל טוב. ואמר להם רבי אדם: אכלו ושתו כרצונכם, אך לא יקח אחד מכם מכאן שום כלי מהכלים.

אחר-כך אמר רבי אדם: כל אחד ואחד מה שירצה יאמר לפני: דבר זה אני רוצה! ויניח ידו בכיס שבבגדים שלו וימצא אותו דבר. והתחיל הקיסר ואמר דבר, ומצא בכיס בגד שלו. וכן עשו כך שרי המלוכה.

וכשהגיע לאותו השר שונא לישראל אמר גם כן איזה דבר, ואמר לו: שים ידך בכיס הבגד שלך. וכשנתן ידו בתוך כיס של בגד שלו, טינף את ידו והוציא את ידו מטונף בצואת אדם, והיה סירחון גדול. וציוה הקיסר לדחות אותו לחוץ. ורחץ את ידו במים ולא הועיל. והתחיל להתחנן לפני רבי אדם.

ואמר לו רבי אדם: אם תקבל עליך שלא תהיה יותר שונא לישראל - מוטב, ואם לאו - יהיו ידך מטונפות על ימי חייך. וקיבל עליו.

ואמר: אין לך תקנה כי אם איש יהודי אחד ישתין על ידך, ובזה תרחץ, ויועיל לך, וכן היה.

והקיסר נטל שתי כוסות מ"קרעדענץ" אחד וטמן בחיקו. ואחר שנסע הקיסר נעלמו הפלטרין ולא נחסרו בו כי אם שתי כוסות ומה שאכלו ושתו. וכשהגיעו ה"גאזעטין" (עיתונים) בעולם על החידוש שנעשה, שנעלמו כל הפלטרין עם כל ההכנות, וחזרו הפלטרין הכל בשלמות רק שנחסרו שתי כוסות ומה שאכלו ושתו. וכשהגיע ה"גאזעטין" (עיתונים) להקיסר, שלח איגרת למלך הנ"ל וכתוב בתוכו: יש אצלי יהודי אחד שהביא לנו הפלטרין שלך, ואנו אכלנו הסעודה שהכנת, ולסימן אני שולח לך שתי כוסות שלך.

פעם אחת אמר לו אישתו לרבי אדם: עד מתי נצטער בהאי דוחקא?! ואמר לה: מה בקשתך? איזה בגד שתרצי, לכי לחדר שקורין "קאמער" (מחסן) וטלי מן המוט "יופע" (מעיל) כמו שאת מבקשת. והלכה אל החדר, ולקחה מן המוט "יופע" כפי רצונה, והכניסה לבית. והפציר בה שתחזיר, ואמר: מוטב לנו לסבול את הדוחק בהאי עלמא. ועשתה כן והחזירה את ה"יופע".

והוא עשה שאלת חלום למי למסור את הכתבים שלו. והשיבו: למסור לרבי ישראל בן אליעזר מעיר אקופ. וקודם מותו ציוה לבנו יחידו: הנה יש תחת ידי כתבים שהן רזין דאורייתא, אבל אינך ראוי להם. תחקור אחר עיר אחת ושמה אקופ, ושם תמצא איש אחד הנקרא ישראל בן אליעזר, והוא כבן ארבע-עשרה שנים, ותמסור לו את הכתבים, כי המה שייכים לשורש נשמתו. ואם תזכה שילמד עמך - הרי טוב.

בנו של רבי אדם מעביר הכתבים לבעש"ט

ויהי אחר פטירת הרבי אדם, הנה בנו יחידו היה מופלג גדול בלימוד ומושלם בכל המעלות. לקח עגלה עם סוסים ונסע מעיר לעיר עד שהגיע לעיר אקופ, ונתאכסן אצל פרנס החודש. ושאלהו: מאין אתה ולאן אתה הולך? כי לפי הנראה אין כוונתך לקבץ ממון.

וישב לו: הנה אבי המנוח זכרונו לברכה היה צדיק מפורסם, וציוה עלי לפני הסתלקותו לישא אישה פה קהילת-קודש אקופ, ומוכרח אני לקיים כל דבריו. ומיד ותהום כל העיר, שהיו לפניו כמה שידוכים. ונשתדך עם נגיד אחד, כי נשא חן בעיני כל רואיו.

ויהי אחרי החתונה התחיל לחפש אחרי האיש שהוא מבקש, ולא מצא כי אם את ישראל שהוא משרת בבית-המדרש. ואחרי שהסתכל עליו בעיני פקחא, נראה לו שאין תוכו כבדו, ויכול להיות שזהו האיש שהוא מבקש.

ויאמר לחותנו הנה בביתכם קשה עלי הבלבול ולא אוכל ללמוד. יעשה נא מעלתו לי מחיצה קטנה בבית-המדרש שאוכל שם ללמוד כסדר, ובמקום רינה שם תהא תפילה. וכוונתו הייתה שיהא מצוי עמו תמיד בכדי שיעמוד על בוריו. ולא אחר חותנו לעשות הדבר, כי יקר הוא מאוד בעיניו, ויעש כן. ויצוו לבעל-שם-טוב שישרת את חתנו הרב, ועבור זה ישלם לו, וכן עשה.

פעם אחת בלילה כשישנו כולם, עשה בן הרב את עצמו כאילו גם כן ישן. ויעמוד הבעל-שם-טוב על עמדו כדרכו על התורה ועל העבודה. ובחן אותו פעם ושתיים.

בלילה השלישי עמד הבעל-שם-טוב ולמד, ובתוך כך ישן הבעל-שם-טוב. ויעמוד הרב ולקח קונטרס אחד מהכתבים וינח לפניו, ועשה את עצמו עוד כאילו הוא ישן, וכאשר נעור הבעל-שם-טוב וראה את הקונטרס נזדעזע מאוד, ולמד אותם ויצנע בתוך חיקו. וכן עשה בן הרב עוד בלילה אחרת, עד שראה בברור שזה האיש שציוה עליו אביו למסור לו הכתבים.

ויקרא לו ויאמר: הנה אדוני אבי זכרונו לברכה הניח לי כתבים אלו, וציוה עלי שאמסור לך, והנה כל הכתבים הם לפניך. אך בבקשה ממך, תיקר נא נפשי בעיני אדוני שתלמד עמי.

וישב לו: טוב הדבר, אבל בתנאי שלא ידע שום בן-אדם זולתך, ולא יהיה ניכר ממך שום תנועה, כי אם שתצווה עלי לשרת אותך כמקודם, וכן עשו.

ויהי אחר-כך ויאמר בן הרב לחותנו: הנה אני רוצה כעת פרישות יתרה, אם אפשר להשיג חוץ לעיר בית לבד, ואשב שם על התורה ועל העבודה. ויעש כן. ויבקש את חותנו שישכור את הנער ישראל שישב עמו לצוותא, ושישרת אותו בכל עת שיצטרך לשלוח. ויעש כן, כי האיש נכבד מאוד.

וכאשר ראו אנשי הקהילה שרבי ישראל לומד עם בן הרב, אמרו שבוודאי זכות אביו גרמה לו שיבוא בן הרב לכאן ויקרבהו, כי נראה להם שכהיום הוא הולך בדרך טובים. ויתנו לו אישה. אבל לא ארכו לה הימים, ומתה אשתו הנ"ל.

וכאשר נכנסו לבית התבודדותם שם למדו כל הצורך בגפ"ת ופוסקים וגם כל כתבי הקודש. והנה בכתבים הנ"ל היה קבלה אלוקית, וגם קבלה מעשית.

פעם אחת ביקש בן הרב את הבעל-שם-טוב שיוריד את שר התורה בכדי שיבינם איזה דבר. ודחה אותו הבעל-שם-טוב ואמר, כי אם נטעה חס ושלום בכוונה, אז יוכל להיות סכנה חס ושלום, מפני העדר אפר פרה. ויפצר אותו יום יום עד שלא יוכל להשיב את פניו. ויתענו הפסקה משבת לשבת ועשו טבילות כראוי, ובמוצאי שבת-קודש כיוונו כוונות ידועות. ומיד צעק הבעל-שם-טוב: וי, וי, כי טעינו, וירד שר האש, ובוודאי ישרוף כל העיר. לכן אתה שהוחזקת בעיני כולם לחסיד גדול, לך מהרה לחותנך ולכל העיר שהמה יצילו את נפשם, כי מהרה ישרוף העיר. וכן הוזה. ויגדל האיש מאוד בעיני כולם לאיש אלוקי ולאיש מופת.

ויהי אחרי כן ארכו לו הימים, ויפצר שנית בבעל-שם-טוב שיוריד את שר התורה, ויסרב הבעל-שם-טוב. על-כל-פנים הוא הפציר בו כמה ימים עד הוכרח לעשות רצונו. והתענו הפסקה כנ"ל.

ויהי במוצאי שבת-קודש כאשר כיוונו הכוונות הידועות, ויצעק הבעל-שם-טוב: אהה! כי בעבור זה נגזר על שנינו מיתה בלילה זה. אבל זו תקנתנו, אם נתחזק על עמדנו לכוון כוונות כל הלילה שלא לטעום טעם שינה, אזי בת דינא בטל דינא (לן הדין - בטל הדין)! אבל אם נתנמנם, חס ושלום, הרי שינה הוא מסיטרא דמותא, יהא אחיזה לבעל-דבר לשלוט עליו לגמרי. ועשו כן כל הלילה. וקודם אור הבוקר לא יכול בן הרב לעמוד על נפשו ונתנמנם מעט, וכשראה הבעל-שם-טוב אז רץ במרוצה ועשה רעש גדול שנתעלף פתאום, והעירו אותו ולא הועילו. וקברוהו בכבוד גדול.

[הבעש"ט מתחתן עם בתו של רבי אברהם מקיטובר]

אחרי זה לקח לו דרך אחרת, וילך משם לקהלה הסמוכה לקהילת-קודש ברוד, ונעשה שם מלמד להועיל, וימצא חן בעיני כולם. והיה למדן מופלג עד מאוד, והיה חכם גדול עד שכל דברי הקהילה נחתכים ונגמרים על פיו. וכאשר היה ריב בין אנשים ויבואו אליו, היה מוציא לאור משפטם, ושניהם הזכאי והחייב היה לבם שלם עמו, כי ברוב חכמתו היה מדבר על לבם שייטב בעיני כולם.

והנה הרב מורנו רבי גרשון קיטבר היה ראש-בית-דין בקהילת-קודש ברוד, ואביו הרב מורנו אברהם היה לו דין ודברים עם אחד מאנשי הקהילה שהיה הבעל-שם-טוב שם, ויבוא הרב מורנו רבי אברהם לשם וידבר עם בעל דינו שיסע אתו עמו לקהילת-קודש ברוד לגמור ביניהם על-פי דין-תורה.

ויאמר האיש: הנה יש אתנו פה מלמד אחד מופלג בתורה, והוא דיין צדק, אשר בכל פעם שיבוא דין לפניו אזי שני הצדדים לבם שלם עמו, כי הוא מסביר הפסק היטב, נבוא נא לפניו.

ומיד כשבא מורנו רבי אברהם לפני הבעל-שם-טוב, ראה ברוח-קדשו שבתו היא בת-זוגו. והנה אז היה דרך הלומדים גדולים כשבא לפניהם אורח הגון אומר לפניו פשט. ויאמר הבעל-שם-טוב לפניו על איזה

רמב"ם פשט בחריפות גדולה, ועוד אמר לפניו כמה פשטים, עד שנמשכה נפשו אחריו ותקשר נפשו בנפשו. ואחרי-כן סדרו בעלי-הדין טענותיהם לפניו, והיו ביניהם טענות וסכסוכים רבים, וכמו שעה הוציא לאור משפטם משפט אמת לאמתו, ויפלא מאוד בעיניו, ויאהבהו מאוד.

הנה בין כך נתוודע לו שהבעל-שם-טוב פנוי וצריך לישא אישה, ולהרב מורנו רבי אברהם הייתה לו בת גרושה. ויבוא אליו בסתר ויאמר להבעל-שם-טוב: הנה שמעתי שמעלתו נצרך לאשה, אולי יכשר בעיני מעלתו לישא את בתי?

וישב לו: טוב הדבר, אבל בהיות שבקהילה זו רבים מהנגידים חפצים בי, לכן נצטרך להסתיר הדבר לבל יוודע לאיש, כי לא אוכל להעז פניהם אחרי שהיטיבו לי תמיד וינשאו אותי למעלה. ואם רצון מעלתו בזה, אזי נכתוב קשורי התנאים למזל טוב ביחידות. וגם זאת אני כופל עמכם, שתעשו שידוך עמי, לא עם תורתו וחכמתו, כי אין רצוני בשום אופן שתרבו בשבחי ורוב המעלות, כי אם שתכתבו סתם: מורנו ישראל במורנו אליעזר. ואחרי שנקשרה נפשו בנפשו הסכים לכל דבריו, וכתבו במזל טוב קשורי התנאים בסתם, ולא כתבו שם מקום, ולא נודע הדבר לשום אדם.

ויהי בנסיעת הרב מורנו רבי אברהם לביתו חלה בדרך את חוליו אשר ימות בו ונפטר לעולמו. והודיעו הדבר לקהילת-קודש ברוד לבנו הרב הגדול רבי גרשון קיטבר, ויבוא אל אביו להספידו כדין תורה, וקיבל כל הכתבים שמצאו תחת ידו, ובתוך כך מצא התנאים איך ששידך את בתו, שהיא אחותו של הרב מורנו רבי גרשון, עם איזה איש ששמו ישראל. ויהי לפלא בעיניו, כי אביו היה איש מפורסם, ואיך יעשה שידוך עם נחות דרגא, וגם זאת עם פלוני אלמוני שלא נודע מקומו ומשפחתו. ויספר הדבר לאחותו, ותאמר: אחר אשר הוכשר בעיני אבינו אין להרהר אחר זה.

והבעל-שם-טוב המתין עד שיעבור המועד מן המלמדות, ויבוא אל בעלי-הבתים ויאמר: אני אלך ואשוב אל מקומי. וידברו על לבו שירבו לו מוהר ומתן שיהיה אצלם עוד. אבל הוא לא פנה אליהם, כי לא זאת כוונתו.

ויתחפש וישנה את לבושו כאחד הריקים, ב"פעלציל" (פרוה) קצר וחגורה רחבה, וישנה את טעמו ולשונו, וילך לקהילת-קודש ברוד לבית הרב מורנו רבי גרשון הנ"ל. והנה שני בעלי-דין יושבים לפניו, והוא עומד עליהם לעיין תמיד בדינים אשר באים לפניהם, ויעמוד אצל הפתח. והיה סבור מורנו רבי גרשון שהוא איש עני, ויקח פרוטה ורצה לתן לו.

ויאמר: דבר סתר לי עמכם. וילך עמו לחדר אחד, ויראה לו את התנאים, ויאמר לו: הבה את אשתי. וכאשר ראה הרב הנ"ל את האיש וכסותו ודבוריו, נתבהל מאוד ונשתומם על המראה: מה זאת עשה אביו זכרונו לברכה?! ויקרא לאחותו ויספר לה את כל המאורע. ותשב אמריה לו: אחרי שאבינו עשה זאת אין להרהר אחריו, ובודאי מהשם יצא זאת, ואולי יפוק מינה זרעא מעליא.

ויעשו כן, ויגבילו זמן החתונה. וקודם החופה אמר הבעל-שם-טוב שרצונו מקודם לדבר עם אשתו כמאמר חז"ל. ודבר עם אשתו בסתר, ויגלה לה האמת איך ומה, הכל כאשר לכל, וישבע אותה שלא תגלה מזה כלל, ואף שיעברו עליה עדן ועדנין אשר תהיה בדחקות גדולה.

[הבעש"ט עוזב את ברוד]

והנה אחר החתונה רצה הרב מורנו רבי גרשון ללמוד עמו אולי יקבל איזה דבר תורה, אבל הוא הסתיר הדבר כאשר אינו יכול לקבל מאומה. ויאמר הרב לאחותו: הנה באמת הוא לי חרפה גדולה מאישך, ואם תרצי להתגרש ממנו - הרי טוב, ובאם לא - אני אקנה לך סוס ותסעי עמו ולגור באשר תגורי, כי לא אוכל שאת עליך חרפה.

ותסכים לדבר זה, וילכו באשר יתהלכו. ויקבע לה מקום לגור שם, והוא הלך להתבודד בין ההרים גדולים הנקרא "גיבירג". וזה היה פרנסתה, כי שנים או שלוש פעמים בשבוע הייתה באה אליו על הסוס עם עגלה, והיה חופר טיט, והיא הוליכה לעיר, ומזה היה לה פרנסתה.

והבעל-שם-טוב היה מתענה תמיד בהפסקות גדולות, וכאשר רצה לאכול היה חופר גומא בארץ ונותן לשם קמח ומים והיה נאפה מחום החמה, זה היה כל מאכלו אחר תעניתו. וכל ימיו היה בהתבודדות. והנה ההרים היו הרים גדולים עד מאוד, וביניהם גיא עמוק ובלי מדרון, כי אם ארץ גזרה היה שוה.

[הבעש"ט והגזלנים]

פעם אחת נכנס בעומק ההתבוננות והיה הולך על ההרים, ומצד אחד על הר השני היו עומדים לסטים השודדים. וכשראו אותו מרחוק שהוא הולך לסוף ההר בעומק המחשבה, אמרו: בודאי ייפול לגיא ויהיה לו ריסוק איברים, חס ושלום. וכשבא סמוך לגיא נתקרב ההר השני לפניו ונעשה מישור, והלך למרחוק ונחלקו שני ההרים כמקדם. ובחזירתו כשבא סמוך לגיא נתקרב ההר האחד לחברו ונעשה מישור. וכן היה כמה פעמים בהליכתו ובחזירתו. וראו כי הוא איש אלוקי באשר ה' אתו, וישלימו עמו, ויבואו לפניו ויספרו לו כל המאורע, ויאמרו: הנה בעינינו ראינו כי איש אלוקים אתה, לכן בקשתנו שתתפלל עבורנו שיצליח ה' דרכנו אשר אנחנו הולכים תמיד למסור את נפשותינו.

ויאמר להם הבעל-שם-טוב: אם תשבעו לי שלא תפגעו ביהודי ולא תגזלו אותנו, אזי אעשה כדבריכם. וישבעו על הדבר הזה. ויהי מאז והלאה אם היה להם איזה ריב או טענה ביניהם ויבואו לפניו והוא עשה פשרה ביניהם.

פעם אחת באו שני גזלנים לדון לפניו, ולא הוטב הפסק בעיני אחד מהם. ויאמר בלבו: הנה כאשר הבעל-שם-טוב ער אי אפשר לו לעשות רע, אבל כשהוא ישן אמלא את רצוני להרוג אותו. וכן עשה, כשישן הבעל-שם-טוב בא הגזלן אליו והרים את הקרדום לחתוך את ראשו, ומיד חטפו אותו, ואינו יודע מי ומי, והכו אותו מכות אכזריות חבורות ופצעים וישאלהו: מי אתה ומי עשה לך הדבר הזה? ולא היה בו כוח להשיב לו דבר, וילך הבעל-שם-טוב לדרכו. ולמחרתו כששב מעט לאתנו אז ספר לו הגזלן כל המאורע.

פעם אחת באו הגזלנים אליו ואמרו: אדוננו, הנה אנחנו יודעים דרך קצרה לילך אל ארץ-ישראל דרך מערות ומחלות, אם רצונך לך נא אתנו, ואנחנו נהיה מורים לפניך הדרך אשר ילך בה. ויואל ללכת אתם. והנה בהליכתם בדרך היה גיא אחד עמוק מלא מים ורפש וטיט, ודרך הליכתם על דף אחד המונח מעבר

אל עבר, והיו נשענים על יתד אחת שהיו נועצים באגם. והלכו הם מתחילה, וכשרצה הבעל-שם-טוב לילך עליה, ראה שבכאן הוא להט החרב המתהפכת וחזר לאחוריו, כי היה לו סכנה גדולה אם היה עובר במעבר זה.

ויאמר הבעל-שם-טוב אל לבו: בודאי לא לחינם באתי לכאן! ובחזירתו פגע בצפרדע.

קובץ 2 – הקדמה

ויש אומרים: פעם אחת נכנס הרב לעמקות גדול והלך בהתבוננות זו שלושה ימים ושלושה לילות ולא ידע כלום מזה. אחרי זה הכיר שהוא במדבר גדול רחוק מאוד ממקומו, ויפלא מאוד בעיניו על שתעה למדבר כזה, ובודאי לא דבר ריק הוא. ובתוך כך באה לפניו צפרדע גדולה עד מאוד, עד שכמעט לא הכיר איזה בריה היא.

ושאל אותה: מי אתה?

ויאמר כי הוא תלמיד-חכם ונתגלגל בצפרדע זו.

ויאמר הבעל-שם-טוב: תלמיד-חכם אתה! ובזה הדיבור העלה אותו הרבה.

ותספר לו כי זה חמש מאות שנים שנתגלגל בה, והגם שהרב האר"י זצוק"ל תיקן כל הנשמות, אך מגודל פשעיו הרחיקו אותו נדוד במקום שאין בני-אדם מצויים בכדי שלא יתקנו אותה.

ושאל לו מה היה פשעו, ויאמר, כי הוא פעם אחת זלזל בנטילת ידים שלא נטל ידיו כהוגן, וקטרג עליו השטן, והשיבו לו כי אין להאשימו על עבירה אחת, כי אם עברה גוררת עברה, אם תוכל להכשילו בעברה אחרת, אזי גם את זאת יחשבו לו. ואם יזכור על ה' וישוב ממנה, אז יהיה נקי גם מזו. וניסהו בעבירה אחרת ונכשל בה ולא עמד בניסיון, וכן שנה ושילש עד שכמעט עבר על התורה כולה. והיה הפסק לדחות אותו שלא לקבל תשובתו.

והנה עם כל זה אם היה דופק על שערי תשובה היו מקבלים אותו כידוע, מאחר שיצא בת-קול: שובו בנים שובבים חוץ מאחר! וזה היה עונש על חטאו לדחותו. אבל אם דחק ושב היו מקבלים אותו, כי אין לך דבר שעומד בפני התשובה. והשטן הסיתו ונעשה שיכור גדול עד שלא היה לו פנאי להתבונן ולשוב, ועבר על כל העבירות שבעולם. ומפני שגרים החטאים, היה החטא הראשון שזלזל בנטילת ידים, לכן כשמת נתגלגל בצפרדע שהיא תמיד במים, ושיהיה במקום שאין בני-אדם מצויים, כי כאשר יעבור יהודי, או שיברך איזה ברכה או יחשוב איזה מחשבה טובה, בזה יכול להוציא יקר מזולל. והבעל-שם-טוב עשה תיקון לנשמתו והעלה אותו עד שנשארה הצפרדע מתה.

[הבעש"ט חוזר לברוד]

ויהי כאשר עברו לו משך שבע שנים שישב בהתבודדות בין ההרים והגיע העת קרוב להתגלותו, נסע עם אשתו לקהילת-קודש ברוד לגיסו הרב מורנו רבי גרשון. ויהיה בבואם וישאל את אחותו לשלום והיכן הייתם. ותשב אמריה לו: הולכים היינו מעיר לעיר וצרות רבות סבבנו. ונתמלא רחמים על אחותו, ויושב אותם סמוך לביתו, ויקח את הבעל-שם-טוב שיהיה משרת לפניו.

[עם גיסו רבי גרשון]

פעם אחת נסע באיזה דרך, ויקחהו להיות בעל-העגלה. ובתוך כך ישן הרב מורנו רבי גרשון, והבעל-שם-טוב הוריד הסוסים לאגם מים מלא רפש וטיט, עד שאי אפשר היה בשום אופן להוציא משם הסוסים, והקיץ את גיסו מורנו רבי גרשון. וירא כי צרתם צרה, אם ישלח אותו לכפר להביא ערלים שיוציאו הסוסים, הוא ילך למקום שלבו חפץ, כי לא היה מחזיק אותו לבר-דעת. וייטב בעיניו שהוא ילך להמציא אנשים. והוכרח לירד מהעגלה להרפש והטיט, והלך לאיזה כפר, וחזר משם עם כמה אנשים להוציא הסוסים מהרפש והטיט.

ובהליכתו רואה והנה הוא נוסע נגדו. ויאמר: מי הוציאך משם? וישב לו: אני הכיתי פעם אחת הסוסים ויצאו תכף ומיד בנחת.

ויאמר הרב מורנו רבי גרשון הנה גם זאת השירות אי אפשר לקבל ממנו, כי לא יצלח לכל מלאכה.

ויהי אחרי כן שכר הרב מורנו רבי גרשון בשבילו איזה כפר שיתפרנס שם. ושם קנה שלמות רבה, כי בנה לעצמו בית התבודדות ביער, ושם היה מתפלל ולומד כל הימים לרבות הלילות כל השבוע, רק משבת לשבת בא לביתו. ושם היה לו גם כן בגדי לבן לשבת. והיה לו גם כן בית המרחץ ובית הטבילה. ואשתו הייתה עסוקה בפרנסה, והשם שלח לה ברכה והצלחה במעשה ידיה. והיו מכניסי אורחים להאכילם ולהשקותם בכבוד גדול. וכשבא איזה אורח אזי היא שולחת אחריו והוא בא ומשמש לפניו, ולא ידעו ממנו דבר.

[דין אצל רב הקהילה]

והנה דרכו היה כשבא לעיר על ראש-השנה היה בעיר כל החודש. פעם אחת בחול המועד סוכות ראה הרב מורנו רבי גרשון שאינו מניח תפילין, ודרכו היה להתפלל בכותל מזרח דווקא. וישאלהו: מדוע אינך מניח תפילין היום? והשיב: כי ראיתי בספרי טיטש שכל מי שמניח תפילין בחול המועד חייב מיתה. ויקצוף הרב מאוד על זה, כי הוא מורה ובא מספרי אשכנז, ויוכל להיות מזה מי יודע מה שיהיה. והלך עמו להרב דקהילה שיאמר לו דברי מוסר, כי היה מוחזק בעיניהם לירא-שמים אלא שאין בור ירא חטא. והרב

היה איש צדיק גדול מאוד. ויהי כשבאו לבית הרב נשק רבי גרשון את המזוזה והבעל-שם-טוב הניח ידו על המזוזה ולא נשקה. וירגז הרב מורנו רבי גרשון עליו גם על זה.

וכשנכנסו לבית הרב הסיר הבעל-שם-טוב את המסוה, וראה הרב אור גדול וקם לפניו. ואז השיב המסוה על פניו וישב הרב. וכן עשה כמה פעמים. ונתבהל הרב מאוד, כי לא ידע מה הוא, שנדמה לו לאדם קדוש ופעמים שהוא אדם פחות. וכשהקביל מורנו רבי גרשון לפניו עבור התפילין והמזוזה, לקח את הבעל-שם-טוב בסתר ואמר לו הרב: גוזרני עליך שתגלה לי האמת! והוכרח לגלות לו. אבל הבעל-שם-טוב חזר וגזר עליו שגם הוא לא יגלה מזה כלל.

ויהי בבואם לחוץ, ויאמר הרב אל מורנו רבי גרשון: אני הוכחתי אותנו בתוכחה, לדעתי לא יעשה דבר חוץ לשיטה, כי הוא עושה לפי תומו. וילך הרב ויקח את המזוזה, ויראו אותה שהיא פסולה.

[התגלות הבעש"ט]

וכשבא העת סמוך להתגלותו נזדמן שאחד מתלמידי הרב מורנו רבי גרשון נסע להרב מורנו רבי גרשון, והיה ביום שלישי אצל הבעל-שם-טוב וקבלו אותו בכבוד גדול.

ואחר האכילה אמר: ישראל, תכין לי הסוסים שאסע מיד!

וכן עשה, קשר הסוסים בעגלה.

אחרי זה אמר הבעל-שם-טוב: מה היה אם היה מעלתו שובת בכאן. ויהיה לצחוק בעיניו. וכשנסע משם דרך חצי פרסה נשבר אצלו אופן אחד, וחזר לשם ונטל האופן ונסע לדרכו. ובפעם שניה נשבר לו דבר אחר, עד שנתעכב בזה גם יום רביעי ויום חמישי וגם ביום ששי נזדמנו לו סבות רבות עד שהוכרח לשבות שם בכפר, והיה מצטער מאוד על זה, כי מה יעשה בכאן עם הכפרי.

ובתוך כך ראה והנה אשת הבעל-שם-טוב עושה שתים-עשרה חלות, ויתפלא מאוד.

ויאמר לאשתו: למה לך שתים-עשרה חלות?

ותשב לו: אם בעלי עם הארץ, מה בכך? אדם כשר הוא! וכאשר ראיתי אחי עושה קדוש על שתים-עשרה חלות, אני עושה לבעלי גם כן.

וישאל אותה אם יש אצלם מרחץ.

ותאמר: יש, וגם בית הטבילה.

ויאמר: למה לכם בית הטבילה?

ותאמר: בעלי הוא אדם כשר והולך בכל יום למקווה.

ועם כל זה האורח היה מצטער מאוד על עיכובו שם.

והנה הגיע העת להתפלל מנחה.

ויאמר: איה בעלך?

ותאמר: הנה הוא בשדה עם הצאן והבקר.

והתפלל הוא לבדו מנחה וקבלת שבת ומעריב, ועדיין לא בא הבעל-שם-טוב, כי הוא התפלל בבית התבודדותו. ויהי כאשר בא לבית, שינה טעמו ולבושו ודיבורו, ויאמר: שבתא טבא! ויאמר לאורח: ראה אני אמרתי שתשבות בכאן, וכן הוה.

ועמד הבעל-שם-טוב אל הכותל להראות את עצמו שהוא מתפלל. אחרי זה אמר הבעל-שם-טוב אל לבו: יעשה קידוש בעצמו כדרכו בדבקות נפלאה - יראה ויבין האמת, לכן כיבד את האורח שיעשה קדוש. וישבו אל השולחן לאכול כדרך הכפרי, אשתו ישבה אצלו, ואכלו את סעודת הלילה בשמחה וטוב לב. אבל האורח אינו יכול להסיר צערו מלבו. ויאמר הבעל-שם-טוב אליו: רבי, אמור לנו דברי תורה! ואז היה פרשת שמות וספר לו כל מעשה מגלות מצרים ביד פרעה כפשוטו. והציעו לאורח את המיטה אצל השולחן.

ויהי בחצי הלילה וייקץ האורח וירא והנה אש גדולה בוערת על התנור, וירץ אל התנור, כי היה סבור שבערו העצים שעל התנור. וירא והנה אור גדול, ונדחף לאחוריו ויתעלף, והעירו אותו. ויאמר הבעל-שם-טוב: לא היה לך להסתכל במה שלא הורשית! ויהי לפלא בעיניו.

ויהי בבוקר וילך לבית התבודדותו להתפלל שם כדרכו. ובבואו לביתו שמח וטוב לב בנשיאת ראש, והלך בביתו אנה ואנה וזימר "אסדר לסעודתא" ועשה קידושא רבא כדרכו בדבקות נפלאה. ובתוך הסעודה ביקש את האורח שיאמר דברי תורה, ולא היה יודע מה שיאמר לפניו, כי היה כמעט כמבולבל, ואמר לפניו מאמר עם פשט. והשיב הבעל-שם-טוב: אני שמעתי פרוש אחר על זה המאמר. ואחר הסעודה הלך לבית התבודדותו.

ואחר המנחה בא בהתגלות, ואמר דברי תורה רזין דאוריתא אשר לא שמעתן אוזן מעולם. והתפללו מעריב ועשו הבדלה כדרכו.

אחרי זה גזר עליו שיסע להרב מורנו רבי גרשון ולא יגלה זאת, כי אם שילך לכת החסידים הגדולים אשר היו בעיר וגם הרב דקהילה, ויאמר בזו הלשון: הנה יש אור גדול בסביבות קהילתכם, מהראוי שתלכו אחריו להביאו העיר.

וכששמעו הדברים האלה כל החסידים וגם הרב, נגמר בדעת כולם כי הבעל-שם-טוב הוא זה האיש, ונזכרו על כל הפליאות שהיה להם עליו שעתה הכל טוב וישר. והלכו כולם לכפר שלו לבקש אותו שיבוא העיר. והבעל-שם-טוב ראה מקודם ונסע לעיר והם יצאו לקראתו. וכשפגעו זה בזה ירדו כולם למקום אחד ועשו ביער כיסא מענפי אילנות והושיבוהו עליהם וקבלו אותו לרב עליהם והבעל-שם-טוב אמר לפניהם דברי תורה.

עד כאן שמעתי בשם אדמו"ר, נשמתו בגנזי מרומים סדר ההשתלשלות. והמעשים והנפלאות שארעו בינתיים אכתוב בכתוב בכתבים שהגיעו לידי.

[כתבי רבי אדם]

ואותם הכתבים סגר הבעל-שם-טוב באבן אחת בהר, כי השביע את האבן ונפתחה האבן, והניח בתוכה הכתבים הנ"ל ושוב נסגרה. והושיב שם שומר אחד.

ואמר הרב דקהילתנו ששמע מן המוכיח דקהילת-קודש פולנאה שאמר לעת זקנתו: יש לי כח לקח הכתבים משם, כי ידעתי מקומם, אבל מפני שהבעל-שם-טוב סגר אותם איני רוצה לקח אותם. ואמר, שאלו הכתבים נגלו פעם חמישית להבעל-שם-טוב. ואמר, שהיו הכתבים ביד אברהם אבינו עליו השלום, וביד יהוש בן נון, והשאר לא ידעתי.

[רבי אלכסנדר שוחט]

ראשית דבר שמעתי מפי חותני זלה"ה מורנו אלכסנדר שוחט, שהיה אצל הרב החסיד הקדוש רבן של בני הגולה מורנו ורבנו רבי ישראל בעל-שם-טוב ממז'בוז', שהיה אצלו סופר שמונה שנים, כמה שנים קודם ביאת הסופר החסיד המפורסם מורנו צבי, ואחר-כך היו שניהם סופרים, מחמת שהיה עסקו גדול על אחד. ונעשה אחר-כך שוחט-ובודק מטעם שהיה לו צער גידול בנים, והבעל-שם-טוב נתן לו מקום בקהילת-קודש שדה לבן, ואחר כך היה שוחט בקהילת-קודש ברדיטשוב. ולעת זקנתו נתן הבעל-שם-טוב איגרת ליד חמי להרב המאור הגדול דקהילת-קודש נמרוב, בעל המחבר ספר "תולדות יעקב יוסף", ונעשה שוחט-ובודק בקהילת קודש נמרוב.

שמעתי כמה פעמים מהרב הנ"ל זללה"ה שאמר לחמי בדרך מוסר בסעודה שלישית:

זכור מה שאמר הבעל-שם-טוב אליך! פעם אחת הלכתי לגן-עדן, והלכו עמי רב מישראל, ומה שנתקרבת יותר לגן-עדן נתמעטו האנשים, עד שבאתי לעץ החיים נשאר עמי מעט מזעיר, וגם אותך סנדריל ראיתי בתוכם ונשאת הינער-שטעליק (מאחור).

וגם לא היה לו על יד ימין ציפורנים שלמים, כי גדלו שנים, אחד בשורש האצבע ואחד בראש האצבע, בין שני ציפורנים היה בשר מפריד, וכשגדלו העליונים חתך אותם בכל ערב-שבת-קודש עד שגמר הציפורן העליון, והתחתון עלה בתוך כך לראש האצבע ונפרד משרשו והתחיל אחר לצמות.

ומאיזה דבר בא לו זה? שפעם אחת שלחו הבעל-שם-טוב להשביע משוגע אחד, ובלילה בתוך שנתו הפחידו הרוח, וצייר במחשבתו שמות הקדושים על תמונת ידו, על כל אצבע ואצבע, כמו שראיתי תמונת ידו בספרים. וסטר את הרוח על לחייו, והכה על הכותל עד שיצא דם מתחת כל ציפורניו ונפלו כל הציפורניים, ומהיום והלאה גדלו הציפורניים בעניין הזה כנ"ל. ותכף בא הבעל-שם-טוב ואמר לו: התפחדת? לא תחוש ולא תפחד!

[סיפור התגלותו מפי הרב אלכסנדר שוחט]

ועתה אספר הגדולות אשר שמעתי מחמי זכרונו לברכה איך היה התגלותו. כי הוא ישב בכפר קטן על ה"שענק" (בית מרזח), והיה דרכו כשהביא לאשתו היין-שרף הלך להתבודדות במעבר הנהר הקרא "פרוט", ושם היה לו בהר סלע כמו בית קטן נחצב בהר, והיה לוקח לו לחם אחד על סעודה אחת, והיה אוכל פעם אחת בשבוע. כך התענה כמה שנים. וערב-שבת-קודש היה בא לביתו. וגיסו רבי גרשון מקיטב היה מחזיקו לעם-הארץ ולבור, והיה מפתה את אחותו להתגרש ממנו ולא רצתה, כי הייתה יודעת ממנו אבל לא גילתה לשום אדם.

פעם אחת בא לעיר, והייתה שם אישה אחת משוגעת, והייתה מגלה לכל אחד ואחד תועבותיו וטובותיו. וכשבא לעיר הבעל-שם-טוב זלה"ה, בקש רבי גרשון הנ"ל, מהרב החסיד אב"ד דקהילת-קודש קיטב הרב החסיד המאור הגדול מורנו משה, שיליכו הבעל-שם-טוב לאותה האישה, אולי יקבל ממנה איזה מוסר ויחזור למוטב. והלכו כולם. וכשנכנס הרב דקהילת-קודש קיטב, אמרה: ברוך הבא קדוש וטהור! וכן כל אחד ואחד כפי מעלתו.

והבעל-שם-טוב נכנס באחרונה, וכשראתה אותו ואמרה: ברוך הבא רבי ישראל! כי היה עדיין רך בשנים, אמרה לו: אתה סבור שאני מפחדת ממך, לא! כי אני ידעתי שהזהירו אותך מן השמים שלא לעסוק בשמות הקדושים עד שישתלמו לך שלושים ושש שנים. והוא היה נחבא אל הכלים, והאנשים הנ"ל שאלו אותה: מה את אומרת? והיא כפלה בדבריה לפניהם, עד שגער בה הבעל-שם-טוב ואמר לה: ולא תשתוק, הנה אני מושיב על זה בית-דין אחד ויתירו לי, ואותך אגרש מן האישה הזאת. התחילה היא להתחנן אליו: אני אשתוק!

והחסידים שבאו עמו הפצירו אותו שיתירו לו ויגרש מן האישה. והבעל-שם-טוב ביקש מהם שלא להתירו כי מסוכן הוא מאוד, והם לא הרפו ממנו. אז אמר הבעל-שם-טוב: ראה מה שגרמת! על-כן עצתי שתלך בטוב מן האשה, ואנחנו כולנו נלמד בעבורך. ושאל אותו שמו, ואמר: לא אוכל לגלות לפני רבים, ילכו מכאן האנשים ואגלה לך, כי חרפה היא לבניו שיש בעיר הזאת. וכשפנו משם האנשים גילה מי הוא. וגם חמי ז"ל היה מכירו, ולא נעשה רוח אלא בשביל שלץ מהחסידים דקהילת-קודש קיטב. ואותו הרוח הפריד את עצמו מן האישה הזאת בטוב.

[קובץ 3 - הבעש"ט מלמד אצל מוכסן ומוריד גשם]

ומכאן ואילך לא הניחו אותו לישב בכפר הנ"ל, ולקחו מוכסן אחד למלמד בשביל בנים שלו.

גם סיפר לי חמי ז"ל שזה המוכסן שקבל אותו למלמד, אמר לו שאין לו כי אם בית אחד שמחזיקין אותו שאינו טהור. אמר הבעל-שם-טוב שידור בו. ויחד העלייה לחיצונים, רחמנא ליצלן, וכשהיו משחקים היה גוער בהם ונשתקו.

גם היה מעשה שהיו צריכים לגשם מאוד, והיו הנכרים מוציאים פסיליהם סביב הכפר, כידוע נימוסם, ולא ירד הגשם. פעם אחת אמר הבעל-שם-טוב למוכסן: תשלח להסביבה שיבואו לכאן למניין. וגזר תענית, והבעל-שם-טוב התפלל בעצמו לפני התיבה, והאריכו בתפלה. ושאל נכרי אחד: למה התפללתם היום באריכות, וגם הייתה בכיה גדולה ביניכם? והשיב לו האמת שהתפללו על הגשם. ולצף הנכרי מאוד באומרו: הם הלכו עם פסיליהם ולא הועילו, ומה תועילו בתפילתכם?! וסיפר המוכסן דברי הנוכרי לבעל-שם-טוב, ואמר לו: לך אמור לנוכרי שהיום יהיה גשם. וכן היה.

[הבעש"ט בקהילת טלוסט מרפא חולים]

אחר-כך קבע דירתו בקהילת-קודש טלוסט, והיה שם גם כן מלמד, ולא היה ביכלתו לעשות לו מנין בביתו, וקיבץ אצלו אנשים והתפלל עימהם. והיה לבוש רק ב"טוזליק" (מעיל) עליון של קומאיים, ואצבעות הרגלים היו יוצאות דרך חורי הנעלים, כי היה עני מאוד. והיה הולך קודם התפילה למקווה אפילו בתקופת טבת, ובשעת התפילה היו נוטפים ממנו טיפות זעה כמו פולין.

אחר-כך נזדמנו לו כמה חולאים, ולא רצה לקבל אותם, עד שפעם אחת הביאו משוגע או משוגעת ולא רצה לקבל אותה, ובלילה הגידו לו שמלאו לו ששה ושלושים שנה, ובבוקר חשב חשבונו והיה כן, וקבל אותה משוגע וריפא אותה, ועזב את המלמדות, וקבל את חמי ז"ל לסופר, והיו נוסעים אליו מכל המקומות.

[הבעש"ט מציל מוכסן מכישוף]

פעם אחת בא מוכסן אחד מעיר קטנה, שעשו לו כישוף, כל מה שהיה עומד בבית או באיזה כלי או מעות בכיס, כיון שעבר עליהם הלילה לא נשאר רק חצי. ונסע להבעל-שם-טוב, וציווה לסופר לכתוב שמירות בכל חדריו, ונסע עם המוכסן. וכשבא לביתו צבר את השמירות על השולחן, והלך לשוק. וראו בני הבית שהתחיל הרוח להתגלגל כמו "זאוורוחע" (סערה) מזוית לזוית, עד שהפריש ויצא מן הבית.

והייתה חצר גדולה סביב הבית, והיה בה פשפש, וכשהלך הבעל-שם-טוב לאכסניא שלו, נדמה לו כמו קוזק גדול מאוד אצל הפשפש, וכל מה שנתקרב הבעל-שם-טוב לחצר נתקטן הקליפה, עד שבא סמוך ונעלם הקליפה. וקבע שם הבעל-שם-טוב שמירות. וספרו לו בני-הבית איך נתגלגל הרוח ויצא מן הבית. וגם הפך במיטה ובחדרים בין החביות העומדות שם לגרש הקליפה, כי כן היה דרכו. ונסע לביתו.

תכף באתה נוכרית, אשת בעל הרחיים בבכיה, ואמרה אל המוכסן בלשון רוסיה: יא מודרא אלע טע מודריישע (אני חכמה, אבל אתה יותר חכם). כי הלך סר וזעף, ואני לא הייתי, בביתי והרג שני שרצים.

[המוכסן ומלאך המוות]

גם בא מוכסן אחד שנתרועע מזלו מאוד, והבעש"ט ראה שמלאך המוות רוקד אחריו, ואמר לו דברים כבשים שישבו בתשובה, ומה לך לילך אחר קנייני עולם הזה, מוטב לעשות תשובה ולתקן דרכיו.

וחשדו שהבעש"ט רוצה מעות, ורצה ליתן לו מעות, ולא קיבל ממנו. וכשיצא אמר הבעש"ט: "הוי שוטה, שהיום או מחר ימות, ודואג בשביל מזלו". וגיסו הרב מוהר"ר גרשון גער בו, ואמר למה הוציא מפיו דברים לא טובים על בר ישראל. והשיב לו, מה אעשה לכם שאתם סומים ולא ראיתם שמלאך המוות הולך אחריו! ונסע לביתו.

ובעת הזאת היה גיסו של הבעש"ט מ' יעקב אלמן מאשתו, ונסע לישא אישה דרך המוכסן הנ"ל, כי דרך אחד להם. וכשבאו למלון לן בכפר אחד סמוך לכפר המוכסן, ועשה המוכסן סעודה הגונה בשבילו, והרב מ' יעקב לא רצה לאכול בשר, ונתנו מאכל של חלב בסוף השולחן. והתלוצץ בו המוכסן. ואח"כ הלכו לישון, ובלילה התעורר המוכסן בכאב ראש גדול ובצעקה גדולה, וביקש שיאמרו עמו וידוי, ולא היה שם אדם שיאמר עמו הוידוי. ואמר עמו הרב רבי יעקב וידוי, וענה אחריו הוידוי בניגון, ותמה ר' יעקב על זה.

ואח"כ הלכה אשתו ממנו, כי אמרה אולי ישן הוא מעט, ונוח לו. ובזמן מועט השגיחה עליו והוא מת. וחזר ר' יעקב לביתו להודיע כי באמת סומים אנחנו.

[הרב מקריבוש נעשה חסיד]

מעשה שהיה, שנסע ובא לעיר קריבוש, והיה אב-בית-דין בעיר הנ"ל הרב החסיד רבי אבא, שהיה אחר-כך אב-בית-דין בקהילת-קודש שדה לבן. והיה אצל אב"ד הנ"ל אורח מחותן שלו, והיו מפלפלים על משנה אחת. וכשבא הבעל-שם-טוב לא יצאו לקראתו. ונכנס ואמר: ה' עמכם! במאי עסקתם? והראו לו משנה אחרת. השיב להם: יודע אני שעסקתם במשנה אחרת, אך המשנה הזאת איך אתם לומדים אותה? והראה להם במשנה זו קושיא גדולה, ואחר כך אמר להם הפשט של המשנה, ונסע מאתם לערך פרסה, ועמד לרעות הסוסים בשדה. והתחילו לדבר אחד לאחד: איך למדנו המשנה הזאת? ותכף שכרו עגלה ורדפו אחריו, ומצאוהו בשדה ונתעכבו אצלו. ומעת הזאת היה נוסע הרב מורנו אבא ממש בכל חודש להבעל-שם-טוב על שבת אחת.

פעם אחת שבת אצלו, וטעה בתפלת ערבית והתחיל לומר "אתה חונן", וכשבא לביתו אמר הבעל-שם-טוב: יפה, קריבושטער רב התפלל אתה חונן!

[ה'מנורה' שיש בה מחשבה זרה]

וכשבא הבעל-שם-טוב לקהילת-קודש שדה לבן, והיה שם אב-בית-דין צדיק אחד, ושמו רבי חיים. והבעל-שם-טוב התפלל בשדה, וכשבאו לעיר עדין היו מתפללים בבית-הכנסת, והלך לשמוע קדושה, ועמד בעזרת בית-הכנסת, וציווה לגבאי שילך ויעקור המנורה מתפילתו. ראה שאין המנורה נגדו, שאל

על הדבר ואמרו לו: הבעל-שם-טוב עומד בעזרה. ותיכף אחר הקדושה יצא אצלו לעזרה ושאל לו, ואמר: כי יש לך תמיד מחשבה זרה אחת בתפילתך מחמת מנורה זו.

ויש חלוקי דעות בזה: יש אומרים, ששיחק הסופר עם כלב בשעת כתיבתו מנורה הנ"ל, ויש אומרים, שהיה רשע גדול.

[הבעש"ט ממנה שוחט]

והמגיד-מישרים דקהילת-קודש הנ"ל היה מפורסם, וישמו רבי אברהם פודליסקר, צדיק גדול ומפורסם. פעם אחת לא הוטב בעיניהם שום סכין לשחיטה, ושלחו אחר כמה שוחטים מכמה קהילות, ולא יכלו להעמיד להם סכין שיוטב בעיניהם.

פעם אחת בא הבעל-שם-טוב להם, ואמרו: חביב עלינו האורח עד מאוד, אבל אין לנו במה לכבדו. וספרו לו המאורע. ואמר שהוא יעמיד להם סכין, והעמיד להם סכין, והוטב בעיניהם ושחטו ואכלו. והבטיח לשלוח להם שוחט, ושלח להם את חמי ז"ל ונתעשר שם.

[הבעש"ט והדוקטור]

וספר לי חמי ז"ל, שהיה חי הרב החסיד הנ"ל כמה שנים בפניו עד עת פטירתו, ושלח אחר הבעל-שם-טוב כי היה חולה גדול, ונתעכב הבעל-שם-טוב אצלו זמן רב ועסק ברפואתו. וכשראו בני הרב שאין לו פעולה שלחו אחר דאקטער לקהילת-קודש אוסטרה, ונסע לשדה לבן. וראה הבעל-שם-טוב כי נסע הדאקטער, ואמר להרב הנ"ל: אני נוסע מכאן כי לכאן נוסע הדאקטער דקהילת-קודש אוסטרה. והרב לא ידע מזה, והפציר בו מאוד לבל יסע, ולן שם מחמת רוב הפצרותיו, ואמר שהדאקטער לן שני פרסאות מעיר.

והדאקטער הרים מכבר ידו נגד הבעל-שם-טוב, ואמר: כשאראה הבעל-שם-טוב אהרוג אותו בקנה השרפה שבידי. ובבוקר זרז את עצמו הבעל-שם-טוב לנסוע, והרב החולה עיכבו עד שבא הדאקטער לעיר. ואמר הבעל-שם-טוב: הנה בא הדאקטער לעיר! ואמר לרב: שלום, וישב על העגלה ונסע. וכשבא נגד אכסניא של הדאקטער ירד מן העגלה, ונכנס לבית, ונתן לו שלום, ושאל אותו מאין יודע דאקטעריי (רפואה), והשיב: השם יתברך לימדני. ונסע לביתו.

ובניו של הרב החולה הביאוהו אל אביהם, וכל מה שאמר הדאקטער לעשות, אמרו לו כבר עשה לו זאת הבעל-שם-טוב. והלך הדאקטער בפחי נפש. אז התרעם הרב החולה על בניו: מה עשיתם? אף-על-פי שלא היה לי רפואה מהבעל-שם-טוב, מכל מקום כשנכנס אצלי הבעל-שם-טוב הייתי יודע שהשכינה באה עמו, וכשנכנס אצלי הדאקטער נדמה שנכנס אלי גלח (כומר) אחד.

ואחר פטירתו נתקבל אצלם לאב-בית-דין הרב רבי אבא דקהילת-קודש קריבוש הנ"ל. ואכתוב בשבילו המעשה גם כן, מעשה מהבעל-שם-טוב אשר שמעתי מאיש אחד מאנשי קהילתנו, וישמו החסיד רבי

יצחק איזיק בן הרב דקהילת-קודש ברעהין, אשר שמע מפי אביו. ולא רציתי לכתוב גוף המעשה מטעם הכמוס אשר לי. איך שהיה הרב דק"ק ברעהין בשדה לבן אצל הרב משדה לבן בחורף והראה לו אגרת מהבעל-שם-טוב וזה לשונו:

בחורף הנ"ל תבוא מן הדרך ותמצא בביתך על החצר שלך רעש גדול, אנשים נשים וטף, ותתעלף מחמת פחד, וכשיעוררו אותך אז תצוה תכף להקיז לך דם משני גידים, ותכף תשלח שליח מיוחד להודיע לי על דבר הרעש, אף-על-פי שתהלה לאל יש לי עינים לראות מרחוק אף-על-פי-כן תשלח לי אגרת על-ידי שליח.

נאום ישראל בעל-שם-טוב (עד כאן).

ושורש המעשה לא רציתי לגלות.

[הבעש"ט לומד ספר הזוהר]

שמעתי מפי הרב המאור הגדול החסיד דקהילתנו מורנו גדליה: פעם אחת ביקש הבעל שם טוב את הרב דקהילת קודש קיטב ושאל מאתו ספר הזוהר, ובהליכתו לביתו פגע בו גיסו רבי גרשון, ושאל אותו: מה לך תחת חיקך? ולא רצה לאמר לו. וירד רבי גרשון מן העגלה והוציא מתחת חיקו ספר הזוהר ולקח ממנו, ואמר בלשון תמה: ספר הזוהר אתה צריך?! ואחר כך אירע שהבעל שם טוב בא לעיר להתפלל בבית המדרש, ובתפילת שמונה עשרה נאנח אנחה גדולה, ואחר התפילה שאל אותו הרב רבי משה אב"ד דק"ק הנ"ל: מה זה שמעתי ממך אנחה גדולה בתוך התפילה? ודחה אותו בדברים ואמר לו: אמור לי האמת כי אנחה זו היה מלב. ואמר לו: המזוזה פסולה ובלבל אותי בתפילה. ותכף בדק הרב את המזוזה ומצא כדבריו, ונתן לו ספר הזוהר הנ"ל, וברכו שלא יפגע בו רבי גרשון הנ"ל.

[ההתגלות הראשונה]

שמעתי מפי רבי גדליהו הנ"ל: פעם אחת לא היה לו מצות ולא בשר על פסח, וחבש את חמורו בעגלה ונסע לדרכו לכפרים, ושחט בכפרים והביא קמח ובשר על פסח. וכשבא אמר לאשתו: ראי שיסולק הקמח מן העגלה, וירדו גשמים ונחמץ הקמח. והודיעה לבעלה, ובדק הסכין ונסע לכפרים אשר בצד השני והביא קמח על יום טוב. ובבואו סמוך לביתו, ושם הר גדול, ולא היה יכול הסוס למשוך את העגלה, והיה מושך בעצמו העגלה לעזור לסוס, ובחצי ההר מת הסוס, והוכרח למשוך העגלה בעצמו, כי ירא להניח הקמח בלא שמירה, וכלתה כוחו ועמד אצל העגלה ובכה בכיה גדולה לפני ה' יתברך.

ובתוך בכייתו נפלה עליו שינה ונרדם, ובא אליו בחלום אליהו הנביא זכור לטוב, וזה היה לו הגילוי הראשון. ואמר לו: נרצה דמעתך ונתקבלה תפילתך, הנה אני אשלח לך נכרי אחד שיקח עגלה שלך עם הקמח לביתך. ותכף שניעור משנתו בא נכרי אחד עם עגלה ועם שני סוסים ואמר: ישראל, קשור עגלה שלך בעגלה שלי ואביאך לביתך.

כשבא לביתו אמר הנכרי: מה תיתן לי שאפשוט את העור מן הסוס שלך? ונתן לו זעקסער. ואחר כך בא נכרי וקנה העור בסך ארבעה זהובים, ואמר לו הקונה: ראה שתלביש את עצמך ואת אשתך על יום טוב הבא עלינו לטובה עם המעות הללו.

[בגדים חדשים]

ולימים הביאו הולכי 'קראוונעס' ~ [שיירות] עורות של מארדער, והלכה לבעלה ושאלה ממנו אם לקנות או לא, כי בחורף היה לו בית התבודדותו בכפר אצל נכרי ששכר לו שם בית. ואמר: רשאית את לקנות, כי הפקר הוא, כי כולם הרגום לסטים. וקנתה באותן המעות בסך ארבעה זהובים, ועשתה לו 'זופיצא' ~ [מעיל] של הבליעה ולאשתו 'קלייד' ~ [שמלה] של הבליעה על יום טוב.

וכשראה המוכסן שהחזיק ממנו השענק ~ [בית מרזח] כי הלביש את עצמו ואת אשתו, חשדו שהוא קונה יי"ש ממקום אחר זולתו, וקבל עליו המוכסן לפני רבי גרשון, ואמר: אני חולק כבוד לכם, ובאם שלא יודה ויפרע לי הפסדי אני אכה אותו במבצר.

ואמר לו רבי גרשון ז"ל: אני אוכיחנו.

וכשבא הבעל שם טוב לעיר, הוכיח אותו.

ואמר לו: לא היו דברים מעולם, חס ושלום.

ואמר רבי גרשון: מאין לך מעות שהלבשת אותך ואת אשתך?

והשיב לו: ה' נתן לי.

ואמר: מפני מה אין ה' נותן לי?

והשיב לו: לך אינו נותן ולי נותן.

אמר: ראה שהמוכסן ילשין עליך במבצר ותלקה.

אמר: אין אני מפחד ממנו.

סוף שרצו להלשין עליו, ומת המוכסן הנ"ל.

[הסוס שנגנב]

שמעתי מחמי ז"ל שהיה לבעל שם טוב סוס אחד ונגנב ממנו, והיה רבי גרשון מוכיח אותו. ונזרק דיבור מפיו פתאום: הסוס יחזיר לי. ושחק עליו רבי גרשון הנ"ל, ובכל פעם שבא לעיר היה מתגרה בו ואמר: ישראל, החזירו לך הסוס? ולא היה הסוס ערך שנה אחת.

לסוף בא נכרי אחד רוכב על סוס הנ"ל, והכה בחלון שיוציאו לו אש 'ללולקי' ~ [למקטרת], ויצא והכיר הסוס שלו ואמר: הלוא הסוס שלי הוא! ותיכף ירד מן הסוס והחזיר לו הסוס.

[קובץ 4 - רבי דוד מקהילת לאלימייע מגלה את הבעש"ט

שמעתי מהרב רבי גדליה וגם מחמי מעשה שהיה: רבי דוד מגיד מישרים דקהילת קודש קאלימייע נסע אחר מעות חנוכה, ותעה בדרך ובא לבית הבעל שם טוב לעת ערב, והוא יושב בבית התבודדותו. ושאל אותה על בעלה היכן הוא, והשיבה כי צריך לילך למוכסן לעזור לו להשקות בהמותיו. ואמר מגיד מישרים הנ"ל: מה אני אוכל בכאן? והשיבה: בעלי שחט עוף אחד. וראו הסכין, ואם ייטב בעיניכם אבשל התרנגולת. וראה הסכין והוטב בעיניו. והלכה הצדקת והודיעה לבעלה ובא לביתו. ועשה עצמו גם כן כמו שבא מן המוכסן, ושימש לפניו כדרך קטן לפני גדול, והציע לו בעצמו את המיטה, והעמיד לו מים וכלי ששופכים, והוא ואשתו ישנו כדרך בן כפר.

ובחצות הלילה עמד הבעל שם טוב, כי שמעתי שלא היה ישן כי אם שתי שעות. וישב בתחתית התנור בחשאי והיה עוסק במה שהיה עוסק בחשאי. ונתעורר רבי דוד מגיד מישרים הנזכר, וראה אור גדול תחת התנור, וסבור שהודלקו ונבערו ה'שפענער' ~ [הקורות] שעל התנור, והתחיל לעורר את אשתו ואמר: חנה, חנה, אש בוער על התנור!

והשיבה לו: אני אישה, בטרם אלביש את עצמי ואתכסה בצעיף יבער יותר ותתחזק האש, רחמנא ליצלן, ימחל הרב על כבודו כי מים יש אצלו ויכבה.

ולקח הכלי עם מים השופכים והלך לכבות האש. וכשבא לתנור ראה שהבעל שם טוב יושב ואור זורח עליו. ואמר לו הרב דקהילתנו מפה לאוזן כי האור עמד עליו כקשת.

כשראה המגיד מישרים זה נתעלף, והוצרכה חנה לעורר את הבעל שם טוב ולבלבלו כדי שיעורר את המגיד מישרים הנזכר מן ההתעלפות.

ובבוקר אמר רבי דוד מגיד מישרים הנ"ל: כך ראיתי, אמור לי מה זאת. והשיב: אין אני יודע, אני אמרתי תהילים, אפשר שנתדבקתי בה' יתברך והיה זה. וגזר עליו רבי דוד, וגילה את עצמו לפניו. ומהיום ההוא והלאה היה רבי דוד מגיד מישרים הנ"ל נוסע אליו בכל פעם לשמוע ממנו דברי תורה. וכששמעו חבריו ממנו תורתו, אמרו: מאין לך זה? והשיב: מעני ואביון אחד.

ומאז כששמע רבי דוד שהוכיח רבי גרשון את הבעל שם טוב בגידופים, אמר לו: הנח לו כי הוא חכם יותר מכם. כי הבעל שם טוב גזר עליו שלא יגלה.

[הבעש"ט מקרב למדן]

בקהילת קודש מז'בוז' היה אחד שלא היה שלם עם הבעל שם טוב, ואצלו היה מלמד למדן מופלג בכל דרכיו משכיל, אשר גם הוא היה מרחיק עצמו מהבעל שם טוב. ורצון הרב היה מאוד לקרבו לעבודת השם, כי הוא היה מוכן לכל טוב, אבל נפלא מאוד בעיניו איך יפול דבר, כי היה מתרחק מאוד, ובפרט שגם בעל הבית שלו היה לו לשמירה מעולה.

פעם אחת בליל שבת חלם איך שהוא מטייל בקהילת קודש מז'בוז' בכל העיר, וראה פלטיץ אחד נאה ומהודר בהידור היותר אפשרי. ויתמה מאוד על זה ולא שבעה עינו בראייתו, כי כל מה שמרבה לראות הוא רואה יותר נפלאות. אחר כך שם אל ליבו, כי הנה כל זה ההידור הוא רק מעוצם חומר הבניין, ומכל שכן כשאסתכל בהדרת יפי המלאכה והציורים. וכאשר נתן אל ליבו להעמיק ביפי המלאכה נתפלא מאוד על זה, כי ממש בכל שטח קטן הוא חכמה ומלאכה אשר לא נראה דוגמתו בכל העולם. וליבו ראה הרבה חכמה, ונמשך אחריו בכלות הנפש ממש. ושוב אמר אל ליבו, כיוון שחיצוניות הפלטיץ הוא מהודר כל כך, מכל שכן פנימיות הפלטיץ בודאי אין ערוך אליו.

וכשניגש אל החלון לראות בפנימיותו וירא והנה הבעל שם טוב וכל סיעתא קדישא דיליה מסובין על השולחן, והבעל שם טוב אומר דברי תורה. ונתלהב ליבו להיכנס לפני ולפנים, ורץ אל הדלת, וכשרצה להיכנס דחף אותו המשרת, ולא הניחו להיכנס בפנים, ונצטער מאוד על זה. עם כל זה בגודל חשקו ורצונו לשמוע דבר ה' עמד אצל החלון ושמע כל דבריו הקדושים. וייקץ והנה חלום. והתחיל לחזור הדברי תורה ששמע, והנה מתוק מדבש, והחזיר אותם שתיים ושלוש פעמים. אבל בהיות שהיה עדיין ערך חצות לילה הוכרח לישון עוד הפעם.

ויהי בבוקר כשקם ממשכבו, והנה החלום הוא זוכר בבידור גמור, אבל הדברי תורה נשכחה ממנו לגמרי. ונצטער מאוד על זה עד שממש היה כמבולבל מרוב צער ולא ידע איך להתפלל. ובעת סעודת שחרית ישב כמשתומם. אמר בעל הבית אליו: מה יום מיומיים? אם חלם למעלתו איזה חלום לא טוב, נטיבנו בפני תלתא דרחמי לו ~ [שלושה מאוהביו]. ולא ענהו. ואפשר היה הולך בעצמו להבעל שם טוב, אך שזוכר ההרחקה שהרחיקו המשרת בחלום, והתיירא מאוד פן יהיה בהקיץ גם כן ודי לו חרפה ובוז. והיה כך כל היום בצער גדול.

והיה בעת סעודה שלישית ציוה הבעל שם טוב: לכו לבית הנגיד הידוע וקראו לי את המלמד שיבוא לכאן. ויפלא מאוד בעיניהם, אבל תיכף כשפתח השליח את הדלת ואמר למלמד: הבעל שם טוב קרא את מעלתו שיבוא אליו! מיד דלג על השולחן ורץ כמשוגע בלי טוזליק. ואז שמע כל אותם הדברי תורה ששמע בלילה, ומיד נתעלף. וכששב רוחו בקרבו אמר הבעל שם טוב אליו בבדיחותא: אם היית שומע דבר חדש היית מתפעל כל כך, אבל אין זה דבר חדש, כי מכבר שמעת את כל זה בלילה. והבין כי דבר ה' הוא, ומאז נתקרב אליו בכל ליבו ונעשה צדיק גמור.

[הבעש"ט יודע מקום הימצאו של בן הסוחר]

בקהילת קודש הנ"ל היה סוחר אחד גדול, והוא היה מאותן אנשים שהיו עדיין נגד הבעל שם טוב. והיה לסוחר הנ"ל בן יחידי חכם ומופלג בלימוד ובשאר מעלות. פעם אחת נסע הבן יחיד לברסלב אחר סחורה,

ודרכו היה להתעכב בנסיעה כזו ארבעה שבועות. פעם אחת נתעכב יותר מעשרה שבועות, ולא היה ממנו שום ידיעה כלל, ונצטערו בני ביתו מאוד על זה.

פעם אחת אמרה אימו, אשת הסוחר: מה אתה מקשה לבך נגד הבעל שם טוב? כל העולם כולו נוסעים אליו ממש מארבע כנפות הארץ ועושה להם פעולות, ואתה אין רצונך לילך לביתו לשאול את פיו ולדרוש עבור בננו, כי לא דבר ריק הוא. והוא לא שות ליבו לזאת.

ויהי ברבות הימים ותאלצהו מאוד, והוכרח לעשות רצון אשתו. והלך ערב שבת קודש להבעל שם טוב ואמר: רבנו, זה יותר מעשרה שבועות שנסע בני יחידי לברסלב ואין לי שום ידיעה ממנו ולא ידעין מה עלתה לו.

מיד ציוה הבעל שם טוב שיביאו לו ספר הזוהר, ופתח אותו וראה בו, והשיב לו: בנך הוא בעזרת ה' בחיים ושלום, ושבת זה ישבות בכפר סמוך לעירנו פרסה אחת. ולא האמין לדבריו, כי איך יוכל להיות כך, כי הלוא לא נעלם מבנו רוב הגעגועים שלהם וכמים הפנים וכו', ובודאי אין כסף נחשב למאומה, ויתן בעד פור ~ [עגלה] מה שיבקשו בכדי שיבוא על שבת לביתו, עם כל זה לרווחא דמילתא שלח ערל אחד לכפר הנ"ל וציוהו להתעכב שם עד הלילה, אולי יבוא קודם הלילה.

בלילה בא הערל בחזרה ואמר שאין קול ואין עונה, לא נשמע ולא נראה מבנך כלום. אז אמר הסוחר לאשתו: הוא הדבר אשר דיברתי מקדם, אשר כל דבריו הם פיתויי דברים שאין בהם ממש.

אבל באמת כך היה המעשה אצל בנו נשברה העגלה כמה פעמים בדרך, ובא לכפר הנזכר בחצי הלילה, ותיכף במוצאי שבת קודש בא בנו לביתו. אז ראה למפרע כי כל דברי הבעל שם טוב המה כנים וצודקים. והלך להבעל שם טוב ובקש ממנו מחילה, היות שדיבר עליו לשון הרע, וסיפר לו כל המעשה.

אמר לו: שוטה! הלא אור שברא הקדוש ברוך הוא בששת ימי בראשית היה אדם מביט בו מסוף העולם ועד סופו וגנזו לצדיקים לעתיד לבוא, והיכן גנזו? בתורה! ולכן כשאני פותח ספר הזוהר אני רואה כל העולם כולו, ולא אשגה ברואה בעזרת השם.

[הבעש"ט רועד בתפילה]

שמעתי ממורנו הרב רבי פולק, החסיד המפורסם דקהילת קודש טיטשלנק, ששמע מרבי אברהם אב"ד דקהילת קודש דובאסאר, שהיה מקודם שליח ציבור בבית המדרש דקהילת קודש מז'בוז':

פעם אחת היו צריכים לאמר הלל, שהיה ראש חודש או חול המועד של פסח, והיה רבי אברהם הנ"ל מתפלל תפילת שחרית לפני התיבה והבעל שם טוב התפלל במקומו. והיה מנהגו להתפלל בעצמו לפני התיבה מן הלל. ובשמונה עשרה של קול רם נתרעד הבעל שם טוב רעדה גדולה, והיה רועד והולך כדרכו לרעוד בתפילתו תמיד, ומי שראה אותו בשעת התפילה ראה הרעידה שלו. וכשסיים רבי אברהם הנ"ל חזרת התפילה, והבעל שם טוב עומד במקומו ורועד ואינו הולך אל התיבה, ובא החסיד רבי וולף קיצעס והציץ בפניו, והנה בוערות כלפידים, ועיניו בולטות, והיו פתוחות ועומדות בלי תנועה כמו גוסס חס ושלום. ורמז רבי זאב הנ"ל לרבי אברהם, ולקחו אותו זה ביד אחת וזה ביד אחת והולכוהו אל התיבה,

והלך עימהם ועמד לפני התיבה, ורעד ערך מה, ופתח ואמר הלל, והכל ברעדה. ואחר כך כשסיים הקדיש עמד ורעד זמן רב, והוצרכו להמתין בקריאת התורה עד שנח מרעדתו.

ולא זו בלבד, אלא ששמעתי מהרב דקהילת קודש פולנאה, בעל המחבר ספר 'תולדות יעקוב יוסף', שפעם אחת עמד כלי גדול עם מים בשעה שהבעל שם טוב היה מתפלל, וראו שהמים נעים ונדים. וממש השראת השכינה היה עליו ומזה רעדה הארץ, כמו שכתוב: 'מפני אשר ירד עליו ה' באש ויחרד כל ההר מאוד': אך לא היה ניכר, ובמים היה ניכר מאוד.

גם שמעתי מהמגיד מישרים מורנו אליהו זכורנו לברכה, כשבא פעם ראשונה להמגיד הגדול דקהילת קודש מזריטש סיפר לו זה המעשה ואמר: פעם אחת ביום טוב, ואין יודע אם יום ראשון של פסח או יום שמיני עצרת היה, והוצרכתי לברך גשם או טל, היה הבעל שם טוב מתפלל לפני התיבה בחשק רב, כי כן שמעתי כמה פעמים מבחיריו כי היה מנשא ראש כולם והיה מתפלל בזעקה גדולה. והרב המגיד מישרים הגדול לא היה יכול לסבול, כי היה חולה גדול, ויצא מבית המדרש לבית קטן שבבית המדרש והתפלל שם ביחיד.

וקודם מוסף הלך להבעל שם טוב ובא לבית קטן ללבוש הקיטל, ואמר המגיד כי היה מכיר שהיה אצלו השראת השכינה, וכשראה אותו הכיר בו כי אינו בזה העולם, וכשלבש הקיטל נקמט הקיטל על כתפיו, ואחז המגיד מישרים הגדול בקיטל לפשטו מקמיטתו, וכשנגע התחיל לרעוד, ואחז בשולחן שהיה שם וגם השולחן התחיל לרעוד עמו. והבעל שם טוב הלך, עד שהוצרך להתפלל ולבקש מן ה' יתברך שיקח ממנו דבר זה כי אין בכוחו לסבול.

גם מהחסיד רבי דוד פורקעס ממז'בוז' גם כן שמעתי, שפעם אחת התפלל הבעל שם טוב בדרך בבית בכותל מזרח, וסמוך לכותל מערב היו עומדים חביות מלאות תבואה, והיו רואים שהתבואה רועדת.

[תפילת יום הכיפורים]

וגם שמעתי ממנו ~ [אבל לא מפיו ממש] בהיותו שוחט בקהילת קודש טולטשין היה שובת רבי דוד הנזכר, ועשה רבי דוד מכפר חלאדובקה תנאים ושלח עגלות אחר כל המקבלים, וגם מורנו דוד מגיד מישרים הנ"ל נסע על התנאים הנזכרים וסיפר על הדרך.

וכשבאו אנשי הקהילה סיפרו לי, איך שפעם אחת ביום הכיפורים בהשכמה לא בא הבעל שם טוב לבית המדרש כפי המנהג ביום הכיפורים להתפלל בהשכמה, והיה שוהה עד בוש על היום, והמתינו עליו מלהתפלל. ואחר כך בא וישב על מקומו, והיה ראשו על הסטנדר מקים ראשו ומניח ראשו, מקים ומניח כמה פעמים, ואחר כך רמז שילכו להתפלל לפני התיבה. ובא רבי דוד הנ"ל להתפלל, כי הוא היה מתפלל בימים נוראים.

כשבא סמוך לתיבה התחיל הבעל שם טוב לבזותו בפני כל עם ועדה, ואמר בזה הלשון: זקן אשמאי! היכן אתה הולך? וביזה וגינה אותו ערך חצי שעה. והיה רוצה לחזור ולילך מן העמוד, כי היטב חרה לו עד מאוד, כי אמר: שמא, חס ושלום, ראה בי דבר מגונה. וגער עליו ואמר: עמוד! והתחיל להתפלל ובכה, ולא היה יודע מה שהוא מדבר רק שצעק ובכה כי נשבר ליבו מאוד.

ואחר כך במוצאי יום הכיפורים הלך רבי דוד מגיד מישרים ז"ל אצל הבעל שם טוב ואמר לו: רבנו, מה ראית בי דבר מגונה, חס ושלום?

ענה ואמר: חס ושלום! לא ראיתי בך כלום. רק באשמורת ראיתי להס"ם על הדרך מקום שהתפילות הולכים, לקבל כל התפילות, חס ושלום. על כן שהיתי מלהתפלל. ותהילה לאל פניתי דרך אחד שילכו התפילות בזו הדרך ולא יוכל לאחוז בהם. ועל כן יראתי פן, חס ושלום, יכנס בלבך ויקלקל חס ושלום הדבר, ושיברתי את לבך בכדי שלא יהיה לך שום מחשבה זרה בלבך, ואחר כך ציויתי לך להתפלל.

גם שמעתי מפי הרב החסיד מורנו רבי גדליה ז"ל: פעם אחת התפלל הבעל שם טוב תפילת מנחה בכפר אחד בחדר שקורין 'שפייכלער' ~ [מחסן תבואה]. והיו שם הרבה חביות מלאות תבואה, ובעת התפילה היה הרקדה גדולה בין החביות מחמת הרעדה, כמו שכתוב: מפני אשר ירד עליו ה' באש ויחרד כל ההר מאוד. ותהילה לאל שראיתי בחינות נשמת משה ז"ל.

[הבעש"ט מבטל שידוך שאינו הגון]

עוד שמעתי מפי הרב רבי פולק הנ"ל, שהוא גלה למדינות קרים עם רבי יוסף אשכנזי, שליח ציבור של הבעל שם טוב, בשעת הבריחה, ושמע מפיו ואני שמעתי ממנו:

פעם אחת חלם רבי יוסף הנ"ל שראה חסיד אחד שנפטר והניח בן קטן בר חכים, וקפץ עליו שידוך נחות דרגא, ובא החסיד לרבי יוסף בחלום וביקש ממנו שילך לאשתו, ויאמר לה בשמו שלא תעשה השידוך, ולא ניחא לו. כי אם אותו האיש שיבוא היום לביתה ראשון עם זה תעשה שידוך.

ואחר כך ראה בחלומו דמות מזבח, ועלה אותו הנפטר על המזבח, ושם ראשו בין ברכיו והתחיל לצעוק הסליחה 'עננו ה' עננו, עננו אבינו עננו וכו', וכל אלפא ביתא עד גמירא. אחר כך אמר: עננו אלוהי אבותינו עננו, עננו אלוהי אברהם עננו, עננו ופחד יצחק עננו, עננו אביר יעקב עננו, עננו מבין דמעה עננו, עננו אלוהי המרכבה עננו, ושט לרקיע.

ובבוקר הלך להבעל שם טוב וסיפר לפניו החלום.

אמר לו: כסבור אתה שחלמת חלום, לא כן, ראית חזון. גם אני ראיתי ובעיני נתגשם. והמזבח הוא מזבח שמקריב מיכאל הנשמות לפני ה' יתברך.

ושאל אותו: מפני מה אמר אותן עננו.

והשיב: שאין מלאך ונשמות יכולים לעלות מעולם לעולם אלא על ידי תפילות עננו.

ושאל אותו: מפני מה אמר נוסח זה?

והשיב: כי למעלה כן הנוסח.

ושלח הבעל שם טוב אחר אשת המת ואמר לה הדברים אודות השידוך.

[קטרוג בתפילת יום הכיפורים]

עוד שמעתי מפי הנ"ל: פעם אחת ערב יום הכיפור ראה הבעל שם טוב קטרוג גדול על ישראל שתסתלק מהם תורה שבעל פה, והיה מתעצב מאוד כל יום ערב יום הכפור. ולעת ערב כשבאו כל העיר לברכם, ברך אחד או שניים, ואמר: לא יכלתי מחמת צער, ולא ברך אותם. והלך לבית הכנסת ואמר לפניו דברי כיבושין, ונפל לארון הקודש וצעק ואמר: וי, כי רוצים ליקח התורה מידנו, איך נוכל להתקיים בין האומות אפילו חצי יום. ורגז מאוד על הרבנים, ואמר כי בשבילם הוא, שבודים שקר מליבם בהקדמות שקרים, ואמר כי עמדו למשפט כל התנאים ואמוראים.

ואחר כך הלך לבית המדרש ואמר עוד דברי כיבושים, והתפללו 'כל נדרי'.

ואמר אחר 'כל נדרי' כי הקטרוג הולך ומתחזק, והיה ממחר על ידי זה כל הבעלי תפילות, כדי שיעמוד לתפילת נעילה בעוד היום גדול, כי הוא בעצמו היה מתפלל תמיד תפילת נעילה.

וקודם נעילה התחיל לומר דברי כיבושים, ובכה. והיה מניח ראשו לאחוריו על התיבה וגנח וצעק. ואחר כך התחיל להתפלל שמונה עשרה בחשאי, ואחר התחיל השמונה עשרה של קול רם. ומנהגו היה תמיד בימים נוראים לא היה משגיח במחזור, כי הרב רבי יעקל ממז'בוז' היה אומר במחזור הפייט לפניו, והוא עונה אחריו. וכשהגיע לתביבת פתח לנו שער, או לתביבת שערי שמיים פתח, וכשדיבר רבי יעקל פעם ושתיים ושמע שאינו עונה אחריו - נשתתק, והתחיל לעשות תנועות נוראות, כששחה לאחוריו עד שבא ראשו סמוך לברכיו, ויראו העולם שלא יפול לארץ, והיו רוצים לאחוז ולסעוד אותו והיו יראים. והודיעו לרבי זאב קיצעס ז"ל, ובא והביט בפניו, ורמז שלא יגעו בו. והיו עיניו בולטות ובקולו היה עושה תנועות כשור שחוט, והיה כך לערך שתי שעות. ופתאום נתעורר ונתיישר על עומדו והתפלל במהירות גדולה וגמר התפילה.

ובמוצאי יום הכיפורים באו כולם להקביל פניו, כי כן היה המנהג תמיד. ושאלו אותו על הקטרוג מה עלתה. וסיפר להם, כי בעמדו בתפילת נעילה יכולתי להתפלל, והלכתי מעולם לעולם בלי שום עיכוב כל שמונה עשרה שבחשאי, ובשמונה עשרה של קול רם הלכתי גם כן, עד שבאתי אל היכל אחד, והיה לי עוד שער אחד להיכנס שאבוא לפני ה' יתברך ברוך הוא, ובאותו היכל מצאתי תפילות של חמישים שנה שלא היה להם עליה, ועכשיו מפני שהתפללנו בזה יום הכיפורים בכוונה עלו כל התפילות, והיה כל תפילה מאירה כשחר נכון.

ואמרתי לאותן התפילות למה לא עליתם קודם?

ואמרו: כן נצטוינו להמתין על רום מעלתו שתוליך אותנו.

ואמרתי להם: בואו עמי! והשער היה פתוח. ואמר לאנשי עירו כי השער היה גדול ככל העולם, וכאשר התחלנו לילך עם התפילות בא מלאך אחד וסגר הדלת ותלה מסגר ~ [מנעול] אחד על השער.

וסיפר להם, כי המסגר היה גדול כמלוא מז'בוז'. התחלתי לסבב המסגר לפתוח אותו, ולא יכולתי, ורצתי לרבי הידוע בספר 'תולדות יעקב יוסף' וביקשתי ממנו ואמרתי: ישראל נתונים בצרה גדולה כזו, ועכשיו

אין מניחים אותי להיכנס, כי בעת אחר לא הייתי דוחק את עצמי להיכנס. ואמר הרב שלי: אני אלך עמך, ואם יהיה אפשר לפתוח לך - אפתח.

וכשבא וסיבב את המסגר ולא יכול גם כן לפתוח, אז אמר אלי: מה אוכל לעשות לך? והתחלתי להתמרמר לפני רבי: איך עזבתני בעת צרה כזו! והשיב: איני יודע מה לעשות לך, אבל אני ואתה נלך להיכלא דמשיחא אולי יהיה ישועה משם. והלכתי ברעש גדול להיכלא דמשיחא, וכשראה אותי משיח צדקנו מרחוק אמר אלי: לא תצעק! ונתן לי שני אותיות, ובאתי לשער, ותהילה לאל שפתחתי המסגר, ופתחתי השער והולכתי כל התפילות. ומחמת אותה שמחה גדולה שנתעלו כל התפילות נשתתק פי הקטגור ולא הוצרכתי לטעון, ובטלה הגזירה ולא נשאר כי אם הרשימה מהגזירה.

[כת שבתאי צבי]

ומאותו הרשימה אני זוכר שהיה רעש גדול בעולם, כי כמה אנשים שלחו ספריהם למדינת וואלחיא, וזה הקטרוג היה מן הכת שבתאי צבי ימח שמו, ושרף בישוף אחד של עיר קאמיניץ שתי גמרות מש"ס, והרב דקהילתנו אמר כי לקח מהמוכסן דכפר שלו ש"ס בחזקה, ושילם לו עבור הש"ס והניחם על האש, ובעוונותינו הרבים נשרף כולו. ותהילה לאל תיכף שעמד הבישוף לפני האש ניזוק, והוליכו אותו לעיר קאמיניץ, ולא הביאו אותו בחיים, ומת בדרך הרשע הנ"ל.

ואחר כך היה ויכוח לפני הבישוף דקהילת קודש לבוב, אבל נפל פחד התורה עליו ולא הרשיע. והכת הרשעה הנ"ל כולם השתמדו, כי עשו להם חרפה וביזיון גדול, שגילח להם פאה אחת וחצי זקן, שיכירו שהוא לא יהודי ולא נכרי, ומחמת בושה נשתמדו.

אבל פעם אחת היה הרב החסיד מורנו מנחם נחום מושרנוביל בעירנו, וסיפר מעשה זה לפני העם, ואני באתי באמצע הסיפור ושמעתי ממנו קצת שינוי וגם דבר חדש, שאמר משיח לבעל שם טוב: איני יודע אם תוכל לפתוח, ואם תפתח יהיה בודאי ישועה לישראל. עוד אמר, שזה השער היה של היכל 'קן ציפור' אשר מעולם לא נכנס בו כי אם משיח, כאמור בזוהר הקדוש. ואמר, ששמע קול אלוהים ואמר לו: מה אעשה עמך שאני מוכרח לעשות רצונך.

ומהרב דקהילתנו שמעתי שעדיין היה בצער ורגז על האורחים, עד שנסעו האורחים מביתו, ואחר כך שלח שליח, ושמע השליח שהוכיחו אשתו על שרגז על האורחים, ונשען על השולחן ואמר: הנני מוכן לקבל תוכחה. ואחר כך שלח לבקש האורחים. ובבוקר עמד בתפילה בציבור.

ומכוח אותן שנשתמדו שמעתי מהרב דקהילתנו, שאמר הבעל שם טוב שהשכינה מיללת ואומרת: כל זמן שהאיבר מחובר יש תקווה שיהיה לו איזה רפואה, וכשחותכין האיבר אין לו תקנה עולמית, כי כל אחד מישראל הוא איבר מהשכינה.

[העיר באלטע תחרב]

שמעתי מפי חמיו של רבי פולק הכהן החסיד רבי שמריל, מגיד מישרים דקהילת קודש וירעווקע, שפעם אחת שָׁבַת בקהילת קודש באלטע, ואמר שהעיר הזאת תחרב פעם אחת, ואחר כך תבנה ותהיה עיר ואם בישראל, ותעמוד עד ביאת הגואל במהרה בימינו אמן.

הרב דקהילתנו פרש איך היו האמירה, כי היו ירידים גדולים בקהילת קודש באלטע, והיו שם סוחרים נכרים וישמעאלים וקדר ושארי אומות, והיו רצים בעגלות בעת סעודה שלישית בעת שאמר הבעל שם טוב זכרונו לברכה תורה, והיו מבלבלים אותו, ורגז ואמר: מה לך באלטי עדיין תצמח עליך צרה.

שמעתי מרבי שמריל הנ"ל שנה אחת קודם הבריחה, ואמר כי כשנעשה מלחמה בין ישמעאל ובין היון חרבו העיר הנ"ל וגם סביבותיה, ועיר פיטשילניק וכל הכפרים סביבותיה, לא נשאר בבאלטע כי אם בית קטן בפני החצר.

[הבעש"ט מתקן נשמות]

שמעתי מרבי פולק הנ"ל: כשנסע רבי גרשון מקיטב מארץ ישראל לחוץ לארץ לשדך את בניו, אמר אגב אורחא: תהילה לאל שעברתי את הים, אסע לגיסי בעל שם טוב ז"ל, ובא אליו בערב שבת קודש, עמד הבעל שם טוב להתפלל תפילת המנחה והיה מאריך בתפילתו עד צאת הכוכבים. ורבי גרשון התפלל גם כן בתוך הסידור של האריז"ל. ואחר כך היה מעביר על הסידרא שניים מקרא ואחד תרגום, ואחר כך ציוה והביאו לו כרים ושכב לנוח.

ובליל שבת בשעת סעודה שאל רבי גרשון את גיסו הבעל שם טוב: מפני מה הארכת בתפילה כל כך? אני גם כן התפללתי בכוונות וקראתי הסידרא שניים מקרא ואחד תרגום, והוצרכתי לשכב ולנוח, ואתה עומד ורועד. ועשה כתנועותיו, כי היה רוצה להוציא דברים מפיו.

והיה הבעל שם טוב שוחק ממנו ולא השיב לו כלום.

והוא כפל ושאל עוד הפעם.

אז השיב לו הבעל שם טוב: כשאני מגיע לתיבת מחיה מתים ~ [וספק לרבי פולק אם לתיבת 'מחיה מתים אתה' או 'מחיה מתים ברחמים'] ואני כוונתי כוונת ייחודים ואז באות נשמות מתים לאלפים ולרבבות ואני צריך לדבר עם כל אחד ואחד מפני מה נדחה ממחיצתו, ואני עושה לו תיקון ומתפלל בעדו ומעלהו, והחשוב חשוב קודם, והם רבים כל כך שאם רציתי להעלות כולם הייתי צריך לעמוד שמונה עשרה שלוש שנים, אך כשאני שומע הכרוז שמכריז: מקודש! מקודש! ואי אפשר עוד להעלות הנשמות, אני פוסע מן השמונה עשרה.

ואמר אליו רבי גרשון בדרך שחוק: למה אין באים אלי? והשיב לו: היה אצלי כאן עוד שבת השניה ואני אמסור לך הכוונות בכתב על ניר, ויבואו גם כן אליך. וכן עשה.

לערב שבת קודש הבא כשסיים הבעל שם טוב קדיש לפני התפילה עמד רבי גרשון להתפלל גם כן, והבעל שם טוב לא התחיל עדיין בתפילה, כי היה יודע שרבי גרשון לא יסבול ויפחד, ותיקן בתוך כך הזייגער ~

[שעון] שלו והריח טבק, עד שיעבור רבי גרשון הנ"ל מקום הכוונה. וכשכוון לכוונה זו, וראה שבאו אליו מתים כמו עדר גדול של צאן, ונפל בחלשות, אז העירו הבעל שם טוב וציוה לו לילך לביתו.

ובלילה על השולחן בעת הסעודה שאל לו הבעל שם טוב: למה נתחלשת? ואמר לו: בעת שכיוונתי לכוונה באו אלי מתים כמו עדרים. אז אמר הבעל שם טוב לאנשיו בדרך שחוק: הכו אותו שלא ישחק מהבעל שם טוב.

[הרב מפולנאה נעשה חסיד]

שמעתי מהרב המפורסם החסיד וחכים דקהילת קודש פולנאה שהיה אב בית דין בקהילת קודש שאריגרד, שמע ~ [המוכיח מפולנאה] שהבעל שם טוב בא לקהילת קודש מוהליב, אמר בלבו: אסע גם אני, כי לא היה עדיין חסיד. ונסע ובא בערב שבת קודש אליו קודם תפילות בוקר, וראה שהבעל שם טוב מעשן לולקי ~ [מקטרת], והיה דבר זה תמיהה. ואחר כך בשעת התפילה בכיתי בכיה גדולה שלא בכיתי מימי, והבנתי שלא משלי הייתה זאת הבכיה. ואחר כך נסע הבעל שם טוב לארץ ישראל ונשארתי משומם עד שחזר, אז התחלתי לנסוע אליו, וישבתי אצלו זמן, והיה הבעל שם טוב אומר שצריך להגביה אותי, וישבתי לערך חמישה שבועות, ושאלתי: אימתי יגביה אותי רום מעלתו.

והשאר שמעתי מהרב דקהילתנו, מורנו גדליה זכרונו לברכה, ואמר ששמע מהרב הנ"ל, שהמוכיח היה ראשון לפעולותיו, שבא אליו לקהילת קודש שאריגרד על שבת וביקש ממנו שיתאכסן אצלו, ולא השיב פניו ריקם. וביקש ממנו שיעשה לו מניין בביתו להתפלל, ונתן לו רשות, אבל בעצמו הלך לבית הכנסת.

ובשבת כשהלך המוכיח לדרוש ביקש ממנו שילך לדרשה, והלבישו בדרשה מכף רגל ועד ראש. ואמר בלבו: אין זה כי אם נביא, כי מניין יודע מחשבתו. ונדבק בו. ותיכף ביקש אנשי הקהל על הסעודה שלישיית, והיה תמוה להם כי יודעים שאינו מחזיק עם חסידים.

ואחר כך כשהחזיק הרב ~ [מפולנאה] בצדקתו התחילו אנשי העיר לריב עמו, ונעשו לו שונאים גדולים, והמחלוקת היה הולך וחזק, עד שגירשו אותו מן העיר בערב שבת קודש, והוצרך לשובות בכפר אחד. והבעל שם טוב היה בדרך לא רחוק, וכשראה הבעל שם טוב הדבר אמר לאנשי סגולתו: ניסע לכפר פלוני, כי ידעתי שיש לו צער גדול, ונשובות שם עם הרב דקהילת קודש שאריגרד, שנהיה עמו לפקח צערו. וכן עשו.

וגם המוכיח היה שם גם כן עימהם. ובשבת אחר תפילת מוסף ראה המוכיח את הרב שהוא מצער. אמר לו: אל תצטער, שמעתי כרוז שהכריזו ואמרו: פלוני שונאך יהרג ופלוני שונאך ימות, בדרך וכל העיר תישרף באש. וכששמע הבעל שם טוב דבריו צעק על המוכיח ואמר: שוטה, גם אתה שומע כרוזים?! ונשתתק המוכיח.

והרב ~ [מפולנאה] נסע לקהילת קודש רשקוב ונתקבל שם לרב פעם שניה, ושם חזר בתשובה גדולה, כי היה עושר מסך ששים אלף, והיה מחלק כל המעות שלו, כי החזיר כל הקנסים שקיבל, וכל המשא ומתן שהיה בו נדנוד איסור החזיר, והכריז בחרם שכל מי שקיבל ממנו ואינו בהכשר יבוא ויחזיר מעותיו עד שנשאר עני.

[הרב דקהילת רשקוב]

ושמעתי מהרב מורנו יואל, מגיד מישרים דקהילת קודש נמרוב, אשר מקום קבורתו בארץ ישראל בירושלים תבנה ותכונן במהרה בימינו, שפעם אחת נסע עם הרב דקהילת קודש רשקוב לקהילת קודש מז'בוז', ובא לקהילת קודש באר, והתפללו שם באכסניה בבית בעשרה.

ובסוף התפילה השתמט הרב מאצלם, והלכו לבקשו ומצאו שיצא מבית אחד. ושאלו אותו: מה עשה בבית זה? ולא רצה להגיד להם. ונכנסו לבית, והיה דר שם איש אחד הנקרא לייב צורף, ושאלו לו: מה עשה הרב בביתך? ולא רצה לגלות, כמו שגזר עליו שלא לגלות.

והאנשים הגדולים שהיו שם עם הרב כעסו עליו, ואמרו וגזרו על הצורף הנ"ל שיאמר להם האמת. ואמר הצורף הנ"ל: אני רואה בו נקמה, כי בהיותו דר בקהילת קודש רשקוב לקח ממני קנס שני אדומים, ועכשיו נתן לי הטלית של שבת שלו עד שיחזור מן הדרך ויפדה ממני. וגזרו עליו האנשים: תיכף ומיד תמחל לו שני האדומים ותחזיר לו הטלית! והחזיר לו, ולא רצה לקבלו, עד שנתן הצורף תקיעת כף שמחל לו בלב שלם, אז קיבל הטלית.

ומהתענייתים של הרב הנ"ל כך היה, שהיה מתענה כתשובות הקנה, בזה האופן התענה מידי יום ביום, ובכל חודש וחודש התענה פעם אחת משבת לשבת, ואין איש מאנשי הבית שהיו יודעים מזה התענית, רק בתולה אחת, בת אחותו של הרב הנ"ל, עשה עימה מעמד ומצב שהיא תביא לו לאכול ולא אחר, וגם תפנה המאכל, שלא יודע לבני הבית.

ככה התענה חמש שנים. ובשנה השישית ארע שהתענה משבת לשבת, והבעל שם טוב היה בדרך ושמע כרוז: מהר רוץ אליו במרוצה, כי היום יתבטלו מוחין שלו. רץ אליו במרוצה גדולה עד שמת לו סוס בדרך שווה עשרה אדומים. ואמר לרב: מת לי סוס של עשרה אדומים בדרך על ידך, ותהיה כפרה תחתך. ותיכף אכל ושמע לו אחר כך.

ויש תחת ידי אגרת ששלח הבעל שם טוב להרב בזה הלשון: העתקה שנכתב בעבר האגרת מקהילת מז'בוז' לקהילת נמרוב רבתא, הני מילי בכתבא רצוא ושוב כמראה הבזק מראה הכוהן אב"ד דקהילת קודש הנזכרת, מעוז ומגדל הרב המופלא עושה פלא חכם הכולל מורנו יוסף הכהן דקהילת קודש הנזכרת אב"ד.

זה לשון האגרת:

ליד אהובי, אהוב נפשי, הרב המאור הגדול, עוקר הרים, פטיש החזק, המפורסם בחסידות, החכם השלם המופלא, עושה פלא, הנצמד בקירות ליבי, דבוק מאח לי, מורנו יוסף הכהן.

הנה גלילת יד קדשו קיבלתי וראיתי ראייה אחת בשתי שורות העליונות, ושם נאמר שרום מעלתו אומר כאילו מוכוון להתענות, ותרגז בטני מקול הקורא, והנני מוסיף בגזירה עירין ובצירוף קודשא בריך הוא ושכינתיה לבל יכניס את עצמו בסכנה כזה, כי זה מעשה מרה שחורה ועצבות ואיתא בחז"ל שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות רק מתוך שמחה של מצוה, כאשר ידוע לרום מעלתו דברים שלימדתי כמה פעמים, והיו הדברים האלה על ליבו. ועל דבר סעיפי מחשבותיו המביאים אותו לזה, איעצך ויהי

אלוקים עמך גיבור החיל. בכל בוקר ובוקר בעת לימודו ידבק עצמו באותיות בדבקות גמור לעבודת בוראו ברוך הוא וברוך שמו ואז ימתיקו הדינים בשרשן ויקל מעליו הדינים ומבשרך אל תתעלם חס ושלום להתענות יותר מהחויב ומהצורך. ואם שמוע תשמע לקולי ויהי אלוקים עמך. ובכך אקצר ואומר שלום. מנאי הדורש שלום תורתו.

נאום ישראל בעל שם טוב

ואפריון נמטי לבנו יחידו הרבני המופלג הידיד כבוד מורנו שמשון ועי"ח בנו ידיד ר"מ הירץ נ"י, לכולם בכלל ובפרט.

[הרב מקהילת ראשקוב מתפלל על עידו]

ושמעתי מהרב דקהילתנו, מורנו גדליה זכרונו לברכה שכמה פעמים חשק הרב לנסוע לארץ הקודש והרב בעל שם טוב אמר שלא יסע. ואמר לו: סימן זה יהיה בידך: כל פעם שיפול לך חשק לנסוע לארץ הקודש, תדע נאמנה שיש דינים על העיר, רחמנא ליצלן, ושטן מטריד אותך כדי שלא להתפלל בעד העיר, על כן כשיפול לך חשק לארץ הקודש תתפלל בעד העיר.

פעם אחת נסע הרב לבעל שם טוב על שבת, והוצרך לנסוע דרך עיר שאריגרד, והיה כעס על העיר מאוד ולא רצה לעמוד בעיר, אך מחמת שהיה צריך לתת מספוא לסוסים הוכרח לעמוד. ולא קם מהעגלה, ואמר: כשיאכלו - תיכף ניסע ונלך. וכשנכנסו לבית התחיל לגשם מאוד שלא יכלו לנסוע, ולא פסק הגשם עד שהוצרך ללון שם בעל כורחו.

ובבוקר גם כן הגשם לא פסק, הולך וגדול עד יום חמישי. וכשראה שאין הגשמים פוסקים, אמר: ריבוננו של עולם! אפשר ניחא לך שאשבות כאן להתפלל בעד העיר, ואני אשבות בכאן והגשמים יפסקו. וכן היה שפסקו תיכף הגשמים, והיה מתפלל כל השבת עבור העיר.

והבעל שם טוב ראה ששבת בקהילת שאריגרד, והיה יודע שהיטב חרה לו על העיר, ושחק ואמר לאנשי סגולתו: הנה הרב דקהילת קודש ראשקוב שבת בקהילת קודש שאריגרד! ושחק עוד. ולאחר השבת כשבא להבעל שם טוב נתן לו שלום ושחק. ואמר הרב להבעל שם טוב: רבינו, מה השחוק? ואמר לו: שהיית כל שבת קודש בשאריגרד, והשיב: כן הדבר, ומתגעגע לו כבן יחיד. וסיפר לו שהוכרח לשבות שם מחמת הגשמים.

אז השיב לו הבעל שם טוב: סבור אתה שהמוכיח היה משקר, חס ושלום, כי אמת ששמע הכרוז, ומה שרגזתי עליו על שהוציא מפיו, שאילו לא הוציא מפיו דברי הכרוז הייתי מבטל הגזירה מן העיר באותה שבת מכל וכל, ועכשיו לא פעלתי, אלא שנתנו להם הרחבה שלא

תישרף בפעם אחת, אך פעם מבוא זה ופעם מבוא זה, עד שתשרף כל העיר. וכן היה, שנשרפה בכמה פעמים.

ואותן שגזרו עליהם למות בדבר, רחמנא ליצלן, מתו בדבר. שהיה שתי שנים אחר הבריחה, ואותן שנגזרה עליהם הרציחה, נהרגו בקהילת אומין בעת הבריחה, רחמנא ליצלן. והיה להם הרחבת זמן גדול ערך

עשרים שנה או יותר, שאני יודע שהיה אב בית דין דקהילת קודש נמרוב ששה עשר שנה קודם הבריחה, חוץ מה שהיה בעיר רשקוב שהיה כמה שנים קודם מעשה זו.

[קובץ 5 - פרעות נמרוב]

ואכתוב קצת משבחי הרב.

כשהיה אב"ד בקהילת קודש נמרוב אחר הבריחה שנה אחת, ודרכי היה כשהייתי מניח תפילין דרבינו תם הייתי ירא להניח בפני הבריות, כי הייתי עדיין רך בשנים. ונהגתי בשעת אשרי ובא לציון הלכתי לבית גדול, כי אין שם איש בשעת התפילה, כי התפללו בחדר סמוך לבית קטן שהיו מתפללים, רק הגבאי שלו היה בבית, ופעמים הלך הגבאי לשוק לקנות צרכי הבית, ונכנסתי לבית והנחתי שם תפילין דרבינו תם, ונשתהיתי, ובתוך כך גמרו התפילה.

ונכנס הרב ז"ל לביתו, ויפן כה וכה וירא כי אין איש, ושאלתי אותו: רבינו, מה אתם מבקשים? ואמר לי: אתה הולך בתפילין. ומיד הסירותי תפילין של ראש מעלי. ואמר: לך לבית המדרש וראה אם גמרו התפילה. והלכתי ומתפללים עדיין אשרי ובא לציון. ובאתי לביתו ולא מצאתי אותו, כי הסיר התפילין והלך לפנות את עצמו, והמתנתי עליו.

וכשבא לבית ושאלני ואמרתי שגמרו התפילה, כי שיערתי שבודאי גמרו התפילה. והתחיל להניח תפילין, וידעתי שילך לבית המדרש, וקידמתי והלכתי ומצאתי שאחד עומד לפני התיבה ואומר תהילים כמו בשינה. וידעתי שהרב ירגוז על זה, כי היה אומר: ברית המעורר כנגד ברית הלשון, וכמו שבברית המעורר אי אפשר להוליד באבר מת, כן בברית הלשון אי אפשר להוליד באבר מת.

ותהילים ציוה הרב לומר בכל בתי כנסיות אותיות נעמרוב ואותיות קר"ע שט"ן משולב בשם הוי"ה מפסוקי אשרי תמימי דרך. ומקודם יאמרו קפיטל פ"ג, ושיאמרו בכל יום יהי רצון אחר התפילה.

וכשבא לבית המדרש ושמע אמירות תהילים, רגז ואמר: אין בי כח עוד שאת אתכם! עלי חושבים מחשבות כל אחד לעצמו. אני אומר שלא תהא קל בעיניכם אודות הקדר ~ [הישמעאלים]. ומשם הלך לבית הכנסת ושם נח מרוגזו. ורמז הדברים דרך פשט, ואילו לא שמעתי קודם דבריו בבית המדרש לא הבנתי רמיזתו.

וביום קיבץ תינוקות של בית רבן לבית הכנסת, וציוה לומר צ"א פעמים 'ויהי נועם'. וקודם המנחה שמעו שבלילה העבר הלך הקדר חצי פרסה סמוך לטולטשין מחנה גדולה, והיו קרובים לעיר נמרוב, ותהילה לאל ששלחו הישמעאלים שר אחד פשה אחריהם וחזרו כולם.

שמעתי מאיש אחד ושמו רבי דוד, שהיה דר באותו פעם קהילת קודש שאריגרד, שיום אחד קודם ציוה הרב רבי מרדכי מקהילת קודש הנ"ל לקהל שישלחו שליח מיוחד להרב דקהילת קודש נמרוב שיתפלל

אודות הקדר, ושלחו שליח, וציוה להם שילך בבוקר. בבוקר אמר הרב הנ"ל אינו צריך לשליח, כי כבר ידע הרב דקהילת קודש נמרוב ה' יציל עמו ישראל מכל צרה וצוקה, אמן.

ואכתוב קצת מהתנהגותו:

כי היה לומד בכל יום בטלית ותפילין, וקודם האכילה למד שיעור גמרא שבע דפין, וגם בשעת אכילה בין מאכל למאכל לא פסק פומיה מגירסא. ואחר האכילה היה ישן מעט מזעיר, וקם משנתו, והניח תפילין ולמד עד תפילת המנחה. גם בלילה למד הרבה, לא עבר עליו לילה אחד שלא קם בחצי הלילה ממש, בקיץ ובחורף, הן בשבת ויום טוב. ועשה פדיון שבויים וצדקה הרבה מאוד, ובביתו הייתה פרנסתו בדוחק ולחץ.

פעם אחת התרעם עליו בנו על הדוחק ולחץ, והשיב לו: כתוב בפרקי אבות: ויהיו עניים בני ביתך, והלימוד שלו ותפילתו וכל דבר שבקדושה היה עושה בכוח עד שבשרו מזדעזע עליו.

[רבנו גרשון ניצל מטביעה]

שמעתי מחמי זכרונו לברכה, שהרב החסיד מורנו גרשון טבל את עצמו בים בשעה שהספינה מהלכת. ושאלתי אותו: איך מותר להעמיד עצמו בסכנה גדולה כזו? ולא היה בידו להשיבני. וכשבא רבי גדליה אלינו ונזכרתי ושאלתי אותו על זה, והשיב לי: פעם אחת ישבתי עם הרב החסיד מורנו צבי מקמניץ על האיציטבא שלפני הבית, ושאלתי אותו על דבר זה, והשיב לי: על האיציטבא הזאת ישבתי עם רבי גרשון הנ"ל ושאלתי אותו בזה הלשון: אני שמעתי שטבלת בים בשעה שהספינה מהלכת, איך הותר להעמיד עצמו בסכנה כזו? והשיב בשחוק ואמר: מה בכך, שכל אומני הספינה רוחצים בים, כי יש שק אחד של עור ובו סולם של עור תולה בספינה ועולים ויורדים בו ורוחצים בתוכו. אכן אגיד לך, אני לא רחצתי בשק הנ"ל, אבל כך היה המעשה:

שראיתי דינים על הספינה, ורציתי לטבול לבטל הדינים, ואתרמי ~ [ואירע] שבאו אצל קאמפיע אחד והעמידו את הספינה ויצאו כל אנשי הספינה לטייל, ואמרתי: עתה שעת הכושר לטבול. ופשטתי הבגדים לתחתית הספינה שקורין 'העמבאר', וקפצתי לתוך המים וישבתי בתוך המים, ובתוך כך זזה הספינה, וכשעליתי מן המים ראיתי שהלכה הספינה, אמרתי בליבי: אם אלך על הקעמפיען מה אעשה, עירום אנכי שלא אוכל להוציא דבר שבקדושה מפי, ומה גם שאין לי שם מה לאכול ולשתות. אמרתי: ארדוף אחר הספינה ואשיגנה, כי בטוח הייתי בעצמי שאוכל לשוב היטב, כי פעם אחת ראיתי בנהר דנסטר יהודי אחד טובע בנהר והיה רחוק ממני כחצי פרסה והצלתי את היהודי הזה.

וכן עשיתי, ושטתי אחר הספינה והגעתי אותה. אך מחמת שהיא גבוהה וחלקה בזפת לא היה לי מקום להאחז בספינה. וצעקתי, ולא נשמע קולי מחמת קול ורעש הספינה. ושוב נתרחקה ממני הספינה, ושטתי בכל כוחי וחוזק ידי. כן עשיתי כמה פעמים עד שנבעתי מאוד והתחלתי לשקוע במים יורד ועולה, ולא יכולתי לדבר שום דיבור אפילו וידוי, והרהרתי בליבי: אף לטבוע וגם לאבד עולם הבא, שהוא כמעט מאבד עצמו לדעת. ותיכף יצא ישמעאל אחד מהספינה וראה אותי והוציא אותי, והניח אותי בספינה קטנה שלו, והביא אותי לספינה הגדולה, והשליך אותי לתוך הספינה הגדולה, וירדתי לירכתי הספינה ושכבתי לערך שתי שעות, והייתי מקיא מאוד מרוב המים ששתיתי, ושכבתי עד שנחתי מעט, ולבשתי

בגדי, ואמרתי: אשלם לאיש על הטובה שעשה עמי ולא יירש על ידי עולם הבא. ולקחתי כיס מעות וחיפשתי אותו בכל הספינה, ולא היה שם שום ישמעאל, ואמרתי: משמע מיניה האי טעיא היה.

[רשימה של ניאוף על רבי גרשון גיסו]

שמעתי מהרב דקהלתנו, מעשה שראה הבעל שם טוב על רבי גרשון גיסו רשימה של ניאוף, והיה לא צער גדול מזה, והיה בוש לומר לו ומתמה על הדבר, ואף על פי כן אמר לו.

והשיב לו: שקרן אתה! והכה את הבעל שם טוב.

אמר לו הבעל שם טוב: המתן לי עד למחר, כי אף על פי כן אני רואה עליך רשימה של ניאוף. ובלילה בייחודים שלו שעשה ראה, ולמחר אמר לו: אתה קיבלת עליך פרישות מאישתך, ושמעתי ברקיע שפסק הרמב"ם שאמר שזהו כאילו אמר על אשתו 'הרי עלי כאמא'. אף על פי שאינו נדר גמור, מכל מקום נתעורר עליך הרשימה של קרי שצמת עליו משבת לשבת, ומחמת שעברת על נדר הפרישות נתחזקה הרשימה, ורואה אני עליך כניאוף, והודה לו האמת.

וזה שעבר על הפרישות, היה מטעם שהיה רוצה ליסוע לארץ הקודש, ולא היה יכול לפייס את אשתו לדבר זה, כי היה רחוק ממנה, על כן עבר על הפרישות. ועסקו שניהם בתיקון עד שתיקן את הדבר זה. ומהתחברות הזו נולד המגיד מישרים דקהילת קודש לודיז'ין.

ואמר עליו המוכיח דקהילת קודש פולנאה שלא ראה קרי מימיו.

[תענית על גשמים בירושלים]

שמעתי מפי מגיד מישרים הנ"ל: פעם אחת גזר רבי שלום מארץ המערב תענית על הגשמים בירושלים, והיה צדיק גדול וחשוב, וציוה שיתכנסו כולם בבית הכנסת אחד להתפלל בכנופיה. ושלח לרבי גרשון הנ"ל שהוא יתפלל לפני התיבה, צריך לומר דברי כיבושים ~ [תוכחה], והתם המנהג של הדרשנים שיאמר הגמרא או המדרש או פסוקים כצורתן וכהוייתן, ואם משנה הלשון חרפה הוא לו. והיה מכין את עצמו לדרוש, וחזר הלשון כמה פעמים בכדי שיאמר כהוייתן. לא ישן כל הלילה ובאשמורת הבוקר ניחר גרונו, ואמר לבנו רבי לייב הנ"ל: נתקלקל מילולי, לך לרבי שלום, אמור לו שאני איני יכול להתפלל. ונתפרדה החבילה, והתפלל כל אחד במקומו שרגיל בו, ורבי שלום בבית המדרש שלו במקומו, וירד אחד אחר לפני התיבה. ובתוך השירה שמע רבי שלום שחזר הקול לרבי גרשון, ומיד אחר התפילה של לחש ציוה שילך המתפלל מן העמוד, וירד רבי גרשון לעמוד להתפלל שמונה עשרה בקול ויאמר הסליחות.

ירד רבי גרשון לפני התיבה, ואחר השמונה עשרה התחיל לומר סליחות, ואמר הפתיחה, ואחר כך הלך מן התיבה ולא רצה לומר עוד סליחות. ושאל אותו בנו רבי לייב הנ"ל מפני מה עשה זה, והשיב לו: כי בפתיחה הייתה תפילתי שגורה בפי, והרגשתי אם אומר עוד סליחות ירדו גשמים תיכף, ויראתי מגסות רוח לכן לא התפללתי, כי יודע אני שירדו גשמים שניים או שלושה ימים רצופים לאחר זה, וכן היה.

[רבי גרשון מחרים את החכם]

גם שמעתי מרבי פינחס מלמד, שהיה מקודם מגיד מישרים, וכמדומה לי שהמעשה היה בקהילת קודש צפת, והיה שם הרב דקהילת קודש הנ"ל הנקרא בלשונם "חכם", והיה איש טוב מאוד והיה אוהב לרבי גרשון.

פעם אחת אמר רבי גרשון לחכם הנ"ל: אפס כסף והוצרכתי ללוות על הוצאות שבת. והיה יום אחד קר מאוד, ולבש רבי גרשון ברוסלק (בגד עליון) שנתפר על צמר גפן, והלך לבית המדרש להתפלל. ואחר התפילה היו שוהים בבית המדרש, כל אחד למד שיעורו, ורבי גרשון הולך ושב בתוך בית המדרש והיה שואף טבק, והוציא מכיס הברוסלק הפאטשיילע (מטפחת) שלו, ונפל מן הברוסלק כיס קטן שקורין "שלאס בייטיל", ובתוך הכיס היה זעקסער, ובארץ הקודש לא היו יודעים הכיס הזה, וראה החכם שנפל מרבי גרשון הכיס הנ"ל, והגביה אותה ומשמש מבחוץ, כי לא היה יכול לפתוח הכיס הנ"ל, והרגיש שיש בתוכו חמשה מטבעות, וסבר שזה היה אדומים (מטבעות זהב), ותמה החכם על רבי גרשון שהוציא מפיו דבר שקר, ושם מקפידים מאוד על דבר שקר.

והתחיל לדבר עם רבי גרשון: רום מעלתו לוח על שבת מעות על הוצאות ולא היה לרום מעלתו מעות?

והשיב: כן הדבר!

ואמר לו החכם: רום מעלתו שקר מדבר!

והוא אמר: אמת דברתי! וכפלו הוכוח, זה אומר כה וזה אומר כה. ובתוך כך קפץ החכם לארון הקודש ונשבע ששקר מדבר. וקפץ רבי גרשון והחרים אותו. וחלץ החכם מנעליו והלך לביתו, וקבץ כל הקהל וספר להם המאורע, והראה להם הכיס, ומשמשו גם הם הכיס ואמרו שיש בתוכה חמשה אדומים, וקבל לפניכם: לא די שהוא שקרן גם החרים אותי.

הלכו הקהל לרבי גרשון ושאלו אותו: למה החרמתם את החכם שלנו?

ואמר: כי נשבע שבועת שקר. והראו לו כיסו ואמרו: הנה יש בכאן חמשה אדומים.

ואמר רבי גרשון: למה לא פתח את הכיס קודם שנשבע?

והשיבו: לא היה יכול לפתוח.

אמר להם: היה לו לקרוע את הכיס ולראות שמטבע זו אינו הולך בכאן והיא כשאר כסף, כי יש לי הדס מכסף וגם שאר כלי כסף.

ופיס החכם את רבי גרשון והתיר לו את החרם.

ובא אגרת מהבעל שם טוב לרבי גרשון וכתב שם:

ראינו שדנו אותך בהיכל אחד ורצו לדון אותך למיתה, חס ושלום, מפני מה העזת פניך נגד הרב אב"ד. רצייתי לילך להיכל לטעון עבורך וסגרו ההיכל בעדי ולא יכולתי לכנוס שם, ואמרת: ריבוננו של עולם! הוא

עשה לקנאתך. ויצא קול: הניחו לו, כי קנא קנאת ה' צבאות. ועם כל זה פסקו לו שיהיה סומא (עור) חדש אחד, וסומא חשוב כמת. ובכן מהיום והלאה לא תהיה קשה כל כך.

וכתב רבי גרשון לבעל שם טוב:

אין אני יודע מה אדון בך, כי המעשה אמת, אבל תמיה לי שראית שדנין אותי קודם המעשה, כי היה נרשם באגרת של הבעל שם טוב באיזה יום נכתב.

וכדומה לזה שמעתי מהרב דקהילתנו, שרבי ליפע זכרונו לברכה מקהילת קודש חמלניק היה מריב עם הרב דקהילת קודש הנ"ל אודות שאלה אחת, זה אוסר וזה מתיר. וכשהיה רבי ליפמן על ראש השנה אצל הבעל שם טוב, אמר הבעל-שם טוב בשעת אכילה: ראיתי היום דנין איזה למדן למיתה, על שהעז נגד הרב אב"ד דקהילתו, והבין רבי ליפמן שנגדו הוא מדבר, והתחיל לבכות. ואמר לו הבעל-שם טוב: אל תפחד, כי אני התפללתי עבורך ופטרך מן הדין.

עוד שמעתי מרבי פינחס:

בהיות רבי גרשון בארץ הקודש, ושם המנהג מימי קדם לסנן את המים, הן לבשל והן לשתות, מחמת שמימיהם מוכנסים ומי בורות, ושכיחי במימיהם תולעים ויתושים. ואשת רבי גרשון לא ידעה מזה ולא סננה המים, ובמדינותיהם עדיין אין המנהג לסנן המים. וחברו הנשים זמר של ליצנות והתלוצצו ממנה בבית הכנסת. ובאה לביתה בבכיה גדולה: למה הביאתני למרחקים שמתלוצצים ממני? ופיס רבי גרשון אותה ואמר: הראיני את האישה שחברה זה השיר. והראתה לו את האישה הנ"ל שהיא הולכת מבית הכנסת, ורקק ואמר בלשון תמה: מה זאת זו האישה יכולה לדבר?! ונתאלמה האישה הזאת.

[בתו החולה של הרב אייזיק]

שמעתי מבני מורנו ליב שיחיה, שפעם אחת שבת אצלנו רבי הירש, חתן אב"ד דקהילת קודש אוסטררהא המאור הגדול רבי דוד, ורבי איזיק היה גיסו של רבי הירץ, בנו של הרב הנ"ל. ובמוצאי שבת סיפר בנו הנ"ל מעשה ששמע ממנו:

שהיה למורנו הרב רבי אייזיק, בנו של הרב, בת קטנה בת שלוש - עשרה שנה, ונשואה הייתה, והייתה חולה. וכשהיה הבעל-שם טוב בקהילת קודש זאסלב הראו לו החולנית, וצווה למחר לקרא לה אשת רופא שתעמיד לה עלוקות, ואמר לפתוח לה מרידין (טחורים). והנגיד מורנו אייזיק היה ירא לסמוך על הבעל-שם טוב, ושאל לדאקטער של הדוכסה דקהילת-קודש הנ"ל, ואמר כי אפילו בקטנה שכיח מרידין, ובא לביתו ושלח אחר אשת רופא.

והאכסניא של הבעל-שם טוב היה אצל רבי דוד, שהיה מקודם אב-בית-דין דקהילת-קודש אוסטררהא, ורבי הירש חתן הרב הלך עם הבעל-שם טוב לבית רבי אייזיק דרך פרוזדור הבית, ועמדו שם כמה סוסים, והלך מסוס לסוס וראה אותם והכה אותם, והוטב בעיניו סוס אחד. ואמר לרבי הירץ, אם אפשר שימכור לו הסוס הלז, והשיב רבי הירץ אינו יודע. ונכנסו לבית, ואמר לרבי אייזיק: מכור לי סוס זה.

והשיב לו: רבנו, כתיב לא תחמוד.

אמר לו: שוטה! אף-על-פי-כן חומד אני. ולא רצה למכור.

ואחר- כך ראה אשת הרופא, ואמר: אין אחרת בעיר, כי קראת את הבליעלית הזאת?!

והאישה הזאת הייתה חשובה בעיר, ופתחה לה מרידין, ואף-על-פי-כן לא הבריאה. והבעל-שם-טוב נסע לביתו, ורבי איזיק נסע עם בתו לקדר שבקהילת קודש קוסטנטין. ושמע הבעל-שם-טוב מזה, ונסע בעצמו לקוסטנטין, ורגז עליו ואמר: הגם אתם תעשו לי כן?! והבטיח לו רבי איזיק שיסע לביתו, אבל דעתו לא היה כן.

וכשראה רבי איזיק שהקדר לא מעלה ולא מוריד נסע עם בתו לביתו.

פעם אחת נחלשה מאוד סמוך לשבת, ועשה הרב מורנו דוד רעש, וקבץ מלמדים לומר תהלים, וברכו אותה בשם אחר, ושלח אגרת ביד נכרי למז'בוז' עם שליח, בכדי שיוכל לילך בשבת לבעל-שם-טוב שיתפלל בעדה. ובא הנוכרי ביום שבת קודש אחר קריאת-התורה קודם תפילת המוסף. ובמוצאי שבת צווה לכתוב אגרת ליתן ליד נכרי, וכתוב בתוכו:

"גלילת יד קדשו קודם מוסף קבלתי, והתפללתי עבורה תפלה גדולה ולא נעניתי לא דבר ולא חצי דבר, ואין יודע מה אדון בה, אם לא שברכו אותה בשם אחר, ותכף תודיעו לי השם".

בסוף נודע שהקטנה הזאת הייתה מעוברת, וכשילדה הבריאה. ואחרי זה היה הבעל-שם-טוב בקהילת קודש זסלב, אמרו: אשת רופא הכרתם, ומשם חדש גם כן ידעתם, ולמה לא הכרתם שהיא מעוברת? והשיב לו: סבור אתה שבאמת הייתה מעוברת? מתפילתי ומתפילת אביך נתעברה. והאיגרת ששלח הבעל-שם-טוב היה כתב יד רבי יעקב מימפאלי.

[עלילה על היהודים]

עוד מעשה, שהבעל-שם-טוב ישב בקהילת זסלב ושבת שם כמה שבתים, ובתוך כך מצאו נכרי מת על השדה, והביאו אותו לעיר, ורצו לעשות עלילה על היהודים. והלכו לדוכסה ואמרו לה שהיהודים הרגוהו. והדוכסה יראה לנפשה, כי בעלה הדוכס מת מיתה מנוולת על אם הדרך על אשר הרג הקדושים בעלילות שקר, על כן אמרה: אי אפשר לדון דיני נפשות אם לא שיחקרו הדבר ברור שהיהודים הרגוהו.

וכשנודע לאנשי העיר בני ישראל רעדה אחזתם, ושלחו את רבי איזיק הנ"ל להבעל-שם-טוב לאכסניא שלו להודיע לו, והבעל-שם-טוב עומד רגל אחת על הספסל ורגל אחד על הארץ, ורבי צבי סופר אמר זוהר לפניו והבעל-שם-טוב עונה אחריו, ונתלהב בהתלהבות גדולה ופניו בוערות. וכשבא רבי איזיק על מפתן הבית רמז עליו בידו שילך, והלך.

והפחד היה הולך וגדל, ושלחו אותו פעם שניה, ורמז גם כן עוד שילך, עד שהפצירו הרב רבי דוד שילך להבעל-שם-טוב, ואותו לא ידחה בודאי בלך ושוב, כי הוא זקן ונשוא פנים. והלך רבי דוד להבעל-שם-טוב. אמר לו הבעל-שם-טוב: אין אני שומע שמדברים מזה בחצר כלל.

ופעם אחת אחר שבת באמצע היום אחר אכילה, שכב הבעל-שם-טוב על תיבה אחת ונשען על ידו, ואנשים עומדים לפניו, והרכין את אזנו כמו שרוצה לשמוע, ואמר כי מדברים בחצר מעלילה זו. ואמר יחממו לו המקווה במהרה. והלך למקווה ובא ואמר: אל תפחדו כי אין חשש כלל.

ושלחו הקהל את השתדלן לחצר, ושמע שהנוכרים קבלו לפני הדוכסה אודות הנוכרי ההרוג, וצוותה את הדאקטער שלה לראות את ההרוג ולידע אם מת הוא מיתת עצמו או לאו. והקהל יראו לסמוך על הבעל-שם-טוב, ונתנו לדאקטער שלושים אדומים, ותהילה לאל שלא היה מזה עלילה כלל וכלל.

והאב בית דין דקהילת קודש זסלב היה גיסו של רבי דוד הנ"ל, ושאלו את הבעל-שם-טוב למה לא הגיד להם קודם שמצאו את ההרוג שלא יפחדו כשימצאו את ההרוג על השדה. והשיב להם: אני התפללתי במקווה על דבר זה למה העלימו ממני דבר זה מקודם, והשיבו לי כי זה היה לי עונש על שהתעצלתי בהספד של תלמיד חכם אחד הנקרא רבי חיים מברוד. ואמר להרב דקהילת קודש זסלב: סבור אתה שאני איני יודע שנחבאת כמה פעמים, פעם אחת במרחץ תחת הספסלין ובמקומות אחרים. ועל כולם הודה לו.

[אשת הבעש"ט חוששת שיחסר ייז']

שמעתי בביאת הרב דקהילת נמרוב: פעם אחת בשמחת תורה היו אנשי סגולה דבעל-שם-טוב שמחים ומרקדים ושותים יין מן המרתף של הבעל-שם-טוב הרבה. ואמרה אשת הבעל-שם-טוב הצדקנית: לא ישאירו יין לקדוש ולהבדלה. ונכנסה להבעל-שם-טוב ואמרה לו: אמור שיפסקו לשתות ולרקוד, כי לא ישאר לך יין לקדוש ולהבדלה. אמר לה הבעל-שם-טוב בצחוק: טוב אמרת, לכי אמרי להם שיפסקו וילכו לביתם. כשפתחה הדלת והם רקדו בעגול, וראתה שלהטה אש סביבותיהם כמו חופה, לקחה הכלים והלכה בעצמה למרתף והביאה להם יין כפי רצונם. ואחר כך שאל אותה הבעל-שם-טוב: אמרת להם שילכו? אמרה לו: היה לך לאמור בעצמך.

[איך נתקרב הרב המגיד הגדול לבעש"ט]

שמעתי מהרב דקהילת קודש דרוזניץ שהיה אב"ד בקהילת קודש פובליץ, המעשה איך נתקרב הרב המגיד הגדול להבעל-שם-טוב:

המגיד צם שבע או שמונה פעמים משבת לשבת רצופים וחלה מאוד. פעם אחת בא רבי מנדל מקהילת קודש באר לקהילת קודש טורטשין, ונתאכסן אצל פרנס החודש. והמגיד היה דר בבית קטן סמוך לפרנס החודש הנקרא "אונטער שטיבל". ונכנס רבי מנדל לפרוזדור לבעל-הבית שלו ושמע דברי המגיד שלמד עם תלמיד אחד, והוטבו בעיניו הדבורים שלו. ונכנס אליו וראה שהוא חולה מאוד, ואמר לו: האם לא שמעתם שיש בעל-שם-טוב בעולם, ויסע מעלתו אליו וירפא אותו. והשיב: טוב לחסות בה' מבטוח באדם.

וכשבא רבי מנדל להבעל-שם-טוב ספר בשבחו של המגיד, ואמר: הייתי בקהילת קודש טוטשין וראיתי כלי יפה. אמר הבעל-שם-טוב: ראיתי אותו מכמה שנים, ויש לי געגועים אליו שיבוא אלי.

ויש כמה נוסחאות איך שבא המגיד להבעל-שם-טוב.

אך שמעתי שקרוביו לחצוהו שיסע להבעל-שם-טוב, וכשבא להבעל-שם-טוב מצא אותו יושב על מיטתו ומעיין, ונתן לו שלום. ובקש המגיד הנזכר שירפא אותו, וגער בו הבעל-שם-טוב אמר: אין סוסים שלי אוכלים מצות! ונפל עליו זעה מחמת חולשה. ויצא לחוץ וישב על האצטבא שלפני הבית לנוח.

וראה איש אחד רך בשנים, וקרא אותו אליו ואמר לו: בבקשה ממך לך אל הבעל-שם-טוב, ואמור למה אינו מקיים הפסוק ואהבתם את הגר. והאיש הנזכר היה רבי יעקב מהאנפולי. ונכמרו רחמיו עליו ונכנס להבעל-שם-טוב, והיה ירא לומר לו, ועשה בחכמה והלך עד קצה הבית וחזר לצאת לברוח, ובהליכתו אמר: איש אחד מרה שחורה יושב לפני הבית, ובקש אותי שאומר לרום מעלתו למה לא קיימתם ואהבתם את הגר - ויצא מן הבית.

מיד אסף הבעל-שם-טוב עשרה אנשים ויצא אליו ופיס אותו, ורצה לרפאות אותו בדיבורים.

ושמעתי מרבי גרשון דקהילת קודש פובליץ שהבעל-שם-טוב היה הולך אליו כמו שני שבועות וישב כנגדו ואמר תהלים, ואחר-כך אמר הבעל-שם-טוב אליו: הייתי רוצה לרפאת אותך בדיבורים כי היא רפואה קימת, ועכשו אני צריך לעסוק עמך ברפואות.

ונתן לו דירה, ונתן לו שני-עשר זהובים בכל שבוע ושבוע על הוצאות שלו. והיו רבי יעקב הנ"ל ורבי אליהו הולכים אליו בכל עת לבקרו, ופעמים היו מפלפלים בגמרא ותוספות, ולא יכול לילך להבעל-שם-טוב מחמת חלישות. ואחר זמן מועט התחיל להבריא, והיה הולך להבעל-שם-טוב לשולחנו.

פעם אחת התעלף, והיו מעוררים אותו, והיה מתעלף והולך עד חצי יום, והבעל-שם-טוב הלך שלוש פעמים למקווה, ושלח לאדון אחד רחוק שלוש פרסאות, וקנה ממנו אבן טוב הנקרא "דימאנט" בסך שלושים אדומים וכתשו ונתנו לו לשתות.

ואחרי זה בא אליו רבי יעקב וחברו הנזכרים לבקרו. ושאלו אותו מפני מה היה לו התעלפות, ולא ענה אותם דבר. ושאלו לאנשי הבית אם לא יצא בלילה, ואמרו: יצא ושהה ובא לבית והתחיל להתעלף. ושאלו אותו היכן היה? אמר להם: הבעל-שם-טוב שלח אחרי הגבאי שלו בחצות לילה, ובאתי ומצאתי אותו יושב, וכר קטן על ראשו, ומלובש בעור של זאבים מהופך. ושאל אותי אם למדתי חכמת הקבלה, ואמרת: הן! והיה ספר אחד מונח לפניו על השולחן, וצווה אותי לאמור לפניו בספר זה.

ובספר היה כתוב במאמרים קטנים, וכל מאמר היה התחלה: אמר רבי יצחק סח לי מט"ט שר הפנים. ואמרת לפני עמוד או חצי עמוד, ואמר הבעל-שם-טוב: לא כן הוא, אני אומר לפניך. ואמר לפניו. ובתוך כך נזדעזע וקם ואמר: אנחנו עוסקים במעשה מרכבה ואני יושב?! ואמר בעמידה. ובתוך הדבורים סבב אותי במטה כמו עגול. ושוב לא ראיתי אותו רק שמעתי קולות, וראיתי ברקים ולפידים נוראים. והיה כך ערך שני שעות, ונתפחדתי מאוד, ומזה הפחד התחלתי להתעלף.

ואומר אני הכותב: כמדומה לי שזה היה קבלת התורה, שכן שמעתי מפי הרב החסיד דקהילת קודש פולנאה, שקבל מבעל-שם-טוב תורתו השייך לנשמתו בקולות וברקים.

ועוד היה אומר זה הלשון בכל מיני כלי זמר כנאמר בזוהר הקדוש.

ואני לא ראיתי בזוהר שיזכור בכל מיני כלי זמר בקבלת התורה, אבל שמעתי מהרב זה הלשון: כמו שקבלו ישראל התורה בכלל, כן קבל הבעל-שם-טוב בפרט.

ואחרי שפעם אחת שאלו אנשי סגולתו אותו מאמר זוהר ופרש ואמר להם, וחזרו ושאלו את המגיד הנזכר זכרונו לברכה, והיה הפרוש מכוון כמו שאמר הבעל-שם-טוב, וספרו להבעל-שם-טוב, אמר: כסבורים אתם שהוא יודע בעצמו התורה!?

וכשנסע המגיד זכרונו לברכה מהבעל-שם-טוב, ברך אותו הבעל-שם-טוב, ואחר כך הרכין הבעל-שם-טוב את ראשו שיברך אותו, ולא רצה. ולקח הבעל-שם-טוב את ידו ונתן על ראשו וברך אותו. (עד כאן).

[מותו של רבי אליעזר מאמסטרדם]

שמעתי מרבי יואל מגיד-משרים דקהילת קודש נמרוב ותמיד היה אצל הרב דקהילת קודש פולנאה, בקהילת קודש רשקוב, ובקהילת קודש שאריגרד, ובקהילת קודש נמרוב.

שמעתי ממנו שפעם אחת שבת הבעל-שם-טוב בשאריגרד, ובמוצאי שבת אחר הבדלה היה דרכו לספר מה שראה בשבת, ואמר שראה שמת רבי אליעזר דקהילת קודש אמסטרדם, ואמר לו שמת בשבת העבר, שהיה שבת בראשית. ושאלתי אותו: מה הייתה הסבה שמת? ואמר: שני אנשים מפולין ביזו אותנו בשמחת-תורה (ולא רצה רבי יואל הנזכר לפרש שמותם) ואמרו בזה הלשון: כאן אתה נשיא, ובמדינות פולין לא היית ראוי להיות רב אפילו אצל חיטים! וקבל על עצמו מיתה, אבל אנקם מהם בדבר ובחרב, רחמנא לצלן. ושאלתי אותו: מה תעשה באשתו הרבנית? ואמר: שאקח אותה מהם. ושכחתי ממנו לשאול אם בחיים או סבור שגם היא תמות.

ובשנה ההיא בא בן הרב דקהילת קודש פולנאה. שאל אותו אביו: מה רבי אליעזר הרב עושה? אמר: כבר נפטר. שאל אותו: אם נפטר בשבת בראשית? אמר: כן! ואמר: מנין אתה יודע זה, שלא קדם שום אדם ממני? ואמר לו: אנחנו ידענו תקף בשבת פרשת נח, כי הבעל-שם-טוב אמר לנו. ותמה מאוד. ושאל אותו על אשתו של הרב הנזכר, ואמר שבא רבי אברהם שווערדליק מירושלים ולקחה לירושלים. ושאל על בעלי המחלוקות של הרב הנזכר, ואמר שהוחלשו על מכת דבר, רחמנא לצלן, וגרשו אותם לשדה, ובאו ישמעאלים והרגו אותם.

[הספר חמדת ימים ופיתויי שבתאי צבי]

שוב אמר באותה מוצא-שבת עצמה, כי ראה שידפיסו באותה השנה ספר חדש, ואינו יודע שם אותו הספר כי עדין לא קראו לו שם. וזה הספר חיבר אחד מכת שבתאי צבי, ימח שמו, נופת תטופנה שפתי זרה, ימח שמו, שהלשון הוא יפה, ויחשקו העם אותו ויטמא, חס ושלום, את העולם בעוונותינו הרבים. ואחר כך כשיצא לאוויר העולם קנה הרב הנ"ל את הספר הלז, כי לא ידע מקודם מה שמו. וכשבא הבעל-שם-

טוב אליו וראה שהספר הנזכר מונח על השולחן, וכשפתח הבעל-שם-טוב את הפתח אמר: ספר פסול מונח על שולחןך. ושאל הרב: איזה הוא? והראה עליו באצבע. וזה היה ספר "חמדת הימים". ולקחו סמרטוט בזוי וכרכו אותו ונתנו אותו תחת השולחן.

וספר לי רבי יואל הנזכר: פעם אחת ראה הרב בחלום שאחד מהמנין שלו ישתמד. ואחזו רעדה, ונחפז ושלח לעורך כל המנין וראה שכולם - תהלה לאל - שלמים. ושאל אותם: שמא אחד מכם עבר עברה בסתר, חס ושלוש? וספר להם החלום. ענה צדיק אחד רבי אליעזר מטומושפיל: לא ידעתי מאומה, כי אם אותו הלילה לפני השנה עיינתי בספר "חמדת הימים".

ועוד ספר לי רבי יואל הנ"ל, שבא שבתי צבי לבעל-שם-טוב לבקש ממנו תקנה. ואמר רבי יואל בזה הלשון: שהתיקון הוא להתקשר נפש בנפש, רוח ברוח, נשמה בנשמה. והתחיל להתקשר עמו במתון, כי היה ירא, כי היה רשע גדול.

פעם אחת ישן הבעל-שם-טוב ובא שבתי צבי ימח שמו ופיתה אותו חס ושלוש. והשליך אותו בהשלכה גדולה עד שנפל לשאול תחתיות. והציץ הבעל-שם-טוב מקום חניתו, וראה שהוא עם ישו על לוח אחד שקורין "טאביל". וספר שהבעל-שם-טוב אמר שהיה בו ניצוץ קדוש, ותפסו הסמך-מם במצודתו, רחמנא לצלן. ושמע מהבעל-שם-טוב המעשה איך היה הנפילה שלו על-ידי גדלות וכעס, ואני מתרשל לכתוב, אפשר שאכתוב לידע איך עמוק הגאווה.

[רבי יצחק דרוביטשר]

ומעשה זה גם כן שמעתי מרבי יואל הנ"ל: רבי יצחק דרוביטשר נתקבל למגיד מישרים בקהילת קודש האריחוב, וישב שם כמה שבועות. והיה מעשה שקצב אחד נשאר בעל חוב לבעל הטאקסע (חוכר מס הבשר). והבעל טאקסע לא היה בביתו, ומשכנה אשת הבעל טאקסע את הקצב אפילו כרים וכסתות. ובאה אשת הקצב לרבי יצחק הנ"ל בקובלנא רבא ובבכיה גדולה, ושלח רבי יצחק הנזכר אחר אשת הבעל טאקסע וצווה לה להחזיר המשכונות, ולא שמעה אליו, וקלל רבי יצחק אותה, ומת אצלה תכף תינוק.

וכשבא בעלה מן הדרך וספרה לו המעשה ואמרה: כי התמנה מגיד אחד וקלל אותי, ותכף מת הילד. ורבי יצחק הנ"ל נסע לביתו לקהילת אוסטראה, כי שם היה מגיד אצל רבי יוזפא, ושלחו הקהל אחריו עגלות שיבוא לקהילת האריחוב עם כל בני ביתו. מה עשה הבעל טאקסע? שלח שליח מיוחד עם אגרת וכתוב בו: אם לא זז ממקומו עדין - ישב במקומו, ואם הוא בדרך - יחזור למקומו, כי אפילו אם יבוא יוכרח לצאת מכאן.

כתב רבי יצחק תשובה אליו: אני אבוא לקהלה הנ"ל בעת שישאו מטתך לקראתי. וכן היה, כשבא רבי יצחק תוך שער העיר נשאו את הבעל טאקסע במיטה בשער העיר, ולא יכלו לצאת עם המת, והוצרכו לשאת את העגלה לצד אחד, והלכו עם המת.

והבעל טאקסע היה בעל משפחה, והייתה שנאה כבושה בלבם מחמת שהיו יראים מן המגיד, והאי תגרא דמיא לבדקא דמיא וכו', עד שנתגדל המחלוקת, וכל מי שנגע במגיד לא חיה. וגם הרב אב"ד שהיה שם ושמו רבי איציק, אשר נעשה א"ד בקהילת ברוד, ואחר כך לקחו אותו לאב-בית-דין לקהילת המבורג,

היה גם כן בבעלי מחלוקות, אך מפני שרבי יחזקאל אב"ד דקהילת ינפולי היה קרוב להרב הנזכר וכתב אליו למען השם שישלים עמו, כי אש אוכלה הוא, והשלים עמו.

פעם אחת היה רעם גדול והכה בבית הכנסת בשעת תפלת המנחה והרג שני אנשים, אחד בכותל המזרח ואחד בעזרה. ובאו אנשי העיר ואמרו אליו: רבנו אתם המתם את עם ה'. ענה ואמר: זה שבכותל מזרח נהרג על-ידי מחלוקת, וזה שבעזרה נהרג על-ידי שבועת שוא, שנשבע בקהילת ברוד עבור שלושה אדומים, והחזיק אותם בידו בשעת התפילה והשתעשע בהם. ומצאו בידו שלושה אדומים הנזכרים.

שמעתי מהרב דקהילתנו שבאו לדין לפני רבי יצחק הנ"ל שני בעלי-דינים, ופסק שבועה לאחד, וקבל עליו לישבע. ובעל-דין שכנגדו צעק שיקיים הפסק, כי חרה לו מאוד, שידע בברור שבעל-דין שכנגדו טען שקר. ואמר רבי יצחק: מה אתה מזרז שיקים הפסק, כך הוא דרכי: כל מי שטוען לפני שקר - ימות אחד מזרעו, ואם נשבע שקר - ימות הוא בעצמו. ומה אתה רוצה שימות דווקא, המתן, אם טען שקר בודאי ימות אחד מזרעו, ושמה יתחרט ויודה וחי. וכן היה, שמת אחד מזרעו ונתחרט והודה על האמת.

[הבעש"ט צופה מסוף העולם ועד סופו]

שמעתי מהרב דקהילתנו, שרבי יונה קמינקער, אחיו של רבי ברוך, שלח שוורים למכור בעת שהייתה מלחמה עם היון בכפרים, ושמעו שגזלו היוונים את השוורים של רבי יונה, ורבי ברוך שלח גם כן שוורים לדרך והיה מתירא שלא יגזלו גם כן השוורים שלו. ושלחו את רבי יוסף מקמינקע אל הבעל-שם-טוב ומצאו אותו עוסק בנטילת ידיים לסעודה, וצווה לרבי יוסף מקמינקע גם כן שיטול ידיו. ואחר המוציא אמר הבעל-שם-טוב: למה לא דברו עמי בעת שיצאו לדרך, והייתי משגיח עליהם.

ואחר-כך פתח הבעל-שם-טוב הזוהר ועין בו רגע אחד ואמר: אני רואה השוורים של רבי ברוך שהם קימים ולא גזלו אותם. שאל רבי יוסף את הבעל-שם-טוב: וזה כתוב בזוהר?! והשיב: זהו מה שאמרו חז"ל על פסוק "וירא אלוקים את האור כי טוב", ואמרו: כי טוב לגנוז, כי באור של ששת ימי בראשית היו יכולים להסתכל מסוף העולם עד סופו. והיכן גנזו הקדוש-ברוך-הוא? גנזו בתורה. ומה שאמרו "לצדיקים לעתיד לבוא", פירוש לצדיקים שעתידין לבוא בעולם. וכל מי שזוכה למצא בתורה אור הגנוז, מסתכל בו מסוף העולם עד סופו. וכי סבור אתה שהשוורים לבד ראיתי, כי באותו ראיה ראיתי גם כן מעשה בקהילת קודש אמשטרדם. וספר לפניו המעשה, ואני לא שמעתי.

[גנב הרסן לצרכי שבת]

מעשה שרצה הבעל-שם-טוב לנסוע לדרך, ומחמת שהיה זמן קידוש לבנה עיכב עצמו עד הלילה. ובעת הליכתו לקדוש לבנה הלך עמו אחד מהחברים, ורצה להביט אחריו - ולא הניח אותו הבעל-שם-טוב להביט, כי אמר: אחד גנב הרסן מן הסוסים, כי הסוסים היו קשורים בעגלה כדי לנסוע תיכף אחר קדוש לבנה, והוא גנב מחמת שאין לו הוצאות שבת. ולאחר קידוש לבנה התחיל הגבאי לצעוק: מי גנב הרסן?

אמר לו הבעל-שם-טוב: אל תצעק! לך אל איש פלוני וקח ח"י גדולים ופדה הרסן, כי הגנב משכן שם, ואל תפרסם הדבר.

[העבירו את הקצב מתפקידו]

מעשה שהיה בעיר אחד שוחט, שהיה קל מאוד ושיכור. פעם אחת קרא אותו הרב דקהילת קודש פולנאה בשחרית אחר התפילה לחדר אחד, ואמר לי: ראיתי הבעל-שם-טוב וחזר לפני כמה פעמים מנדון השוחט, ואין אני יכול לפרש איך היה הדבר, הגם שחזר לפני נדון הקצבים הנכרים אף-על-פי-כן עיקר הקפידה היה על השוחט. ואמר לי להשגיח לתפוס אותו באיזה דבר. וכן היה, שהרב ז"ל היה נזהר מאוד לקפח פרנסת אדם, ומחמת זה היה לשוחט קיום כל זמן. וכיון שתפסתי אותו צווה הרב להושיב בית-דין ויגבה עדות מן הקצב ואם יהיה כן על פי דין תורה - תעבירו אותו. והעיד הקצב בדבר והעבירו אותו.

[קובץ 6 - רבי אברהם בן הרב המגיד הגדול]

מעשה, כשנתקבל הרב רבי אברהם בן הרב המגיד הגדול למגיד-מישרים בקהילת קודש חווסטוב, והסרסור היה רבי מנחם נחום החסיד המפורסם דקהילת קודש טשרנוביל, ושמעתי מרבי יואל מפרטהור שהיה חוגג חג הפסח אצל רבי נחום הנ"ל בקהילת קודש פוריבוסין, בא אליו שליח למחרת יום הכפור מרבי אברהם הנ"ל, כי הוא נחלש ביום הכפור, ובעת נעילה פסק לדבר, ושאלו אותו אם לשלוח אחר רבי נחום, והרכין עם ראשו 'הן', ושלחו אחריו, ובתוך כך נפטר.

והלך רבי נחום למקווה, כי אמר: אתפלל במקומי עבורו. וקודם יום-טוב שמעו שנפטר, רק לרבי נחום לא הגידו, ובחול-המועד גילה איש אחד לרבי נחום לפי תומו, והתחיל רבי נחום להכות את ראשו בכותל ובכה בכייה גדולה ערך שתי שעות, ולא יכלו להשתיקו עד שלקחו את רבי נחום על זרועם ונשאו אותו לסוכה, ואמרו: רבי, זכרו כי היום יום-טוב! ונח מבכיתו והתחיל לספר בשבחי.

ואמר: פעם אחת הייתי בקהילת הנפולי ושאלתי אותו אם רואה את אביו, ואמר: הן! ושאלתי אם בחלום או בהקיץ. והשיב: בא אלי בחלום ומדבר עמי, ואחר-כך אני נעור משנתי ומדבר עמי בהקיץ.

וספר לרבי נחום, שהיה שם נגיד אחד, והיה מצער אותו כמה פעמים (ולא רצה רבי יואל לפרסם שמו של הנגיד הלז). וקבלתי לפני אבי, ואמר לי אבי: אני אשלח לקרוא אותו. ושאלתי: להיכן תקרא אותו? ואמר לו: לבית המדרש שלך. ושלח אחריו משרת שלי הנקרא ר' פילט, ור' פילט הנ"ל היה בעת ההיא במדינות פולסיה רחוק מהנפולי ערך ששים פרסאות, ובא לבית הנגיד והכה בדלת ואמר: פתחו לי! והכיר אותו

הנגיד הנ"ל בקולו, ותמה על זה ואמר בלבו: הלוא אין בביתו. ותכף היה מתרץ לעצמו: אפשר שבא לביתו לעת ערב. ונתן לו שלום בשמחה רבה, ושאלו זה לזה לשלום. ואחר-כך אמר ר' פילט: אין עת להאריך, כי הרב קורא אותך. ואמר לו: מה אתה מדבר? הלוא רבנו כבר מת ונפטר לעולמו! אמר לו ר' פילט: אף-על-פי-כן קורא אותך. והלך עמו.

וכשבא הנגיד לבית-המדרש של רבי אברהם, ראה שהמגיד יושב בראש השולחן לבוש בבגדים כמו שהיה בחיים. אמר לו המגיד: אתה סבור שאיני בכאן ואתה עושה מה שלבך חפץ, על-כן אני מראה לך שאני יושב בכאן. התחיל הנגיד לתרץ את עצמו ולתת אמתלא לפניו, ולא רצה לשמוע. ואמר לו: לך מעלי! לך מעלי! וגער: פילט, הולך אותו לביתו! והוליו לביתו. וכשבא לביתו אמר אליו ר' פילט: לך לביתך לשלום, כי צריך אני לחזור.

וכשבא לביתו נתעלף, והייתה צעקה גדולה, עד שנתאספו שכניו והעירו אותו. ושאלו אותו מפני מה נתעלף, וספר לפניהם המעשה. אמרו לו: נלך לרבי אברהם. והלכו כולם לרבי אברהם. וכשראה אותם שחק, אמר: מסתמא אבי קרא אותו. אמרו לו: מנין אתם יודעים? השיב: כי אבי אמר לי שיקרא אותי.

[עבודת השם של רבי אברהם]

עוד סיפר רבי נחום הנ"ל, כי רבי אברהם הנ"ל היה בעיר חווסטוב סגור ומסוגר, ולא זכו לראות פניו, ורבי נחום שיבח אותו לפני אנשי העיר, והיה להם געגועים לראותו. פעם אחת היה ברית מילה ונתנו לרבי נחום כל הכיבודים של ברית מילה, ולרבי אברהם נתנו מצוות סנדק. ואחר התפילה המתנינו עליו עד בוש, כי היה מאריך בתפילתו, ונתקבצו בבית-הכנסת עם רב כדי לראותו. וכשאמרו: רבי אברהם הולך לבית הכנסת! נפל פחד עליהם ולא נשארו בבית-הכנסת כי אם ערך עשרים אנשים.

וכשבא לבית הכנסת, כי הילוכו היה במרוצה, והבין הרב דקהלה כי הולך למקומו, ונשמט עד הזוית, ובא וישב על מקום הרב, והניח ראשו על ידו על הסטענדר (עמוד), והביאו את התינוק על הבימה והוא נשען על ידו. ואמרו לשמש: לך והודיעו שהביאו את התינוק, ולא רצה לילך מחמת הפחד. ואמרו לאחרים שילכו ויודיעו לו, ולא רצה שום אדם לילך. ובתוך כך בא בעצמו על הבימה.

ואמר רבי נחום: כל-כך נתפחדתי בבואו, עד שנפל הסכין מידי, וחטפתי את הסכין בראש הלהב, ועד היום אין אני זוכר אם ברכת המילה מחמת פחד, ונתתי לו שיברך ברכות מציצה, וברך.

וכשבא רבי נחום לביתו היה יושב ודומם ותוהה, והגבאי שלו הביא לו שתי פעמים קאווע לשתות, ולא רצה. ודחק אותו ובקש אותו הגבאי שישתה דווקא, והשיב לו: שוטה! איך אפשר לשתות קאווע כששומעים שאדם עובד עבודה כזו להשם יתברך.

[ברית מילה]

ובשם אדמו"ר נבג"מ שמענו, שמורנו הרב מאיר מטשארנאביל היה סנדק, והרב מ' אברהם ז"ל היה מוהל. וכאשר אמר ברכת המילה ביראה גדולה, נפל הסכין מידו מפני פחד ורעדה מגדולתו ית'. ואחרי זה שאל הרב מאיר אותנו על היראה הגדולה מה טיבה, והשיב: בעיני יפלא האיך אפשר לשאול שאלה כזו.

[נישואי רבנו אברהם והצלתו בידי אשתו]

שמעתי מהרב מורנו מנחם, ששמע מפי כלת הרב המגיד מישרים הגדול, אשת הרב מורנו אברהם הנ"ל: כשנתאלמן בנו הקדוש מורנו אברהם זצ"ל, קרא לשני חשובי העיר ואמר: בקשתי שתסעו לקהילת קודש קרמניץ, ותשדכו לבני שיחיה בת הרב מורנו פייוול, בעל מחבר ספר "משנת חכמים", ותביאו אותה לכאן.

ומיד עשו כאשר צווה עליהם, והכינו לעצמם עגלה טובה עם סוסים וגם בגדי כבוד שיהיה להרב לתפארת, ושמו לדרך פעמיהם עד שבאו לקהלה הנ"ל ועמדו בבית אכסניא. וכשנחו מדרכם תכף אחר התפילה הלכו לבית הרב מורנו רבי פייוול הנ"ל.

והרב הנ"ל היה דרכו שלא לעסוק בשום עסק פרנסה בעולם, כי אם לעסוק בתורה כל הימים לרבות הלילות, רק אשתו היא הייתה עקרת הבית לעסוק בפרנסה. ויהי כאשר באו לבית והנה אשתו באה מבית-הכנסת ותשאל להם לשלום. ותאמר: מה מעשיכם פה, איזה משא-ומתן או דבר אחר. ויספרו לה המעשה איך שרבנו הגדול שלח אותנו לדבר בבתה שתנשא לבנו שנתאלמן מקרוב. ויהי לצחוק בעיניה, כי לא ידעה את הרב ולא שמעה את שמעו. ומה גם כי הבתולה היא בת שתים-עשרה שנה, ולא עלה על דעתה מעולם לחפש ולחקור עדיין אחר שדוכים לשדך את בתה. ואחרי רבוי הצעת הדברים נכנסו הדברים באזניה, ותאמר: הלוא בעזרת השם בעלי בביתי, מה אכפת לי, כטוב בעיניו יעשה.

ושלחו אחריה לבית-המדרש ובא לביתו. והציעו דבריהם לפני הרב מורנו רבי פייוול הנזכר, עד שישר הדבר לפניו, ומיד צוו שיבוא הסופר לכתוב התנאים במזל טוב.

וכאשר התחילו לכתוב התנאים, אמרו המשולחים: כטוב בעיניכם כתבו על המלך, רק בזמן הנשואין אמרו שאי אפשר בשום אופן להרחיב את הזמן. והם טענו: הלוא אמרו רבותינו זכרונם לברכה: 'נותנין לבתולה שנים-עשר חודש', ובפרט שעדיין לא עלתה על מחשבתנו להשיאה בקרוב, ואין לה בגדים ומוהר ומתן מן המוכן.

והשיבו הם: על זאת אין אנחנו מקפידים, אבל זאת אי אפשר בשום אופן להרחיב זמן החתונה, כי אם היא תסע עמנו תכף ומיד. ואחרי אשר מה' יצא הדבר, הסכימו גם לזאת.

ונשאר ההסכמה, שהרב מורנו רבי פייוול בכדי שלא יבטל מלמודו ישאר בביתו, והכלה עם אמה תסע על החתונה. ושכרו עגלה טובה עם סוסים בשבילה גם כן, ונסעו עמהם.

והנה בכל הדרך הייתה פליאה בעיניה על עצמה מה זאת היה להם שנתפתו לזאת. ואחר-כך באו לקהילת קודש ראוונע, באו כל אנשי העיר מקטן ועד גדול אנשים נשים וטף לקבל פניהם וליתן שלום לכלה של הרב הגדול, נתקררה דעתה מעט.

ואחר-כך בבואם לקהילת קודש מזריטש, יצאו לקראתם מחוץ לעיר אנשים וטף, עד שהוכרחו לילך בנחת מפני רוב עם שיצאו לקראתם. ובבואם העירה יצאו כל הנשים לקראתם ליתן להם שלום, עד שבאו נגד בית הרב יצא הוא ובנו לקבל פניהם ונתנו להם שלום. ואחר-כך נסעו לאכסניא שלהם. והייתה החתונה ושבעת ימי המשתה בשמחה גדולה, ואמרו דברי תורה כיד המלך. ואחר החתונה נסעה המחוננת לביתה בחדוה רבה, כי מעולם לא ראתה ולא שמעה כזאת.

והרב קרב את כלתו מאוד. ויהיה היום ותחלום והנה נכנסה לטרקלין גדולים ושם יושבים סנהדרין זקנים ונשואי פנים, ויבקשו לקח את בעלה ממנה, ותצעק לפניהם ותטען כמה טענות לפני הבית-דין, ותיקץ והנה חלום, אבל לא ספר לשום אדם. והגם כי הייתה בבית הרב לא ספרה לו. והי בלילה השני ותחלום גם כן כנ"ל, ולא ספרה דבר.

ובלילה השלישי חלמה גם כן כנ"ל, והיא טענה הרבה לפניהם, עד שלבסוף אמרו לה: ראי, מפני שטענותיך נכוחות מאוד, לכן נותנים אותנו לך במתנה על שתים עשרה שנים. ולמחרתנו כשבאה להרב בבוקר נתן לה הרב גודל תשואות חן, ויברך אותה עבור טענותיה הנכוחות אשר האריכו זמנו שתים עשרה שנה. וכן עלתה לו.

[מותו של רבי אברהם]

ויהי אחר כמה שנים עלה הרב לשמים ושבק חיים לכל חי, ועם כל זה בכל צרתם או איזה דבר המצטרך, היה נגלה הרב בחלום אליה, והיה מצוה לה מה לעשות.

פעם אחת בליל שישי בא בחלום אליה ואמר: תאמר לבעלך, או שיחליף דירתו בדירתך או על-כל-פנים יעמיד הספרים שלו בחדר שלך. ובבוקר אמרה לבעלה ולא השגיח על זה, ואמר: למה לא אמר לי ואמר לך? ובעוונותינו הרבים נשרף חדרו עם הספרים בלילה.

ויהי אחרי זה נסע הרב מורנו רבי אברהם על המדינה, ובבואו לקהילת קודש חווסטוב קבלו אותו בכבוד גדול, וקבלו אותו לרב ונתנו לו פסיקת דמים, ושלח שליח אחר אשתו שתבוא גם כן לשם על ימים נוראים.

ויהי בבואם, בא הרב המגיד בחלום אליה ויאמר לה: לא תסעי על הפורין (העגלות) האלו לקהילת קודש חווסטוב. ויהי בבוקר ותמאן לסע, והיה רעש גדול בין הצדיקים מורנו משולם זוסיא ומורנו יהודה ליב כהן, כי רצונם היה שתסע לשם למלאת רצון הצדיק, אבל היא לא השגיחה עליהם. ולא ארכו הימים עד שבעוונותינו הרבים נגזז ארון אלוקים שם בקהילת קודש הנ"ל, ושלחו שליח לקהילת קודש הניפולי, ונתביישו הצדיקים מאוד ממנה אשר האישה היטיבה לראות יותר מהם.

אבל הם הסתירו הדבר ממנה, רק גלו הדבר לבנה הרב מורנו רבי שלום, שהיה קטן, בכדי שיאמר קדיש באופן שלא יגלה לאמו. אבל היא מרוב חכמתה נפלא בעיניה על זריזות בנה לקום בבוקר השכם לילך לבית-הכנסת מה שלא היה רגיל בזה. והיה כאשר הלכה מבית-הכנסת, סמכה את עצמה לכותל בית-המדרש לשמוע אם אומר בנה קדיש יתום. אבל לא עמדה על ברור הדברים, עד שאחר התפילה פתתה את בנה בדברים ותאמר: מה אתה מסתיר את דבריך, הלוא שמעתי מאחורי הכותל איך שאמרת קדיש יתום, עד שהוכרח לגלות האמת, ותתאבל על בעלה.

ואחרי עבור שבעת ימי אבלות נסעה לקהילת קודש חווסטוב לקבל עזבון בעלה. ויהי בבואה לשם קבלו אותה בכבוד גדול, ולכבודה עשו בשבת זו סעודה באכסניה שלה, ואכלו כל אנ"ש שם לכבודה בכדי לנחמה מעט, אבל היא לא קבלה תנחומין.

ויהי בסעודה השלישית נתאספו לשם כמעט כל אנשי העיר, וישוררו זמירות כנהוג. והיא במר נפשה ישיבה נעצבת על מיטה כבודה עם אשת בעל-הבית, ותתנמנם. ותחלום והנה טרקלין גדולים נאים ומהודרים, ותפתח פתח אחד, ויבוא בעלה הרב מורנו אברהם לבית, מאיר כשמש בצהרים, שמח מאוד, ואחריו נכנסו כמה זקנים נשואי פנים. ויאמר להם: רבותי, שבו! וישבו סביב השולחן.

ויאמר להם: הנה זוגתי תחיה יש לה תרעומת עלי על כמה דברים שנהגתי בפרישות יתרה, והדין עמה, ואני מבקש ממנה מחילה לפניכם.

ותאמר: מחול לך בלב שלם!

ויאמר עוד לפניהם: הנה התורה התירה שתנשא לבעל אחר, ובפרט שהיא ילדה בת עשרים וארבע שנה, ולא אוכל למנוע אותה, אבל אם תסכים שלא להנשא לאחר, אזי כל מחסורה עלי, ובניה בודאי קודם שתבוא לביתה יהיה לכל אחד מעמד טוב.

ותיקץ, ומיד פניה הנזעמים לא היו לה עוד, כי נתנחמה מדבריו. ויהי כבואה לביתה מיד נזדמנו לה שדוכים לבניה ולבנותיה, וה' שלח ברכה במעשה ידיה, ונתפרנסה בכבוד מן החנות שהיה לה באופן שלא חסר לה מכל הצטרכותה. ובעת הצורך היה נראה חותנה הרב אליה להגיד לה מה תעשה.

והנה אחר זמן רב מתה אשתו של הרב הגדול מורנו מנחם מטשרנוביל, והוטב בעיניו לקחת את האישה הנ"ל לאישה. ונתיעץ עם בנה הרב מורנו שלום נ"י, שהיה חתן בתו, וישר בעיניו גם כן כי הוא עדין רך בשנים, וישלח את הרב הנ"ל לדבר באמו. ויהי בדרך ויחלום הרב מורנו רבי שלום, והנה טרקלין גדולים נאים ומהודרים, ואביו הרב זצוק"ל עומד על פתח הטרקלין, ושני ידיו על הגג, ויזעק בקול גדול ויאמר: מי הוא זה ואיזהו אשר מלאו לבו לכנס בטרקלין שלי?! וייקץ ויבן עד היכן הדברים מגיעים, ויחזור לביתו לשלום.

[רבי אהרן קרלינר]

הרב הגדול מורנו דב זכרונו לברכה ממזריטש צווה פעם אחת לתלמידו הרב מורנו אהרון קרלינר שיסע לביתו דרך איזו קהלה ידועה, ועשה כן כפי צויו. ויהי בבואו להעיר הידועה וחפש באמתחתו והנה שכח כיס הטלית והתפילין. והנה הרב הנ"ל מעולם לא התפלל בטלית ותפילין שאולים, ושלח לחנות לקח טלית ולעשות בו ציצית, ובעצמו הלך לסופר לקנות תפילין.

ויהי כאשר נתן הסופר תפילין לידו, מיד צעק הרב: אתמול בא על אשת איש והיום מוכר תפילין?! רשע תן תודה! והודה על חטאו. ויהי כהתוודותו ונעשו חקירות ובדיקות, וימצאו כמה וכמה אנשים ונשים אשר כולם נתגאלו בחטאים אשר היה נצרך ליותר ממאה גטין. ובעניין אחד היה לו שאלה ולא ידע מה לעשות, הוכרח לשוב להרב הגדול מורנו הרב רבי דב. ויהי בבואו ספר לו הרב מורנו רבי דב כל המאורע, וגם נדון השאלה מה שהיה מסופק בזה ואיך הוא הלכה למעשה.

וקודם נסיעת הרב מורנו רבי אהרון לקהילת קודש הנ"ל עוד הפעם, אמר הרב הנ"ל: יסע עמך הרב מורנו מנחם מנדל, שהוא יודע לדבר בלשון פוליש, וגם תקחו עמכם בגדי לבן של שבת. וכן עשו.

והנה בנסיעתם אמר הרב מורנו רבי מנחם מנדל: הנה נסיעתנו הוא רק לסדר הגטין, אם כן למה נצרך לדבר פוליש וגם הבגדי לבן, אך זה אלא שרבנו רואה בעין השכל שהרשעים נתחרטו על הודאתן והלשינו לשר העיר. וכן הוה, שבביאתם לעיר העמיד השר שומרים שיביאו אותם תכף לשר, ורצונו היה לעשות להם רעה, והרשעים הטמינו את עצמם אצל השר בחדר אחר.

ויהי כבואם אל השר לבושים בבגדי לבן מצאו חן בעיניו ויקבלם בכבוד גדול, ויצו להם לישב אצלו. ויהיה בדברם אמר השר להם: מה שייך לרבנים האלה לכאן?

אמר הרב מורנו רבי מנחם מנדל: היות שהרב מורנו רבי אהרון הוא איש אלוקי, וראה שיש קטרוגים גדולים על העיר שלך אשר נגזר עליה כליה ממש, מפני שאנשי העיר המה רעים וחטאים לה' מאוד, ובפרט בעניני נאוף, וצריכין כמה נשים להתגרש, ובאנו אליך כי אתה שר העיר מוכרח אתה לפקח בטובתם.

ויהי כדברם אליו נזכר דברי הרשעים, וצווה להם שיצאו וידברו עם הרבנים. ומיד הרעיש הרב מורנו רבי אהרון עליהם בקול רעש ורוגז, והוכרחו להתודות על כל החטאים לפני השר, וצווה השר עליהם לעשות גרושין, ונתן להם תקיפות גדולות.

[שליחות לדוכס]

בקהילה קדושה אחת היה לאנשי העיר ייסורים ונגישות גדולות מהקומיסר שלהם, עד שממש לא יכלו לסבול. וטכסו עצה שאין להם אופן אחר, כי אם לשלוח שליח לדוכס שהיה רחוק מהם ערך שמונים פרסאות. ובחרו שני אנשים אפרתים, אחד זקן ונשוא פנים והשני איש רך בשנים. והזהירום אנשי הקהילה למען ה', שיזרזו את נסיעתם, כי קרוב זמן החוזה, וכאשר יאחרו הזמן אפילו יום אחד, יהיה זה מעוות שלא יוכלו לתקן.

והנה דרך נסיעתם היה על קהילה קדושה מזריטש. ובאו לאכסניה ביום א' בבוקר, והתפללו באכסניה. בין כך וכך דיבר בעל הבית עימהם מה עסקיהם ולהיכן פניהם מועדות לנסוע, וסיפרו כל המאורע. אמר בעל הבית, עצתי שתלכו אל רבנו הגדול לשאול פי קודשו מה תעשו. והגם כי הזקן היה מסרב מעט, עם כל זה השני, שהיה רך בשנים, נמשך לבו לעצה, ופיתה את הזקן שילכו לרב, וכן עשו.

והנה בביאתם לרב מצאו שם רוב עם שרוצים להיכנס לפני ולפנים, ונשתהו כמה שעות עד שמצאו את הגבאי שלו, ואמרו לו שרצונם להיכנס להרב. והלך הגבאי לרב, והשיב להם בשם הרב שילינו פה הלילה, ולמחר ישיב להם תשובה. והיה קשה לאיש הזקן מאוד עיכובם, כי היו נחוצים מאוד לדרכם, מפני שהזמן קצר מאוד. עם כל זה היו מוכרחים ללון שם.

ביום המחר אחר התפילה, באו שנית לבית הרב, ונתעכבו גם כן הרבה עד שהגיע לסדרן. הלך הגבאי פעם שנית להרב, והשיב להם בשם הרב שילינו עוד לילה אחד פה. והיה קשה להם הדבר מאוד. והיו מתחרטים מאוד על הליכתם אליו, עם כל זה היו מוכרחים להתעכב עד יום ג'. וכשבאו ביום ג' באה להם תשובה

מהרב שלא ייסעו בדרך הידועה, כי אם בדרך אחרת, אשר היא ארוכה יותר. והאיש הזקן נתכעס מאוד על השני על עיכובם עד עתה על לא דבר. ועם כל זה שמעו לדבריו, ונסעו בדרך אשר צווה עליהם הרב.

והנה בנסיעתם במר נפשם על עיכובם, נתקשרו השמים בעבים וירד עליהם הגשם מן השמים, ממש גשם שוטף. ובתוך כך תעו מן הדרך, והיה להם צער גדול מאוד. ונסעו כך עד שבאו לכפר אחד. ומאוד נתקררו מן הגשם והרוח שהיה, ועמדו שם ללון. ונתנו הסוסים שלהם לערל שירעה אותם בלילה, וצוו עליו שיביא הסוסים בהשכמה.

למחר השכימו ועמדו להתפלל, וגמרו תפילתם ועדיין לא הביאו הסוסים, והיה להם צער גדול מאוד מעיכובם, כי נתייראו שיעברו המועד הקבוע.

בין כך בא הערל ואמר שנתפסו הסוסים לחצר השר, מפני שנמצאו מזיקים. ובקשו את בעל הבית שיסע לשר לבקש הסוסים. אמר בעל הבית שבוודאי לא ילך לשר, כי מלבד שבוודאי לא יחזיר הסוסים, אלא אפילו יכה אותנו מכות אכזריות, כי כן דרכו מעולם. ורצו לשלם לבעל הבית עבור טרחתו שילך לשם, ולא רצה בשום אופן, כי גופו חביב עליו מממונו, והוכרחו הם במר נפשם לילך בעצמם לשר.

כאשר הגיעו לחצר, ראו עבד אחד, ונראה להם שהוא עבד הדוכס שלהם. וכיון שראה העבד אותם הכיר אותם גם כן שהם מקהילה ידועה, כי הוא היה כמה פעמים עם הדוכס. ושאלו את העבד מה טיבך בכאן, והשיב אני בכאן עם הדוכס. ונתמלאו שמחה והלכו עמו לדוכס. וכשראה אותם שמח הדוכס לקראתם מאוד. ושאל מהם להיכן הם נוסעים. וסיפרו לו כל המאורע, ופעלו אצלו כל מה שביקשו על צד היותר טוב. ונתן להם מכתבים. עוד אמרו לפניו, הסוסים שלנו נתפסו אצל השר. שלח הדוכס לשר שישלב להם תכף ומיד הסוסים שלהם.

ונסעו בשמחה גדולה, ובאו כמה ימים קודם הזמן המוגבל. וראו בעיניהם כי דבר ה' הוא מרישא לסיפא.

['הרבי ד' אלימלך וה'חסד לאברהם]]

מה ששמעו מהרב הקדוש מורנו זוסיא מהניפולי ששמע מאחיו הרב מורנו אלימלך זצוק"ל:

פעם אחת עלה למעלה, פגע בהרב בעל"חסד לאברהם", ושאל אותו: רבי, הנה אני חיברתי בעזרת השם עשרה חיבורים קדושים, והמה חשובים מאוד בגן-עדן, אמרו לי מפני מה מרעישים כל העולמות מתנועותיכם למטה? אמרו לי מה מעשיכם כי לא נוכל לעמוד על עומקם עד היכן הדברים מגיעים.

[רב שמעלקה ורבי פנחס נקראים לדבנות]

הרב הקדוש רבי שמעלקה ואחיו הרב מורנו פנחס נשמתם בגן-עדן מרומים, נתבקשו ביחד על כסא הרבנות בקהילת-קודש פרנקפורט דמין, ובקהלת קודש נקלשבורג. ובהיות שקהלת קודש פרנקפורט

דמין היה קהלה גדולה ונכבדת מקהלת קודש ניקלשבורג, לא הכריעו אנשי הקהילות ביניהם מי ישב על כסא הרבנות בפרנקפורט דמין ומי יהיה בקהילת קודש ניקלשבורג, ואמרו שהם בעצמם יכריעו ביניהם.

והגם כי הרב מורנו שמעלקא היה זקן מאחיו, עם כל זה ברוב ענותנותו אמר כי אחיו הרב רבי פנחס הגון יותר לרבנות דקהילת קודש פרנקפורט דמין. ואחיו תלה הגדולה באחיו הגדול ממנו. והסכימו שניהם שכאשר יפטרו מרבנו הגדול המגיד מיישרים דקהילת מזריטש, ישאלו את פיו הקדוש, וכאשר יגזר אומר כן יעשו. ועוד ישאלו ממנו מאמר אחד מהזוהר אשר לא יוכלו לעמוד על הבנתו.

וכשבאו לבית הרב, התחילו האחים מדינים זה עם זה מי ילך בראש, כי כל אחד אר לאחיו שהוא גדול ממנו. ומיד אמר הרב המגיד בזה הלשון: הרב דקהילת קודש ניקלשבורג ילך בראש, כי הוא גדול האחים. וכשנכנסו לפנים סיפר להם הרב מעשה משר אחד, ממנהגו עם עבדיו והיכליו, וכשסיים הספור צווה להם שילכו לשלום, ולא שאלו ממנו הזוהר. וכשבאו אל אכסניא שלהם נתישבו בדבר כי בודאי לא סיפר לבטלה, וראו בעינא פקיא שהיא משל ומליצה, ומתוכו הבינו מאמר הזוהר על בוריו.

[לתהות על קנקנו של הבעש"ט]

שמעתי מהרב דקהילתנו רבי גדליה זכרונו לברכה, ששלח הרב החסיד רבי יחיאל אב"ד דקהילת קאוולע איש אחד למדן וחכם, לתהות על קנקנו של הבעל-שם-טוב.

וחלה בדרך, ובא לקהילת קודש מז'בוז' לאכסניא. ושכב באכסניא על התנור, והייתה לו חמימות גדולה. ושלח הבעל-שם-טוב את גיסו רבי גרשון אליו, וישב אצלו על התנור ואמר לפניו דברי תורה. ואחר-כך אמר לו: בוא עמי לתפלת המנחה. ובדרך הרגיש את עצמו שהוא בריא, וסבר שהוא הבעל-שם-טוב. אמר לו: האתם הבעל-שם-טוב? ענה ואמר לו: ה'! ה'! אני הרב? מי ייתן שיהיה לי אותו עולם הבא מה שרבו מרוויח בעשנו לולקא אחת. ונתקרב הרב רבי יחיאל להבעל שם טוב.

שמעתי מגיסו מ' מרדכי, ששמע מר' יחיאל מקולווער: פעם אחת בא איש ממדינת ליטא, ששלחו אותו בני מדינתו לתהות על קנקנו של הבעש"ט. ונתאכסן אצל ר' יחיאל הנ"ל, ואכל אצל הבעש"ט, וכשמע התפילה של הבעש"ט, הוטב בעיניו מאוד.

ולאחר התפילה הלך אחר הבעש"ט לביתו, וכשבא הבעש"ט לביתו, התחיל לצעוק על עבדו ורגז עליו שילך מהר אל הסוסים, כי סוס אחד חנק את עצמו. והעבד מתחנן לו ואמר "אדוני, אלך תכף". וחזר ורגז עליו, ורצה להכותו. הלך העבד והציל הסוס. וכשראה האורח את הכעס מהבעש"ט תמה מאוד, ואמר בלבו, אחר תפילה כזו יהיה נחשב בעיניו סוס אחד לכעוס על עבדו, ובפרט בשבת?!

ובבוקר כששמע תפילתו הוטב בעיניו, ואף על פי כן זאת הקושיא נקבע בלבו.

ואחר שבת כשרצה לנסוע לביתו, גילה הדבר לפני ר' יחיאל, והלך לדרכו.

ור' יחיאל סיפר הדברים לפני הבעש"ט, וכעס ואמר, מה להם לתהות על קנקני?

אספר לך, שיהודי אחד הלך בדרך, ונגה לו בערב שבת קודש, ולא יכול להגיע לשוב לשבת קודש. ועלה בדעתו, ופנה מן הדרך לשדה לצד לשבות שם, ובא גזלן אחד והתחיל להכותו ורצה להרגו. והיהודי זה

היה מגושם מאוד, ולא הייתי יכול לתקופו כי אם בדבר הבהמה. על כן הטלתי אימה ופחד על עבדי, וכל מה שהטלתי יותר פחד על עבדי, נפל יותר פחד על הגזלנים, עד שהניחו אותנו בחיים. ותראה שיביאו אותנו מהרה לעיר.

וכן היה.

[גלגול של רס"ג]

שמעתי מחמי זכרונו לברכה, שאמר הבעל-שם-טוב על עצמו שהוא גלגול רבנו סעדיה גאון. וספרתי הדבר לפני דקהילתנו, ואמר הרב שהוא יודע שהיה הבעל-שם-טוב שוקד ללמוד ספרי רבנו סעדיה גאון. פעם אחת בקשו אנשים שידרוש להם אחר התפילה, ודרש. ובתוך כך זע וחרד כמו בתוך התפילה, ואמר בתוך הדרשה: ריבונו של עולם! גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי אני אומר (אלא לכבוד בית אבי ובית אמי). הרבה ידעתי והרבה יכולתי, ואין איש כזה שאוכל לגלות לו.

[שני ליצים בבית הכנסת]

שמעתי מהרב דקהילתנו, וגם מהרב דקהילת קודש פולנאה, שבקהילת קודש אזברז נראו בבית-הכנסת של נשים שני ליצים, והיו מפחדות הנשים, עד שהוכרחו לעזוב את בית-הכנסת. והלך הרב ר' חיים מגיד מישרים דקהילתנו, וישב בבית הכנסת ולמד שם וגרש משם הלצים. והלכו והזיקו שני ילדים שלו. ושלה אחר הבעל-שם-טוב, ולן בבית התבודדותו עם הסופר מורנו צבי, וצווה שיביאו את הילדים אצלו למקום לינתו, ועשו כן.

וכששכבו לישון, והיה המשכב של הבעל-שם-טוב בראש השולחן והסופר שכב בעבר השני לראש הבעל-שם-טוב. ועד שלא ישנו, באו שני המזיקים לבית, ועמדו אצל הפתח והתלוצצו מן הבעל-שם-טוב איך הוא מזמר לכה דודי. והבעל-שם-טוב קם וישב על מיטתו ואמר לסופר: הראית? והסופר גם כן ראה, ותחב את ראשו תחת הכר של הבעל-שם-טוב ואמר: הניחה לי!

וכשגמרו לדבר הלכו אל הילדים. קפץ הבעל-שם-טוב מן המשכב, וגער בהם ואמר להם: להיכן אתם הולכים? והם לא פחדו ואמרו: מה אכפת לך? והתחילו פעם שניה להתלוצץ ולזמר לכה דודי בנגון של הבעל-שם-טוב. ועשה מה שעשה, ונפלו שני המזיקים לארץ ולא יכלו לקום, והתחילו להתחנן לפניו. ואמר: תיכף תראו שהילדים יבריא. אמרו האחד מה שעבר אין, כי הזיקו איברים פנימיים, ועכשו באנו להזיק אותם עד גמירא, אך שמזלם שרום מעלתו בכאן.

שאל אותם: איך ומה ולמה באתם לבית-הכנסת?

השיבו: כי החזן היה מתפלל בבית-הכנסת והיה משורר שקורין "בס", והיה נואף גדול, ובעת זמרתו היה כונתו שייטב בעיני הנשים, והיה לו הרהור, וגם הנשים הרהרו עליו, ומשני הרהורים הללו נבראו אנחנו

שני מזיקים זכר ונקבה, והיינו פה בבית-הכנסת. אז נתן להם הבעל-שם-טוב מקום אצל באר אחת מקום שאין בני אדם מצויים שם.

[פדיון נפש לרבנית]

החסיד רבי יוסף מזורניץ, הנקרא רבי יוסף מלמד, היה בעירנו בקהילת קודש ליניץ, ואני לא הייתי בקו הבריאות בעיר ההיא ולא יכולתי לישב עמו, רק שנתתי לו שלום, ולא שמעתי ממנו בעצמי, וחברי שמעו ממנו וספרו לפני.

וביד מורנו יוסף היה מונח תמיד מעות שלישות, והמעות של הרב הנ"ל היו גם כן אצל מורנו יוסף הנ"ל. ובעת הזאת היה פיסול מטבעות, והיה מריבות על-ידי זה, ואמר רבי יוסף: נלך להרב המגיד ויעשה פשרה בינינו. והלכו להרב המגיד ועשה פשרה ביניהם.

והלכה הרבנית לביתה, ורבי יוסף נשאר עדין אצל המגיד. אמר המגיד לרבי יוסף: הרבנית הלז היא לא אחר יאוש. ולמחר הרגישה בעצמה חבלי לידה, והבינה שהיא מקשה לילד. ושלחה אחר רבי יוסף ואמרה לו: בבקשה שימחל רום מעלתו על כבודו, לילך אל המגיד שיעשה בשבילי פדיון נפש. והיא שמעה מן המגיד כנ"ל.

אמר לה: אם נתן לי המפתח מן התיבה שאקח מעות כל מה שאחפוץ אלך, ואם לאו לא אלך. ונתנה לו המפתח, ונתנה לו פאטשיילע (מטפחת), ולקח מאה וששים זהובים ובא אל המגיד.

אמר לו המגיד: למה באת? הלא אמרתי לך המעמד שלה. אמר רבי יוסף: היא נתנה לי המפתח ונתנה לי רשות על כל המעות שיש לה. ותכף שלח המגיד אחר רבי מיכל ז"ל ואחר רבי ליב כוהן ז"ל ורבי יוסף הנ"ל שילכו למקווה. והמגיד עדין היה יכול לילך ברגליו, אלא שלא יכול לילך למים. והלכו הם שלושה וגם המגיד הלך עמהם.

ונכנסו השלושה למקווה, והמגיד עומד עליהם, ושהו תחת המים. וכשעלו מן המים אמר המגיד: עדין לא פעלתם! וטבלו כן כמה פעמים. ואמר רבי יוסף ז"ל שהמגיד רצה ללמד אותי הכוונות, אבל יותר טוב שאלך בתמימות שלי. ושהו במקווה עד בוש, ונתקרה רבי יוסף, כי היה זקן. ואמר: ריבוננו של עולם, הבה במתנה את הרבנית! ואם לאו - אני בסכנה.

ואחר כך צווה להם שילכו מן המקווה ויעלו כי תהילה לאל פעלתם שתחיה הרבנית ותלד שלושה בנים. ואמר כמה זכרים וכמה נקבות, ואין אני זוכר. והמגיד צווה מקודם שהלכו למקווה שיבשלו תבשיל עם הרבה בשמים, כדי שיתחמם אחר המקווה. ולאחר אכילתו אמר המגיד שיטמין את עצמו שלא ימצאוהו, כי יהיה רעש גדול. וסגר הדלת בעדו ולא הניח שום אדם לכנס עד שילדה הבנים וחיייתה.

[קובץ 7 – [הכנסייה בועדת

שמעתי מר' מאיר מאנפאליע, שר' יוסף מלמד מזורניץ היה דר בעיר, ושכחתי שם העיר. והיה ביתו סמוך לבית עבודת אלילים.

פעם אחת בא הבעש"ט לעירו וראה ביתו סמוך לבית עבודת אלילים. ואמר: בבית זה דר איש צדיק.

וכשבא ר' יוסף להקביל פניו, שאל: - מפני מה אתה דר סמוך לבית עבודת אלילים?

והשיב לו: אני איש עני מאוד, אילו היה לי מעות הייתי מטלטל את ביתי למקום אחר. ולא איחר הדבר, ונשרף בית עבודת אלילים, ולא הניח שר העיר לבנות שוב בית אחר במקום הזה.

[הנהגה מיגיע כפו בכשרות]

גם שמעתי מרבי מאיר הנ"ל, שהיה באותו העיר אומן הנקרא "שיפאוואל", והיה מתפלל בקיץ ובחורף בבית-הכנסת בקביעות, אפילו לא היו עשרה בבית-הכנסת היה מתפלל ביחידות.

פעם אחת ראה הבעל-שם-טוב בעיר הזאת בעת שעשן הלולקע קודם התפילה. והסתכל בחלון את האומן הולך לבית-הכנסת, ונזדעזע מאוד. ואמר הבעל-שם-טוב לבעל הבית: צא וראה מי הוא זה שהלך וטלית ותפילין בידו. יצא בעל-הבית וראה, ואמר: אומן אחד הולך לבית-הכנסת. ואמר הבעל-שם-טוב לקרא לו שיבוא אצלו. ואמר אליו בעל-הבית: ידעתי שהוא שגעון, ובודאי לא ירצה לילך. ושתק הבעל-שם-טוב.

ולאחר התפילה שלח אחרי האומן הנ"ל שיביא לו ארבעה זוגות פוזמקאות. בא והביא עמו הפוזמקאות.

אמר לו הבעל-שם-טוב: זוג פוזמקאות בכמה?

אמר לו: כל זוג אחד זהוב וחצי.

ואמר לו: שמא זוג במקח אחד זהב? ולא ענה אותו דבר. וצווה הבעל-שם-טוב לאחר שיפסוק המקח עמו.

ואמר לו אותו האיש: שמא תמכור בפחות מזהוב וחצי?

אמר לו: אלו רציתי למכור בפחות הייתי אומר בפעם ראשון בפחות.

ושילם לו הבעל-שם-טוב בעד ארבעה זוגות זאקין הנ"ל.

ושאל אותו: איך אתה עושה?

ואמר: אני עושה אומנתי.

ושאל אותו: איך אתה מתנהג?

אמר: אני עושה לא פחות מארבעים זוג או חמישים זוג, ובפעם אחת אני מניח אותם בעריבה גדולה שיש לי עם מים חמים, ואני דורך אותם עד שנעשו כתיקונם.

ושאל אותו: ואיך אתה מוכרם?

והשיב לו: אני איני יוצא מפתח ביתי, והחנונים באים לביתי וקונים ממני, והם מביאים לי צמר אשר קונים בשבילי, ואני נותן להם רווח בעד טרחתם. וגם לרום-מעלתו לא הלכתי אלא לכבודו. ואיני הולך מפתח ביתי כי אם לבית-הכנסת. אם יש מנין - אני מתפלל בצבור, ואם אין שם מנין - אני מתפלל ביחיד על מקומי.

ושאל אותו הבעל-שם-טוב: ואם הוצרכת לנשואי בניך מה אתה עושה?

והשיב: השם יתברך עוזר לי מניה וביה מן האומנות שלי, ואני עושה נשואין לבני.

אמר לו הבעל-שם-טוב: כשאתה עומד באשמורת הבוקר מה אתה עושה?

אמר: אני עושה פוזמקאות גם כן.

ושאל אותו: ותהלים איך אתה אומר?

אמר לו: מה שאני יכול לומר בעל פה - אני אומר.

אמר עליו הבעל-שם-טוב כי הוא יסוד בית-הכנסת עד ביאת הגואל במהרה בימינו, אמן סלה.

ומזה נראה הנהנה מיגיע כפו בכשרות.

[יראת חטא של הבעל שום טוב]

שמעתי מרבי אהרן דקהילת קדש מז'בוז', שספר לפני הרב דקהילתנו: פעם אחת נסע הבעל שם טוב לקהילת קדש ברוד, ולן במקום אחד סמוך לברוד. בלילה חרד הבעל שם טוב וארכובותיו דא לדא נקשן, עד שהעיר רבי צבי סופר משנתו מחמת קול הקשה.

אמר לו הסופר: מה זה החרדה?

וספר לו שבא אלי רבי ושאל אותי, מי יותר טוב, אתה או אברהם אבינו עליו השלום?

שאלתי אותו: מה זה מהות השאלה?

אמר לי: אתה תבוא לקהילת קדש ברוד ויעשו לך כבוד גדול, אם חס ושלום לא תתחזק, תאבד כל מה שהיה עד הנה. ונתחרדתי עד מאוד.

וכשבא לקהילת קדש ברוד באו אליו הנגידים להקביל פניו במלבושי כבוד, והוא התחיל לשחק עם הסוסים ולהחליק אותם ולהכות אותם בידיו כדרך המשחקים עם הסוסים. ועתה דע לך עד היכן מגעת יראת חטא של הבעל שום טוב.

[בגיהנום]

שמעתי מפי רבי זליג מקהילת קודש לטיטשוב, אף-על-פי שזו המעשה אינו מן הבעל-שם-טוב אף-על-פי-כן אני כותב, מחמת שמזו המעשה נוכל ללמוד יראת-שמים.

מעשה באיש אחד שהיה רך בשנים, והוא היה קרוב לרבי זליג הנ"ל. וראה בחלום שהוא הולך עם שני חסידים בשדה, ואמר זה לזה: נלכה ונבקר את הגיהנום ונראה מה עושים בתוכו. הלכו ובאו לגיהנום, וראו שער גדול, ופתחו וראו שאין זה גיהנום. ובתוך כך ראו שנעלם אחד מהם. ופתחו את השער השני וראו שזה גם כן פרוזדור. ונעלם השני ונשאר הוא יחידי. ושקל וטרי אם לכנס או לאו, וגמר בדעתו: מאחר שאני בכאן - אכנס.

ראה שזה הגיהנום, וראה איש עומד בטלית ותפילין אצל השער, ושאל אותו האיש: מה אתה עושה בכאן ומאין אתה? והוא היה ממז'בוז', ואנשי מז'בוז' היו רגילים תמיד לומר שהם מקהילת קודש באר שהיה סמוך לבאר. אמר לו: מקהילת קודש באר אני, ובאתי לראות הגיהנום.

וראה גופים שנאכלו מאש כמו אוד מוצל מאש צבורים גדולים כמו אלומות בגורן.

אמר אליו אותו האיש: מאחר שאתה מקהילת קודש באר, לך מצד שני של אותו צבור, ותראה איש אחד רך בשנים מקהילת קודש באר מונח שם גם כן. ונתבייש ממנו מאוד, שהיו מחזיקין אותו לאיש הגון, וחזר אל השער.

וראה שהגופים הן מונחים שקטים ולא דנין אותם, שאל את האיש העומד על השער: מפני מה אין דנין את הרשעים היום? השיב לו האיש: מזה ידעתי שלא אמרת יעלה ויבוא בתפלת ערבית, על-כן שכחת שהיום ראש-חודש. ובאמת כן היה.

ואחר-כך ביקש ממנו שיניחנו לצאת.

אמר: איני מניחך בשום אופן. ובקש ממנו עוד ואמר: הניחני, שאני אדם הגון.

אמר לו: מה הגינותך שהלכת לקבץ נדבות והיו לך מחשבות גרועות? ופרש לו המחשבות.

וחזר ואמר: אני צריך לשלם בעד שכר למוד. התחיל אותו האיש לטעום בשפתיו ואמר: יפה מאוד וטוב מאוד, ואף-על-פי-כן אי אפשר להניח אותך לצאת.

התחיל לבקש ולחנן אליו. אמר לו: איעצך, החבא תחת טליתי, ומהרה יבוא שר של גיהנום לכאן בסער גדול ויפתחו השער, ותשתמט מן השער ותצא. וכשנשמע מרחוק קול רעש גדול מהשר של גיהנום התחילו הגופים לרעוד רעדה גדולה, והוא התחבא תחת טליתו, וכשבא שר של גיהנום ופתח השער, השמיט את עצמו מן השער ויצא. ונכנס בו קצת רוח-סערה, והתחיל לשעול שקורין "הושט", ומחמת השיעול נייעור משנתו, ומן היום ההוא והלאה הייתה לו חולשת השיעול שנה תמימה, ומת מאותו החולי.

ואותו האיש שראה בגיהנום שהוא מקהילת קודש באר, היה חי שני שנים אחר זה המעשה.

[איסור גזל גוי]

עוד שמעתי מרבי זליג הנ"ל, ששמע מרבי שניאור, בן לאותו צדיק מורנו משה, שהיה מגיד-מישרים בקהילת קודש רשקוב, שראה בקהילת קודש לודמיר כתב יד מרב אחד, ושם נאמר, שראה המחבר בחלום שנכנס להיכל אחד בגן-עדן וראה שהוא מפואר מאוד, ולא שבעה עינו מלהסתכל בו, ונשתהה שם מחמת גודל יופיו.

ובתוך כך ראה שם שנכנס הס"ם בדמות כלב להיכל זה, ושם ישב בית-דין, והלשין בפניהם על בן כפר אחד, ואמר: אמת שהוא לומד בקביעות ובעל צדקה, אבל יש לי טענה עליו, שיושב בכפר זה כמה שנים ובכל שנה גזל את הנוכרים שלו. ועשה חשבון לפני הבית-דין על סך גדול. וגערו בו הבית-דין כמו שגוערין על כלב, וברח.

כששמע הרב את המלשינות, דוה לבו עליו, ולא רצה ללכת משם עד שישמע הסוף. וכמו חצי שעה בא הסמך-מם פעם שניה וטען עוד טענתו, וגערו בו פעם שניה וברח. וחזר פעם שלישית ועמד לפני הבית-דין ואמר: מרי דעלמא, אני באתי בטענה לפני הבית-דין ואין משגיחין על דברי. יצא כרוז מלמעלה שיפסוק לו דינו. וכתבו לו פסק-דין שיקח האדון דכפר הנ"ל את כל אשר לו, ויקח אותו ובני-ביתו לתפיסה, או שישתמד אחד מזרעו, והבררה ביד המוכסן. ולקח הפסק בתוך פיו והלך לו.

ויתעורר הרב משנתו ויצר לו על המוכסן, כי אהב אותו מאוד, ובפרט ששמע שהסמך-מם בעצמו שיבח אותו. ושלא אחרי המוכסן וספר לו המאורע, וברר לו אז שיקח האדון את כל אשר לו, ויתפוס אותו ובני-ביתו בתפיסה, ולא ישתמד חס ושלוש אחד מזרעו.

וכן היה, שלקח האדון כל אשר לו ותפס אותו ובני-ביתו בתפיסה, והוצרך הרב לטלטל עצמו ולקבץ ממון על פדיון שבויים הלז, ופדה אותו ובני-ביתו.

מכאן צריך לראות האדם כמה להרחיק את עצמו מן גזל גוי, כמו שכתוב בספרים, שחס ושלוש הסמך-מם גובה זה מהקדושה.

[הצלתו של רבי ליביש מזריטש]

שמעתי מהרב דקהילתנו, שהיה רבי ליביש דקהילת קודש מזריטש אצל הבעל-שם-טוב בימים נוראים, וחלה קודם ראש השנה, ועסק הבעל-שם-טוב ברפואתו כל הלילה של ערב-ראש-השנה וגם הלילה של ראש השנה, ולא ראה סימן מיתה חס ושלוש כלל.

וכשהלך לבית-המדרש בעת התפילה נתעלף רבי ליביש הנ"ל ונחלש מאוד. והודיעו להבעל-שם-טוב, ולא שמע, כי היו יראים לצעוק אליו בקול. וכשראה רבי יצחק דקהילת קודש מזריטש כי לא פנה הבעל-שם-טוב, צעק אליו בקול גדול. וענה הבעל-שם-טוב ואמר: למה לא אמרו לי? והלך במרוצה לביתו, ומצא מלאך-המות עומד על גביו. גער בו בנזיפה, וברח מלאך-המות. ולקח הבעל-שם-טוב את רבי

ליביש בידו ותכף הבריא, והוליכו לבית-המדרש, כי ירא להניח אותו בביתו פן ישוב חס ושלוש מלאך-המות.

אחר כך אמר הבעל-שם-טוב, שעל דבר זה רצו לדחות אותו מעולם הזה ומעולם הבא. ואמר, כי לא עשה דבר זה רק מחמת שבא אליו הדבר פתאום, שלא ראה בו מקודם שום סימני מיתה, וכשראיתי פתאום מלאך-המות דוה לבי עליו ועשיתי דבר זה.

[לידד מעולמות עליונים]

שמעתי מהרב דקהלתנו: איש אחד היה מקהילת קודש מזריטש וקצת עשיר. וכשבא סמוך לימי זקנה חשב בלבו: מה זה עשיתי כל ימי חיי? ומה יהיה עלי שבליתי שנותי בהבל וריק בלא תורה ובלא מעשים טובים? ולא ידע מה לעשות. ועלה בדעתו לתן צדקה בסתר. והניח בכל יום בכיס של תפילין של רבי יצחק אחד טאלער. ומצא רבי יצחק הנ"ל המעות פעם ושתיים, ואמר בלבו: מי הוא זה שנותן המעות לתוך כיס של תפילין שלי? ובקש מהמשמש דבית-המדרש שיתן עינו מי ממשמש בכיס של תפילין שלי בעת התפילה, ולא תגלה לשום אדם בלעדי. והשגיח השמש על זה עד שראה שזה האיש היה ממשמש בכיס של טלית ותפילין של רבי יצחק הנ"ל.

ואחר התפילה גילה לרבי יצחק אותו האיש, והתחיל רבי יצחק לקרב אותו וללמוד עמו ששה סדרי משנה, וכל פרק משניות שלמד עמו חזר עמו כמה פעמים עד שהייתה שגורה בפיו, וחזר ולמד עמו פרק אחד, עד שגמר עמו כל פרקי משניות. ולמד עמו עין יעקב גם כן באופן זה. וכשגמר משניות ועין יעקב נעשה קצת למדן ולמד ספרי יראים וספרי מוסר וספר זוהר, וקנה עצמו לחברה משניות, והיה לומד עד יום מותו.

וכשנפל למשכב קודם מותו, הלך רבי יצחק לבקרו, והכריח אותו שיתן לו תקיעת כף שיתראה אליו בכל עת. והמנהג היה בעיר הזאת, בעת הגסיסה באים כל החברה משניות בעת פרידת הנשמה ולמדו משניות, ומשך השלושים למדו וגמרו כל המשניות בעד נשמתו.

לאחר שלוש נראה לרבי יצחק הנ"ל, ושאל אותו היכן מנוחתו, ואמר: מנוחתי בין הצדיקים בגן-עדן. ואמת את הכל תיקנתי בחיים רק דבר אחד נשאר עלי שלא תיקנתי, והחברה בלמודם בעדי תקנו הדבר. והיה הולך ובא אליו בכל עת, ורבי יצחק היה שואל אותו מאמרי הזוהר, וגילה לו איך שלומדים המאמר בגן-עדן ואמר.

פעם אחת גילה לאחד מאמר אחד שאמר לו, ולא בא אליו עוד זמן רב, ואף-על-פי-כן הוכרח לבוא מחמת התקיעת-כף.

וכשבא שאל אותו: מפני מה אחרת לבוא?

אמר לו: מחמת שגילית לאחרים הפשט של המאמר.

אמר רבי יצחק: מכאן ואילך לא אגלה לשום אדם, שתבוא אלי בלי אחור.

והיה הולך ובא אליו.

פעם אחת ארע שאחר שוב לבוא אליו כפעם בפעם.

וכשבא שאל אותנו: מפני מה אחרת לבוא עכשיו שלא גליתי לשום אדם?

אמר: תדע כי העלו אותי לעולמות עליונים מאוד, ומר לי מאוד לירד מאותן העולמות לזה העולם, על-כן בקשתי מרום מעלתו שימחל לי התקיעת-כף.

ומחל לו התקיעת-כף.

[תפילין פסולות]

עוד שמעתי מהרב דקהילתנו: פעם אחת נתקבל בן רבי יוסף יוזפא מקהילת קודש אוסטרא לאב-בית-דין בקהילת קודש פולנאה, והביא עמו דיין אחד בכדי שיוכל להעז את המוכיח זכרונו לברכה. ובשבת התפלל המוכיח לפני התיבה, ושמע רבי יצחק הנ"ל שהדיין מקלל את המוכיח בשעת התפילה, ולא ענה אותו דבר.

ואחר התפילה ביום ראשון אחר שבת אמר רבי יצחק: שמעתי היטב שקללת את המוכיח רבנו! והיה מריבה ביניהם, ובתוך המריבה הביט אליו ואמר: אתה לבוש בתפילין פסולין! ולקחו התפילין מראש הדיין והוציאו הפרשיות ונמצאו שהם פסולין. ונתאמץ הדיין להכשירו על-פי שולחן-ערוך, והראה לו רבי יצחק שהוא עם-הארץ ואינו יודע הדין, ומחמת בושה ברח הדיין מן העיר.

ועוד אירע שהכיר רבי יצחק בתפילין על ראש איש אחד, כי לפני מותו היה כלוא בבית מחמת חלישות, ועשה מניין בביתו, ואיש אחד מבני העיר היה מתפלל שם, ואחר התפילה היה לומד, וכמדומה לי ששמו רבי ברך. הביט אליו רבי יצחק ואמר לו: ברך, נראה לי פסול בתפילין שלך! והסיר אותם מראשו ונתן לו להגיה, ומצא שהם פסולין מעת כתיבתם.

והתפילין היו אצלו מעת שנעשה בר-מצוה, כי היו מסופר טוב, והיה מחזיק בם, והוא היה לערך ששים שנה בעת ההיא, והיה לו מר מאוד שלא קיים מצות תפילין כל ימיו, והפציר ברבי יצחק הנ"ל שיכתוב לו תפילין, והבטיח לו רבי יצחק, אך מחמת חולשתו דחה אותו מיום ליום עד שכתב לו פרשיות של תפילין. ואחר-כך הלך לביתו ואמר לו: אל תאמר שלא כתבתי תפילין כאלו מימי, אלא אפילו מימות עזרא ואילך לא היו תפילין כאלו. וכמו שני שעות אחר זה מת ונפטר מעולם. וזה רבי יצחק היה אחיו של רבי יוסף מקאמינקע.

[די פרומע ריבעלע']

שמעתי מהרב דקהילתנו מעשה באם של האחים רבי יוסף ורבי יצחק הנ"ל, שהיה דירתם בקהילת קודש סנטוב, ושמה "די פרומע ריבעלע" (ריבעלע החרדה). פעם אחת נסע הבעל-שם-טוב לקהילת קודש הנ"ל,

וסמוך לעיר ראה אור אחד על אחד מאנשי העיר, ועמד במקומו וצפה שאותו אור הוא שורה על אישה אחת.

כשבא לעיר ובאו אנשים חשובים להקביל פניו, אמר להם הבעל-שם-טוב: בושו והכלמו, כי ראיתי אור על אישה אחת ולא על זכר.

ושאל לאנשי העיר: הידוע לכם על איזה אישה שורה האור הזה שראיתי?

אמרו אליו: בודאי היא האישה הנקראת די פרומע ריבעלע. ובדעתו היה לשלוח אחריה.

ואמרו האנשים: הקריאה לא לצורך, שודאי היא תבוא לרום-מעלתו לבקש ממנו נדבה, כי היא עסקנית במצוות.

ולמחר אחר התפילה אמר הבעל-שם-טוב: אני רואה שהיא הולכת, וקבעה בלבה שלא לקח ממני לא פחות מארבעים זהובים, אתם תראו מה שאני אעשה לה. ובאה האישה הזאת ואמרה אל הבעל-שם-טוב: יש בכאן כמה עניים חולים, על-כן ייתן רום-מעלתו נדבה הגונה. ונתן לפניו זעקסער מטבע אחד, ולא דברה מאומה, רק שעשתה תנועות כאלו אינה רוצה לקבל. ונתן לפניו עוד, ולא קבלה. אמר לה: מי שמך לגבאי צדקה ולגנוב מקופת צדקה?! ולא השיבה כלום ולא הקפידה על זה ולא עשו בה הדברים האלה שום רושם, מחמת שהייתה מחזקת במידת ענוה ושפלות מאוד ממש כעפר. ולא הלכה ממנו עד שהוכרח לתן לה ארבעים זהובים.

לעת ערב באה אליו ואמרה: רופא אחד יש והוא חולה מאוד, על-כן התפללו עליו שיחיה, כי מסוכן הוא מאוד.

אמר: ויהיה נואף אחד חסר בזה העולם.

אמרה לו: מי אומר שכך הוא?

אמר לאנשים שעמדו שם: האמת אני אומר?

אמרו: אמת!

השיבה ואמרה: חדא - שלא ראו כמכחול בשפופרת, ועוד, שהוא עם-הארץ ואינו יודע חומר העוון, ואלו היה יודע חומר החטא לא היה עובר.

ובאמת שהבעל-שם-טוב שמע הקטרוג אשר עליו למעלה, וחזר לפניו הקטרוג כדי שתמליץ עליו זכות, ונתקבל למעלה המליצה שהמליצה בעדו, ונתרפא הרופא מחוליו.

וכשהייתה מהלכת על קבר בעלה, הייתה מקשת במקל על הקבר, ואמרה בזה הלשון: הירשל, הירשל, לך לפני כסא הכבוד והתפלל על בניך שיהיו עניים ואביונים בכדי שלא יסורו מדרכי השם.

פעם אחת באו שני בניה, רבי יצחק ורבי יוסף, אליה על שבת לקים מצוות כבוד אם. ובאו לשם בחמישי בשבת, ובאו בני העיר להקביל פניהם, והכירו זה את זה שהיו חברים מקודם, ונתעוררה אהבה הישנה שביניהם. ולמחר אחר התפילה בערב-שבת-קודש ערכה השולחן ונתנה להם לאכול, וישבה אצלם ואמרה להם: בני, אבקש מכם דבר אחד שתעשו למעני.

אמרו: בודאי כל אשר תצונו עלינו נעשה ונשמע.

אמרה להם: תנו תקיעת כף שתעשו רצוני.

ואמרו לה: אמנו, תמוה לנו עליך שתחשדנו בזה.

אמרה להם: מסתמא בדעתי לבקש דבר גדול ויראתי שלא תעברו על רצוני. פייסו אותה שלא לתן תקיעת כף והבטיחו לעשות כרצונה.

אמרה להם: בבקשה מכם שתיסעו תכף לדרככם ולא תשבתו בכאן, כי השם יתברך נתן לי בנים שיהיה לי נחת מהם בעלמא דקשוט ולא בעלמא דין.

אמרו לה: וכי אפשר שיניחו לנו אנשי עירנו לנסוע מכאן בערב-שבת-קודש?!

אמרה להם: העגלות שלכם שלחו תכף מחוץ לעיר, ואני אוליך אתכם באחורי הרחוב שלא יראו אתכם אנשי העיר, וכן עשו.

[פדיון שבויים ופקידת עקדה]

שמעתי מרבי שמואל הקצין, שספר לפני הרב, שהוא ורבי בער בן בונים נסעו בשביל פדיון שבויים קודם ראש-השנה, ובאו להרב המגיד הגדול, ורצה המגיד לעכב אותם על ראש-השנה, ולא רצו, כי אמרו: צריכין אנחנו לפדות את השבויים על ראש-השנה הבא עלינו לטובה, ונסעו לדרכם.

ובאו לרבי פינחס, ועכב אותם, ולא רצו גם כן מטעם הנ"ל.

ואמר רבי פינחס: רבי שמואל ישוב לביתו לפדות השבויים ורבי בער יהיה בכאן, ולא רצה רבי שמואל להניח את רבי בער.

אמר רבי פינחס: רבי בער צריך להיות בכאן כי אין לו בנים.

אמר רבי שמואל: גם אני צריך לאותו דבר.

אמר לו: אתה תבוא על שמיני עצרת הבא עלינו לטובה.

ונשאר רבי בער על ראש-השנה.

וקודם ראש-השנה חלה רבי בער ולא יכול לילך בראש-השנה לבית-הכנסת להתפלל. ובא רבי פינחס לביתו לקרות בתורה, וקרא לרבי בער לעלות לתורה, והלבישוהו והוליכו אותו לספר תורה, ולאחר ברכה שניה חזר לאיתנו, וגם נולדה לו בת בזו השנה.

[הבעש"ט מתפלל על גשמים]

שמעתי מחמי, וגם מהרב דקהילתינו, כשהיה יושב הבעש"ט עדיין בשיינק בכפר, היו פעם אחת צריכים לגשמים. והתפלל על הגשמים. והייתה שם מכשפה אחת שהיה לה שד אחד, ועשתה כשפים שלא ירד

גשם, והבעש"ט בתפילתו קלקל כשפיה, ואמר לה אותו השד שהוא מקלקל כשפיה. באה המכשפה לאמו ואמרה לה, אמרי לבנך שיעזוב ויניח ממני, כי אני אעשה לו כישוף.

סברה אמו שהריב עמה על עסק חוב של י"ש, ואמרה לו: בני עזוב הגויה הלז, כי היא מכשפה. אמר לאמו אין אני חושש לה, ועשה את שלו והתפלל על גשמים. ובאה הכשפנית פעם שניה לאמו, ואח"כ שלחה עליו השד שלה.

וכשבא אליו לא היה יכול להיכנס לד' אמותיו.

ואמר לו הבעש"ט, אתה העזת לבוא אלי? תכף לך ותזיק את הגויה דרך חלון קטן של שאוב אחד, וכן עשה.

ואחר כך תפס אותו בבית הכלא ביער, ואינו יכול לזוז משם עד עולם.

וכשנתפרסם הבעש"ט, נסע עם אנשים דרך יער, עמד והלך ליער, והציץ לו שהוא יושב בתפיסה, ושחק מאוד.

ושאלו לו, וסיפר להם המעשה.

[הבעש"ט חולה בקדחת]

שמעתי מרבי יואל, שהיה מגיד-מישרים בקהילת קודש נמרוב: פעם אחת נסע הבעל-שם-טוב בדרך, שמע כרוז: אחד משני דברים אלו אני מטיל עליך: או שיפלו עליך היידאמאקין (אוקראינים) ויגזלו ממך את ממונך, והיה אצלו מעות סך שני מאות אדומים, או שיהיה לך חולי קדחת. והברירה השלישית שכחתי. וחס על הממון מחמת שהיה בעל חוב גדול בביתו, ובחר לו חולי קדחת, וכן היה.

ובא ערב-שבת-קודש לקהילת קודש שאריגרד, ונחלש מאוד מחמת חולי קדחת הנ"ל. ואף-על-פי-כן הלך לבית-המדרש והתפלל לפני התיבה, והתפילה הייתה להבת אש. ואחר התפילה הוליכו אותו תחת ידיו מחמת חלישותו לאכסניא שלו. וצווה שיביאו לו יין טוב מאוד, ושתי כוס אחד והביא ונתרפא מיד. ואמר מלתא דבדיחותא: טוב להיות בקדחת עוד שעה אחת ולשתות עוד כוס אחד יין כי הוא טוב מאוד.

[קובץ 8 - ר' יוסף מגיד מישרים מתגלה אחד מתו]

שמעתי מרבי פולק, אב"ד דקהילת קודש טיטשילניק: פעם אחת במוצאי-שבת צווה הבעל-שם-טוב לרבי יוסף אשכנזי שיאמר לפניו עין יעקב. והוא שכב על המיטה ושמע מפיו העין יעקב. ובמקום אחד אמר הבעל-שם-טוב תורה על מאמר אחד מעין יעקב, וחזר ואמר לפניו עין יעקב. ובתוך האמירה ראה רבי יוסף הנ"ל את המגיד-מישרים ושמר רבי יוסף שנפטר ערך שלושת רבעי שנה מקודם זה, וראה אותו שנכנס לבית לבוש בגדי שבת וכובע על ראשו שקורין "הוט", ואמר בקול רם: "שבוע טוב" לרבנו, והולך

כמו בחיים ומטה בידו. וכשראה אותנו, חרד מאוד ונפל העין יעקב מידו, והעביר הבעל-שם-טוב את ידו על פניו ושוב לא ראה אותו.

אמר הבעל-שם-טוב: קח בידך נר אחד ולך מן הצד, כי היה אומר: נר אחד מזיק לעיניים, וכן שלושה, אבל שנים טובים לעיניים. ועשה כן. ושהה עמו כחצי שעה או יותר, ושמע שהבעל-שם-טוב מדבר עמו.

ואחר-כך קרא הבעל-שם-טוב לרבי יוסף ואמר בזה הלשון: דייטש (אשכנזי) בוא אלי! ובא, ואמר לפניו עוד עין יעקב. ובתוך הלמוד התחיל הבעל-שם-טוב להתרעם עליו ואמר לו: למה פחדת? האם שחט רבי יוסף המגיד דייטש כמוך בחייו שפחדת ממנו לאחר מותו.

שאל אותו: מחמת איזה זכות ראיתי אותך?

אמר לו: מפני שאמרת לפני ואני אמרתי לפניך והייתי מזכה אותך בדבורי ונתקשרנו שנינו והיינו לאחד ומחמת זה ראיתי אותך, ואלו היית מתחזק בשכלך היית שומע מה שדבר עמי, וגם אתה היית שואל אותי כל מה שלבך חפץ והיה משיב לך, ולא עוד אלא שהיה לך עמו הכרות והיית רואה אותי בתמידות. והיה רבי יוסף מצטער מאוד על זה הדבר, כי היא מדרגת נבואה כשרואין נשמת צדיק, כאמור בספר "שערי קדושה" של רבי חיים ויטל.

ושאל: למה בא ומה הצטרכותו?

ואמר: בשביל הצטרכות שלו בא.

[שני מלמדים]

שמעתי מרבי פולק, אב"ד דקהילת קודש טיטשילניק, ששמע מאביו רבי מאיר חריף זכרונו לברכה: פעם אחת בא הבעל-שם-טוב להרב דקהילת קודש פולנאה, ואני מסופק אם המעשה בקהילת-קודש נמרוב או בקהילת קודש שאריגרד. ובא כמה ימים קודם השבת ולא אכל בכל אלה הימים, והרב הנ"ל הפציר בו מאוד לאכול, והשיב: יפטור הרב אותי מאכילה, כי בכאן יש ניצוצים גדולים וקשה לתקנם, ויש סכנה בדבר כשאני מתקן אותם הורגים את האדם, על כן אני איני רוצה לאכול.

ובערב-שבת-קודש בבוקר צווה שיתנו לו לאכול, ואכל. ואחר הסעודה קרא להרב ז"ל ביחידות ואמר: תדע שגלו לי מן השמים שיש בכפרים אשר סביב העיר שני מלמדים שיש להם חלק בניצוצות אלו שאני צריך לתקנם, ועשו מן השמים שנדמה להם שהם חולים כדי שיבואו לעיר ויבואו לרפאת אותם, על-כן העמידו המשרת שלכם בשער העיר, ויביאו אותם אצלכם, ותרחמו עליהם ואל תנהיגו בהם שום כבוד כלל, ויבטיח אותם רום-מעלתו להמליץ בעדם לפני ולרפאת אותם, ולדבר על לבם שילכו למקווה, כי מחמת שנדמה להם שהם חולים לא ירצו ללכת למקווה, ולאמור להם שאני אוהב שתבואו לפני טהורים מן המקווה, ולשאול להם כותנות לשבת וקפטינעס, כי הם עניים, ויאכלו בשבת אצל בעל-בית ולא אצל רום-מעלתו, וכשיבואו לבית-המדרש, אף-על-פי שאני אעמוד שמונה-עשרה ילחשו לי באוזן שבאו. וכן עשו.

ואחר אכילה באו לבית הרב ולא נתנו להם אפילו צלוחית של דבש, וכן בבוקר. ובסעודה שלישית אכלו שם ונתנו להם דבש. ואחר הבדלה נתמלא הבעל-שם-טוב שמחה, ולקח הלולקע והלך לבית קטן של שם, והרב רצה גם כן ללכת אחריו, ובאו שני המלמדים הנ"ל ובקשו ממנו שיכניסם להבעל-שם-טוב, אמר להם: בואו עמי! ונכנסו עם הרב. אמר הבעל-שם-טוב להרב: הם אין צריכים לרפואה, והכותנות והקאפטינעס יתנו להם במתנה וילכו לשלום. והמלמדים לא ידעו מאומה.

[עמוד של תורה של רבי שמשון מאיר]

שמעתי מהרב דקהילתנו, שהבעל-שם-טוב לא רצה להיות בקהילת קודש א נפוליע, כי אמר: אין לי שם שום עסק, כי כבר תקן שם רבי שמעון דקהילת קודש הנ"ל כל מה שהיה צריך. פעם אחת שבת בקהילת קודש הנ"ל רבי גרשון גיסו, ובא משם ואמר להבעל-שם-טוב: השגתי שם אור גדול מרבי שמשון הנ"ל. אמר: אתה משטה בעצמך.

פעם אחת שלחו אחר הבעל-שם-טוב שיבוא לקהילת קודש הנ"ל, ובסעודה ישב נגד החלון, ופתח את החלון והיה מביט בחלון בכל רגע. ורבי יוסף מקמינקע תמה על זה ורצה לידע הסיבה מפני מה מביט בחלון בכל רגע מה עשה? כשפנה הבעל-שם-טוב מן החלון סגר את החלון. והבעל-שם-טוב כשרצה להביט פתח. ושוב סגר רבי יוסף שנית, וכן עשה פעם שלישית, עד שגער בו הבעל-שם-טוב ואמר: מי הוא זה שסגר את החלון?

אמר רבי יוסף: אני, שהקור נכנס לבית דרך החלון.

- ולמה אתם פותחים בכל עת?

ואמר: אינך רואה איך עמוד של תורה של רבי שמשון מאיר מארץ ועד לרקיע. ואמרו לי כי במקום הזה היה אשפה בעת ההוא, ואמרו שבית מדרשו היה במקום הזה. ואמר: היום נודע לי מה שאמר רבי גרשון גיסכם.

[הבעש"ט מציל את המוכסן]

שמעתי שהיה מוכסן אחד סמוך לקהילת קודש מז'בוז', ובא איש אחד ונתן הוספה על הארענדע (דמי החכירה), ונדחה המוכסן מן הכפר. ונשאר חייב לאדון מכפר הנ"ל, ולא היה לו במה לשלם. וצווה האדון וגם המוכסן חדש שלא יניחו אותו לסע מכפר הלז לשום מקום.

אף-על-פי-כן נסע המוכסן הקודם להבעל-שם-טוב. וכשנודע למוכסן החדש מזה, הלשין עליו אצל האדון, באמרו שנסע למכשף לעשות לך כשוף. וכעס עליו האדון, ולקח את בנו לתפיסה.

והמוכסן הלז לא מצא את הבעל-שם-טוב בביתו, כי הוא היה בקהילת קודש קמינקע, ונסע אחריו לעיר ולא מצאו שם, כי נסע הבעל-שם-טוב לביתו, ונסע אחריו והשיגו בדרך. אמר לו הבעל-שם-טוב מה אוכל לעשות לך בדרך? נהוג נסיעתך אחרי לביתי.

ובדרך ראה הבעל-שם-טוב שתפס האדון את בנו לתפיסה, אמר: אין פנאי להמתין. ובאו אל נהר אחד וטבל בו ובצאתו מן הנהר אמר לו: לך לביתך, ותיכף כשתבוא לכפר תלך למבצר. ועשה כן. וכשראה אותו האדון מן החלון נפחד פן יזיק לו בכשפיו, וגרש את בנו מן התפיסה ושלח עבדו לגרש אותו מן הכפר עם כל אשר לו, וכן עשה.

ואחר-כך שלח האדון אגרת לקומיסר דקהילת-קודש מז'בוז' בקובלנא רבה על הבעל-שם-טוב בזה הלשון: באשר שאתה מחזיק בעיר שלך מכשף. והשיב לו האדון: ראה בכל עוז להתאמץ ולפיס את הבעל-שם-טוב, שהוא אינו מכשף, ואם לא תפיסו, תענש מן השמים.

ותכף שלח האדון לפייסו, ושלח לו מתנה עגלה עם כל מיני קמחים ועופות.

[דיבור עם בני אדם]

שמעתי מהרב דקהילת קודש פולנאה, שהבעל-שם-טוב לא היה יכול לדבר עם בני-אדם מחמת דבקותו, והיה מדבר חוץ לשיטה. ולמד אותו רבו שלו הידוע, שיאמר בכל יום קפיטל אשרי תמימי דרך, ועוד כמה קפיטלאך תהלים רשומים, והראה לו חכמה, ועל-ידי כן התחיל לדבר עם בני-אדם ולא נתבטלה דבקותו. והיה אומר בכל יום אותן הקפיטלעך תהלים.

[הבעש"ט מחיה ילד]

שמעתי מר' פסח בנו של ר' יוסף מקאמינקע, שהבעש"ט היה בדרך, ובא לעיר אחת ושמע כרוז שיתאכסן בבית פלוני, ובא לבית הזה ולא רצו לקבל אותו על האכסניה הלז, מחמת שהילד של בעל הבית היה חולה מאוד.

שלח את הסופר לבית, ואמרה האישה: איך אפשר להתאכסן כאן, הלא תראו את הילד החולה, ואני בצער גדול. וקיללה את הבעש"ט. והבעל הבית לא היה יכול להעיז, ויצא להבעש"ט לבקש ממנו, ואמר שהוא דבר שאי אפשר. ונשבע לו הבעש"ט, כשיתאכסן אצלו יחיה הילד. וקיבל אותו לביתו.

ותכף הלך הבעש"ט למקווה, וראה שלא טוב עם הילד. וציוה שלא ימצא שום אדם בבית זה. והלכו כולם לבית אחר, וגם להסופר ציוה שלא יהיה בבית זה עד שיקרא אותו ליתן לו יין לקידוש, כי בערב שבת קודש היה המעשה.

והוא נשאר יחידי עם הילד, והתפלל אצל הילד תפילת מנחה, ושהה הרבה בתוך הלילה, עד שהסופר ירא פן ח"ו יסתכן הבעש"ט מחמת גודל התאמצותו בתפילה על החולה, כי מסוכן הדבר. והלך הסופר ופתח

את הפתח בלאט, ושמע שאומר לנשמת הילד: "הכנס לגוף, כי תוכרח להיכנס, כי לא אשבע לשקר". ולא ידע אם הילד מת או שהיה חי עדיין, והיה בו עדיין קצת חיות.

והלך הסופר משם, ובשעה קלה חזר ונכנס, ומצא אותו שוכב על הארץ בפישוט ידים ורגלים, וקם ואמר: "הלא אמרתי לך שתיכנס בגוף הילד". וצווח: "הירש, תן יין לקידוש". ואכל עם הסופר, ולא ישן כל הלילה. ובבוקר מסר הרפואות והנהגות לסופר, והוא הלך להתפלל לבית המדרש.

והבינה אמו של הילד, שהילד חזר לאיתנו, והתחילה לבכות בכיה גדולה.

ושמע הסופר ושאל אותה: "מה את בוכה?"

אמרה לו: "ואיך לא אבכה שקללתי צדיק כזה".

והשיב לה: "אל תבכי, רבי שלי הוא איש טוב וימחול לך".

וכשבא הבעש"ט מתפילתו, שמע גם כן שהיא בוכה, שאל לסופר וסיפר לו, ושלח את הסופר אליה ואמר, אמור לה שלא תבכה, ותעשה סעודה שלישית טובה, ומבטיח אני לה שהילד ישב עמנו לשולחן בסעודה.

וזה שנפל הבעש"ט על הארץ בפישוט ידים ורגלים, שקיבל עליו לקבל פולסא דנורא עבור השבועה, והנשמה הוכרחה ליכנס לגוף.

ופעל להילד שיחיה יותר משישים שנים, ושיהיה לו בנים ופרנסה טובה כל ימי חייו. ומזה הנראה שבא זמן הקץ להילד, לכך הוצרך להתפלל עליו כמה שיחיה ועל פרנסה ועל בנים.

[תפילה מנחה ביער]

עוד סיפר לי ר' פסח הנ"ל: פעם אחת נסע הבעש"ט מקאמינקע לביתו, ונסע עמו בצוותא חדא ר' ברוך מקאמינקע בעגלה מיוחדת, והסופר ישב עמו, וגם עגלה של קמח הולך אחריו.

אמר הבעש"ט: במקום פלוני נתפלל מנחה, וזה היה בימי החורף, והיה קור גדול, ואותו מקום היה רחוק כמה פרסאות. ונתקרו מאוד והקור נכנס בגופם, ואמרו, אי אפשר להגיע למקום הלז, כי המקום רחוק עדיין, ואנו כולנו נתגבר עלינו הקור. וגם העבד שלו אמר שנתקרו מאוד.

ונסעו דרך יער, וציוה הבעש"ט לעמוד, ונגע באילן אחד באצבעו, ודלק האילן ונתבער, וחממו אצל האש, וגם העבד שלו שלף השטיייל וייבש המטלית שעל הרגלים, ואח"כ נסעו עד מקום פלוני.

ובנסעם מן המקום הזה היה ר' ברוך מסתכל מה יהיה באילן הזה, וגער בו הבעש"ט שלא יסתכל.

[בן זכר תמורת עושר]

שמעתי מהרב ר' פאלק הכהן, שחמיו ר' שמערייל לא היה לו בן זכר, והבעש"ט היה מתאכסן אצלו, ולא היה לו בית מיוחד בשבילו, והתאכסן בבית הלז, והנשים סרו משם לשכנו, ומבשלים שם, ובעת הסעודה מביאות לכאן.

פעם אחת, יום אחד קודם נסיעתו, רצה לבקשו שיתפלל עבורו שיהיה לו בן זכר, וסיבב אליו ולא יכול לדבר מפני הבושה. ולמחר קודם הנסיעה גם כן סיבב לדבר אליו, ולא יכול ובוש ממנו פתאום. אמר לו הבעש"ט, שלח אחר אשתך. ובאה, ולקח הבעש"ט מטהו בידו ואמר לה הבעש"ט רואה שתלד בן זכר, כי אני אשבר לך עצמות במטה זה.

וכן היה, שילדה בזו השנה בן זכר ושמו ר' דוד שהיה אב"ד בקהילה קדושה טשיטשילנק.

ומנהגו של ר' שמערייל היה, אפילו אם ילדה אשתו בת, נסע להבעש"ט ולקח ממנו קמיע ונתן לו שני אדומים או יותר, כי הוא היה בעת ההיא סוחר, והיה לו ערך שלושה אלפים זהובים. וכשנולד לו בן נסע לבעש"ט ליקח ממנו קמיע כמנהגו מאז, אמר לו ילדה אשתך בן, אמר לו כן. אמר לו הבעש"ט תדע שלא יהיה לך עוד מעות, כי נתנו לך ברירה או מעות או בן, ובררתי אני בשבילך טוב שיהיה לך בן זכר.

וכן היה, כל הסחורה שקנה הפסיד בה, עד שהפסיד כל מעותיו. ונתקבל אח"כ למ"מ הקהילה קדושה וויערחווקה. ואני כאשר הכרתי אותו, כשהיה שכיח אצל הרב דקהילה קדושה קאסוב, היה בעת ההיא מ"ץ דקהילה קדושה סאוראן.

[גלגול נשמות בדג ובכלב]

שמעתי מהרב דקהילה קדושה פולנאי ומהרב דקהילתינו, שר' נחמן מקאסוב היה לו קרוב אחד ושמו ר' יודל מטשידנוב, ואביו, ר' יוסף, היה מוכיח.

ודרכו של ר' יודל שלא היה רוצה ליהנות משל אחרים רק מיגיע כפיו. והיה סוחר בברזל. פעם אחת נסע לאכסניה אחת, והיה רוצה לשבות שם.

אמר בעל הבית, ומה יאכל רום מעלתו, דגים אין לי, ובשר לא יאכל מחמת שלא בדק הסכין. על כן עניתי קרוב לכאן יש עוד רודניא ושם דר איש משופע, ובוודאי יש אצלו דגים ושוחט, ויסע רום מעלתו אליו, ונסע.

וכשבא סמוך לאכסניה הלז, הייתה הדרך עוברת דרך אמת המים, כי המים לא היו עמוקים. וכעת היו גשמים גדולים, או עת הפשרת השלגים, ונתגדלה אמת המים. והם לא הבינו, ורצו לעבור דרך אמת המים. וקדם כלב אחד, ורץ קודם לאמת המים, וטבע בתוך המים, והיה הכלב עולה ויורד במים, וצעק בקול מר עד שנכמרו רחמי החסיד, וזלגו עיניו דמעוות. וראה שלא אפשר לעבור וחזר לאכסניה הראשונה, וביקש מבעל הבית להתאמץ שיהיו דגים על שבת.

והלך בעל הבית והפציר את הדיגים, וצדו והביאו דג גדול שקורין "העכט". ואמר בעל הבית אני דר בכפר הזה כמה שנים, ולא נזדמן לי דג כזה. ועשו לו ממנו כמה מאכלים.

ובליל שבת היה יושב בסעודה וזימר זמירות, ונרדם על השולחן, ונראה לו אביו בחלום, ואמר לו: תדע שאני מגולגל בדג הזה, והמוסר שרדפתי אותו בחיי, היה מגולגל בכלב שטבע, וזה היה תיקונו, שטבע בשבילך בני, להצילך. ואני הוצרכתי להתגלגל בדג זה, מחמת שרדפתי אותו, ותיקנת אותי במה שזלגו עיניך דמעות על טביעת הכלב. וראה בני איך שתאכל דג זה.

וכשבא לבעש"ט אמר אליו הבעש"ט שכך היה אומר, שרבי יודיל הוא גילגול שמואל הנביא.

[רבי נחמן]

שמעתי מרבי שניאור נכד רבי נחמן, שרבי יודל היה אצל רבי נחמן בקהילת קודש לודמיר, ורבי נחמן בנה שם בית-המדרש על המים ממש, והמרחץ היה סמוך לבית-המדרש. והלכו בשבת בבוקר למקווה, ורבי נחמן היה זריז מאוד, ורבי יודל היה מעט עצל. ובעוד שהפשיט את בגדיו - ורבי נחמן עומד לפני התיבה ומתפלל, וכשיצא רבי יודל מהמקווה שמע שרבי נחמן מזמר האדרת והאמונה, ונתלהב ורץ לבית-המדרש בכותונת לבד בלי מלבושים, ורקד שם ערך שתי שעות בבית-המדרש.

שמעתי מחמי זכרונו לברכה, כשרבי נחמן גנוחי גנח בתפלה משברת הלב השומע, ודומה לו כאלו נחתך לשנים. אמר הבעל-שם-טוב: עד מקום שנסע רבי נחמן ידועים מה היא תפלה, ובמקום שלא היה רבי נחמן אין יודעים מה היא תפלה.

שמעתי: פעם אחת הלך רבי נחמן זכרונו לברכה דרך קהילת קודש זולרובע עם סחורה בעת תפלת שחרית, ועמד עם עגלה שלו נגד בית-המדרש, ולקח הטלית ותפילין ונכנס לבית-המדרש, והתעטף בטלית ותפילין ועמד לפני התיבה להתפלל בלי רשות. וירע להם איך העז האיש האורח לעמוד לפני התיבה בלי רשות. וכששמעו הדבורים היוצאים מפיו היו מתוקים מדבש ונופת צופים, היו נהנים ושותקים. אף-על-פי-כן חרה להם.

ולאחר קדיש דרבנן התחיל הודו קודם ברוך שאמר, נתמלאו כולם כעס וחמה והיה בדעתם למשכו מן התיבה, אך מחמת שהיו מתאווים מאוד לשמוע דבוריו ותפלותיו לא יכלו לעשות שום דבר. והיו שוקלים וטרים בדבר עד שגמר תפילתו.

כשגמר כל תפלותיו פצו עליו כל אנשי בית המדרש ואמרו אליו: איך מלאו לבו לעמוד לפני התיבה בלי רשות, ולא עוד ששנה את הנוסחה אשר לא התפללו אבותינו ואבות אשר היו גדולי הדור?

ענה ואמר: ומי יאמר שהם בגן עדן? וכששמעו תשובתו נתמלאו יותר חימה עליו. והיה שם בעל מחבר ספר "תולדות יעקב יוסף", והיה זקן מאוד ונתן גדולתו לתלמיד אחד שיהיה מגיד-מישרים במקומו, ושמו רבי זלמן. וקפץ עליו רבי זלמן יותר מכולם. ובא רבי אלכסנדר תלמיד של רבי זלמן: הניחו את האיש שהוא תמיד עם השם.

ואגב דאתא לידן נשמע מהא מלתא. שמעתי מהרב שהיה אומר בזו הלשון: מרגלא בפומה דהצדיק "תבואות שור" זכרונו לברכה: נקל לו לומר עשרה חילוקים מלהתפלל שמונה עשרה אחת.

ושמעתי מרבי זוסיא מהניפולי, כשנסע מאחיו רבי אלימלך דרך זולקרא עמדתי בבית המדרש במקום אחד להתפלל, והייתה התפילה זכה וברורה כערך תפילות הבעל-שם-טוב, ולא ידעתי מאיזה סיבה, ואמרו כי במקום הזה היה המקום של בעל המחבר ספר תולדות יעקב יוסף.

[התגלות אליהו ורבי]

שמעתי מהרב דקהילתנו: בהיות הבעל-שם-טוב חולה קודם פטירתו לא שכב קודם רק כשנעשה כחוש וקולו נלקה. והיה יושב בבית התבודדותו, ולא היה בו כוח לקרוא למשרת שלו כשהיה צריך לו, ותלה פעמון בבית הגדול וחוט נמשך אליו לבית הקטן שלו, והבעל-שם-טוב מושך בחוט ונשמע קול הפעמון ובא אליו המשרת.

פעם אחת נכנס אליו רבי דוד פורקעס זכרונו לברכה, מגיד-מישרים דקהילת קודש מז'בוז', ושאל אותו איזה דבר. ומאיש אחד מקהילת קודש באר שמעתי שהשאלה היה איך להתפלל בעד החולה עם סיפורי מעשיות. והתחיל לומר לו, ובאמרו נתלהב מאוד ופניו היו בוערות כלפידים, ונפל פחד על רבי דוד הנ"ל ורצה לברוח, רק מחמת שהבעל-שם-טוב דיבר עמו פנים אל פנים לא יכול לצאת.

ובתוך כך באה בתו מרת אדל תחיה, ואמרה אל אביה: עת לאכול כי פנה היום. ומיד אזל סומקא ואתא חורא, ושכב על מיטתו לנוח. ואמר לה: בתי, בתי, מה עשית לי? ואמר רבי דוד: הדין עמה, כי עת הוא לאכול. אמר הבעל-שם-טוב: לא ידעת מי היה כאן? מצד אחד עמד אליהו זכור לטוב ומצד השני עמד רבי, והם אמרו לי ואני אמרתי לך, וכשבאה ובלבלה אותי הלכו. ואמר הרב הנ"ל, כי לקח נשמת בתו מן התורה, מן הפסוק אש דת למו -ראשי-תבות "אדל".

[גן עדן, גיהנם וחלומות אמת]

ושמעתי מהרב שאמר על רבי ליב שהיה מן מרי דחושבנא מכל היום שעושה וכן בכל לילה ולילה. וביום שנפטר הלך למקווה, ובצאתו מן המרחץ פגע בבעל-שם-טוב, אמר לו: מהר ועשה מעשיך! כי דרכו היה לשמוע בכל בתי-כנסיות קדושה וברכו. ולקח סוס אחד ורכב עליו מבית-הכנסת לבית הכנסת, כי היה עת טיט ולא היה יכול לילך ברגליו. ובו ביום מת ונפטר מן העולם.

שמעתי מהרב דקהילתנו, שהיה בקוטב איש אחד ונקרא שמו טקטינר, והיה מדבר תמיד על החברה של חסדים. פעם אחת שמע רבי אהרון גיסו של הבעל-שם-טוב, והיה מריב עמו וקפץ האיש הלז ותלשו בזקנו של רבי אהרון הנ"ל. ועמד רבי גרשון אחיו והחרים אותו, ובימים מועטים מת האיש ההוא.

ואחר כמה שנים מת רבי אהרון, ראה אותו רבי גרשון אחיו בחלום תוך שבעה, ושמע שדורש והנאה לו. ורץ לשמוע, וכשבא קרוב הכיר בו שהוא קליפה. רגז עליו אמר: רשע, אין מלאך לבך להתלבש בדמות אחי? ורקו ונעלם מעיניו. ואחר כך ראה אותו רבי ליב מוכיח מפולגא גם כן תוך שבעה, והציץ על הסימן וראה שהוא רבי אהרון בעצמו. שאל: מה זה שנתלבשה קליפה בדמות שלך? אמר: שנשאר רשימה

מחטא, ועל-ידי אותה הרשימה היה לו כח להתלבש בדמות שלי. יהיה ויאריך ימים אחי רבי גרשון שברקיקה שלו בטל הרשימה ממני.

שאל אותו: איך אתה עכשיו?

אמר לו: בגן-עדן!

שאל אותו על האיש הטקטינר מה הוא עושה?

אמר לו: הוא היה גם כן בגן עדן, אמר אלי: אני אתבע אותך לבית-דין של מעלה, שעל ידך הייתה מיתתי. ופחדתי מאוד, ולקחתי השערות שכרכתי במטלית והנחתי בתבה שלי, ורצתי ולקחתי אותם והנחתי לפני הבית-דין. וגרם לעצמו רעה שגרשו אותו מגן-עדן לגיהנום.

ושאל אותו: איך ומה אתה בגן-עדן?

והשיב: כי גן-עדן התחתון קצת מגושם, וכשבא ערב-שבת הלכתי לבית-הכנסת, וכשבאתי אל הפתח לא ראיתי ממכירי, ועמדתי אצל הבימה שקורין "באלעמר" והתפללתי תפלת מנחה. וקודם קבלת שבת יצא כרוז: רבי אהרון יקבל שבת לפני התיבה! והלכתי לפני התיבה ואמרתי לכו נרננה, וכשבאתי למזמור שיר ליום השבת נעלמו כולם ממני ונשארתי אני לבדי, ולא ידעתי להיכן הלכו, והיה לי צער גדול מזה כל השבת שלא היה לי צוותא. על-כן אני מבקש מרום-מעלתו שיתפללו בעדי שאוכל לעלות עמהם לשבת הבאה.

ואמר לו המוכיח: עזבת את אשתך עניה גדולה, ולא הנחת לה אפילו מזון סעודה אחת.

אמר רבי אהרון: יש לי שני טולר טמונים בתיבה, שהטמנתי אותן לצורך דבר, ועכשיו תיקח לה.

וכשנעור משנתו הלך בבוקר לאלמנה אשת רבי אהרון, ואמר לה שתחפש בתיבה ותמצא שם שני טולר. והיא השיבה: בודאי אין בתיבה מעות. והפציר אותה וחפשה ומצאה שם שני טולר, וגם מצאה השערות הכרוכים במטלית. ומזה תראה איך היו חלומותיהם מבוררים וברורים.

מחלת האישה מגינה על העיר

שמעתי מחברי, ששמעו מר' נחום מטשארנאביל: פעם אחת היה הבעש"ט בקהילה קדושה חמעלניק, ושם היה בעל מגיה אחד ואשתו הייתה חולה. ואכסניה של הבעש"ט היה סמוך אצל הרב אב"ד חתן הפ"ח. ובא הבעל מגיה לבעש"ט, לבקש ממנו שיתן רפואה לאשתו, ולא רצה. ולא עוד אלא שרגז עליו ודיבר אליו דברים לא טובים, והוקשה הדבר להרב אב"ד הנ"ל.

ולערב כשהלכו כולם, שאל הרב את הבעש"ט מפני מה לא רצה לרפאות את האישה. והשיב כי היא צדקנית, ומחמת חולשתה מגינה על העיר מן הליסטים שביער. וכשיכלו הליסטים מהיער, ממילא תחזור לבריאותה.

ושאל אותו מפני מה רגז על הבעל מגיה, והשיב שראיתי ששורים עליו דינים, ובזה הרוגז בטלתי הדינים ממנו.

[פרישות]

פעם אחת ראה הרב הנ"ל שבא להבעל-שם-טוב איש אחד, וקרב הבעל-שם-טוב אותו ודיבר אליו. והאיש הלז היה מפורסם בנאוף.

ושאל: מפני מה קרבתם את האיש הלז המפורסם בנאוף?

והשיב לו הבעל-שם-טוב: האתה טוב ממנו?!

והשגיח הרב בעצמו ופשפש במעשיו ולא מצא. אמר: נשבע אני ששקר אתם דוברים!

אמר הבעל-שם-טוב: אני רואה עליך ניאוף, ולמחר אודיע לך בפרטיות.

למחר אמר: אתה קבלת עליך פרישות ועברת על הקבלה הלז, ושמעתי בלילה זו שהרמב"ם פסק שזה כאלו אסר את אשתו עליו, ואמר "הרי עלי כאמא", ועין בספרו אפשר שתמצא שם. אז הודה לדבריו, וברמב"ם מצא שפסק כן.

ומעשה כזו היה להבעל-שם-טוב פעם שלישית. (ועין לקמן נוסח אחר).

[הקזת דם לדבי יוסף]

שמעתי מהרב דקהילתנו: פעם אחת נסע הבעל-שם-טוב לדרך, ולן במקום אחד ושמע: מהרה תחזור לביתך כי רבי יוסף חלש מאוד. ואמר למשרתיו לחזור, והמשרתים לא רצו, כי אמרו: רום-מעלתו בעל חוב בביתו ולמה לנו לחזור. וחזרו. ובא לביתו ביום הששי בבוקר, והלך למקוה קודם התפילה, ולאחר התפילה קרא לרופא אחד והלך עמו לחולה, וראה שהוא חלש מאוד ואסתקל מלולה. ואמר לרופא להקיז לו דם, והרופא לא רצה באמרו שמסוכן הוא מאוד להקיז לו דם.

ואמר לו הבעל-שם-טוב: איך אתה מבין שאם לא תקיז לו דם וחי.

אמר הרופא לו: מפני מה ראית להקיז לו? וצווה הבעל-שם-טוב תיכף להקיז לו דם. וכל העם רננו על הבעל-שם-טוב על הקזת הדם. ושלח את הרופא באחורי הרחוב, כי ירא פן יראו אותו המון עם ויכו אותו על הקזת הדם, והבעל-שם-טוב גם כן הלך לביתו. וכמו ערך חצי שעה בקש החולה שיתנו לו מים לשתות, ותהלה לאל שהבריא.

מותו של ר' יוסף מלמד

שוב שמעתי ממנו: פעם אחת בדרך נסיעתו של הבעש"ט להמעלניק שמע כרוז על ר' יוסף מלמד מקהילה קדושה הנ"ל שימות. וכשבא לעיר באו אצלו אנשי עירו ורצו לשלם לו שירפא אותו, ולא רצה לרפאו ולא גילה טעמו.

ואחר שנסע הבעש"ט משם, בא דוקטור אחד וריפא אותו והבריא. והדוקטור היה עדיין שם. ובתוך כך חזר הבעש"ט לעיר, וספרו לו שהבריא ר' יוסף ע"י רפואות של הדוקטור שריפא אותו.

ובתוך עמידתו של הבעש"ט ביקש ר' יוסף את הדוקטור לעשות לו איזה תחבושת לגרש הכינים מראשו, שנתרבו מאוד מחמת רוב חוליו. ונתן לו הדוקטור משחה אחת למשוח את ראשו, משח את ראשו במשחה ומת.

אז גילה הבעש"ט טעמו שלא רצה לרפאותו, מחמת קול הכרוז ששמע.

[מותו של מוסר והספדו]

שוב שמעתי מהרב הנ"ל, שבימי המוכיח הנ"ל מקהילת קודש פולנאה היה בעיר אחת מסור אחד שצער מאוד את אנשי עירו במסירתו. פעם אחת חלה ומת. וצווה המוכיח זכרונו לברכה לשמשים מהחברה להודיע לו זמן לוויה שלו, והודיעו לו. ולבש הטוזליק (מעיל עליון) והלך עם רבי מאיר מילקס מקהילת קודש הנ"ל. וכשראו כל העם שהמוכיח הולך ללוותו הלכו ממש כל בני העיר אנשים ונשים. ושמח בנו של המסור מאוד שהמוכיח עשה לו כבוד והלך בעצמו גם כן ללוותו.

והמוכיח הלך עד בית העלמין. וכשבאו עם המת והשכיבוהו אצל האוהל כנהוג, התקרב המוכיח ועמד אצל המת לאמור עליו הספד. והנאה מאוד לבנו של המסור. אז פתח המוכיח דבורו במשל, ואמר בזה הלשון:

פעם אחת היה לאדון כלב אחד, ונקרא בשמו בריטן.

ותכף כששמעו בניו את הפתיחה של המשל הבינו שידבר עליו דברי גנות, וחזרו לאחוריהם ללכת למבצר ולקחת משם עבדי האדון, וגם ריקים, לעשות למוכיח בזיון או להכות אותו. וחרד רבי מאיר הנ"ל עד מאוד, ותפס את המוכיח בשפולי בגדו ולחש לו שבני המסור הלכו למבצר להלשין עליו. ולא ענהו דבר, וריחקו דרך חיבה לאחוריו ארבע אמות, ולא הפסיק מדבריו. וגמר אומר -

שלכלב הלז היה טוב מאוד אצל האדון, כי היה תופס תמיד כל מיני חיות בעת נסיעות האדון לצוד ציד, כמנהג בין השרים. ויהי היום ומת הכלב הלז - והראה המוכיח ביד על המת הלז - והייתה שמחה גדולה בין החיות שנעשו חופשים ממצודת הכלב הלז, ואמר להם השועל הפקח שבחיות: הוי, סכלים! מה אתם שמחים? אלו מת קודם שלמדו ממנו שאר הכלבים לתפוס חיות מהראוי לשמוח, כעת שכבר למדו ממנו שאר הכלבים של האדון לצוד חיות היה יותר טוב לכם שיחיה עדין כלב הלז, כי כשראו שאר הכלבים שהם צדים חיות, ובא הכלב הבריטן וחטף מהם בפיו מה שהיה כבר נצוד על ידם והביא לאדון, והיה הכל נקרא על שמו, והניחו כל הכלבים לצוד, כי אמרו מה להם להטריח את עצמם ולא נקרא על שמו והאדון אינו עושה להם שום חשיבות עבור זה, והניחו כל הכלבים לצוד. אך כעת שהבריטן הלז מת, ויתפארו כל הכלבים לצוד בכדי לישא חן בעיני האדון ויטיב להם, ונמצא שנתוספו עליכם כמה וכמה כלבים צידים, ומה לכם לשמוח?! - עד כאן דברי המשל.

והנמשל הוא: הכלב הבריטן הוא המסור הלז, שהיה חשוב בעיני האדון על-ידי מסירות על אנשי העיר, ושאר הכלבים זה שאר המוסרים שלמדו ממנו דרכו למסור, וכשראו המוסרים שהם אינם נחשבים בעיני

האדון מחמת שזה המסור חטף בפיו ונשא עצמו לשר כל המסירות, אז הרפו את ידיהם מן המסירות, אך כעת שמת הכלב הלז, ויודעים כל המוסרים שיקרא על שמם ויהיו חשובים בעיני האדון, ויעמדו מעתה הרבה מוסרים עליכם. וככלות דבריו הבינו כל העם כי הוא מדבר נכונה, והייתה בכיה גדולה בין כל העם שעמדו שם.

ואחר-כך הפך המוכיח את המת הנ"ל פניו לארץ, והכהו בכפיו על שוליו. וחזר תכף והלך עם רבי מאיר על העגלה שהייתה מוכנת לו סמוך לבית העלמין, ונסע וברח.

ובדרך שמע רבי מאיר שהמוכיח טוען ומשיב למסור, ולא ראה את המת, והראה לו המוכיח שאופן אחד מאופני העגלה אינו מתגלגל, מחמת שהמסור מעכב אותו ביד ומדבר עמו ומחזיק לו טובה שעשה לו הבזיון. ובקש ממנו שעל-כל-פנים מכאן ואילך לא יתעצם עליו בדברים קשים כאלו.

והבעל-שם-טוב זכרונו לברכה אמר שהיה עומד כלב מוכן הנקרא בריטן, אשר תכף כשיקבר יתגלגל נפשו בזה הכלב. והבזיון שעשה לו המוכיח בהספד הלז הוציא אותו מעונש זה.

ועקר שכחתי: אחר שסים המוכיח הנמשל אמר המוכיח הנ"ל: זה כונת הפסוק "ושבח אני את המתים שכבר מתו", כי אלו היה מת קודם שלמדו ממנו שאר המוסרים היה משובח על מתתו, אך לא כן עתה שאין שמחה מחמת "מן החיים אשר המה חיים עדנה" פירוש, מחמת שאר המוסרים הנשארים עדין בחיים.

ושמעתי מהרב הנ"ל, שאחר זמן ובעוונותינו הרבים שהדור פרוץ, שמע מהמוכיח זכרונו לברכה שאמר: מי יתן והיה המסור כהיום בחיים, היה אצלי מכת החסידים נגד רשעי הדור שבזמן הזה.

[קובץ 9 - מאתיים זהובים לחתונה]

שמעתי מאיש אחד ששמע מפי הסופר רבי צבי זכרונו לברכה, שהבעל שם טוב נשתדך עם המפורסם רבי זאב קיצעס ביתום ויתומה שגידלו בביתם. היתומה נתגדלה בבית הבעל שם טוב והיתום נתגדל בבית רבי זאב הנ"ל, ופסק הבעל שם טוב שני מאות זהובים לנדן.

ובהגיע זמן החתונה, וקודם הבעדעקענס, אמר מורנו רבי זאב זכרונו לברכה להבעל שם טוב זכרונו לברכה, שלא ילך עם החתן לבעדעקענס עד שיסלק שתי מאות זהובים שפסק. והיה בעיני הבעל שם טוב כמצחק ואמר: אינך מאמין לי הסך הלז?! והשיב לו: בהימנותא דידי (בנאמנות שלי) שלא אשנה מדיבורי, כי אני צריך להחזיק החתן אצלי ללמוד עימו, ואם אין קמח אין תורה. בתוך כך בא לבית הבעל

שם טוב רבי ליב קרמינר, והושיבו הבעל שם טוב בכבוד, וציווה ליתן לו צלוחית יין לשתות, וברך עליו, וענה הבעל שם טוב אמן.

ואחר כך התחיל רבי ליב הנ"ל וסיפר להבעל שם טוב על סיבת ביאתו, שהקומיסר על העיר שלח אחריו והראה לו איגרת מאדון אחד רחוק מקהילת קודש מז'בוז' שמונה פרסאות, שכתב אליו שהבעל שם טוב חייב לו אלף זהובים מפדיון שבויים, וכפי השטר חוב שתחת ידו שיסלק לו תכף ומיד דווקא. ואמר הקומיסר כשלא יסלק לו תכף יוביל אותו בשלשלאות של ברזל לאדון הנ"ל, ושלחו להודיע לו שיסלק לו תכף ומיד. וכששמע דברים האלו מפיו, קרא הבעל שם טוב תכף לעבדו בקול גדול לאסור מרכבתו. ואמר לרבי ליב: תכף ומיד תיסע לאדון הנ"ל ותסלק לאדון הסך הנ"ל, ותזדרז לבוא על הבעדעקנס, ולא הניחו לילך לביתו. והיה נפלא בעיניו, אך לא השיבו דבר, ונסע תכף לאדון הנ"ל.

ובאם הדרך, בקרעטשמע (בית מרזח) אחת, היה לו מודע ומכיר, והתראה פניו עימו, וסיפר לו עסק נסיעתו, אך היה נחפז מאוד לדרכו. והיה פלא לבעל הקרעטשמר. ונסע ובא לאדון בצהרים בעת קביעות הסעודה שלהם, והמתין עד גמר הסעודה ובא לבית האדון. ושאל האדון תכף אם הביא לו מעות מן הבעל שם טוב, והשיב לו: הן! הושיבו בכבוד ונתן לו מי דבש לשתות. והיה תמה בלבו באיזה אופן יהיה הסילוק, ואמר בלבו: אולי כוונת הבעל שם טוב שייטב בעיני האדון סוס טוב מסוסיו ויקבל בסך הנ"ל. ובתוך כך הכניס ה' עצה בלבו לומר לאדון: אני צריך לדבר עמך דבר סתר. והלך עימו לחדר אחד, ואמר לאדון בזה הלשון: ידעתי שאתה איש צדיק ונאמן מאוד, ולא תחפוץ אפילו שווה פרוטה ממון אחרים, וכעת אני רוצה לסלק לך סך הנ"ל, אבל אולי על פי החשבון אינו מגיע מהשבויים סך כזה ותיכשל חס ושלום בגזל.

והשיב לו האדון בתשואות חן גדול: אהבה גדולה אהבתיך על זה שאתה מציל אותי מגזל ומעונש עולם הבא. וחיפש תכף הקוטיל (הכרטיס) של המוכסנים שניפדו, וחישב חשבונות, ונטל השטר חוב של הבעל שם טוב וזרק אותו באש.

ואמר לרבי ליב כי אדרבא מגיע לבעל שם טוב שתי מאות זהובים. ונתן לו אחד עשר אדומים. ואמר לו רבי ליב: מגיע עוד שני זהובים. והוסיף לדבר עימו באהבה וחיבה על שאינו נושא פנים אליו, ותיקר נפשו בעיניו שהצילו מן הגזל, ונתן לו שני זהובים, ונסע רבי ליב לדרכו.

ובבואו לקרעטשמע הנ"ל קפץ מן העגלה לספר נפלאות האלה. והבעל שם טוב גוער בביתו ואומר: שוטה הלז משתהה בדרך ומספר המעשה.

ואחר זה בא רבי ליב הנ"ל להבעל שם טוב ורצה לספר המאורע, והשיב: ידעתי, מהר תן לי המעות, כי מאוחר היום לעשות בעדעקענס. ורגז עליו למה עמד בדרך בחזירתו. ואחר כך אמר: כעת זמן החתונה! ועשה כאחד הבדחנים.

[דברי תורה מגן עדן]

שמעתי מהרב דקהילתנו, שפעם אחת הלך רבי פינחס מקוריץ עם הרב דקהילת קודש ראונע לאסוף על פדיון שבויים, שהיה אחד קרוב לשניהם נתפס בתפיסה. אמר רבי פינחס להרב הנ"ל: שמעתי שהבעל

שם טוב שובת בקהילת קודש קמינקע, ניסע אליו, אפשר שתהיה תשועה ולא נצטרך לטלטל עצמנו בטלטול דגברא.

נמנו וגמרו ומיהרו למצוא אותו קודם שילך למקווה, כי אחר המקווה אי אפשר לדבר עימו שום דיבור. ואף על פי כן מצאו אותו שבא מן המקווה ולבש בגדי שבת בבית המדרש. אמרו להם אנשיו: התראו לפניו וידע בודאי הצטרכות שלכם אף שלא תספרו לו. וכן עשו, ובאו על פתח בית המדרש. וכשראה אותם נענע בידו שילכו.

אחר כך שמע רבי פינחס שבא אביו מורנו אברהם אבא מעבר הנהר לקהילת קודש מריפוליע, והלך אצלו, כי היה ירא פן ירצה לשבות אצל הבעל שם טוב, ואצלו לא היה חשוב הבעל שם טוב לכלום, ותמיד היה אומר לבנו: מה אתה נוסע? וירא פן לא ינהג לו כבוד בדבר אחד, והוא בודאי יעז פניו, ויהיה לו צער ובושה חס ושלוש. ושאל אותו היכן ישבות, ואמר: מה לי לילך להבעל שם טוב? אני אשבוב בכאן ואדרוש כאן.

ובבוקר כשהתחיל הבעל שם טוב 'הודו', בא לבית המדרש של קמינקע ועמד אצל ארון הקודש, והבעל שם טוב היה מתפלל לפני התיבה, ואביו היה מתפלל בקול רם, וירא רבי פינחס פן חס ושלוש יבלבל את הבעל שם טוב ויגער בו. והבעל שם טוב לא דיבר אליו מאומה עד אחר תפילת שחרית.

והיה שבת ראש חודש וצרכו להוציא שני ספרי תורה, ולקח הבעל שם טוב ספר תורה אחד והספר תורה השני לקח אביו, והלך אחר הבעל שם טוב לשולחן. וראה הבעל שם טוב שהוא אוהז ספר תורה, ויגער ואמר לאחר: קח הספר תורה מידו! ושתק ולא ענה אותו הדבר. ותמה רבי פינחס על זה. ואחר התפילה הלך לעיר שמעבר הנהר אצל פרנס החודש, ואכל שם וישן מעט, והלך לבית הכנסת לדרוש. ובעת שלוש סעודות בא להבעל שם טוב.

ואנשי קמינקע היה המנהג, כשהיה הבעל שם טוב אצלם העמידו להם שולחן מן הצד, והאורחים יושבים עם הבעל שם טוב על יד השולחן שבבית. וכשראו אותו שבא, קראו אותו אצלם, כי הם הכירו אותו שהוא "ליטוואק" ותקיף בדעתו, פן יבלבל את הבעל שם טוב או יכנס לדבריו. וקראו אותו: רבי אברהם, בוא ושב איתנו! ונתנו לו צלוחית מי דבש.

וכשהתחיל הבעל שם טוב לאמור תורה, יצא ממקומו ועמד נגד הבעל שם טוב באמצע הבית והציץ בפניו. וירא רבי פינחס לומר לו שלא יביט בפני הבעל שם טוב, מחמת כיבוד אב. ועמד נגד הבעל שם טוב, והיה רבי פינחס בצער. וכשפסק הבעל שם טוב לומר תורה חזר למקומו. ואחר הדליקו נרות ואכלו בשר. וחזר הבעל שם טוב ואמר: צריך אני לאמור עוד דבר אחד, ולא היה בדעתי לאמור אותו דבר, אלא מפני ששמעתי דבר זה בגן עדן בשמי. והתחיל לומר, ורבי אברהם הנ"ל יצא פעם שנייה ממקומו ועמד נגד הבעל שם טוב עד שגמר, וחזר למקומו, וברכו ברכת המזון והתפללו תפילת ערבית.

אחר התפילה אמר לרבי פינחס: הוא ולא אחר! הוא ולא אחר! ואמר רבי פינחס: מה ראית בו? אמר לו: אתה סבור ששתקתי לו כשגער בשעת קריאת התורה, אבל המתנתי עד הסוף, ואספר לך בני, כי ראיתי בלילה הזה חלום שנכנסתי לגן עדן ובא שר התורה ואמר דבר תורה משמו של הבעל שם טוב, וכשננערתי משנתי זכרתי היטב, ובאתי בשביל דבר זה לכאן. וכמו ששמעתי, כן שמעתי מפיו הקדוש. (ואודות השבויים לא שמעתי מפי הרב הנ"ל, ושכחתי לשאול אותו).

[הכומר המכשף]

שמעתי שהיה כומר אחד בקהילת קודש מז'בוז' אצל הקומיסר ועשה צרות גדולות לישראל מאותה העיר, ובני העיר היו מציקים את הבעל שם טוב שיתפלל לגרש אותו מן העיר, ואמר: אינני רוצה להתגרות עימו כי הוא מכשף גדול, וכשאתחיל עימו ירגיש תכף. ולא עסק בזה כלום. פעם אחת לחץ את בני העיר מאוד, ובאו אל הבעל שם טוב בצעקה ובקובלנא רבה. ענה להם: מה אעשה עמכם? אני אתחיל לעסוק עימו, אבל לאט ובנחת בכדי שלא ירגיש. והתחיל בתפילות, ותכף הרגיש הכומר.

פעם אחת נסע הבעל שם טוב על הר אחד, ופגע בו שיוורד מן ההר, ואמר שיהיה לו מפלה, ואילו היה חס ושלום להפך לא היה טוב לו. וכן היה, כי באו מן שר העיר ונטלו ממנו את רכושו וממונו והורידו אותו ממקומו, והוכרח לשלם לכל היהודים שבעיר לכל אחד ואחד תביעתו עד שנעשה עני, ונסע מן העיר בסוס אחד לעגלה בזויה.

ומן מורנו ליב מסינאמי שמעתי נוסח אחר, כי עשה לבעל שם טוב כישוף. כשנסע הבעל שם טוב על הגשר אצל הרחיים נשא העגלה עם הסוסים, והבעל שם טוב עיכב את העגלה והעמיד את הלאטאקס והניח את הדפים, ויצאו האנשים ושכרו ערלים והוציאו את הסוסים עם העגלה. אז אמר הבעל שם טוב: כיוון שהוא יודע, יהי לו בוודאי סוף רע.

וזה רבי ליב היה איש למדן ומופלג, והיה אחיו של רבי דוד סופר מהניפוליע.

[הבעש"ט מגלה את הגנב]

וגם שמעתי ממנו, ואחר כך שמעתי מהרב דקהילתנו, שפעם אחת בא חנווני בעיר שדה לבן מברסלא עם בריקע (עגלת משא) גדולה עם סחורה גיוואנט (=בדים). ובא בלילה, ולא רצה לפתוח החנות בלילה. וציווה להתיר את הסוסים מן העגלה, ואמר בלבנו: מי יכול לגנוב עגלה גדולה כזו? ועזב בחוץ הבריקע עם הסחורה. ואחר כך בא גנב וגנב, ואסר סוסים אחרים לעגלה הנ"ל וברח עם הסחורה, והתחילו לרוץ ולחפש בכל הרחובות ובפרשת הדרכים, ולא מצאו ולא השיגו הגנב.

ושלח הסוחר איגרת להבעל שם טוב. וכבוא השליח להבעל שם טוב מצא אותו שהוא עומד אצל המזוזה ורוצה לנסוע לקהילת קודש דראזנע לברית מילה, כי כיבדו אותו במצוות מילה. וקיבל האיגרת מין השליח ואמר לו: המתן עד שאחזור. והמתין השליח.

והבעל שם טוב לן בדרך, ובהיות הבוקר נסע לעיר, וכשבא סמוך לעיר ראה הבעל שם טוב מרחוק כי העגלה עם הסחורה באה גם כן לעיר בדרך אחרת. ואמר לרבי צבי סופר: ראה והבט העגלה הנוסעת עם שני סוסים. ואמר: אני רואה. ואמר: השליח ששלחו אלי הוא עבור העגלה הזאת עם הסחורה שבתוכה שנגנבה, כשבוא לעיר תשאל על אכסניה שלו ותאמר לו שייטן לך העגלה עם הסחורה כי היא גנובה אצלך. וכשבאו לעיר תיכף הלך רבי צבי סופר לאכסניה שלו וראה שהוא עומד ומתפלל, ולא יכול להעז ולומר לו כנ"ל, כי הוא מתפלל כאיש תם וישר. ובא הסופר להבעל שם טוב והשיב לו כנ"ל. אמר לו: תכף

לך, כי הו' ייסע תכף עם הסחורה ותאבד העגלה עם הסחורה. והלך הסופר בפעם השנייה ומצא אותו שאוכל סעודת בוקר. ושאל לבעל הבית אם שתה יי"ש הרבה כדרך הגנבים, ואמר שלא שתה כי אם בעד שני גדולים כדרך כל הארץ. והלך ממנו עוד הפעם בידיים ריקניות לביתו.

אמר לו הבעל שם טוב: לך אמור לו כל הסימנים, שעמד ביער שלושה ימים עד שעברו כל הרצים המחפשים, ואחר כך לך במקום פלוני, ואמור לו כל הלינות שלך עד עיר דראזנע. והלך הסופר ואמר לו כל הסימנים. אז נתרשלו ידי הגנב ואמר: אמת כן הדבר, קחו העגלה עם הסחורה. וציווה לבעל הבית שישמור העגלה עם הסחורה.

וכשבאו לאכול על הברית מילה אמר הגנב: עכשיו אני עני כשאר עניים, אני אלך לאכול על סעודת ברית מילה הנ"ל. וכשאכלו ושתו מי דבש עמד הגנב אצל הבעל שם טוב ואמר: קושיה גדולה קשה לי על רום מעלתו, מכיוון שרום מעלתו יודע ורואה איך גנבים גונבים ומקומם ולינתם, מסתמא תוכלו לראות דברים טובים מאלה, למה לכם להביט על דברים שפלים, יותר טוב להביט בדברים טובים. ואמר הבעל שם טוב זכרונו לברכה תורה על קושיא זו עד תפילת מנחה, ולא גמר התורה.

[הלווית הבעש"ט]

שמעתי מהרב דקהילתנו: בעת הלווית הבעל שם טוב תמה מאוד רבי נחמן מהורודנקע מה זה שאין רואה מאומה. וכשבאו סמוך לבית החיים ראה נוראות גדולות. ואמר לרבי זאב קיצעס שבודאי צריך להיות כך.

[מותו של ר' נחמן]

שמעתי מהרב דקהילתנו:

כשרצה רבי נחמן לנסוע פעם שנייה לארץ הקודש הלך על קבר של הבעל שם טוב עם רבי יוסף מקמינקע, וכשחזר מבית העלמין שמח שמחה גדולה, ואמר: הבעל שם טוב ציווה לי לנסוע לארץ הקודש. תמה מאוד רבי יוסף ואמר: והכין דיבר עמכם? תמה עליו רבי נחמן ואמר: ולא ראית שדיבר עמי והיה עומד אצלי?!

ובנסיעתו שבת בקהילת נמרוב אצל הרב המוכיח, והייתי גם כן שם, ושמעתי אני הכותב שהיה על השולחן בין רבי נחמן ובין המוכיח דברים חדודים ושחק, והמוכיח ז"ל הקפיד על רבי נחמן ואמר: אדם יכול להינצל ממחשבה זרה, אפילו אם הוא מתפלל ללא מחשבה זרה, סמוך לגמר התפילה נופל לו במחשבה שיגמור תפילתו, וזו מחשבה זרה ודקה מאוד. ומכל עברה נברא מקטרג אחד, רחמנא לצלן, ומחמת שהיא מחשבה דקה מאוד מתלבשת אותה המחשבה בתלמיד חכם ומצערת אותו.

וליוו אותו כל אנשי עירו, ואני הייתי גם כן בתוכם, וגם הרב והמוכיח. ורצה המוכיח לנסוע עד עיר לאדיזין ללוות אותו, אך מחמת שהקפיד המוכיח איך הוא הדרך ארץ לעזוב אותו, ולא נסע. והתפללו מנחה

בשדה, והרב הניח תפילין והתפלל לפני התיבה, ורבי נחמן התפלל בלא טלית ותפילין, ולא ראיתי את המוכיח אם התפלל שם, וכמדומה לי שהלך לעיר להתפלל.

ולשנה האחרת מת רבי נחמן זכרונו לברכה בחודש תמוז, והיה בנמרוב גם כן בחודש זה, ונלווה אליו רבי מנדלי אצלו בלילה וקידש על יין ושתה כשיעור, וישב בבגדי שבת. והלך רבי מנדלי לאכול סעודת שבת, ובעת אכילת הלפת שלח אחריו ומצא אותו גוסס, ולמד זוהר בשעת יציאת נשמתו, ומת במנחה ויצא למנוחה.

[קובץ 10 – כוונה בתפילה

שמעתי שהיה הרב משבח מאוד התפילה של רבי מנדלי, שבא מקהילת קודש ציקונאוניקי להפטר מהרב קודם נסיעתו ושבת שם, ונתעכב שם ערך חמישים ימים, כי ביום רביעי בא בעת התפילה שהתפלל הרב תפילת המנחה, והעגלה עם הסוסים של רבי מנדלי עומדים, ולא נשאו כלום מהעגלה, ואני הייתי מלמד בעיר הנ"ל, והייתה דרך רחוקה ונשתהיתי לבוא, וכשבאתי ושאלתי לאנשיו למה אין נושאים מהעגלה, והשיבו שאינו רוצה להתאכסן אצל הרב, כי הרב רוצה להתפלל לפני התיבה, והוא גם כן רוצה להתפלל לפני התיבה, על כן רוצה שיתנו לו אכסניה סמוך לרב שיוכל להתראות עם הרב, ולא נתנו לו להתפלל כי הוא עישן עדיין הלוקע, וגם בבית שמתפללין בו לא היו מניחין לו להתפלל, בכדי שיהיה לרבי מנדלי מנין.

וכשגמר הרב תפילתו יצא עם המניין שלו מן הבית, ונכנס רבי מנדלי עמנו להתפלל לפני התיבה, ועמד במקום אחר כדין, והתפלל מנחה. ואחר שגמר תפילתו ישב סמוך למקומו וכרך התפילין, ונכנס הרב ונתן לו שלום, ושאל אותו מפני מה אין מסלקים הדברים מן העגלה, והשיב ולא השיב, והיה מגמגם בתשובתו, כי לא דיבר שתיים עשרה שנים רק על פי כתב, וכשדיבר היה תופס הדיבור ומתיישב טרם שהוציא הדיבר מפיו, ובפרט שזה לא מדרך ארץ להשיב תשובה כזו. והיה מגמגם ולא שמע ממנו שום תשובה, עד שלא יכולתי לסבול, אף שהייתי בוש מאוד מהרב, אף על פי כן הוכרתי לומר: מחמת התפילה שצריכין רום מעלתו להתפלל לפני התיבה תפילת מנחה ובשבת, וגם הוא צריך להתפלל. ענה הרב: בשביל זה אין עיכוב, במקום שאין אנשים השתדל להיות איש.

אחרי זה צווה להכניס החפצים מן העגלה, והניח לו את בית התבודדותו וישב בסוכה, והיה עת קור. והוא בא ביום רביעי ונסע ביום שני, והרב ישב בסוכה קרה והניח לו את הבית הקטן שמתפללין בו והיה לן שם, והרב זכרונו לברכה לא ישן שם מעולם. וכשנסע בא רבי דוד מקהילת קודש ליניץ, כי היה חושב לנסוע לארץ הקודש וקודם רצה להתראות עם רבי מנדלי, ולא מצא אותו בקהילת קודש נמרוב, ולן רבי דוד אצל הרב.

ושמעתי שהיה משבח הרב את תפילת רבי מנדלי מאוד, ואמר בזו הלשון: גם אני נעשה כאיש המון עם, ושכחתי דרך התפילה והם הזכירו אותי דרך התפילה. ואמר בלשון רבים עליו ועל רבי פרידל, כי רבי פרידל

התפלל אצל הרב קודם ביאת רבי מנדלי ביום שני בבוקר לפני התיבה. ואמר בזה הלשון: כשהם אומרים ברוך הוא הראיתם רבי פרידל בעל הבית מברוד איך תפילתו הולך.

וגם שמעתי שפעם אחת הניח להתפלל תפילת שבת לרבי פינחס מקוריץ בקהילת קודש פולנאה. ואמר הרב דקהילתנו כשסיפרתי לו המעשה תמה מאוד ואמר: שמעתי ממנו שהיה אומר לעולם אתחרט שעזבתי להם התפילה ועל רבי מנדלי שהיה בעת ההיא בן שלושים ושש שנים והרב היה קרוב לשישים שנה ואפשר יותר, ותראו איך היו הצדיקים הראשונים מתנהגים בהכנעה גדולה כזו.

[קובל על הכבוד שעושים לו]

ושמעתי שהיה רבי מנדלי קובל על הרב על הכבוד שעושין לו, כי שמעתי בקהילת קודש קונסטונטין ישן הלכו כל העיר לקראתו, ואמר להרב שהכבוד כמשא כבד עלי, והשיב לו הרב שהבעל שם טוב היה תמיד מתפלל שידברו עליו דברי גנות, ואמר רבי מנדלי שעלה במחשבתו גם כן עצה כזו.

[להפטר ממחשבות זרות]

פעם אחת שמעתי מרבי נחמן מהורדנקע שאמר: כשהייתי חסיד גדול הלכתי בכל יום למקווה קרה, שבדור זה לא יוכל לסבול שום אדם מקווה כזו. וכשבאתי לביתי ומצאתי המקווה חם מאוד עד שכמעט בערו הכתלים ולא הרגשתי החמימות לערך שעה, ואף על פי כן לא הייתי יכול לפטור מן מחשבות זרות עד שהוכרחתי לחכמת הבעל שם טוב.

ושמעתי מפי רבי מנדיל מבאר שאמר: בימי נעורי בעת התלהבות בשעת התפילה עלה במחשבותי: איך מלא לבי להתפלל לפני השם יתברך מוכלל מפשעים, ושבר ליבי בקרבי. והיה כך זמן רב, ולא יכולתי להפטר ממחשבה זו, כי נדמה לי שהיא מחשבה טובה. ואחר כך חשבתי בלבי: למה לא נופלת מחשבה זו במוחי ובלבי כשאשב לאכול אצל הקערה, אז דחיתי מחשבה זו.

[הבעש"ט שולח את המוכיח לדרוש בלמברג]

שמעתי בבית הרב בקהילת קודש נמרוב מפי רבי משה ששמע מן המוכיח.

מעשה שחלם המוכיח שלמדו אותו דרשה, והיה זוכר קצת דברים וסיפר לבעל שם טוב. אמר לו: אמור לי קצת דברים שזכרת. ואמר לו הבעל שם טוב לדרוש בתחילה בביתו מן הספר, ואחר כך היה יודע לדרוש היטב. וציווה אותי הבעל שם טוב ליסע לקהילת קודש למברג כאשר ציוו לי בחלום, וציווה לו הבעל שם טוב לדרוש דווקא בבית הכנסת הגדול ולהתאכסן בית פרנס החודש. ושמתי פעמי לנסוע, ודרשתי בכל המקומות.

פעם אחת דרשתי בעיר אחת והייתה נובעת תורת כמעין המתגבר, והיה שם נגיד אחד מקהילת קודש למברג ושמע הדרשה והוטבה בעיניו מאוד, ודרשה זו שכחתי. ונסעתי לעיר ובתוך כך בא הנגיד הנ"ל וגער עליהם, ואמר: אני שמעתי שהוא דרשן גדול, ושבקו אותי.

וכשבאתי לקהילת קודש למברג לפני בית פרנס החודש לא היה פרנס החודש בביתו, ורציתי להתאכסן שם ולא הניח לי משרת הבית, ואמר: בכאן המנהג להתאכסן בבית הקהל, ששם מתאכסנים כל הדרשנים. ובתוך כך בא פרנס החודש וראה שדחק את עצמו להתאכסן בביתו דווקא, אמר: בכאן אין נוהגים להתאכסן אצל פרנס החודש אך מחמת שאתם רוצים דווקא אתן להם מקום. ונתן לו בית קטן בחדריו, והניח שם הפציו וישב שם.

ועוד היה היום גדול, ולקח ספר תהילים. ובעל הבית היה עוסק בעסקיו בביתו, וכששמע ממנו אמירת תהילים הוטבה בעיניו מאוד ונשא חן בעיניו. ונכנס אצלו ושאל אותו באיזה בית הכנסת רוצה לדרוש. ואמר בבית הכנסת הגדול. והשיב לו: בכאן אין המנהג לדרוש כן, כי בתחילה דורשים בקלויז ואחר כך בבית המדרש הגדול, וכשהוטב בעיני אנשי העיר אז דורש בבית הכנסת הגדול. והוא אמר: לא כי אני רוצה לדרוש בבית הכנסת הגדול תחילה דיקא. ואמר פרנס החודש: מקודם צריך להשיג הרשאה מהרב דקהילתנו. ובתוך כך בא הנגיד ששמע אותו בעיר אחרת ואמר לפרנס החודש שהוא דרשן גדול. אמר פרנס החודש למוכיח: אתראה עם הרב שיניח אתכם לדרוש בבית הכנסת.

ולמוכיח לא היו מלבושי כבוד, רק קפטין אחד. ושאל פרנס החודש אותו: באיזה מלבושים אתם רוצים לילך לבית הכנסת לדרוש? ואמר: אין לי רק זה המלבוש הקפטין הלז, אם אתם רוצים להשאל לי מלבושים אלבש אותם. ותכף הוציא פרנס החודש מן התיבה שלו זופיצע וטוזליק שלו של צמר. אמר: אני אין לובש מלבושי צמר. והוציא לו בגדי משי ולבש.

והלך פרנס החודש לרב ובקש ממנו הרשאה למוכיח. אמר הרב: ידרוש, ואני אלך גם כן לשמוע הדרשה. ובקש לשמש שיודיע לו כשילך לדרוש. ותכף כשהלך המוכיח לדרוש, הודיע השמש להרב, ורץ הרב לבית הכנסת, והוטבה הדרשה בעיניהם מאוד.

לאחר תפילת ערבית ביקש הרב מהמוכיח שיהיה אורח שלו. אמר: אין אני ברשות עצמי. הלך הרב למקומו של פרנס החודש ובקש ממנו שיהיה אורח שלו, ולא יכול להעז פני הרב והניח לו האורח.

שאל הרב אותו: האתם תלמיד של הבעל שם טוב ושמכם רבי ליב?

אמר: כן!

ושאל אותו צורת הבעל שם טוב, וצייר בדבריו צורתו. ואמר: כן!

שאל המוכיח את הרב: מהיכן אתם יודעים צורתו?

אמר הרב: אני שכבתי מעט לישון קודם המנחה, וראיתי הבעל שם טוב, ואמר: תניחו את תלמידי לדרוש בבית הכנסת הגדול.

ואמר שהיה דודו גדול הדור, וכמדומה לי ששמו רבי אברהם דעם רבי'ס, כי שכחתי שמו. ואני הייתי אצלו בשעת מיתתו ושמעתי שציווה לבנו ואמר: יעמוד איש ויקרא שמו "ישראל בן המיילדת" תדע שהוא אמת ותורתו אמת ותחזיק אותו. והחזיק הרב את המוכיח שלושה שבועות, ובקש ממנו שיגלה לו כל

מה שקיבל מהבעל שם טוב. ורצה הרב לנסוע להבעל שם טוב ומת בקרב הימים. ונתנו לו שם שלוש אדומים, ואילו רצה לקבל יותר היה מקבל כשלוש מאות אדומים. ועשו לו בקהילת קודש למברג הנ"ל בגדי שבת לבנים.

ובחזרתו בא לבעל שם טוב לשבת אצלו. ובלילה כשבאו מן התפילה עמד הבעל שם טוב אצל השולחן ואמר "שלום עליכם" דרך הליכה בבית אנה ואנה, וראה המוכיח שהבעל שם טוב פנה לאחוריו אל הפתח והניע ביד, ועלה במחשבתו שהבעל שם טוב עושה לפניו כאילו רואה דבר מה, כי המוכיח נפל בגדלות. כן פנה הבעל שם טוב שתיים או שלוש פעמים, והמוכיח היה ירא לשאול אותו.

ובמוצאי שבת אחר הבדלה היה מנהגו לשכב ולנוח, ועישן לולקע והיה מספר מה שראה בשבת, וסיפר והלך.

ושאל המוכיח: מה הוא שראיתי שפנה רום מעלתו באמירת "שלום עליכם" פניכם שתיים או שלוש פעמים?

אמר לו הבעל שם טוב: הסמך-מם רצה לחטוף אותך מביתי, וגערתי בו, והתפללתי בעדך באמירת שמונה עשרה, וכשבא שנית אמרתי לו: יהיה לו עונש אבל אל תיקח אותו מידי.

וכן היה, בנסיעתו לביתו חלה הוא ובני ביתו, והיה לבעל שם טוב טרחה גדולה עד שהבריא הוא ובני ביתו, ושכח כל הדרשות. ואמר המוכיח שהיה לו כמה הרפתקאות ועבודה רבה עד שיוכל שוב לדרוש.

[הבעש"ט מרפא משוגע]

עיקר המעשה שמעתי מפי רבי משה, חתן אחות הרב דקהילת קודש פולנאה, ושמע מפי המוכיח עצמו בקהילת קודש נמרוב, וגם מרבי יוסף בן רבי משה מקהילת קודש פולנאה שמעתי כמה נוסחאות בזה המעשה. אבל פעם אחת שבת אצל הרב דקהילתנו רבי דוד מגיד מישרים דקהילת קודש טולטשין, שהיה נכד של הצדיק רבי דוד פורקעס, וסיפר לי מעשה:

איש אחד הוליך בנו משוגע להבעל שם טוב. כשהגיע פרסה אחת סמוך לעיר נתחזק המשוגע ועשה עצמו כמת. והביא אותו אביו לעיר לקבור, והניח אותו בבית הכנסת של נשים. והבעל שם טוב אמר לסופר: אנחנו מוכרחים היום להכות מת אחד. וכשהביאו את המת אמר לסופר: קח ערקתא דמסאני (רצועה) עבה, ולך לבית הכנסת, וגרש משם החברה קדישא. וציווה להכות אותו, והכה אותו ולא קם ולא זע. וציווה הבעל שם טוב שיניחו אותו בבית אחד ויסגרו את הבית וישמרו אותו עד חג הפסח. והיה עד הפסח שלושה שבועות.

ובליל פסח ציווה שיושיבו אותו לשולחן ויסמכו אותו בכרים עד שיוכל לישב, ויעמידו לו איש אחד שייתן לו בפיו כל מה שהם עושים, הן אכילה והן שתייה, וישמרו אותו שלא יברח, וכאשר יברח יהיה קשה למצוא אותו. ובכוס שלישי לא היה יכול לסבול, וקפץ ודילג מן הבית וברח. ויבקשו אותו מעת לעת עד שמצאו אותו, וריפא אותו.

[עלילה בקהילת פובליטש]

מעשה עלילה דקהילת קודש פובליטש, וברח הרב דקהילת קודש קארושטישאב הנקרא בשמו רבי דוד, ורצה לברוח עד מדינות וולחאי. כי כל אנשים חשובים אשר סביבותיהם היו מפחדים שלא יעלילו גם עליהם. וכשבא לקהילת קודש מז'בוז' עיכב אותו הבעל שם טוב, וכמה פעמים אמר הבעל שם טוב שינצלו.

ואחר כך כשנהרגו, באה איגרת לרבי דוד הנ"ל איך שעשו להם עינויים קשים ומרים לכל אחד ואחד, ובא עם האיגרת להבעל שם טוב ונתעצב מאוד.

וזה היום היה ערב שבת קודש, והלך למקווה ובכה מאוד, והתפלל תפילת מנחה במרירות גדולה, עד שאנשי סגולתו לא יכלו להרים ראש, ואמרו: אפשר כשיתחיל לקבל שבת יקבל מתוך שמחה, והוא התפלל קבלת שבת וערבית גם כן במרירות לב, וקידש על היין בבכי, ונטל ידיו וישב אל השולחן, והלך לחדר לישון שם, והשתטח לארץ ושכב עד בוש. ובני ביתו והאורחים המתינו עד שהתחיל הנרות להיכבות.

הלכה אשתו ואמרה לו: הנרות יכבו מהרה, והאורחים ממתנים.

אמר לה: יאכלו ויברכו ברכת המזון וילכו.

ואשתו הלכה גם כן לחדר שהבעל שם טוב שם ושכבה על מיטתה.

והבעל שם טוב עדיין שוכב על הארץ בפשוט ידיים ורגלים, ועמד רבי דוד הנ"ל אצל הפתח לראות מה יהיה הסוף. ונתיגע לעמוד, ולקח ספסל וישב אצל הפתח. וכמו חצי לילה שמע שאמר לאשתו: תכסי פנייך. וכרגע האיר החדר, והיה מאיר דרך סדקים. ואמר: ברוך הבא, רבי עקיבא! ורבי דוד הכיר את רבי עקיבא בקולו.

אמר הבעל שם טוב לקדושים: אני גוזר עליכם שתלכו להתנקם מן הצורר המקטרג שקורין שטריגאטאר.

ענו הקדושים ואמרו: אל יצא דבר זה מפיו עוד, ומה שדיברת יבוטל, כי אינו יודע רום מעלתו מכוחכם. כי כאשר רום מעלתו בלב שבת, נעשה רעש גדול בגן עדן, והיו בורחים מכל היכלות כמפני חרב. וכשבאנו אל היכל עליון מזה, גם שם ברחו, ולא ידעו מפני מה, עד שבאנו למקום גבוה שהם יודעים. צעקו עלינו: מהרו ולכו להשקיט דמעות הבעל שם טוב.

ונספר לרום מעלתו שכל הייסורים שיש לאדם בחיים אינו כקליפת השום נגד הייסורים שסבלנו על קידוש שמו יתברך ויתרום. והיצר הרע עושה את שלו, ובלבל את מחשבותינו כחוט השערה, אף על פי שדחינו אותו בשתי ידיים, אף על פי כן הוכרחנו לסבול חצי שעה גיהנום, ואחר כך נכנסנו לגן עדן. והתחלנו לטעון שרוצים אנחנו לנקום משונאינו.

והשיב לנו: עדין שענתו קיימת, ואם תרצו לנקום צריכים אתם לקבל על עצמכם גלגול.

ואמרנו: תהילה לאל שמסרנו עצמנו על קידוש השם, והוכרחנו לסבול צער גיהנום, שכל הייסורין הם כקליפת השום נגד אותה חצי שעה גיהנום, ומה יהיה אם נתגלגל שוב בזה העולם, ושמא נתקלקל חס ושלום ולא יהיה לנו תקנה.

על כן טוב לנו שלא לעשות נקמה ולא להתגלגל, על כן בקשתנו מרום מעלתו שיבטל הדבר שאמר. ושאל הבעל שם טוב אותם: מפני מה הטעו אותי מן השמים ולא גילו לי שמוכרחים אתם להיות קדושים?

והשיבו אליו: אם היו אתם יודעים מזה אזי היה מרבה בתפילה ותבטלו הגזרה, והייתה חס ושלום צרה גדולה מזו, על כן לא הודיעו לרום מעלתו.

ומהרב דקהילתנו שמעתי, שהבעל שם טוב אמר שהבטיחו לו מן השמים שיבטלו הגזירה, אך שדרשן אחד דרש בקהילת קודש ברוד, ועשה לו פרנסה מהשבויים, ועורר מדנים, וגרם שנהרגו השבויים בעוונותינו הרבים.

[הבעש"ט מציל עגונה ומחזירה למוטב]

שמעתי מרבי אהרון דקהילתנו, ששמע מהרב הגאון דקהילת קודש שיפטיפקע, שהייתה בסביבה עגונה אחת שהייתה מחזקת ארענדע (חכירה).

ראה הבעל שם טוב שפעם אחת הייתה מנאפת עם עבד כנעני.

והיו לה שני אחים בשני כפרים, ונתגלה הדבר לאחים והייתה להם בושה, וסברו שתצא חס ושלום מן הכלל. ויעצו עצה שכל אחד ואחד יבקש אותה לכפר שלו, ולעת ערב ילכו שניהם ויעבירו אותה מן העולם, וכן עשו.

ובאותו לילה ישב הבעל שם טוב, ושני נרות דולקים לפניו, ופתאום נכבה נר אחד. והדליק אותו מנר השני, וכרגע נכבה הנר השני והדליק כנ"ל, ושמע קול אומר: רוצח, איך אתה בא לשני נרות! והבין הדבר, ולקח סוס ורכב עליו במרוצה, והגיע לשם, ולא המיתו עדיין אותה, והציל אותה מידם, ונעשית בעלת תשובה גמורה.

[הבעש"ט יודע מקום המצאו של הסוחר]

מעשה בחנוני אחד בקהילת-קודש מז'בוז' שקורין "גיוואנט שניטער" (סוחר בדים), שנסע לברסלוי ושהה מאוד, והייתה אמו מצטערת מאוד, ואמרה לבעלה שילך לבעל-שם-טוב לשאול עליו היכן הוא. והבעל-שם-טוב לא היה חשוב בעיני בעלה, ולא רצה לילך. ותאלצהו אשתו עד שהוכרח לילך.

ובא אל הבעל-שם-טוב ושחק ואמר: אשתי אמרה שאתם יודעים איזה דברים, על-כן באתי שתאמרו לי היכן בני.

ענה לו: על דברים כאלה אני מסתכל בבית-הכנסת.

ולקח הלולקע והלך לבית-הכנסת ובא ואמר: אני ראיתי אותו שהוא עדיין בברסלוי, והולך בכובע של דייטש. כן היה המנהג שם, כשנגמר המשא-ומתן מחליפים כובעיהם, וזה סימן לגמר המשא-ומתן. ועשה אותו האיש סימן לעצמו לזכור באיזה יום היה המקח.

וכשבא בנו מן הדרך שאל אותו אביו: באיזה יום היה גמר המשא-ומתן?

ואמר לו באותו יום כאשר נרשם אצלו ושהחליפו כובעיהם.

שאל אותו: מפני מה לא שלחת לי אגרת על-פי בי-דואר כפעם בפעם?

אמר לו: מפני שנתרחש לי קונה טוב בדרך ומכרתי לו הסחורה, והוצרכתי להעביר הסחורה לבית הסוחר, ונטייתי מן הדרך שבי-דואר הולך, וקניתי שם סחורה אחרת והלכתי לברסלוי, ועל-ידי זה אחרתי לבוא לביתי.

[הפוחזים יראים מן הבעש"ט]

פעם אחת רצה החנוני לנסוע לקהילת-קודש שדה לבן עם סחורה. ויירא, כי אמרו שיש פוחזים באותו הדרך. ואמרה לו אשתו: שמעתי שהבעל-שם-טוב נוסע, בכך תן לעבדו איזה מתנה שיודיע לך באיזה יום נוסע הבעל-שם-טוב, ותסע עמו בצוותא חדא, ולא יהיה לך פחד. וכן עשה, ונסע עם הבעל-שם-טוב בצוותא חדא.

וכשבאו ליער זה שהפוחזים שם, צווה הבעל-שם-טוב לעבדו שיעמדו לרעות הסוסים, והאיש הזה פחד מאוד, וצווה הבעל-שם-טוב שיעמידו העגלות זו כנגד זו, והבעל-שם-טוב ישב באמצע ופתח ספר הזוהר והסתכל בו. ויצאו הפוחזים מהיער, וכשהתקרבו עליהם רעדה אחזתם וברחו הפוחזים. כשהיו רחוקים מהם, אמרו הפוחזים: נלכה עוד הפעם עליהם. וכשהתקרבו אחזתם עוד רעדה. וכשהתרחקו לא רצו הפוחזים לשוב עוד אליהם, ואמרו: אין זה דבר פשוט.

וכשראה הסוחר המעשה הלז, נפל על צואר הבעל-שם-טוב ונשק אותו ואמר: עתה ידעתי מעלתו של רום-מעלתו!

אמר לו הבעל-שם-טוב: אתה סבור שאתה מכירני, עדין אין מכיר אותי. (וזה המעשה אין עולה על זכרוני ממי שמעתי, וכמדומה לי ששמעתי מהרב דקהילתנו).

[השוחט שהטדיף בהמה כשרה]

פעם אחת נסע הבעל-שם-טוב לקמינקע, וסמוך לעיר שמע כרוז להעביר השוחט דקהילת-קודש הנ"ל, ואמר: אעבירנו ואעמיד לו איזה פרנסה, כי היה זהיר מאוד לקפח פרנסת כל אדם.

וכשבא לבית רבי ברוך, הכין רבי ברוך את עצמו ושחט כמה בהמות, ובהמה אחת נטרפה ותלאה בפרוזדור. והבעל-שם-טוב עשן הלולקע בפרוזדור, ונכנס רבי ברוך לפרוזדור, ואמר לו הבעל-שם-טוב לחתוך חתיכת בשר מן בהמה זו ולצלות בשבילו. וסבר רבי ברוך שאמר כן בדרך שחוק.

ואמר: רום מעלתו לא יאכל מבהמה זו.

ואמר: אני בודאי אאכול ממנה.

וכשראה שאמר באמת, אמר: זו הבהמה טרפה.

אמר לו הבעל-שם-טוב: אבל הבהמה הזאת מבקשת ממני שאאכול ממנה. אמרו נא לי מפני מה נטרפה.

ושלח אחר השוחט ושאל אותו: מפני מה נטרפה הבהמה הזאת?

ואמר לו: יש דעות בפוסקים, יש מכשירין ויש מטריפין.

וצווה שיחתכו חתיכת בשר ויעשו ממנו צלי. וראה הבעל-שם-טוב שהדבר קשה בעיני אנשיו, ואמר שישלחו לקהילת-קודש פולנאה לרבי שמואל מורה-צדק, ויביאו אגרת קודם שתצלה. תכף שלחו ציר הוכב על סוס טוב, ובא ואגרת בידו מן המורה-צדק שהיא כשרה. והעביר את השוחט, ולא רצה להעמיד לו פרנסה.

[קובץ 11 –]הכל לטובה

רבי נחמן מהורודנקע היה לו מדה שהיה אומר על כל שראה או שארע לו, אומר 'טוב ולטובה'. והייתה אמונתו חזקה כעמוד של ברזל.

פעם אחת העמידו אנשי חיל בקהילת-קודש מז'בוז' אצל היהודים.

אמר לו הבעל-שם-טוב: התפלל שלא יעמדו אנשי חיל אצל היהודים.

אמר לו: שזה לטובה.

אמר לו הבעל-שם-טוב: כמה יפה שלא הייתה בדורו של המן, שהיית אומר על הגזרה שגם זה טוב. ואין לך מעלה, אלא מה שתלו את המן שהוא גם כן טוב.

פעם אחת נסע רבי נחמן עם הרב דקהילת-קודש פולנאה מקהלת נמרוב לבעל-שם-טוב על שבת. וביום הששי נסעו ופגעו באדון אחד במרכבה גדולה, ונסע גם כן באותו הדרך. והיה נוסע לאט והיו יראים לעבור עליו. והכה הרב את ידיו ואמר: וי! וי! כי אנחנו מחללים את השבת חס ושלום. והיה מצטער בצער גדול. ורבי נחמן אמר שהוא לטובה, ונוסף עוד על צערו.

ובשעה קלה פגעו מחנה גדולה הולכים עם משאות, והשלג היה גדול מאוד, ולא יכלו בשום אופן לעבור עליהם, כי הלכו גם כן בזו הדרך ולא לקראתם. וכשראו הנוכרים עם המשאות את האדון, פנו כולם מן הדרך ועברו את המחנה הנ"ל. ואחר כך באו לפרשת דרכים ונסע האדון לדרכו והם באו בעוד היום גדול. (כל זה שמעתי מהרב דקהילת-קודש פולנאה)

[תפילה בבית בלא נכרים]

ומהרב דקהילתנו שמעתי, שפעם אחת נסע רבי נחמן עם הבעל-שם-טוב, ובאו לכפר אחד, והיה זמן מנחה.

ואמר הבעל-שם-טוב לגבאי: לך לבית וראה אם אפשר להתפלל. ורבי נחמן לקח הכיס של טלית ותפילין והלך לבית.

והגבאי אמר לבעל-שם-טוב: הבית מלא נוכרים.

ואמר הבעל-שם-טוב: לך וקרא לרבי נחמן שישב על העגלה, כי נאחר זמן מנחה.

נכנס הגבאי ומצא אותו מעוטף בטלית ותפילין ומתפלל, ואמר לו הגבאי שיצא, והוא לא שמע. ויצא הגבאי ואמר לבעל-שם-טוב שהוא מעוטף בטלית ותפילין ומתפלל.

אמר הבעל-שם-טוב: בודאי יגרום איזה צרה לנכרים.

ובתוך כך הודלק המבצר, ובאו ריקים וגרשו כל הערלים להציל המבצר ונשאר הבית פנוי. אז הלך הבעל-שם-טוב גם כן להתפלל.

[תפילת הרב מפולנאה]

ראיתי שהרב דקהילת-קודש פולנאה היה ממשמש בתפילין תמיד קודם השמונה-עשרה, ולאחר השמונה-עשרה כשגמר הברכה "המברך את עמו בשלום" היה ממשמש תכף בתפילין. וכתבתי זאת ללמוד ממנו זריזות לעבודת הבורא.

ושמונה-עשרה של קול רם היה תמיד מביט בסדור והיה שומע מהשליח-צבור.

שמעתי מהרב דקהילת-קודש פולנאה, שפעם אחת נסע אל השר דקהילת-קודש רשקוב לאיזה הצטרכות, והתפלל בדרך. וכשהגיע לתפלת "והוא רחום" ביום שני או ביום חמישי, והלביש הצטרכותו כאלו שכינה מתפללת דוגמא צורך זו לפני אלוקי ישראל.

ואחר התפילה חזר לביתו ואמר בגודל ענותנותו: לא הייתי אומר דבר זה, אך מחמת שידעתי שעכשו אין אני במדרגה זו.

[מצפה לגאולה]

שמעתי מהרב דקהילתנו ששמע מרבי יוסף מקמינקע שהבעל-שם-טוב היה מצפה לעלות בסערה כמו אליהו זכור לטוב, והיה מצטער על זה בצער גדול. וסברו בני-ביתו שהוא מצטער על פטירת אשתו, ושאלו אותו, כי ידעו שאין זה מדתו. והשיב, שמצטער על אלו מוחין שמוכרחים לנוח באדמה, כי הייתי מצפה לעלות בסערה, ועכשו שאני פלג גוף אי אפשר, ועל זה אני מצטער.

גם שמעתי: אלו לא יבוא הגואל-צדק במשך ששים שנה מוכרח אני לבוא בזה העולם.

והרב דקהילתנו אמר ששמע מזקנו שישבת אצל הבעל-שם-טוב שבת אחד קודם שבועות שנסתלק בו, ואמר דבר, והיה לו סופר אחד. ואמר הרב שיש לו שני ספקות, ואינו יודע אם אמר בחמש-עשרה שנה או בחמשים שנה, אם בשש-עשרה או בששים. ואני שמעתי מאחרים בפרוש ששים שנה.

ושאלתי את רבי אהרון ממז'בוז' ואמר לי כי אמר בודאי יתגלגל בזה העולם אבל לא אהיה כמו שאני עכשיו. והפירוש לא ידעו, כי אמר: מי הוא זה שישאל פירושו של אותו דבר.

[כסף פסול]

שמעתי מהרב, שהיו מוצאים בספר-תורה אחד תמיד טעות, והיו מתקנים אותו כל פעם, ואף-על-פי-כן מוצאים בו טעות. והראו את הספר-תורה להבעל-שם-טוב ואמר כי נתן לכתוב ממעות שקורין "שאלדער געלט", הינו שמשחקים בקארטין (קלפים) ונותנין לבעל הבית שכר דירה מכל פעם מטבע אחד, ואסף בעל-הבית אלו המעות וכתב באלו המעות ספר-תורה הלז - וכן היה. ואמר הבעל-שם-טוב, שאין לו תקנה ולעולם יהיה פסול אף אם יתקנו אותו כמה וכמה פעמים.

וכזה המעשה שמעתי מרבי אלימלך, שפעם אחת בא לשכנו הצורף וראה טבעת אחת, ונטל בידו ותכף זרקה, ואמר שטבעת זו נלקחה ממון רבית. וחקר הצורף שכן היה.

[הצלתו של החוכר]

מעשה שהיה איש אחד בקהילת-קודש פולנאה, והיה עושה לבעל-שם-טוב טובות, נתן לו קמחים ודגנים באמנה. וכשבא קרוב למיתה בקש מהבעל-שם-טוב שישגיח על בנו יחידו רבי מרדכי - הנקרא רבי מוטיל - והיה תמיד עולה ויורד.

פעם אחת ירד מנכסיו ולא נשאר לו כי אם ביתו. אמר הבעל-שם-טוב: כשישלחו אחריו מן החצר לשכור הארענדע (החכירה) דעיר, לא תלך. אפילו כמה פעמים, עד שישלח אחריו עגלה. וכן היה, שבאו כמה אנשים לשכור הארענדע ולא הושוה עמהם, ושלחה השררית אחריו ולא רצה ללכת, כי אמר שהוא אינו בקו הבריאות ואינו יכול ללכת ברגליו. וכן היה, שהיה לו קצת מחוש, וכן ביום שני, וכן ביום שלישי, עד

ששלחה אחריו עגלה. ואמר אינו ביכולתו להחזיק הארענדע, כי אין לו במה לשרוף יין-שרף. ואמרה: אני אתן לך כמה מאות תבואה. ושכר את הארענדע, והשררית נתמלאה שמחה שהשכירה לו הארענדע, והרויח בזה ערך שתים-עשרה מאות אדומים.

אמר לו הבעל-שם-טוב: אל תסחור בשוורים! ולא שמע לו וסחר בשוורים, ובא מן הדרך בכיס ריק. וכך היה כמה פעמים.

פעם אחת ירד מאוד, והיה בעל-חוב גדול לאדון אחד ערך שלוש-עשרה מאות זהובים, ולא היה במה לשלם. ואמר האדון: אם לא ישלם אהרוג אותו בקנה-שרפה. ושמע רבי מוטיל ונתירא, ונסע לבעל-שם-טוב וישב שם כל ימים נוראים. ותבע אותו, ואמר: אין לי מעות. ואחר יום-הכיפורים פעם אחת באשמורת הבוקר אמר הבעל-שם-טוב אליו: לך עמי למקווה! והלך עמו. ואחר זה אמר לו: לך לביתך! שאל: מה יהיה כשאלך לביתי? אמר לו: אל תירא ואל תחת! ונסע לביתו, וחג כל היום-טוב.

ואחר יום-טוב היה עת גשמים, ומחמת הדאגה עישן הלולקע והביט בחלון, וראה מחנה של נכרים שקורין "היידאמאקעס" (רועי צאן אוקראינים) שחזרו מן הדרך. ובאותו עיר הייתה תמיד דרך המסומן להם, והלכו בכל העיר להשיג אכסניה ולא השיגו, כי היו לערך ארבעים או חמשים רועים. וכשבאו לביתו קבלם ונתן להם אכסניה, ונתן להם לאכול ולשתות וכל מה שלבם חפץ, וקנה אצל שכנו שני קווארט יי"ש ומכר להם, ועוד קנה יי"ש יותר והרויח מהם מאוד, עד שהיה ביכולתו לקנות ליטר אחד יי"ש, ואכלו ושתו כחפצם וכרצונם.

וכשנסעו לדרכם בקשו אותו שיוליך אחריהם חביות דבש, והחשק היה להם לשתות כל חביות הדבש. וחזרו לעיר ולנו אצלו עוד כמה פעמים, עד שמלאו לו סך החוב, ועוד נחסר לו למלאת החוב בשלמות סך שני זהובים, ונשטמ רועה אחד מהם ובא לביתו ומלא לו השני זהובים.

ואחר-כך בא האדון רוכב על סוס וקרא לו שיבוא אצלו לחוץ, ודרש ממנו המעות, ואמר: יש לי מעות! והכניס את האדון לביתו ושילם לו כל הסך המגיע לו. ואמר לו האדון: דברו לי עליך שאין לך במה לשלם, וכעת אני רואה ששלמת לי ושקר הדבר, בכך קח המעות עוד על איזה זמן שתרצה. ולא רצה לקח ממנו המעות, כי אמר: לא בכל יומא מתרחיש נסא.

ואמר הבעל-שם-טוב: כמה בר-מזל האדון הלז, אלו לא היה לך מעות היה מוכרח האדון הזה למות.

[הבעש"ט יודע מה יהיה בסוף השנה]

שמעתי מפי הרב דקהילת-קודש נמרוב ודקהילת-קודש פונאה.

כתוב בזוהר חדש וזה לשונו:

כל אנון תנאים ואמוראים כל עלמא קימא בגיניהו, דכד הוו קימא כחדא הוי אומר בר-נש לחברו מגו משנתא דא דפרח מפומא אנא חמי מה יהיה יומא דא או למחר.

ואני שמעתי מהבעל-שם-טוב כשהיה שומע אחד שונה, היה יודע מה שיהיה בסוף השנה.

כי פעם אחת באתי לקהילת-קודש ברוד, ולא מצאתי רבי גרשון בביתו, שנסע לדרך. ובתוך כך בא רבי גרשון לביתו, אמר בנו של רבי גרשון לאמו: אבשר בשורה שלקחו את הפקטור (חוכר) בשלשלאות של ברזל.

אמר לו רבי גרשון: ישראל גיסי אמר בשנה העברה שכן יהיה, כשהייתי שונה משניות אחר התפילה וגרסתי משנה אחת, ואמר לי הבעל-שם-טוב: יודע אתה מה גרסת? ואמרתי: יודע אני! ואני סברתי שהוא אומר נגד הפשט מהמשנה. ואמר לי: למדת שני דברים חדשים: שני שונאים יש לך בכאן, אחד ישלים עמך והשני יהיה לו מפלה גדולה.

וכן היה, שרבי גרשון היה הולך לקבל פני הנגידים ביום-טוב, והלך לפני בית השונא האחד, ושלח השונא את חתנו ובקש אותנו שיכנס לביתו ופיס אותו.

[הבעש"ט מבטיח מקום בגן עדן]

מעשה, כשבא הבעל-שם-טוב לקהילת מז'בוז' לא היה חשוב בעיני החסידים, היינו רבי זאב קיצעס ורבי דוד פורקעס, מחמת השם שקראו אותו בעל-שם-טוב, כי שם זה אינו נאה לצדיק. והיה להם תלמיד הגון וחלה, והוא היה איש טוב וצדיק, והלכו רבותיו לבקרו, ורצה לקרוא אליו הבעל-שם-טוב ולא רצו הם. ואחר-כך נחלש ביותר, והסכימו לקרוא את הבעל-שם-טוב. ואמרו לחולה: כל מה שידבר עמך תודיע לנו.

וכשבא אליו הבעל-שם-טוב צווה שילכו כולם מן הבית, ונער אחד היה שהחביא את עצמו ולא יצא מן הבית.

אמר הבעל-שם-טוב שימות, אבל דבר זה לא תקנת. ואמר לו אותו דבר, והודה.

ואמר: אני צפיתי לתקן הדבר, ומה אעשה עכשו?

אמר אליו הבעל-שם-טוב: אל תדאג, אני אראה שלא יהיה לך עיכוב בדבר זה, ואני מכניסך לגן-עדן, ואל תגלה דבר זה לשום אדם מה שאני מדבר עמך, והלך מאתו.

וכשבאו רבותיו ושאלו אותו מה דבר עמו ולא רצה לגלות, ענה אותו הנער וספר להם. ושאלו לחולה אם אמת הדבר, ואמר: אמת, כן דבר עמי. והייתה תמיהה גדולה בעיניהם איך יש לו ידיעה למעלה את מי יכניסו בגן-עדן, והכריחו את החולה שיתן להם תקיעת-כף שיגלה להם איך יתנהגו עמו אחר מותו.

וכשמת, בא אליהם וגילה להם שהכניסו אותו לגן-עדן, ולא ראה שם הבעל-שם-טוב, ולא ידע על-ידי מי הכניסו אותו. אך לא היה לו מקום בגן-עדן, כי כאשר ישב במקום, בא אחד ודחה אותו ממקומו וישב על מקומו זה, וכן במקום אחר, שהעתיקו אותו מכל המקומות, ואני נע ונד, ולא ידעתי על מה ולמה זה. והרהרתי בדעתי שהבעל-שם-טוב הבטיח לי להכניס אותי בגן-עדן ואין לי מקום מנוחה, והיה לי מזה צער גדול.

פעם אחת ארע שבני היכלא הלכו אל היכל אחר, והלכתי גם אני עמהם. וכשבאו להיכל הנ"ל קפצתי וישבתי אצל השולחן, והעתיקו אותי ממקומי עד שעמדתי לפני השולחן, וראיתי שהבעל-שם-טוב

יושב ביניהם ואומר דברי תורה, ושאל אותם קושיא וצווה לבני הישיבה שיתרצו לו, ולא יכלו לתרץ, ותרץ הוא בעצמו, והלכו להם כל אחד למקומו. ושאלתי להבעל-שם-טוב: מפני מה אין לי מקום בגן-עדן? אמר לי: מפני שנתת תקיעת-כף ולא קיימת. מיד באתי אליכם בחלום.

וספר להם הדבר והקושיא והתירוץ שאמר הבעל-שם-טוב בגן-עדן. ומיד באותו שבת באו אליו לסעודה שלישית, ואמר תורה זו. וכששאל הקושיא אמרו הם התרוץ. ואמר להם: אני יודע שהמת אמר לכם! ומהיום והלאה נתקרבו אליו.

והרב דקהילתנו אמר, שלא הכניסו לגן-עדן, רק שנתן לו מקום סמוך לשערי גן-עדן, אך בכל עת שהיה לו עלית-נשמה בחזרתו האיר עליו.

[הבעש"ט אומר את הפשט בתוספות]

מעשה שהיה מלמד אחד ושמו רבי משה קעדס, והיה גדול בתורה, והבעל-שם-טוב לא היה חשוב בעיניו. ומנהגו, שהיה שולח שליח לבית-המדרש וסמוך ל'ברכו' נכנס להתפלל. פעם אחת היה מוקשה לו תוספות אחד במסכתא שבועות, והיה מתקשה עליו מאוד לערך שני שבועות ולא יכול לבוא על פשט של אמת. פעם אחת ראה בחלום שנכנס להיכל אחד, וראה אותו הבעל-שם-טוב ואמר לו: מפני מה אתה לא ידעת הפשט של התוספות? ואמר לו: כן הפשט. והתעורר משנתו וזכר את הפשט, וקם ולקח הגמרא לאור הלבנה וראה התוספות והנה טוב מאוד. אף-על-פי-כן אמר בלבו: אולי חלום הוא, והבעל-שם-טוב אין יודע מזה. ובקש הבעל-שם-טוב אותו על סעודה שלישית ואמר לו: הפשט של תוספות ישר וטוב הוא. אז ידע כי הבעל-שם-טוב אמר לו, ונתקרבו אליו ונעשה צדיק גדול.

[...קובץ 12 – [השמד לך שלא תסע

שמעתי מרבי משה בן רבי יעקיל ממז'בוז', שהיה בקהילת-קודש נמרוב, וכשבא אביו עמו להבעל-שם-טוב לברכו אמר לו הבעל-שם-טוב: השמד לך שלא תסע לעיר ויניצא!

וכשנסע תעה בדרך, והיה סמוך לעיר הנ"ל, וחזר לדרך אחר. והיה רבי משה הנ"ל שומר את עצמו שלא יהיה בעיר ויניצא כל ימיו. וכשסיפר לי זה לא היו שנים רבים לפני מותו.

והיה נוסע בדרך ועשו לו עלילה מחמת הבילעט (כרטיס נסיעה), ולקחו אותו לעיר ויניצא, והפציר מאוד שלא יוליכו אותו לויניצא, ואף-על-פי-כן הוליכו אותו, ותפשו אותו שם, ומת בתפישה. והיה זה אחר הנשואין שלו ארבעים שנה או יותר.

שמעתי מפי רבי משה הארבאטער, שהבעל-שם-טוב היה אצלו מוהל, וצווה שלא יוליכו אותו על גשר שקורין גרעבליע, ושמר הדבר כמה שנים.

פעם אחת הוצרכו לנסוע על נשואין והוליכו אותו עמהם, ונעשה לו גבשושית.

שמעתי מעשה מהרב דקהילתנו, שהבעל-שם-טוב היה בקהילת-קודש קמינקע ואמר לרבי ברוך: כשיבוא הרב דקהילת-קודש אוסטראה לכאן תאמרו לו בשמי שהרב החכם צבי אביו נתראה לי ובקש אותי לאמור לבנו שלא יסע למדינות אוקרינא. וכשלא יאמין שראיתי אותו, תאמרו לו סימן של צורת אביו וכל תנועותיו ובגדיו, ובאיזה פוזמקאות שקורין "שקארפטקעס" (גרבים קצרים) הלך.

וכשבא הרב הנ"ל לקהילת-קודש הנ"ל ואמר לו רבי ברוך דברי הבעל-שם-טוב, וכששמע הסימנים הללו האמין. ושאל עליו שיאמרו איזה דברי-תורה ששמעו ממנו. ואמר רבי יוסף מקמינקע לפניו מה שאמר הבעל-שם-טוב על פירוש רש"י על פסוק אחד "אשר נשיא יחטא". ואני שמעתי הפירוש מהרב דקהילת פולנאה ושכחתי, אבל בודאי כתוב הוא בספרים שלו יעוין שם. וכששמע הפירוש הוטב בעיניו מאוד, ואמר: פירוש כזה נאה להרב דקהילת-קודש אוסטראה שיאמר.

וחזר מן הדרך ולא נסע למדינת אוקרינא. ובימי זקנתו נסע לאוקרינא ומת בקהילת-קודש חובסטוב.

[אני השגתי את החולה ברוחניות]

מעשה בחולה אחד שהתיאש ממנו דאקטער גדול יהודי, ושוב החולה לא היה יכול לדבר. ובא הבעל-שם-טוב לאותו מקום וקראו אותו לחולה הנ"ל, ואמר לבשל לו מרק של בשר, ותכף יתחיל לדבר. ונתנו לו מרק לאכול ורפא אותו עד שהבריא.

שאל אותו הדאקטער: איך רפא אותו, ידעתי שנתקלקלו הגידין ואותן הגידין אי אפשר להיות להם רפואה.

אמר לו הבעל-שם-טוב: אתה השגתה את החולה בגשמיות, ואני השגתי את החולה ברוחניות. כי יש באדם רמ"ח איברים ושס"ה גידין, כנגדן יש רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, וכשאדם פוגם חס ושלום, נתקלקל האיבר או הגיד שנגדו, וכשיעבור על הרבה לא תעשה, נתקלקלו הרבה גידים, ואין הדם נובע בהם והאדם בסכנה, ודברתי עם הנשמה שתקבל עליה תשובה, וקבלה עליה, וכזה נתקנו כל האיברים והגידין ויכולתי לרפאת אותו.

[אתה גנבת איזה דבר]

מעשה שהיה איש אחד אצל הבעל-שם-טוב ושמו רבי אהרון, והיה משרת אצל הבעל-שם-טוב. ונשא אישה ולא רצה להיות משרת, ובקש מהבעל-שם-טוב שיקבל את רבי יעקב למשרת.

פעם אחת נסע עם הבעל-שם-טוב לדרך ולן בכפר אחד, ופנו לו בית קטן סמוך לארענדע, ושכחו זוג פוזמקאות (גרבים) על המוט, וכשנסע הבעל-שם-טוב משם הטמין המשרת את הפוזמקאות. ובעודם נוסעים בכפר הזה צווה הבעל-שם-טוב לעמוד ואמר למשרת: אתה גנבת איזה דבר! וכחש.

אמר: הכלב קורא אותך גנב ואתה מכחש?! אף-על-פי-כן כחש.

אמר לו: הפוזמקאות היכן הם? והודה.

ואמר לעבד כנעני שלו שיוליך הפוזמקאות לקרעטשמע (אכסניה).

אמר לו הבעל-שם-טוב: אתה בעצמך לך והחזר הגנבה.

ומשם ואילך לא גנב מאומה.

והרב דקהילתנו שמע מהמשרת בעצמו, ואני שמעתי ממנו.

[אין בכאן אפילו דיבור אחד שאמרת]

שמעתי מהרב דקהילתנו: פעם אחת כתב איש אחד תורת הבעל-שם-טוב מה ששמע ממנו. פעם אחת ראה הבעל-שם-טוב ששד אחד הולך ואוחז ספר בידו.

אמר לו: מה זה הספר שבידך שאתה נושא?

השיב לו: זה הספר שחברתי. אז הבין הבעל-שם-טוב שיש איש אחד שכותב תורתו. וקבץ כל אנשיו ושאל אותם: מי בכם כותב תורת? הודה אותו האיש, והביא לו כתביו, ועיין בהם הבעל-שם-טוב ואמר: אין בכאן אפילו דיבור אחד שאמרת.

[מעולם לא לן אצלו מעות]

פעם הלך עם בנו רבי צבי שהיה עדין נער להקביל פני הרב דמתא, והביט וראה שם הרבה כלי כסף. ובחזרתו אמר לבנו: אתה בודאי מקנא למה אין לאביך כלי כסף.

אמר בנו: כן!

אמר לו: אלו היה לאביך מעות הייתי מפרנס עניים במעות הללו מלקנות כלי כסף.

ושמעתי מהרב, שמעולם לא לן אצלו מעות, אך כשבא מן הדרך היה מסלק חובות והמותר פזר צדקה באותו יום.

פעם אחת הביא מעות הרבה מן הדרך ושילם חובות ועשה צדקה, ובקש מאנשיו להמציא לו מצווה לפזר את הממון. ובין כך נטלה אשתו מהמעות ואמרה: לא אצטרך איזה ימים לקח בהקפה. ובלילה היה לו

עיכוב בעבודתו, והבין. ובא לבית ואמר: תודו לי מי לקח מהמעות. והודתה לו אשתו שלקחה מהמעות, והחזירה.

ובלילה צווה לאסוף העניים וחלק להם המעות.

[על-ידי כשפים נעשה לץ אחד בבית]

שמעתי מהרב רבי גדליהו, שרבי משה הרב דקהילת-קודש קיטב היה לכלתו צער גידול בנים, ועסקה בנכריות כשפניות, ועשו בכשפיהם וטמנו תחת מפתן הבית תרנגול מסורס, ועל-ידי כשפים נעשה לץ אחד בבית.

פעם אחת ראה רבי משה הנ"ל שחזירים הולכים על הסטעליא (תקרה) בלילה, ויצא מן הבית. בא המוכיח ובקש מהרב הנ"ל ואמר: אכנס לבית שלכם לדור בתוכו. והשיב לו: אלו הייתה דירה טובה הייתי דר בה. אמר לו המוכיח: אף-על-פי-כן אני אדור בתוכה, כי יש לי צער שכנות. ונכנס לדור בתוכה.

פעם אחת ישב המוכיח בבית קטן שלו בטלית ותפילין, והבית היה פתוח, ותינוק שלו הולך בפרוזדור. ראה המוכיח שהלץ הולך אל הילד. וגער בו ואמר לו: מה מעשיך בכאן?! השיב לו: ומה אתה עושה בכאן? הבין המוכיח שמוכרח לצאת מן הדירה, אלא שהיה לעת ערב, ואמר: למחר אצא מכאן. ובקש שלושה חברים שילינו עמו, וישבו עמנו.

ואחר כך בקש המוכיח לישון מעט, ובקש מאתם ואמר: אני אלך לשכב, ואתם אל תישנו - למען השם - ולמדו. וכשישן הוא, ישנו כולם על הספרים, והנר כבה. ושפך הלץ על כל ספר קופה עפר מן העליה. וכשנתעורר המוכיח וראה שחושך, נרעד מאוד, ונכנס לבית, וזרק הלץ עליו דף אחד מן העליה, ואלולי שחזר מעט לאחוריו לתוך האלקער (חדר קטן) היה נזוק, חס ושלום.

ועמד במקום אחד בפחד, עד ששמע קול התרנגול. ולקח נר והלך להדליק הנר, ובבית הרב האיר דרך חלון, ובא לבית דרך חלון להדליק הנר. הכיר הרב בו שנפחד מאוד, ושאל אותו ולא רצה להשיבו, עד שאחזה אש בידו, כי כן כתוב בספר חסידים, וספר להרב. ואמר לו הרב: הלוא אמרתי לכם! ובא לביתו ומצא אותם ישנים, ועל כל ספר קופה עפר. ובבוקר יצא מן הדירה.

וכשנחלט הבית לחורבה, לקחו השכנים זה ספסל וזה לקח דף ושאר עצים, וגם המוכיח לקח. ובלילה הכה הלץ בכותל ובחלונות לכל אחד שלקח מאומה מן הבית הזה. ובלילה השלישי אמר הבעל-שם-טוב: אני אלך אצלך ולא יכה עוד בבית, ואני אשכב מעט לישון, וכשתשמעו שיכה בחלון או במקום אחר, תאמרו: ישראל בן אליעזר יש כאן, ושוב לא יכה. וכן היה.

אז אמר המוכיח: כיון ששם ישראל בן אליעזר הוא שם, שמע מנה שצדיק הוא! ואז דבק אליו היטב.

[סגולה נגד נחידה]

שמעתי: פעם אחת לן אורח אחד אצל הבעל-שם-טוב, וישן בבית הבעל-שם-טוב, והיה מוציא קול מנחיריו כמו שיש כמה שמוציאים קול מנחיריהם בשעת שינה.

ורבי צבי בנו היה נער קטן, והיה מפחד מזה הקול. הלך אצל אביו וספר לו.

אמר לו אביו: נענע בדלת כדרך שפותחין וסוגרים הדלת, ולא תשמע ממנו קול, וישן בנחת. וכן עשה והועיל. ובלילה השני הלך בנו בעצמו ועשה סגולה זו ולא הועיל. והלך לאביו, ואמר לו אביו: אתמול הורידו באותו הרגע הממונה שעל השינה והיו ממנים ממונה אחר, בין כך ובין כך הועילה הסגולה. והיום כבר נתמנה ולא הועילה הסגולה.

[לראות את המזיק]

מעשה בקהילת- קודש נמרוב, שהיה בית אחד לא טהור, ובקשו מהבעל-שם-טוב שילך ויראה את הבית. ובקש המוכיח שילך גם הוא עמו. וראה שם מזיק אחד עומד שם, והמוכיח לא ראה. ושאל המוכיח, ואמר שיש. ובקש ממנו שיראה גם הוא אותו.

אמר לו הבעל-שם-טוב: אבל אתה תפחד?

אמר לו: לאו!

אמר: עצום עיניך ופתח אותן כמה פעמים.

ועשה כן וראה אותו עומד בזוית הבית ופניו כלפי הכותל ומראהו כמראה ענן לתכלית החושך.

ושאל: למה החזיר את פניו?

והשיב: שנתבייש ממנו.

ואחר כך התחיל המוכיח לפחד.

ואמר לו: עצום ופתח עיניך כבראשונה ולא תראה אותו עוד.

ופתח עיניו ולא ראה שוב ובקש בעל-הבית את הבעל-שם-טוב שיגרש אותו ולא רצה.

[?קובץ 13 -] [אתה תדבר דע על בר ישראל]

שמעתי מהרב דקהילתנו ששמע מהחסיד מורנו זאב דקהילת אליק: פעם אחת שבת הבעל-שם-טוב בקהילת-קודש הנ"ל אצל בעל-הבית, ובעל-הבית היה פרנס-חודש. ובשבת במנחה הלך בעל-הבית לבית-הכנסת לשמוע הדרשה מדרשן אחד אורח, והמתין עליו הבעל-שם-טוב בסעודה שלישית שיבוא מבית-הכנסת. ובתוך כך שמע שהדרשן מלשין על ישראל, ורגז הבעל-שם-טוב ואמר לגבאי שילך

ויקרא לבעל-הבית, וגילה הגבאי לכמה אנשים שרגז הבעל-שם-טוב על הדרשן. וראה הדרשן שהעולם נשמטים אחד אחד, ופסק מלדרוש.

וביום מחר בא הדרשן להבעל-שם-טוב ונתן לו שלום. ושאל אותו מי הוא, ואמר: אני הדרשן, מפני מה רגזתם עלי? קפץ הבעל-שם-טוב ממקומו וזלגו דמעות מעיניו ואמר: אתה תדבר רע על בר ישראל?! תדע שבר ישראל הולך כל יום ליומא דשוקא, ולעת ערב שנוגה לו מתחרד ואומר: אוי לי שאעבור זמן מנחה! והולך לבית אחד ומתפלל מנחה, ואינו יודע מה שמדבר, ואפילו הכי מזדעזעים שרפים ואופנים מזה.

[חלום]

מעשה ששמעתי מפי רבי משה, חתן אחות הרב דקהילת-קודש פולנאה, והוא בעצמו שמע מהבעל-שם-טוב שהיה מספר בקהילת-קודש נמרוב לפני אנשי כפרים בזה הלשון:

פעם אחת ראיתי בחלום שאני הולך בשדה, וראיתי בחלום מרחוק כמו ערפל. והלכתי עד מקום הערפל. נפנה הערפל לצד אחד והיה השמש מאיר בצד זה וגם על הדרך, ובצד השני היה הערפל, והיה המקום כמו מסדרון ארוך, והלכתי עד שהגעתי לסוף הבקעה.

ואצלי היה עבד כנעני כמה שנים והלך ממני, וראיתי אותו הולך ומטען גדול מאוד של עצים על כתפיו. וכשראה אותי השליך העצים מעליו, ונפל לרגלי ואמר: כשהייתי עבד לרום-מעלתו הייתי שומר שבת, וכשהלכתי מכם עבדתי אצל מוכסן אחד ועבד עמי בשבת, וצווה עלי לילך ליער להביא עצים בשבת, ועכשו שנינו מתים, וצריך אני להביא עצים ביום השבת לגיהנום עד שיהיה די בשביל המוכסן לכל ימי השבוע. על-כן בקשתי מכם שתמתינו עד שאשוב, ואראה לרום-מעלתו מקום שיבקש רום-מעלתו מהם שיפטרו אותי מן הדין, כי רום-מעלתו חשוב מאוד בזה העולם, ועכשיו אין ביכולתי מפני הממונים ההולכים אחרי.

אמר לו: אם אני חשוב בזה העולם, הנח את העצים ולך עמי תכף והראה לי את המקום.

הלך עמו והראה לו היכל אחד. ונכנס הבעל-שם-טוב לתוכו, והמליץ בעדו ופטרו אותו מן הדין. וכשהמלצתי עבור הנוכרי הייתי מלמד סגוריה גם על היהודי, ופטרתי גם אותו מן הדין.

[שד נשך אותי]

שמעתי מהרב דקהילתנו, שנסע הבעל-שם-טוב מכפר טשארטריע ולן סמוך לכפר אצל יער ששם נהרגו כמה פעמים כמה אנשים יהודים, ועמד שם ללון כדי להבריא הקליפה של רציחה ממקום ההוא. ואמר לאנשיו: אני רוצה לישון, ואתם אל תישנו, אמרו תהלים, כי העבד כנעני שלנו רוצה להרוג אותנו, ולא תישנו כל הלילה.

ובבוקר שלחו לכפר להביא להם מים לרחוץ, ונסעו לכפר. וכשאכלו קרא לעבדו ונתן לו צלוחית של מי-דבש ושטה.

אמר לו הבעל-שם-טוב: תודה לי שרצית להרוג אותנו בלילה.

ואמר: כן הוא.

- שוב פעם אחת סמוך לקהילת-קודש נמרוב גם כן רצית להרוג אותי.

אמר לו: אמת.

אמר לו: מפני מה חשבת כן, הלוא אתה יודע שאי אפשר להערים אותי.

אמר כדרך הערלים: שד נשך אותי.

[מעיינות החוכמה של הבעל-שם-טוב]

שמעתי מהרב החסיד רבי יחיאל מיכל דקהילת-קודש זלוטשוב, שאמר פה עיר לינץ, כשהיה בכאן על נישואי בנו של מורנו זאב, שצוו לו מן השמים שיקבל את הבעל-שם-טוב לרב וילך ללמוד ממנו, והראו לו שאותן מעיינות החוכמה שהיו הולכין להבעל-שם-טוב הולכים להרב המגיד זכרונו לברכה.

[בארץ הקודש נביא את הגואל]

שמעתי מהרב הנ"ל שרבי אליעזר מאמשטרדם הלך לארץ הקודש בשביל רבי נחמן מהורודנקא, כי אמר: כשנהיה אנחנו שנינו בארץ הקודש נביא את הגואל. וכשבא לארץ הקודש הלכו כל בני העיר לקראתו, וכשראה את רבי שמשון בן רבי נחמן ושאל אותו: היכן אביך? אמר לו: נסע לחוץ-לארץ. אמר: וי! וי! אני באתי בשבילו. וכששמע רבי נחמן שנסע רבי אליעזר לארץ הקודש רץ מהרה לארץ הקודש, ועד שלא בא לארץ הקודש מת רבי אליעזר בעוונותינו הרבים.

[בנים בעלי מום]

שמעתי מהרב דקהילתנו, שעשיר אחד היה בקהילת-קודש לודמיר ולא היו לו בנים. שלח אחר הבעל-שם-טוב, וכשבא ערכו לו מיטה אחת וישב עליה. ותכף נחפז וקם, ואמר: על אותה מיטה עברו על עוון אשת איש. ואמר כי אין המיטה זו משלו, כי היה מסור אחד והזיק הרבה לבני העיר, וכשמת בזזו את כל אשר לו, ולקח בעל-הבית מיטה זו.

ושבת שם הבעל-שם-טוב, ואמר לבעל-הבית, אם יסכים לבנים שיהיו בעלי מומין יהיה לו בנים. והסכים.

והיו לו שלושה בנים בעלי חטוטרות.

[הצלה מההידמקים]

שמעתי מהרב דקהילת-קודש פולנאה: שתי שנים קודם הבריחה ראה רבי צבי בנו של הבעל-שם-טוב את אביו בחלום, שהיה לו צער גדול, שהיה בעל-חוב לפריצים ולא היה לו במה לשלם.

שאל את אביו: ידעת בצערי?

אמר: ידעתי.

אמר: מי הודיעך?

אמר: אותן שהולכים על פרשת-דרכים הודיעו לי.

שאל: מי הם ההולכים על פרשת-דרכים?

אמר: אברהם יצחק ויעקב הם הולכים על פרשת-דרכים לידע צרות של ישראל, והולכים ומודיעים על קברי צדיקים, והם הודיעו לי מצערך, אבל אין פנאי לדבר עמך, כי צריך אני לילך לבטל עלילות מלסטים שקורין "היידאמאקעס".

והחלום היה לערך שלושה שבועות קודם פסח, ובאותו יום-טוב של פסח נעשה עלילה בקהילת-קודש שדה לבן, ונתפסו כמה אנשים, ושלחו שליח להרב שיתפלל בעדם. ובשביעי של פסח אמר שירה לפני התיבה בשמחה רבה, ובשעת השולחן שמע חמי ממנו ואמר: כמדומה לי שהשכינה שרתה בשעת אמירת השירה, ובטוח אני בהשם יתברך שתבטל הגזרה. וכן היה. שבימים אחרונים של פסח יצאו מן התפיסה ונתבטלה העלילה לגמרי.

ואחר הפסח היו ליסטים והתנפלו על כמה כפרים, ואחר-כך נתקבצו עד שהיו ערך חמש מאות ליסטים, ובלילה נפלו על עיר קרסנע ושהו עד שהאיר היום. ואנשי העיר כולם ברחו אל המבצר, ולחמו מן המבצר כמעט שכלה הפולווער (אבק שרפה) מן המבצר. ומצאו הליסטים שלוש נשים, ולקחו עגלות עם תבן, והנשים הוליכו העגלות עם התבן, והם דחפו אחר העגלות ורצו לשרוף המבצר. והיה עומד מחנה של פולין סמוך לעיר טובריב, ובעת ההיא באו אותן מחנה של פולין עם קנה שרפה גדולה שקורין הרמאטע (תותח), וברחו כל הגזלנים ולא נשאר מהם אחד. ובכל ימות החמה הייתה שלוה.

[מצוות תפילין מצילה]

שמעתי מאיש אחד ושמו רבי זאב, אחיו של רבי ליב חסיד מלונניץ, אשר קבע דירתו בארץ הקודש יותר משלושים שנה ונפטר בירושלים עיר הקודש. ורבי זאב היה למדן וירא שמים שראוי להאמין לו, וגם מהרב דקהילתנו שמעתי בנוסח אחר, ואכתוב גם דעת הרב בזה.

שפעם אחת חלה הבעל-שם-טוב מאוד עד שלא היה לו כח הדבור, ועמדו עליו אנשיו, ורמז להם שילבישו אותו בתפילין ועשו כן. ושכב בתפילין עד בוש, ואחר-כך התחיל לדבר. ושאלו אותו: מה היה זה? ואמר שנמצא עליו עברה שעשה בקטנותו, והיה עליו קטרוג גדול. ובא הרב שלו והודיעו ואמר: מהרה הלבש תפילין! ובא אחר-כך המקטרג בדמות נכרי ורתת (והרעיד) עם ברזל ורצה לחתוך ראשי, ולא יכול להתקרב אלי מחמת התפילין, וצעק אלי בלשון רוסיא: השלך מעליך העורות! ואני לא השגחתי בו, וצעק עד שנתבטל.

והרב אמר שראה השערים סגורים, ולא רצו להניח את גיסי מורנו גרשון ליכנס, ולקח עץ גדול והכה בשערים עד שנפתחו, ונכנס וצעק בכעס על הבית דין, ואמר: בשביל דבר קטן כזה תפסקו עליו מיתה חס ושלום?! וזהו שאמר בתקוני זוהר: יש מצוה שנקראת מטרוניתא (מלכה), ולוקחת האדם תחת כנפיה, ואינה מנחת אותו תחת יד מקטרג, כגון מצות תפילין.

[? בשביל ניצוח לומדים תורה]

שמעתי מהרב דקהילתנו, שהולך הבעל-שם-טוב את הרב מורנו יחיאל מיכל לרבנות דקהילת-קודש הורודנע. ובליל ששי תעו בדרך, והייתה חשכה מאוד, ממש לא ראו איש את אחיו. וירד הבעל-שם-טוב מן העגלה לחפש הדרך, ואחר-כך ירד גם כן הרב מורנו יחיאל מיכל, ומצא שהבעל-שם-טוב שוכב בפשוט ידים ורגלים על הארץ, ובוכה בכיה גדולה, ומורט את שערות ראשו, ואמר כי יחללו חס ושלום שבת. ואמר הרב הנ"ל: אלו לא ראינו בו אלא דבר זה שבכה בכיה גדולה מחמת יראת חלול שבת - דיו.

ואחר כך באו קהלת-קודש הורודנע, ודרש הרב בשבת, והיה בבית-הכנסת פלפול גדול בעת הדרשה, והיה שם למדן גדול הנקרא רבי מיכל דיין, והיה חריף מאוד, והוא היה מקשה אותנו, והרב בקש ממנו שבסעודה שלישית יתרץ להם כל הקושיות. והיה לקהל בית גדול אשר לא משתמשים בו, כי אם בעת שמקבלים רב חדש עושים שם סעודה שלישית בשביל כל בני העיר, והושיבו כל אחד לפי כבודו, והדיין רבי מיכל ישב אצל הרב, ורבי זאב קיצעס ישב בסוף השולחן, וגער בו הבעל-שם-טוב בזה הלשון: אני שונא ענוותן, בוא ושב בכאן!

והתחיל הרב לחזור על הדרשה, ורבי מיכל מקשה, ורבי זאב מפלפל עמו, עד שנצחו. והיה רבי מיכל בוש בדבר, ועמד על זה אף-על-פי שהיה עקום, ולא רצה להודות על האמת. התחיל הבעל-שם-טוב לבקש ואמר: אל תבלבלו את שולחני! עד ששקט.

ואחר שבת נסע על ברית לכפר, הבעל-שם-טוב והרב, ורבי מיכל דחק את עצמו גם כן לישב עמם ולקחו אותו. ובדרך התחיל לדבר בחכמת תכונה, והיה רבי זאב קיצעס משיבו, וראה שרבי זאב למדן כנגדו בחכמת התכונה, ותמה ואמר: איך באו דברים כאלו לחסיד?!

וכשרצה הבעל-שם-טוב לנסוע לדרכו, היה ירא שלא יצער את הרב, ולקח ממנו תורתו ונעשה עם הארץ. ומנהגו היה לעמוד בחצות הלילה ללמוד גמרא ופוסקים ורמב"ם, וכשפתח הספר לא ידע מאומה. וסבר שהשכל אינו ברור אצלו, מחמת ששתה מי-דבש הרבה וישן מעט, וסגר הספר ועשן הלולקע ושכב עד הבוקר. ובבוקר אחר התפילה היה לומד שיעורו, ולקח הספר ופתח ולא ידע מאומה, והבין שהבעל-שם-

טוב עשה לו זאת. ובא להבעל-שם-טוב ואמר: רבי, החזירו לי את תורתי! והוכיח אותו הבעל-שם-טוב ואמר: כי בשביל ניצוח וקנטור לומדים תורה?! והוכיח אותו ונעשה צדיק גמור.

* * *

שמעתי מהרב דקהילת-קודש פולנאה: כשהייתה מלחמה בימיו בין היון ובין הישמעאל, אמר הבעל-שם-טוב: ראיתי שני שרים לוחמים וגבר השר של ישמעאל, וראיתי השר של יון הולך בחזרו בחרון-אף, ותהיה מזה צרה גדולה לישראל, חס ושלום. והתפללתי שיהיה להפך, שיתגבר השר של יון, רק שני יהודים לא יכולתי להציל מידם.

* * *

שמעתי ששבת הבעל-שם-טוב אצל צדיק אחד והתחיל הנר לפעפע. אמר הבעל-שם-טוב: הנר אומר לי ששמשות מטתך לאור הנר. והאמת כן היה, אלא שלא היה חייב בדבר זה, שהנר נכבה וסבר שכבה לגמרי, ואחר-כך התחיל להאיר כמו הנר בקצהו.

[הבעש"ט מבזבז ממונו]

שמעתי מרבי זליג דקהילת-קודש לטשוב, שהלך בדרך ובא לקהילת-קודש שפולי, ועדיין היה כפר, והוא התאכסן אצל שוחט, ושמעו שבא הרב רבי מאיר, הרב דגליל, והלכו להקביל פניו. ובקש הרב מרבי זליג שישב בכאן כמה ימים עד שיתאספו כל בני הכפרים למשפט ויהיו לו לצוותא, והיה יושב אצל הרב וספר לפניו:

פעם אחת נסע הבעל-שם-טוב לקהילת-קודש ברוד, ונסע דרך הורודנקע, ועמד לפני ביתי, ושלה אחרי שאצא, ואני לא הייתי עדין אב-בית-דין, ואמר: מאיר, שב עמי על העגלה ותסע עמי לקהילת-קודש ברוד, ולקחתי שק הטלית-ותפילין שלי וטזליק (מעיל) ונסעתי.

וכשבאנו לקהילת-קודש ברוד, עמד באכסניא כדרך הסוחרים, ולא בא אליו שום אדם רק שני אנשים, אחד מן הנגידיים והשני לא היה נגיד, והיו אנשים חשובים, ונתנו לו שלום. ובכל פעם היו באים אליו. ואני ראיתי שתם הכסף ביד הבעל-שם-טוב ואין בידו אפילו פרוטה אחת, והייתי מצטער למה לא לקחתי מעות שלי מביתי, ושמעתי שאומר לבעל-העגלה: הכן עצמך לדרך! והלכתי והודעתי לאותן שני אנשים שהבעל-שם-טוב נוסע לדרוכו, ובאו. וכשראו שהשהה נסיעתו אמרו: אנחנו נלך לבית-המדרש, וכשיהיה מוכן לנסוע יתן לנו רבי מאיר ידיעה ונבוא. וכן היה, שהודיע להם ובאו. ונתן הנגיד להבעל-שם-טוב בפעם ראשונה אחד אדום זהב, וכיון שראיתי שנתן לו אדום זהב נתמלא לבי שמחה שיהיה לו על הוצאת הדרך. וכשבאו פעם שניה לקח הבעל-שם-טוב אותן אדום זהב ונתן לנגיד הנ"ל ואמר: שנים-עשר זהובים תתנו לאנשי הקלויז, כי היו חשובים בעיני הבעל-שם-טוב, שאמר שראה השכינה שורה על הקלויז, והמותר שנים-עשר זהובים תחלקו לעניים. ונסעו מן העיר.

וכשראיתי שבזבז אדום הזהב הנ"ל נמס לבי בקרבי, כי ידעתי שאין לו אפילו פרוטה אחת. ושאלתי אותו: למה עושה כן, כי אין לרום-מעלתו אפילו פרוטה אחת על הוצאות. והשיב לי בלשון צחות: תדע נאמנה

כל זמן שהשם יתברך חי אין לנו מה לדאוג. וכן היה, כשבאו לקהילת-קודש רדויל התחילו לילך אצלו בני העיר אחר רפואות, וכן בכל מקום, עד שהביא ממון לביתו.

[השוחט]

שמעתי מהרב דקהילתנו, ששלח הבעל-שם-טוב להרב דקהילת ביטשאטש שהשוחט שלו מן כת שבתי צבי, ימח שמו, והוא מאכילו טרפות, כי לאחר שמראה לו הסכין מכה בסכין על קורנס כדי לפגמו. ובדק אחריו הרב, וכן היה.

מעשה שבא רבי דוד פורקעס עם הבעל-שם-טוב לקהילת-קודש קוסטונטין, וצווה הבעל-שם-טוב שיבוא השוחט להראות לו הסכין, ולא בא תכף, ועמד הבעל-שם-טוב להתפלל, ובא השוחט ולא רצה להמתין. וגער באשת בעל-הבית שתתן לו לשחוט ונתנה והלך. ואחר התפילה אמר הבעל-שם-טוב: עדיין לא בא השוחט? והשיבו לו: כבר בא ושחט העופות. והעופות עדין היו מונחים במליחה, והביט בהם הבעל-שם-טוב ואמר שיאכל, ורבי דוד הנ"ל לא רצה לאכול, והבעל-שם-טוב לא הקפיד על זה.

* * *

שמעתי מהרב דקהילתנו: פעם אחת היה הבעל-שם-טוב במדינת פוברזיה, ואמר שנפטר צדיק אחד סמוך למקומו, וכמדומה לי שהוא מורה-הוראה דקהילת-קודש קוסטונטין, כי ראיתי עלית נשמתו והכרתי תנועותיו.

[הבעש"ט אינו נראה]

שמעתי מהרב דקהילתנו, שפריץ אחד היה שונא לבעל-שם-טוב, ואמר כשיראה את הבעל-שם-טוב יהרוג אותו בקנה שרפה.

פעם אחת היה הבעל-שם-טוב במבצר, והיה הולך ובא בחצר המבצר עם הקומיסר, ובא האדון השונא הנ"ל למבצר הנ"ל, ושבק הקומיסר את הבעל-שם-טוב והלך לדבר עם האדון והכניסו לביתו, ונכנס גם הבעל-שם-טוב לבית ונפטר מהקומיסר והלך לביתו.

ותמה הקומיסר על דבר זה, כי הוא ידע שהאדון הנ"ל רגז מאוד על הבעל-שם-טוב.

ובשעת האכילה דיבר הקומיסר עם האדון מהבעל-שם-טוב, ורגז עליו ואמר כנ"ל. ואמר לו הקומיסר: הלוא הוא היה בכאן כשבא אדוני, וגם נכנס לבית הלז ונפטר ממני.

ואמר: אני לא ראיתיו.

אמר: כיון שהוא איש כזה כשרוצה אין רואין אותו, אפייס אותו.

* * *

שמעתי מהרב דקהילתנו, שפעם אחת נתטנף ציצתו של הבעל-שם-טוב של טליתו בטיט.
אמר, שמת רבי משה משטנובע.

ואמר: אני לא החזקתי אותו בזה שירשמו אותו בציציותי.

[עונש על זלזול ברב]

ואגב אכתוב ששמעתי מהרב מורנו יחיאל, אב-בית-דין דקהילת-קודש קאוולע:

בעיר הנ"ל היה איש אחד ושמו רבי זוסמן, והוא היה עשיר גדול, והיה בעיר כל וכל. פעם אחת יצא הרב מתפילתו בליל שבת לביתו, ושמע שמקבלים שבת בבית-הכנסת. שלח לבית-הכנסת לקרוא לשמש, ושאל אותן מפני מה אחרתם בבית הכנסת עם קבלת שבת?
השיב: שרבי זוסמן היה במבצר והמתינו עליו.

אמר: ואם רבי זוסמן לא היה עד למחר, לא היו מקבלים שבת עד למחר!?

שמעה אשתו של רבי זוסמן ואמרה: ואם יתפלל הרב בבית-הכנסת ולא ימתינו על בעלי בקדושה וברכו ואמן, אסגור לכם הבית-המדרש שלכם. שהיה מתפלל בבית קטן מיוחד בבית-המדרש, ושומע משם קדושה וברכו ואמן.

ובבוקר כשהלכה אל הכיור ורחצה פניה וידיה והלכה לאלונטית לקנח ועמדה כאבן דומם, ורצו להרב, והרב היה מתפלל אומר "זכרות", ונענע בידו ומתה.

* * *

עוד מעשה אחד, שהיה גוזר על בני הכפרים שיהיו על יום-טוב של פסח בעיר. וכן נהג, שהעמיד שני תלמידי-חכמים שילכו מבית לבית שייגעילו את הכלים בפניהם, וכן המצות אפו בפניהם. והיה בכפר אחד מוכסן למדן, ולא השגיח על גזרת הרב ולא בא לפסח לעיר, וגם השנקער (בעל בית-מרזח) שלו לא בא לעיר.

ובחול-המועד בא המוכסן לעיר, ושלח אחריו ובא. ואמר: על שלא החזקת פסח בעיר בימים ראשונים תהיה בעיר בפסח בימים האחרונים. וכן היה, שבא לכפר ומצא שמתה אשתו, והביא את אשתו בששי של פסח לעיר, ועד שקברו אותה נמשך הזמן עד הלילה, והוצרך לשבות ביום-טוב אחרון בעיר, וגם השנקער מת בשעת קדוש של יום-טוב אחרון.

מעשה שהיה אב-בית-דין בקהילת-קודש הורודנע, והיה ברית-מילה ולא רצה להיות סנדק, והפצירו בו מאוד, עד שאמר שהילד ממזר.

והוא היה בעל משפחה, וכששמעו המשפחה את דבריו התחילו לצעוק, והייתה צעקה גדולה בבית-הכנסת. ואמר הרב לשמש: לך וקח המטה שלי בידך, ולך אל היולדת והראה לה את המטה, ותכף תודה, ואם לא - תמות. והיא הודתה ואמרה כי אנוסה הייתה, שהלכה למרתף להביא יין, ורץ אחריה אדון אחד וטמאה, ונשתתקו כל בני משפחתה.

[שקר הסוס לתשועה]

שמעתי משמו של רבי אליהו דקהילת-קודש סוקלובקי, כשהיה עדין רך בשנים היה בקהילת-קודש מז'בוז', ושמע פעם אחת שהבעל-שם-טוב אמר: מי שרוצה שתפילתו תעלה השמימה יתפלל עמי מלה במלה. ועשה רבי אליהו כן, וכשאמר הבעל-שם-טוב "אדון" אמר הוא גם כן, וכשאמר "עולם", עד שגמר כל התפילה. וכן עשה זמן רב.

פעם אחת בא הבעל-שם-טוב לפסוקי דזמרה לפסוק שקר הסוס לתשועה, וכפלו כמה וכמה פעמים עד בוש, ופעם ראשון אמר עמו. ושוב תמה הוא מכון בזה הפסוק, והביט בספר משנת חסידים ואין על פסוק זה כונות, והפסיק מלהתפלל עמו.

פעם אחת בא לבית הבעל-שם-טוב, ראה אותו הבעל-שם-טוב אמר לו: אליהו, עצבת אותי מלהתפלל עמי. סיפר לו המאורע, מפני שאמר הפסוק כמה פעמים. והשיב, שיהודי אחד אחר בדרך בערב-שבת, ולא יכול להגיע לישוב קודם שבת ושבת בשדה, ונודע לגזלן אחד שיהודי שובת בשדה, ורכב על סוס למצא אותו להרגו, ובאמירת זה הפסוק עקלקלתי לו הדרך שלא יוכל למצא אותו.

[אצלי אין מקרה]

פעם אחת היה הבעל-שם-טוב בקהילת-קודש נמרוב, והיה הולך הבעל-שם-טוב מבית גדול לבית קטן עד שתעה למרתף ונכנס למרתף, וצווה לבדוק המזוזות. שאל אותו איש אחד: ואם יתעה איזה אדם יתלה תכף באיזה דבר, שמא מקרה הוא. השיב לו הבעל-שם-טוב: אצלי אין מקרה. ומזה יאמין כל אדם שכל דבר בא בהשגחה ולא יתלה במקרה חס ושלום.

* * *

הרב דקהילת-קודש פולנאה היה לו קמיע מהרב רבי נפתלי, והראה אותו הקמיע לבעל-שם-טוב, והכיר בו הבעל-שם-טוב שנכתב בעוד במקווה ובתענית, ואמר: אני אכתוב קמיע כזה לאחר אכילה בשעה שאני יושב על המיטה.

* * *

כן שמעתי מהרב דקהילת-קודש פולנאה, שהרב הנ"ל היה בורר לו אישה אחת זקנה, ונותן לה תמיד זהב שקורין גילדענער בעד ארבע ציצית כפול שמונה, שלא תפסיק מתחלת הטויה עד הסוף בשום דבור. וכשהביאו ציצית של קהלת-קודש אליק פעם ראשונה, וקנה אותם שהם היו יפים מאוד, אבל היה ירא להטיל אותם בטלית שלו שמא לא טוים לשמה. והראה אותם לבעל-שם-טוב ואמר: אם אתה ירא להטיל אותם בטלית שלך, תן לי ואני אטיל אותם בטלית שלי. והכיר בם שנטו לשמה.

* * *

שמעתי: פעם אחת נתנו אצל הבעל-שם-טוב בליל-שבת הלפת על השולחן ולא רצה הבעל-שם-טוב לאכול, ושאלו אותו מפני מה, ואמר: הלפת הלז גדל בבית-קברות של נוכרים, ולא רצו גם הם לאכול.

[שני חסידים בשם רבי דוד]

שמעתי מהרב דקהילתנו, שהיו בקהילת-קודש מיקוליב שני חסידים ושניהם שמם רבי דוד, אחד היה זקן שהכרנו אותו ואחד מת בבחרותו.

פעם אחת נסעו בדרך עם הבעל-שם-טוב, שאלו אותו ואמרו: רבנו אמור לנו מה שאנו צריכים לתקן, וצווה לכל אחד לומר לפניו מן הספר. ואמר אחד לפניו - ואיני יודע אם משניות או עין יעקב או זוהר - ואחר כך צווה לשני שיאמרו. ואמר הבעל-שם-טוב: ידעתי. ואמר לאחד חטאו בפני חברו, ולאחד צווה לירד מן העגלה והוא ירד עמו ואמר לו בסתר, כי היה קצת בושה בדבר.

ואחר שמת רבי דוד אחד, היה רבי דוד השני מתאבל מאוד עליו ימים רבים, כי היו אוהבים זה לזה. פעם אחת בא לבעל-שם-טוב ורצה לנחמו, ואמר: אל תדאג בשביל חברך, כי הייתי בהיכלא דדוד מלכא וראיתי שם חברך, ושאלתי אותו אם תיקן אותו דבר שהיה צריך לתקן, ואמר כי כבר תיקן אותו בחיים. וראיתי שהתנא רבי עקיבא עומד על המשמר במלבוש אדום ורומח בידו.

גם שמעתי מהרב הנ"ל, שראה הבעל-שם-טוב את המלאך הדרניאל שהוא מלאך שני שפגע משה רבנו עליו השלום בעליתו בהר סיני כאמור בזוהר הקדוש.

* * *

שמעתי מהרב דקהילתנו, שפעם אחת נהרג על קדוש השם בחור אחד בקהילת-קודש פולנאה, שהעלילו עליו עלילת שקר וקידש השם מאוד.

פעם אחת בא הבעל-שם-טוב לקהילת-קודש פולנאה ועמד אצל בית אמו, ושלח לקרא אותה ויצאה, וניחם אותה ואמר לה: תדעי שבשעת הריגתו נפתחו כל העולמות שפתחו ליצחק בעת עקדתו. ולבית היה ירא לכנס, שהבית היה דירת נוכרים. ואמר, שעל-ידי אותו הבית נהרג הבחור הנ"ל.

[רבי גרשון בעכו]

שמעתי מהרב הנ"ל, שפעם אחת אמר הבעל-שם-טוב: תמהני, בליל שבת בשעת התפילה חפשתי את רבי גרשון ולא מצאתי אותו בארץ-ישראל, ושבת בבוקר בשעת התפילה ראיתיו בארץ-ישראל, ואיני יודע מה אדון בזה, אם לא שהלך חוץ לתחום.

ואחרי כמה שנים בא רבי גרשון אליו ושאל אותו על דבר זה, ונעלם מרבי גרשון. ואחר-כך נזכר כי נתנו לו מצות מילה בעכו ושבת שם, ובעכו יש שני בתי-כנסת, אחד בחוץ-לארץ ואחד בארץ-ישראל, והלכתי והתפללתי בליל שבת בבית-הכנסת שבחוץ-לארץ, ואחר-כך כאב לי לבי על דבר זה מפני מה לא התפללתי בארץ-ישראל, ולמחר הלכתי והתפללתי בבית-הכנסת שבארץ-ישראל.

* * *

ומעשה שהיה אב"ד דקהילת-קודש הורודנע והייתה ברית-מילה. ושמעתי מהרב דקהילת-קודש פולנאה ומהרב דקהילתנו שהבעל-שם-טוב אמר: כל מי שמספר בשבחי הצדיקים כאלו עוסק במעשה מרכבה.

גם שמעתי: באיזה עולמות שהוא האדם, העולמות כאלו הולכים לפניו.

[עונשו של משיג גבול]

הייתי בקהילת-קודש טולטשין פעם אחת עם איש אחד ושמו רבי דוד. והיה בעת ההיא השידוך בין החסיד מורנו ברוך ובין החסיד רבי יוסף בן רבי יחיאל מיכל זכרונו לברכה, ושמע רבי דוד הנ"ל מרבי יוסף משמו של הבעל-שם-טוב:

'וישלח מלאכים לפניו' - הם המלאכים ההולכים לפניו. ואמר, כי לפני יעקב אבינו היו הולכים גם כן מלאכים לימינו ושדין לשמאלו, ולפני הבעל-שם-טוב הולכים גם כן מלאכים לימינו ושדין משמאלו. ולא רצה להשתמש במלאכים מפני שהם קדושים, ובשדין מפני שהם שקרנים.

פעם אחת הייתה יושבת אלמנה אחת בכפר, ובא איש אחד לקח ממנה הארענדע, והלך לאדון לשכור הארענדע. וענה ואמר שד אחד: שלחו אותי אליו! ולא רצה. והפציר בו מאוד שישלח אותו, והבטיחו שיעשה כמו שיצוה אותו. ושלחו וצווה לו: היזהר אל תעשה לו שום נזק רק כשירצה לדבר לפני האדון תסתום בידך את פיו. והשד הניח אותו לדבר כל יחפצו, והמתין עד שלקח הארענדע וקבל הקונטרקט (חוזה), ובחזרתו כשבא אל הגשר הזיקו ונפל על הגשר. ורץ הבעל-שם-טוב ובא וגזר עליו תכף שיצא ממנו בלי שום נזק בעולם. ענה ואמר: ראה אדוני שעשיתי כאשר צויתני.

ואיני זוכר, וכמדומה שקם בריא וחזק.

* * *

ומחמי מורנו אלכסנדר שמעתי מעשה כזה, שהיה איש אחד שרצה לקח כפר מיד אלמנה אחת, והוכיח אותו הבעל-שם-טוב והוא לא שמע אליו. ורכב על סוס אצל בית הבעל-שם-טוב והכה בחלון ואמר: ראו שאני הולך לשכור את הכפר ואראה מה יעשה לי אלוקים. והזיל הבעל-שם-טוב דמעות.

וכשבא לכפר שכר את הארענדע בהוספה גדולה, וחשב האדון לכתוב לו הקונטרקט. ובתוך כך התחיל להסתובב ראשו, ואמר אל האדון: ראשי כואב לי מאוד! אמר: שב, אני לא אתמהמה לכתוב הקונטרקט. והמתין מעט. ואמר פעם שניה: ראשי כואב לי מאוד! אמר: שכב על המטה! והתחיל לילך מפיו הסקומה שקורין שויים (קצף), וצווה האדון לעבדו שישליכנו בין החזירים, כנאמר: אין מקרבין את האדם אלא בשעת הנאתו ואין עומדין לאדם בשעת דחקו.

והביאו אותו לביתו, והיו נטולים ידיו ורגליו, וגם הלשון נטל ממנו. וקראו להבעל-שם-טוב לרפאת אותו, והתחיל לדבר קצת. ובתוך כך הרגיש הבעל-שם-טוב שבני-ביתו עוסקים בנוכריות כשפניות לרפאתו, ומאז לא רצה לילך אליו, ולא היה יכול לדבר רק מעט דברים.

* * *

שמעתי מהרב דקהילתנו, שהיה איש אחד בקהילת-קודש מוהליב ושמו רבי ישראל שאפער, והלשינו עליו לפני השר, ונסע אל השר, והטה מן הדרך אל הבעל-שם-טוב לספר לו ענינו ולבקש ממנו אודות זה. ואמר לו הבעל-שם-טוב: אל תפחד מזה, אך כל אדם צריך להיות תפוס איזה פעם. ונסע אל השר בפחד. ובבואו אליו נשא חן בעיניו והלוה לו עוד מעות. ובחזרתו מהשר עבר דרך קהלת-קודש באר, ולקח אותו שר העיר לתפיסה עבור איזה ענין. ואמרו לו בני העיר: הנח, כי הוא איש שיכול לרדוף אותך. ופטר אותו לביתו לשלום.

[המוכיח ביטל את תפילת הבעש"ט]

מעשה שהיה אב-בית-דין בקהילת-קודש באר ואחד מבני העיר היה חולק עליו, ונסע אל השר להקביל עליו, ואינו ידוע לי אם מעסק הרבנות או מעסק אחר. והטה מן הדרך אל הבעל-שם-טוב שיתפלל בעדו שיפיק רצונו מן השר, והבטיח לו הבעל-שם-טוב, ונסע לדרכו.

והמוכיח זכרונו לברכה היה בעת ההיא בקהילת-קודש מז'בוז, וידע שהרב אב"ד צדיק בדינו נגד בני העיר, והמתנגד היה איש בליעל, והוא היה ירא לומר להבעל-שם-טוב מזה. מה עשה המוכיח? קבץ אליו מנין בחשאי, ולקח ספר-תורה, ובטל דינים מן הרב אב"ד הנ"ל שלא יוכלו להרע לו.

פעם אחת - כמדומה לי שראש-חודש היה - והיה המוכיח הנ"ל עם המחותן שלו - כמדומה לי שהוא רבי זאב קיצעס - מסובים על שולחן הבעל-שם-טוב. בתוך הסעודה אמר הבעל-שם-טוב: איני יודע מה אדון בדבר, שהתפללתי עבור איש אחד מקהלת-קודש באר, וכמשיבין לי ואין משיבין לי. והתחיל המוכיח זכרונו לברכה לצחק מעט. ואמר מחותנו: מה זה שראיתי שקראו אליכם מנין עשרה? והשמיט את עצמו ולא ענהו. ולחצו הבעל-שם-טוב לאמור לו המעשה, והשיב המוכיח הנ"ל: לא אכחד מרבנו, אותו האיש מקהלת-קודש באר דבר טוב בפני רום מעלתו, ואני יודע תוך הענין שהרב צדיק בדינו נגד בני העיר, וקבצתי מנין ולקחתי ספר-תורה ובטלתי ממנו דינים.

ואמר לו הבעל-שם-טוב: תנוח ברכה על ראשך, יפה עשית.

* * *

שמעתי מרבי יעקיל דקהילת-קודש מז'בוז', עליו השלום, שהיה בקהילת-קודש הנ"ל שליח צבור דבית המדרש ושמו רבי משה, והיה צדיק נפלא. פעם אחת נתנו לו תפלה בראש-השנה בבית-המדרש, ואינו יודע אם שחרית או מוסף של יום שני, והיה בעל-תפלה אחר שהיה לו זו התפילה ביום ראשון, ואמר לרבי משה הנ"ל שיתחלף עמו תפילתו והוא יתפלל ביום ראשון. וכן עשו, והתפלל רבי משה ביום ראשון.

ובתוך התפילה של שמונה-עשרה בקול רם החזיר רבי משה פניו אל הצבור וענה ואמר וקרא אל הבעל-תפלה הנ"ל בשמו ואמר: איך העמדתני כמטרה לחץ, ואמר דברי מוסר לערך חצי שעה, ונעשתה בכיה גדולה בבית-הכנסת, וחזר לתפילתו.

והלומדים חרו אפם עליו על שהפסיק בתפילתו בשמונה-עשרה. ולאחר מנחה כשהלכו לומר תשליך, שאל אותו רבי יעקיל הנ"ל למה הפסיק בתפלת שמונה-עשרה, ולא היה יודע מאומה מזה ולא זכר שום דבר. ואמר לי רבי יעקיל: לא הייתי מאמין דבר זה, אך מחמת ששמעתי על הבעל-שם-טוב שנפל אל ארון הקודש ואינו זוכר אחר-כך, לכן האמנתי על דבר זה גם כן שיוכל להיות כן.

* * *

שמעתי מהרב דקהילתנו, כשהיה הרב דקהילת-קודש פולנאה אב-בית-דין בקהילת-קודש רשקוב, אמרו המלאכים להבעל-שם-טוב: למה אתה שותק והרב דקהילת-קודש רשקוב אין לו פרנסה.

* * *

שמעתי מהרב דקהילת-קודש פולנאה, כשהיה רבי משה ש"ץ הנ"ל מל תינוק מישראל, הייתה נכרת בו הארת פנים עד יום השלישי. והרב דקהילתנו אמר לי, שאחיו היה שוחט בקהילת-קודש קיטב ורבי משה הנ"ל היה גם כן מאותו הסביבה.

[כוונת אכילה של משה רבנו]

שמעתי שפעם אחת היה הבעל-שם-טוב זכרונו לברכה בסעודת פדיון הבן, ובסוף הסעודה לקח הבעל-שם-טוב פרוסת לחם ולעס, ונעשו פניו אדומים ונשתנו הרגשותיו. והיו סבורים שנחנק, ורצו להצילו. והביט ברבי זאב קיצעס בפניו ואמר: הניחו לו! והיה כך עד בוש, וחזר מעצמו לאיתנו. ושאל אותו: מה היה דבר זה?

והשיב: כשאכלתי חתיכה לחם כונתי כוונת האכילה, והשגתי עם כוונה אחת מה שכיוון משה רבנו עליו השלום כשנתנה לו צפורה לאכול בפעם הראשונה, וכשכונתי יחוד זה בא משה רבנו עליו השלום לכאן, והיה מה שהיה.

[לך לביתך ותמצא את אשתך מקשה לילד]

שמעתי ואיני זוכר ממי שמעתי: כשהיה החסיד המפורסם רבי יחיאל מיכל אצל הבעל-שם-טוב, פעם אחת ביום הששי בבוקר קודם תפלת שחרית אמר לו הבעל-שם-טוב לנסוע לביתו היום. ולא ענהו, כי אמר בלבו: ערב-שבת היום ועדין אין לי עגלה. והלך לבית-המדרש לקרא שנים מקרא ואחד תרגום. וכשהגיע זמן אכילה, שאלה אשת הבעל-שם-טוב: היכן רבי מיכל? ואמר הבעל-שם-טוב: אני צויתי לו לנסוע לביתו. ואף-על-פי-כן שלחה אחריו, ומצאוהו בבית-המדרש, וקראו אותו שילך לאכול. וכשבא אמר לו הבעל-שם-טוב: שב לאכול, ותהיה לך עגלה.

ולאחר האכילה יצא לחוץ, ונראה נער אחד עומד עם עגלה בשוק בשלושה סוסים. שאל אותו: מאין אתה? אמר: מעיר אליק! וכן היה באמת, שעזב את הסוחר באיזה מקום וחזר עם עגלה ריקה לביתו. ואמרו שמעיר מז'בוז' לעיר אליק שבע-עשרה פרסאות. ושאל אותו בעל-העגלה באיזה מקום או באיזה ישוב ישבות. והשיב שאינו יודע איך יפול הדבר להגיע שם על שבת. ושכר בעל-העגלה והלך לפטור מן הבעל-שם-טוב.

ואמר לו הבעל-שם-טוב: לך לביתך לשלום, ותמצא את אשתך מקשה לילד, ותמצא שם נשים הרבה, ותוציאן מביתה, ותלחש לה באזנה מה שלמד אותו, ויהיה לך בן זכר למזל טוב.

וכן היה שבא לביתו שתי שעות קודם הלילה ועשה כמו שצוה אותו הבעל-שם-טוב, וילדה זכר. והילד הזה הוא רבי יוסף מימפאלע.

* * *

שמעתי מהרב דקהילת-קודש פולנאה, ששאל את הבעל-שם-טוב עניני התלבשות המוזכר בעולמות עליונים איך ענין מציאות זה בדוגמא אצל האדם. ואמר לו: כשאחד מהנה לחברו הן בממון והן בתורה, זו התלבשות שאחד מלביש את חברו הנותן למקבלו או להפך.

* * *

עוד שמעתי ממנו, ששאל אותו הבעל-שם-טוב מפני מה הוא שוהה כל-כך במקווה ולמה אני כשהולך למקווה אני מאמץ את העינים פעם אחת ורואה אני את כל העולמות.

[טיפול בחולה מעיים]

שמעתי מרבי אברהם דקהילת-קודש מז'בוז', חתן רבי מיכל דקהילת-קודש טולטשין, שרבי יוסף מגיד-מישרים דקהילת-קודש מז'בוז' קודם מותו חלה במעיו ולא היה לו מי שישמש אותו היטב. פעם אחת בא אליו נער מבית המטבחים וחס עליו ולקח השמלה מתחתיו וקנח אותו היטב ורחץ את השמלה בנהר ונגב אותה והציע תחתיו. וכן עשה בכל יום עד יום מותו של המגיד-מישרים.

ולא היו ימים רבים שחלה הנער ההוא, ובא המגיד מישרים הנ"ל אל הבעל-שם-טוב ואמר אליו: מדוע אין אתם הולכים לבקר את אוהבי שהוא חולה? ומיד הלך הבעל-שם-טוב זכרונו לברכה ואנשיו לבקר את החולה. ונפטר הנער לעולמו, וראה הבעל-שם-טוב שהלך המגיד מישרים זכרונו לברכה לפני מיטתו.

* * *

שמעתי מבן הצדיק רבי חיים קרסנר זכרונו לברכה, שפעם אחת בקש רבי חיים הנ"ל מהבעל-שם-טוב זכרונו לברכה שיזכור את שמו ושם אשתו להתפלל עבורם. אמר לו הבעל-שם-טוב: ובמה אזכור את שמותיכם? השיב לו רבי חיים זכרונו לברכה: איכא סימנא: ח"ים ב'ן ר'חל -ראשי תבות "חבר": אשת חבר כחבר - ראשי תבות ח'יה ב'ת ר'בקה גם כן "חבר". אמר לו הבעל-שם-טוב: מה זה סימן, שמא החית הוא חיקיל או כדומה לו והחית משם שלה הוא חנה או כדומה. ואמר הבעל-שם-טוב זכרונו לברכה: יש סימן, כי חיים וחיה גימטריא הוי"ה אדנ"י.

[קובץ 15 -] [רבי נחמן מקוסוב

שמעתי מהרב דקהילתנו, שהרב החסיד המפורסם מורנו נחמן מקוסוב היה מחזיק כפר אחד, והיה שולח לעיר אל בני החבורה קדישא לכל אחד ואחד מה שצריכין לתקן בזה העולם מחטאיו. והיה הכל אמת, אך שחרה להם מאוד על הנביאות, כי היה תנאי ביניהם שלא יתנבא שום אחד מהם. ורצו לשלוח אחד מהם לשאול מה זה, וענה הרב המוכיח דקהילת-קודש פולנאה: אני אסע אליו, שאני צריך אליו בלי זה, ואשאל אותו. כי היה מלמד בניו והיו על שולחנו, והוא היה שולח לו קמח ותבואה, וזה זמן רב שלא שלח לו.

ונסע הרב המוכיח אליו, ולא מצא אותו בביתו. וראה עגלה מוכנת, ושאל עליו, ואמרו שהלך לכפר, והמתין עליו, וכשבא ראה אותו טוען טעינה גדולה של תבן על כתפיו.

ואמר המוכיח אליו בזה הלשון: משוגגער נחמן! אתה בעצמך צריך לשאת תבן, ולא היה לך לצוות לעבד הכנעני שלך לשאת את התבן הלז?

והשיב לו רבי נחמן: אתה המשוגע! הרי אמרה תורה "ונתתי עשב בשדך לבהמתך" והדר "ואכלת ושבעת", ואתה אמרת לכבד את העבד כנעני במצוה זו. ונשתתק המוכיח כי יפה אמר.

והסוסים של רבי נחמן זכרונו לברכה היו חבושים בעגלה ללכת לעיר.

ואמר לו המוכיח: למה לא שלחת לי קמח.

והשיב לו: ראה שהעגלה מוכנת לנסוע בעצמו עם הקמח בשבילך.

ואחר-כך שאל אותו: מה זה שאתה מתנבא?

והשיב לו: לא נביא אנוכי ולא בן נביא אנוכי, שאתה יודע המעשה שישבתי בסעודה שלישית אצל הרב רבי משה אב-בית-דין דקהילת-קודש קיטב, והיו מאחרים בתוך הלילה, והשוחט היה מאנשי החבורה וישב גם כן שם, ובא קצב אחד ושמו ליב, המכונה ליב גליץ, וקרא את השוחט לשחוט פעם ושתים ושלוש, ולא רצה השוחט לילך כי תאב לשמוע דברי אלוקים חיים, וזו הייתה תמיד שיחתם איך לעבוד השם. וכשראה הקצב שהשוחט אינו רוצה לילך ולהפרד משם, אמר בלבו: אביא נר ואבלבל אותו ויתפללו תפלת ערבית וילך השוחט לשחוט. וכן עשה. וכשהביא נר כעס עליו הרב והחרים אותו, ומת הקצב.

וראיתי בחלום שהלכתי אצל בית-הכנסת אחד ושמעתי אחד דורש דברי-תורה, ורצתי לבית-הכנסת, וכשבאתי לפתח בית-הכנסת הכרתי בו שהוא קלפה, כי הרב אמר שהיה להם סימן לידע אם זה המת עצמו או לאו, ורצתי אליו, ועכב אותי אבי ואמר: עוד תביש אדם, כי היה מעשה בהקיץ שגרש חמי זכרונו

לברכה פעם אחת דרשן אחד מן הדרשה, ושמעתי מיד אבי, ורקקתי בפניו, ונשאר עומד ערום רק מטפחת נגד הערוה, והכרתי אותו שזה הקצב. ואמרתי לו: ליב, מאין לקחת את הדברי-תורה?

והשיב: מחמת החרם אין דנין אותי, ואני הולך סביב הגן-עדן ושומע מה שלומדים בפנים, ואין אני יכול לבוא לא לגיהנום ולא לגן-עדן, על-כן אני מבקש ממעלתכם שתאמרו להרב להתיר אותי מן החרם ואדע מה סופי.

ואמרתי לו: אם תאמר לי מה שצריך כל אחד מאנשי חבורתנו לתקן, אראה להתיר חרם שלך. והגיד לי על כל אחד ואחד מה שצריך לתקן. וזה הוא מה ששלחתי לכם.

ושאלתי: מה יש לי לתקן? והוליך אותי לבית אחד, והראה לי גוי אחד מוטל מת, ואמר לי: זה אתה צריך לתקן.

והמעשה היה, שפעם אחת נסע רבי נחמן ז"ל לדרך ולן בכפר ולא רצה להתאכסן אצל יהודי, טעמו לא ידעתי, ונתן פלעשיל (בקבוק) יי"ש לגוי הנ"ל והתאכסן שם, ונתן מספוא לסוסיו. ובלילה שמע מן הגוי דברים של בינו לבינה ולא יכול להתאפק מן הרהור, וראה קרי רחמנא לצלן, והתענה על זה משבת לשבת והרג את הקלפה, אבל עדין נשארה הרשימה, ואמר שזה צריך לתקן. והתחיל לבכות. ואחר-כך ראה ונדמה לו כמו חרב תלויה על הכותל, ולקחתי החרב וחתכתי הגוי לשתים, ואמר כי כבר תקנת בזה, על-כן רציתי לנסוע, ומאחר שבאת אלי אין אני צריך לנסוע, ותראה שיתירו לו החרם, והילך קמח ולך לשלום.

[שינוסו כולם]

שמעתי מחמי זכרונו לברכה: פעם אחת קודם הבריחה הראשונה, שהיה קודם לבריחה הזאת שהייתה בימינו, שהיה בערב-שבת-קודש אחר חצות בעת שהיו כולם מבשלים תבשילי שבת לכבוד שבת, שלח הבעל-שם-טוב לכל אנשי העיר שינוסו כולם. והוא נס תכף כדי לקבל שבת מקודם כדרכו. והיו לו סוסים טובים, והדרך לא הייתה רחוקה רק פרסה אחת אל הנהר דנסטר. ועבר את הנהר וקיבל שבת. וכל העיר סגנו המרק מן הבשר וברחו גם כן מעבר לדנסטר, רק קצת איחרו שהוצרכו להדליק נרות של שבת על המעבר, ותהלה לאל שכולם ניצלו.

וביום השבת באו הלסטים לעיר ולא מצאו היהודים.

ואינו ידוע לי אם היה המעשה בקהילת-קודש טלוסט או בקהילת-קודש קולימיע, כי דר אחר-כך בקהילת-קודש קולימיע.

[בקהילת סלוצק]

שמעתי מהרב דקהילתנו זכרונו לברכה: כשהיה הבעל-שם-טוב אצל הדירזאאוצעס (החוכרים) דקהילת-קודש סלוצק, אשר שם אחד רבי שמואל ושם השני רבי גדליה, ושם אשת רבי שמואל טיבעלע, והיא

הפצירה בבעלה לשלוח אחר הבעל-שם-טוב, כי בנו בית-חומה ויראו לדור בתוכו. ושלחו אחריו ובא אצלם. ולא היו האנשים בבינתם, ורצתה לעשות סעודה, ואמר שצריך לראות הסכין, והוצרך השוחט לבוא ולהראות לו הסכין.

ולאנשי העיר חרה עד מאוד, איך מלאו לבו לראות הסכין אצל השוחט דמתא, ובפרט בקהילה גדולה, אבל לא יכלו לעשות לו מאומה כי הנגידה צותה כן. ובמנחה שמעו שהוא מתפלל נוסח ספרד חרה להם יותר, וכשבא רבי שמואל לביתו הלשינו עליו, והשיבם: אין דרך-ארץ לעשות לו שום דבר בלי תואנה. גם קודם המנחה הוליכה אותו אל הבנינים, ובכמה מקומות עשה תנועות כאלו רואה איזה דבר, והם חשדוהו בדבר שקר, כי היו שם ממש כל העיר. ואמר לאשתו כי הוא רוצה לנסות אותו בדבר אחד, ושכחתי הדבר.

והבעל-שם-טוב שמע מאכסניה דבר זה מה שהוא מדבר עמה במיטה, ושלה הבעל-שם-טוב את המשרת שתבוא תכף ואל יחוש מן השומרים שעומדים שם. ותכף ומיד קמה ממשכבה שלה והלכה, והבעל מנע אותה מליך, אבל היא לא השגיחה עליו והלכה. וכשבאה רמז אליה הבעל-שם-טוב: השוטה רוצה לנסות אותי! ונתיראה מאוד, ופיסה את הבעל-שם-טוב עד שנתפיס. וכשבאה לביתה ספרה לבעלה, ונעשה חשוב בעיניו.

ולמחרת עשה בשבילו סעודה, ודיבר עמו על אודות הליכות ארץ הקודש, כי היה רוצה שישלח אותו ביבשה. ושאל להבעל-שם-טוב כמה הוצאות צריך על זה, והשיב כי צריך ששים אלף להוצאה והשיב לו: דבר קטן הוא אצלי. והבטיחו שישלם לו מעות בכל שנה לפרנסתו. והבעל-שם-טוב השיב כי אינו חושש לפרנסתו, כי העיקר שיזכה להיות שם בארץ הקודש.

והבעל-שם-טוב ישב שמה לערך שלושה שבועות.

פעם אחת שאלה האישה טיבעלע הנ"ל להבעל-שם-טוב: עד היכן יאריכו ימי המזל? וגער בה הבעל-שם-טוב ואמר לה שאין שואלים דברים כאלו. והפצירה בו מאוד, וסגר עיניו רגע אחד ואמר: יאריכו עשרים ושתים שנים. וכששמע בעלה דבר זה נתמלא עליו חימה.

וארע עוד דבר, שאצל אחד מן הנגידיים היה ילד חולה, ובא אל הבעל-שם-טוב ואמר שיחיה, ואחר-כך ראה שימות, והבין שירצו לעשות לו בושה, ונסע משם בחצי הלילה בקפיצת הארץ לערך חמש-עשרה פרסאות, עד שיצא מגבולם אל ממלכה אחרת. ובאו לכפר אחד ויצאו מהכפר. ובתוך הכפר או העיר נסע כדרך כל הארץ, וכשיצאו מכפר זה הגיעו תכף לכפר אחר. ושאל אותו רבי צבי סופר: מה זאת? ולא השיב לו כלום, כי לא היה רשאי להפסיק, רק דחה אותו ביד. כן שמעתי מהרב הנ"ל כמה פעמים שאין להפסיק.

וכשבאו לגבול אחר ועמד לנוח, כתב אגרת:

תדע נאמנה כי הייתי יכול ליתן לי עצה שלא תוכל לעשות לי מאומה, רק שיראתי שלא יזיק לי זה במקום אחר, על-כן סרתי מעליך. ולא יפול דבר אחד מדברי כאשר אמרתי, שאחר עשרים ושתים שנים יהיה לך מפלה מעבד שלך. וחתם בסוף: נאום ישראל בעל-שם-טוב עבד ה'.

ושלח אגרת הנ"ל עם שליח מיוחד. וחרה לרבי שמואל עד מאוד, והיה רבי שמואל מתביש להראות האגרת לאחרים רק הראה את חתימתו.

[שני מופתים]

שמעתי מאנשים אחרים, שבא לביתו בשלושה ימים בקפיצת הארץ, אף-על-פי שהיו גשמים מרובים. כי מעשה זה היה קודם ראש-השנה, ונחץ לביתו על יום-טוב.

ושמעתי מאיש אחד מקהילתנו ושמו רבי אליעזר, והוא היה מעיר בערצע, ששבת הבעל-שם-טוב בחזרתו סמוך לעיר הנ"ל פחות מפרסה, ואמר לי שם הכפר ואיני זוכר אותו.

ובא הבעל-שם-טוב אל הכפר, וכשאמרו בבית הארענדע שבא הבעל-שם-טוב, רץ הארענדאר לחוץ כנגדו ושמח מאוד, כי לא היו לו בנים מעולם, ואמר בלבו: אפשר שתהיה לי פעולה. ונתן לו שלום.

ושאל הבעל-שם-טוב: אפשר שאשבות אצלכם?

והשיב להבעל-שם-טוב: אפשר ואפשר! ואני מבקש מרום מעלתו מאוד שישבות אצלי.

ושאל הבעל-שם-טוב: ויהיה אצלכם מנין? ומנה האנשים שבאו עמו ולא היו כי אם תשעה אנשים, ואמר להבעל-שם-טוב: שאין עמנו כי אם תשעה אנשים.

והשיב הבעל-שם-טוב: יהיה מנין!

ולא זז מן העגלה, וצווה לסע עם העגלה לפרוזדור של הבית, והיה השער נמוך מאוד ולא היה לשער משקוף מיוחד, כי אם העץ של הכותל היה מונח על שני הפצימין (קורות), והקומרין (גגון) של העגלה היו גבוהין, וכשנסע העבד לפרוזדור עיכב את הסוסים קודם שהגיע לקומרין.

ואמר הבעל-שם-טוב: למה עמדת? ונסע העבד, ונתעלה מעצמו המשקוף עם כל הבנין, ונכנסה העגלה עם הקומרין (ועל זה לא שאלתי איך יצא משם אחר-כך), וכל העולם עומדים ורואים פלא זה.

ושמח הארענדאר מאוד, ואמר בלבו: אם ירצה השם תהיה לי תרופה.

וכשהגיע אחר חצות היום, אמר שיתקבץ המניין לעמוד להתפלל, כמנהגו תמיד להתפלל בערב-שבת אחר חצות. ואמר: ידעתי כי יהיה בודאי מנין! ושחקו מאחורי כתפיו כי ראו שאין שם עשרה. ובתוך כך נפלה מחשבה לארענדאר, שיש מעבר הנהר ארענדע קטנה, ויש שם חולה איש אחד ערך עשר שנים שהוא חולה בלא כוח ידים ורגלים ובלא לשון, והוא שוכב כאבן דומם, רק שמלעיטין אותו מאכל מעט.

ואמר בעל-הבית להבעל-שם-טוב: אפשר סבורים אתם אותו? ואמר הבעל-שם-טוב: לכו קראו אותו שיבוא לכאן למניין! ונתן להם מקלו שייקח בידו ויבוא. והלכו אחריו, ולא קם ולא זע, וחזרו בידיים ריקניות. ונטל הבעל-שם-טוב הכובע מעל ראשו ושלח אותם ואמר: הלבשוהו כובע שלי ומטה תתנו לו בידו ויבוא. וכן היה, שבא איש זה למניין.

וחי אחר זה עשר שנים והיה בריא כאולם. והשער הזה ראה רבי אליעזר הנ"ל אחר עשרים שנים, והראו לו הסימן עדין לא נפנה המשקוף על מקומו הראשון.

וכשראה הארענדאר את שני המופתים הגדולים והנוראים, וכשישבו לאכול התחיל לבקש לפני הבעל-שם-טוב ואמר: אני בשנים אמצעיות ואין לי בנים, ובעוד זמן-מה אהיה זקן ואינו ראוי להוליד, ומה יהיה התכלית שלי?

והשיב לו הבעל-שם-טוב: יהיו לך בנים!

ואחר זה חי עם אשתו עד שעלה לששים שנה, ומתה אשתו ונשא אישה אחרת והולידה לו שנים, ולא ידוע לי אם תאומים ואם יחידים.

הסוף של הדירזאוועעס שמעתי מרבי יצחק איזיק ז"ל כן: הדוכס של סלוצק היה רדזויל, ולוה מהם סך מעות, ולא יכלו לגבות ממנו, ויראו פן יבקש מהם עוד סך מעות בהלוואה, ועלה בדעתם לקבוע דירתם בעיר ברסלוי, ודברו עם המלך שייקח אותם תחת תקיפתו לקהילת-קודש ברסלוי, ונתנו לו החוב הנ"ל במתנה, והמלך יגבה ממנו ומנכסיו. ועשו כן, והלכו בספינה על המים, וכשבאו נגד קהילת-קודש סלונים אשר שם מושב הדוכס, ולקחו עמם שלוש חביות מעות להניח בקהילת-קודש ברסלוי, ונסע עימהם גם הפקיד שלהם, וכשהתקרבו לנמל הלך רבי שמואל עם הפקיד לאכסניא שלו והתקשט לילך לפני הש.

ובעוד שהוא היה מקשט עצמו ומלביש את עצמו, השתמט הפקיד ממנו, ופחד מאוד והלך במרוצה לדוכס. וכשראה אותו ראה שהפקיד עומד עם הדוכס בחדר לפניו מחדר, ומדבר עם הדוכס. בא אליו והכה את הפקיד על לחיו.

ענה הדוכס: מה שהכית אותו בפני, אף-על-פי שאינו מן הדרך-ארץ, אף-על-פי-כן אני מוחל לך זה, מפני שאתה בטוח ברוב אהבתי אליך, שאפילו אם הכית את בני בפני הייתי מוחל לך, אבל ענה תשובה על דבוריו. ולא היה לו פה להשיב.

ושלח הדוכס הנ"ל אל הספינה, ומצא כדבריו של הפקיד, ומיד נתפס בתפיסה. וצווה לשלוח לקהילת-קודש סלוצק דראגנס (חיילים רוכבים) עם שר המיור, וצווה למיור לחתום כל אשר להם הממון והחפצים.

וכשבא האיגרת מן הדוכס הנ"ל, נפל בלב המיור אימה, ואמר: שמא יתהפך הגלגל לטוב להם ויהיה לו שונא. ועשה עצמו כשיכור, וישן הרבה מאוד עד הלילה. וכשראה שישנים בכל העיר, הלך המיור בעצמו להאישה טיבעלע אשת רבי שמואל, והודיע לה מזה ושתפנה ותבער כל מה דאפשר, כי בבוקר ייחתם הכל.

שלחה את חתנה, וברח עם התכשיטין, ונעשה אחר-כך אב-בית-דין דקהילת-קודש ברסלוי, ומזה נתעשר מאוד והיה עשיר גדול.

ותפס כל משפחתם שיוכל למצוא, כי הם בעצמם הוכרחו לכתוב אגרת חתונה לכל הקרובים. וכששמעו על הדרך חזרו, ומי שלא שמע נתפס.

ובקשה מרת טיבעלע הנ"ל מאנשי העיר לשלוח להבעל-שם-טוב אולי יעזור להם בתפילתו. ואנשי העיר שונאים היו אותם, אף-על-פי-כן שלחו שליח מיוחד, ושמו דבריהם בפי השליח בסוד כמוס, שיבקש מהבעל-שם-טוב שלא יעזור להם. והיו שנים או שלושה ימים עד שגילה בקשת אנשי העיר, ואמר הבעל-שם-טוב: אני חיפשתי איזה דרך שאוכל לעזור להם, אבל מאחר שישראלים מבקשים שלא לעזור להם, לא אעזור להם.

והיה המעשה הזה אחר עשרים ושתים שנים שעברו, כפי שכתב אליו הבעל-שם-טוב.

[עלילת דם]

פעם אחת בשבת שקודם פסח התפלל הרב תפלת שחרית, ואחר התפילה הסיר הטלית ויצא לחוץ, והיו סבורים שהוא נצרך לנקביו.

כשהיה בחצר בית-הכנסת ראה שמוליכין דב ונערים רצים אחריו כדרכו, והלך גם הוא אחריו. אחרי זה הוליכו את הדוב מפתח שער חצר בית-הכנסת אל השוק, והלך גם הוא אחריו, ויפלא בעיני העם מאוד. והוליכו את הדוב עד נגד בית השופט. ואחרי זה קרע הדוב את החבל והיה כמשתגע, וברחו כל העם ההולכים אחריו מפני היראה שירוץ בכל העיר ויזיק בני-אדם. והרב עמד על עמדו.

והדוב רץ אל חצר השופט ונכנס לפרוזדור שלו ופתח דלת הבית בחוזקה, ומיד עמד הבעל-שם-טוב אצל החלון לראות מה יעשה לו, וגם כמה אנשים ורוב העולם עמדו אצל החלונות לראות המעשה שיעשה הדוב. ומיד הסיר הדוב את השולחן ממקומו, והגביה הרצפה, וחפר בקרקע עד שמצא ממזר אחד טמון תחת הקרקע. נטל משם את הממזר על שתי ידיו והגביהו לעין כל.

וצעק הרב: אתם עדים! כי היה רצונם להעליל על היהודים.

והלך לבית-הכנסת להשלים את התפילה.

[שטר חוב של מת]

פעם אחת בנסיעת הרב התאכסן בכפר אצל אחד מאנשיו, ועשה לכבודו סעודה גדולה. בין כך וכך דיבר הרב עמו על אודותיו כדרך העולם, אם יש פרנסה והאיך מעמדו, וסיפר לו מטוב מעמדו הכל כאשר לכל. אמר הרב: יש לך סוסים טובים? אמר הרב, נלך לראות את הסוסים שלך. והלכו לארוותיהם, והוטב בעיניו סוס קטן, וביקש הרב את בעל הבית שיתן לו במתנה את הסוס.

והשיב לו: אדוני לא תבקש ממני הסוס הנ"ל, כי הוא יקר בעיניי וחביב הוא מאוד, כי בכל עת ומקום קשה אשר לא ימשכו בקרון שלשה סוסים טובים, הוא מושך בעצמו, וכמה פעמים אירע לי כן, לכן נקבע אהבת הסוס בלבי.

אחרי שעה דברו עוד הפעם מטוב מעמדו, איך שיש לו גם כן חובות רבים על אנשים.

אמר הרב: בקשתי שתראה לפני שטרי החוב שלך.

והראה לפני כל השט"ח. וכאשר ראה שט"ח אחד, ביקש הרב ממנו שיתן לו השט"ח במתנה. והשיב: למה לו להסב זה השט"ח, אחרי שזה כמה שנים שמת הבע"ח, ולא נשאר אחריו כלום במה לסלק.

אמר הרב: אעפ"כ אני רוצה בזה.

ונתן לו השט"ח במתנה, ולקח השט"ח וקרע אותו לשני קרעים, ומחלו במחילה גמורה להמת.
אחר זה אמר הרב: לך נא וראה מה טיבו של הסוס. ויבוא וירא והנה הסוס מוטל מת. והבין כי לא דבר ריק הוא.

ואמר הרב, כי האיש אשר אתה היית נושה בו ולא היה לו במה לפרוע לך, נפסק דינו שיעשה לך נחת רוח, ויעבוד לך עבור המעות, ונתגלגל בסוס. ולכן עשה לך נחת רוח לעבוד עבודות קשות. וכאשר נמחל שעבודו, חזר למקומו ונפסקה חיות הסוס, ולכן מת מיד.

[קברו של ר' דוד פורקעס]

שמעתי מהרב דקהילתינו: פעם אחת היה הבעש"ט בקהילה קדושה פולנאי, ונסע מקהילה קדושה הנ"ל אל עיר חדש, והדרך הוא אצל בית הקברות של עיר חדש.

ראה הבעש"ט עמוד אש גדול עומד על קבר אחד, ושלח את המשרת שיראה על המצבה מי קבור שם, ונכתב שנקבר שם צדיק אחד הנקרא משה עבד ה'. ואמר הרב שאצלו יהיה נקבר איש אחד, ושמו ר' דוד. והיה אצלם בעיר איש אחד הנקרא ר' דוד צערעס, ונתבהל מאוד כששמע דבר זה, שהוא סבור שעליו רמז הבעש"ט שהוא ימות. אמר לו הרב, אל תפחד, לא אתה הוא הדוד שאמרת.

וכמו ערך י"ב שנים אחר פטירת הבעש"ט ז"ל, בא הרב דוד פורקעס לקהילה קדושה פולנאי לשבת חזון, ועמד בעגלה שלו לפני הרב דקהילה קדושה הנ"ל, ונתראה פנים עמו, ונטל ממנו רשות שישבות על עיר חדש. ובא לבית הרב דשם ולא מצאו בביתו, כי נסע לדרך ושבת שם. והיה ר' דוד מתמה בעצמו כל יום השבת ואמר איני יודע מה אני עושה בכאן: הרב המגיה אינו בביתו, ואני לא באתי כי אם לקבל פני הרב, שהוא היה צדיק.

ובמוצאי שבת קודש, שהיה ט' באב, נחלש וקרא לחברה ועשה צוואה. ושכב על מיטתו ונפטר לעולמו ביום א', וקברו אותו אצל קבר ר' משה. וכשהיו בבית הקברות, ראו מה שנכתב על המצבה והיה לפלא בעיניהם. ויספר בכל העיר הפלא הזאת. אז נזכרה אמו של המוכיח מפולנאי, שהייתה זקנה ביותר, מדברי הבעש"ט, שאמר זה יותר מעשרים שנה, שאצל זה הקבר יוקבר ר' דוד, וראו כי דבר ה' הוא.

פעם אחת הלך הבעש"ט עם הרב מ' דוד פרקעס למרחץ ובהליכתם בא כנגדם איש יפה תואר קווצותיו סדורות לו תלתלים ולבוש בגדים נאים וכשבא האיש קרוב אליהם קפץ הבעש"ט לצדדין הרחק מאוד. כשעבר מלפנים חזר הבעש"ט העביר ידיו על עיניו ואמר ראה מי הוא מי שעבר לפנינו וראה שהוא אוד מוצל מאש בכל בקצותיו אכלה האש.

[גניבת הלולקע]

פעם אחת נסע הרב, ובדרך עישן את הלולקע ~ [=מקטרת]. והיה ארוך מאוד, עד שהלולקע הייתה יוצאה מהעגלה. וכאשר נסעו כך, בא כנגדם שר אחד ושני אנשי חיל רוכבים על סוסים, ונטלו הלולקע ממנו ונסעו לדרכם. והרב נסע גם כן. ואחר שעה עמד הרב ואמר למשרתו, קח לך סוס אחד ותרכב עליו להשיג אנשי החיל, ותיקח מהם הלולקע, וכן עשה. וכשהשיגם, ראה שהם יושבים על סוסיהם וישנים. לקח הלולקע והלך כדרכו.

[יום כיפור בשדה]

פעם אחת נסע אחד על יום הכיפורים להבעש"ט, והנה יום קודם ערב יום כפור נסע האיש כל היום וכל הלילה, בכדי למהר נסיעתו לשם, ובא לאור הבוקר של ערב יום כיפור פרסה אחת סמוך לעיר מזיבוז.

אמר לנפשו, הנה הוא סמוך לעיר, והסוס נתייגע מאוד כי נסע כל הלילה - אעמוד בכאן להתפלל ובין כך ירעה הסוס. אחר התפילה גברה עליו השינה. אמר בלבו: מה בכך אם אישן בכאן שעות שתיים. הנה הסוס ינוח מיגיעו, ואז אחר כך אסע במהירות ואיך שיהיה בוודאי אבוא קודם חצות היום לעיר. ושכב על העגלה, ונרדם בשינה מאוד.

כשניעור משנתו, ראה שהוא בין השמשות של יום הכיפורים. ונצטער הרבה מאוד, כי אחרי כל היגיעות שיגע ליסע להבעש"ט על יום כיפור, מוכרח הוא להיות יום כיפור על פני השדה לבדו, סמוך לעיר. ובפשיעתו וצעק ובכה במר לבו כל הלילה וכל היום.

במוצאי יום כיפור נסע במהירות להבעש"ט במר נפשו, וכשבא להבעש"ט, עשה צחוק ממנו. והעניין היה שהוא היה צריך להעלות בתפילתו תפילת עם שבשדות. ומן השמים הכריחו אותו לכך.

[קובץ 16 - [הבעש"ט רואה למרחוק]

פעם אחת ישב הבעש"ט בסעודה עם אנשיו, ובאמצע הסעודה הרים את ידיו ועשה תנועות רבות כמו אדם ששט בנהר, ואמר: "שוטה עשה כך וכך ותנצל". והיה בעיני הרואים לפלא.

לאחר שעה בא איש אחד וסיפר שנפל עם העגלה שלו בנהר, והוא אינו יודע לשוב. ומיד בא בדעתו, אנסה נא לעשות ביד כך וכך וב"ה שהועילה לי ויצאתי מן הנהר.

וכמו כן, פעם אחת בסעודה צעק ואמר: "שוטה, הלא ראית כמה ערלים על פני השדה. טול בייגל שלך וזרוק אותו לעיניהם, ויבואו אליך". ואחר שעה, בא איש אחד ואמר שנפל בנהר ולא היה מי שיצילנו, כי הערלים היו על ההר. והוא היה בנחל ולא ראו אותו. ונזכר שיש אצלו בייגל, וזרק הבייגל לערלים ומיד באו והצילו אותו בעזרת ה'.

פעם אחת בעת אסיפת ד' ארצות היה הפרנס הראשון הרב הנגיד המפורסם מ' אברהם אבא. והוא הציע דבר לפני כולם היות כי נשמע שמע הבעש"ט ולפי הנשמע הוא עם הארץ ואיך יכול להיות שיהיה לו רוח הקודש כי אין עם הארץ חסיד. ושלחו מהאסיפה להבעש"ט תכף ומיד לפניו וכן עשה. ובביאתו לפניו היה הרב הנ"ל ראש לכל המדברים. אמר להבעש"ט לפי סדר הנהגתך נראה שרוה"ק שורה עליך ויש אומרים שמעלתו הוא ע"ה בכך נשמע מפיהם אם יודע מעלתו איזה דין.

והמעשה היה בראש חודש. שאל אותו אם שכח יעלה ויבא מה דינו והשיב הבעש"ט הדין הזה אינו נצרך לא למעלתו ולא לי, כי מעלתו אפילו אם יחזור ויתפלל ישכח עוד הפעם. ובאמת כן היה ששכח יעלה ויבא גם בפעם השניה. ואני בוודאי לא אשכח.

וכאשר הגיד לו האמת נבהל מאוד על ידיעתו מה שבסתר. ומיד הוחלט בדעתו שיקדים את הבעש"ט למקום שיתאכסן שם בכדי שיראה הנהגתו. והסתתר בחדר אחד וראה מן החור מה שעושה. וכאשר ראה שהוא קרוב לנסיעתו הוא נסע עוד משם לבית מלונו למקום שילין שם והטמין א"ע בסתר. וכשבא הבעש"ט למלון והציעו לו מיטה כבודה, כשבא הבעש"ט וראה את המטה, צעק ווי על המיטה הזאת בעלו ארמית והאיך אישן עליה. ומיד בא בעל הבית וסיפר לו בקובלנא רבה על חתנו, איך שהוא בעל ארמית על מיטה זו. ומיד הבעש"ט ר' אבא שמעתם מה שהוא ומיד בא לפניו.

פעם אחת בשמחת תורה היו אנשי חבורתא קדישתא תלמידי הבעש"ט שמחים ורוקדים בעגול, והשכינה מלהטט סביבותם, ובתוך ריקודם נקרעה הנעל אצל זעירא דמן חברייה. והוא היה איש עני מאוד, והיטב חרה לו עד מאוד על מניעותו מלרקוד עם חב ריו לשמוח בשמחת מצוה. ובתו הצדקנית מ' אדל עמדה גם כן בבית מן הצד לראות בשמחת השואבה שלהם. אמרה לאותו תלמיד, אם תבטיח לי שאלד בן זכר בשנה זו, אתן לך תיכף ומיד נעלים טובות, כי היו לה בחנות נעלים. והבטיח לה שבוודאי יהיה לה בן זכר, וכן הווה שנולד לה הרב מ' ברוך בקהילת קודש טוטלשין.

[סכנת טביעה ביום הבר מצווה]

בקהילה קדושה קאסניטין-ישן היה איש אחד חשוק בנים, והיה כמה פעמים לפני הבעש"ט. פעם אחת הבטיח לו שתלד אשתו בן זכר, וצווה לו שיתן לו ידיעה אז כשתלד.

וכן הווה, כשילדה אשתו בן זכר ונסע להבעש"ט לבשרו מלידת אשתו בשמחה רבה. והיה כאשר בא להבעש"ט ובשר בבשורה זו, ויתאפק עד בוש והתחיל לבכות בכיה רבה ונתרשלו ידיו מאוד. ושאל את פיו, מה זה אדוני בוכה, ויאמר כי אני רואה אשר ביום שיעשה הילד בר מצווה, יטבע בנהר רחמנא ליצלן.

ואמר הבעש"ט: בוודאי ישכח ע"ז לגמרי, אבל זה לך האות, כי באותו יום ילבש שני הפוזמקאות על רגל אחת ויחפש אחר השניה, ואם תשמרנו אז כל היום בשמירה מעולה שלא יראה פני המים, אז בת דינא ביטל דינא. ואם תעלים עין ממנו, אז בוודאי יטבע בנהר רחמנא ליצלן.

והנה ביום שנעשה בר מצווה, הלך האיש להתפלל בבית הכנסת, והנער היה ישן עדיין. וכשבא מבית הכנסת הנער היה מחפש ובא מזווית לזווית. וישאלהו אביו, מה תבקש? ויאמר פוזמק אחד נאבד ממני,

וירא אביו והנה הוא לבוש שני הפוזמקאות על רגל אחת. וכשראה מעשה נזכר הלכה, וישם אל לבו לשמור את הילד הזה היום.

ובאותו היום הקדירה החמה מאוד, ורצו כל אנשי העיר אל הנהר לרחוץ. ונשמט גם הילד ורץ אל הנהר. ותכף ומיד רצו אחריו והחזירוהו לביתו. וכאשר ראה אביו שהוא דוחק את עצמו מאוד לרחוץ בנהר, ואי אפשר לשומרו, נתן אותו בחדר אחד וסגר בעדו. וכל היום צעק במר הניחו אותי, איה רחמנותכם, כרחם אב על בנים שזפתני החמה. ולא השגחו עליו ולא נתנו לו אפילו מעט מים לשתות.

ויהי אחר המנחה, כשהיו אנשי העיר כולם בנהר, יצא דמות ראש אחד עם שתי ידיים, וטפח בידיו על המים ואמר זה שלי אינו בכאן. ומיד נשקע ולא נראה. ותכף ומיד נח הנער מרתיחתו, וישן הנער.

ובעזרת ה' נתגדל בטוב לאורך ימים טובים, כמאמר הבעש"ט ז"ל.

[הבעש"ט והסוחר חסוך הבנים]

שמענו בשם הרב הקדוש מ' מנחם נחום מטשערנאבל ז"ל, כי באיזו קהילה הסמוכה לקהילת קודש מעזיבוז היה איש אחד מופלג ועשיר גדול, והיה סוחר לליפסק, והיה חשוך בנים זה כמה שנים, ולא רצה ליסע להבעש"ט בשום אופן.

פעם אחת נסע לאיזה עניין לקהילת קודש מעזיבוז, ונתאכסן שם אצל איש אחד שהיה לו אוהב נאמן עד מאוד. וישאלו איש לרעהו לשלום, ויאמר לו כל עניינו.

ויאמר לו האיש, הלא כל העולם נוסעים להבעש"ט, ולמה אתה מתרשל מליך אליו, אולי יהיה עת רצון שתפקד לבנים?

ולא יכול להעיז לו, והלכו שניהם יחדיו להבעש"ט.

ויאמר אליו: עצתי שתניח המסחר שלך לליפסק, ותמכור כל הסחורות ובריקעס (עגלות משא), ותיקח הארענדי (חכירה) אצל השר שלך, ובתוך שנה זו תלד אשתך בן זכר למז"ט, וכאשר תלד אז תודיעני.

ויפג לבו כי לא האמין לו, ובפרט שהשר הנ"ל היה שונא ישראל, אשר זה ט"ו שנה לא רצה שידור שום בר ישראל בכפרים שלו.

וכשבא לביתו לא רצה לילך להשר, כי סבור שבוודאי פטומי מילין הם.

ואחר שני ימים שלח השר בעצמו אחריו, ונתן לו הארענדע כדבר הבעש"ט. והיה סבור אולי השר נצרך היום למעות, והיה מוכרח לעבור על דעתו.

ובתוך שנה ילדה אשתו בן זכר, אבל לא עלה על דעתו להודיע להבעש"ט, כי אמר מקרה הוא. ויגדל הילד הלך וגדול, ונעשה פרא אדם ממש, ידו בכל ויד כל בו, ואי אפשר להוליכו לבית הספר.

ויקץ בחייו ממש, ונתחרט מאוד על תחילתו שהיה מתאוה לבנים, כי טוב היה יותר אם לא היו לו בנים כלל, כי באמת טוב מותו מחייו.

והנה בהמשך הזמן אירע שנסע למעזיבוז, ונתאכסן אצל אוהבו הנ"ל, ויספר לו על צרת לבו. ויאמר לו: הנה הסכלת עשו, לא הודעת להבעש"ט תיכף כשילדה אשתך כאשר נצטווית מפיו הקדוש. אבל על כל זה נלך עתה אליו ונשאל את פיו.

ויהי כאשר באו לפניו, התחיל האיש להתנצל לפניו על שלא הודיעו אז.

ויאמר הבעש"ט: עצתי שתניח את הארענדע, ותמכור את כל התבואות ושאר הדברים במזומן, ותסע ללייפסק, ותתעכב בדרך משך שנה, וכשתבא לביתך תמצא את בנך נהפך לאיש אחר ממש, ויהיה מופלג בתורה.

ויעש כדבריו, וימכור כל אשר לו במעות מזומן, ונסע ללייפסק ועשה מלאכתו לאט, וקנה יד על יד עד שקנה כל הסחורה שלו בטוב.

והנה כל הסוחרים נסעו איש איש למקומו, והוא לבדו נשאר, ואמר בלבו מה אעשה כאן עוד לבדי, וגם אפס כסף, כי לא עברו עדיין כי אם ארבעה חודשים. על כל זה הניח כל הסחורה בבריקע (עגלת משא), ונסע לדרכו עם בעל העגלה שלו.

והנה בנסיעתם ביום עש"ק תעו בדרך, ונסעו כל היום ולא מצאו מקום ללון. ולפנות ערב הסכימו שהעגלה תעמוד בדרך, וזה יפנה ימין והשני יפנה לשמאל לחפש, אולי ימצאו להם מנוח אשר יטיב להם.

ויהי כאשר הלך מן הדרך מאה אמה ויותר, וירא והנה עומד בוער בית קטן, ונרות דולקים. ויתאפק וילך לשם. וכשנכנס לשם, ראה והנה איש אחד עומד ומתפלל, ואיש אחד עומד ומשרת. ובהיות שלא לקח אתו כלום מן העגלה, מיד הלך המשרת והביא לו כתונת ובגדים לשבת, ועמד והתפלל גם כן. ואחר קבלת שבת ומעריב אמר האיש בעל הבית, 'שבתא טבא' בשמחה גדולה, והביאו להם יין לקידוש ומעדני מלכים לא יחסר כל בו.

ואחר זה הביא לו מיטה כבודה, וישכימו בבוקר ויתפללו גם שחרית ומוסף כדין תורה, ויאכלו וישתו ויטיבו לבם, וישנו שינת צהרים. ומפני ששתה יין הרבה, ישן עד המנחה, והתפללו מנחה ואכלו סעודה שלישית, ויטיבו את לבם עד הערב, והתפללו מעריב. ועשה בעה"ב הבדלה, ואחרי ההבדלה נתן שלום לאיש האורח. כי אין בשבת נותנים שלום.

וידאג האורח מאוד על שאינו יודע מן בעל העגלה וסחורה שלו.

ויאמר לו בעל הבית: אם רצונך, תמכור לי הסחורה שלך באופן זה שאסלק מחצית הסחורה במזומן, ומחצית באמונה עד יריד לייפסק ואשלם שם. והגם כי היה קשה עליו הדבר מאוד ליתן הקפה לאיש שאינו יודע מי הוא, אבל על כל זה היה מוכרח. ועשו ביניהם השוואה על המקח. אחרי זה השקיף בעד החלון, וירא והנה העגלה שלו עומדת עם בעל העגלה וכל הסחורה אצל הבית. ויצא אליו וירגז מאוד עליו, אבל לא יוכל לשנות את הדבר. והיה חושב בלבו, באיזה מקום יניח את הסחורה, כי לא היה שם שום בנין כי אם הבית לבד.

ויאמר בעל הבית תן לי את הסחורה. והתחילו לפרק הסחורה, והם פתחו דלת למרתף, והניחו שם כל הסחורה, ויעשו חשבון ביניהם ועלה לסך רב. וסילק לו החצי במזומן בערך פ' אלפים אדומים, ועל מחצית השני נתן לו צעטיל (פתק).

ויהי בנסיעתם משם אמר בלבו: הנה הבעש"ט צווה לי להתעכב משך שנה בדרך, ובלאו הכי הנה מכרתי כל הסחורה, מה אעשה בביתי, מוטב לי ליסע עוד הפעם ללייפסק, ואקנה לאט לאט כל הסחורה שאצטרך לה.

ובנסיעתו לקח הצעטיל שלו, וראה שבא על החתתום 'נאום יונה'. והתחיל לחקור ולדרוש אחריו, ואין מכיר אותו. וגם בלייפסק אחרי שנתעכב כל משך היריד, וקנה כל הסחורה, התחיל לחקור אחר האיש, ויהי לחוכא ואיטלולא לעיני כל רואיו, האיך נותנים הקפה סך גדול כזה לאיש שלא נודע מקומו ומעשיו.

וכאשר התחילו כל הסוחרים לחזור איש איש למקומו, הניח הוא גם כן כל הסחורות שלו עגלות ונסע לדרכו. ויהי כאשר בא לשער העיר, וירא והנה האיש עומד נגדו. ויפג לבו, כי לא הכירו. ויאמר האיש אליו: הנה ישנו בידי מעלתו עלי צעטיל על סך פ' אלפים אדומים, יתן לי מעלתו הצעטיל, ואני אסלק לו במזומן.

וישאלהו ויאמר: אמור נא לי מי אתה?

וישיבו ויאמר: מה לך לידע מי אני, הלא אני מסלק במזומן.

על כל זה היה רצונו מאוד לעמוד על אמיתותו.

ויאמר לו האיש: אם תתן לי את הצעטיל שלי אסלק לך, ואם לא, בוודאי לא אסלק, וכטוב בעיניך עשה.

ונתן לו את הצעטיל, וסילק לו המעות עד פרוטה אחרונה.

ואחרי זה אמר לו: תפרוש בשבילי בשלום הבעש"ט שיחיה.

ושאל אותו: האיך אומר לו בשמך?

ויאמר לו: תאמר לו יונה פרוס בשלומך.

ונסע לדרכו בשמחה ובטוב לבב לביתו, ומצא את בנו שנהפך לאיש אחר ומתמיד בלמודו.

ותיכף נסע להבעש"ט וסיפר לו כל המאורע. ושאל הבעש"ט על יונה האיך הוא שלומו, ואמר כי הוא צווה עלי לפרוש בשלום אדוני בגינו. ויאמר: תדע שזהו יונה בן אמת. עד כאן.

[הבעש"ט מבריא את המתנגד לו]

בקהילת קודש אחת היו שלושה אחים לומדים מופלגים ויראי ה': שנים מהם היו סרים למשמעתו של הבעש"ט, והשלישי היה מתנגד לו. ובכל פעם שהיה הבעש"ט בקהילה הנ"ל, הייתה אכסניא שלו אצל שני האחים, ובכל פעם היה שואל ודורש לשלום אח השלישי.

פעם אחת בא לקהילה הנ"ל ביום ה', וקודם שנכנס לאכסניא שאל את אנשי העיר על שלום האח השלישי בזה הלשון: 'וואש מאכט מיין מתנגד?' (מה עושה המתנגד שלי). והעולם סברו שיהיו כמבשרים בעיניו, ואמרו שהוא מוטל על ערש דווי, וכוח הדיבור גם כן אין אתו.

אמר הרב: צריכין לילך אצלו לבקור חולים.

וביום ו' עש"ק אמר לשני האחים בלשון שאלה, האם אפשר ויכול להיות להתפלל שם אצל אחיכם בשבת קודש?

ויאמר: לוא היה בריא בוודאי לא היה מניח את הרב להתפלל אצלו, אבל כעת הוא מוטל כאבן שאין לו הופכין, מה איכפת ליה, בוודאי אפשר ואפשר, כי יש שם חדר מיוחד להתפלל.

וצווה להביא לשם ארון הקודש וס"ת, והתפלל שם ביום ו' עש"ק מנחה ומעריב, ובבוקר התפלל שחרית, והאריך בתפלה עד שתי שעות אחר חצות. וקודם קריאת התורה הלך לפרוודור בכדי לקרר את עצמו, ומיד שמע קול יללה איך שהחולה גוסס.

ואמר לאנשיו: נלך לבקר את החולה. וישב אצל החולה, ואמרה לו אמו: מדוע אינך נותן שלום להרב? ולא ענה לה כלום. ונתנה ידו לתוך יד הרב.

שאל הרב את החולה אם למד, ושתק. וכן כמה פעמים שאל ממנו, והוא שתק.

עד שגער בו הרב: היכן הוא דרך ארץ שלך, שאני שואל ממך ואינך משיב לי כלום?

אז השיב לו: למדתי גמרא.

ושאל לו: באיזה מסכת הוא מאמר 'חביבין עליך יסורים'?

אמר לו: במסכת ברכות.

- ומה נאמר שם?

אמר לו: לא הן ולא שחרן וכו'.

שאל לו הרב: חביבים עליך יסורים?

והשיב לו לא הן ולא שחרם.

א"ל הרב: הב לי ירך.

יהב ליה ידיה ואוקמיה. אחר זה צווה לו הרב שיוריד רגליו מן המיטה וכן עשה. אחר זה צווה הרב שיתלבש מעט מעט, ויטול ידיו, וכן עשה כל דבר כאשר צוהו. ואחר זה הלך עמו לבית התפילה והתפלל מוסף עם כולם והבריא בעזהש"י.

שלא ישמע כל אחד מה שצריך לשמוע

פעם אחת היה מספר בשבחו של הרב מ' נחמן הראדענקער בפניו. והוא היה יושב בריחוק מקום ממנו. אזי הקריב את עצמו והרכין את אוזנו לשמוע. והיה בעיני העם לפלא.

ושאלו את הרב, ואמר להם כי הרב מוה"ן ביקש מהש"י שיתנו לו במתנה שלא ישמע כל אחד מה שצריך לשמוע, וזה שאני מספר בשבחו אינו שומע. והוא, כאשר ראה שפתי נעות וקולי לא ישמע, היה סבור שאני מדבר בדברי תורה, לכן הרכין את עצמו לשמוע מקרוב. והמופת כזה, כשאני מדבר דברי תורה, אז שומע אפילו מרחוק.

ובאופן אחר שמעתי שהרב עשה זה בכוונה כי בעת שסיפר בשבחו, ראה שפתיו נעות וקולו לא שמע, אז כאשר הרכין את עצמו לשמוע, ויהי לצחוק בעיני כולם. והרב עשה זאת מפני שלא הוטב בעיני הרב זה שביקש מהש"י שלא ישמע כל אחד דבר המצטרך, באמרו ממה נפשך: אם הוא ראוי לזה עפ"י מעשיו, הקב"ה לא יקפח שכרו. כמו שמצינו אצל אברהם אבינו ע"ה, שאחר המילה ניתנו גם חמישה איברים ברשותנו, וכוח השמיעה אחד מהן. ואם אינו עפ"י מעשיו, למה יעלה במעלות.

[הרמב"ם הודה לבעש"ט]

איש אחד היה מהמקורבים אליו, והיה דר בכפר, והיה הרב מקרבו תמיד בכל מיני התקרבות, ובימים נוראים הייתה אכסניתו בבית הרב. פעם אחת בא אל הרב והחזיר פניו ממנו. והיה לפלא בעיניו, והיה סבור בדעתו אולי מחשבתו משוטטת בענינים גדולים. ומפני שהייתה דעתו גסה עמו, אחר שעה נכנס עוד הפעם אליו, והחזיר פניו ממנו גם כן, וכן עשה שלוש פעמים. ונפל לבו מאוד מאוד, כי בוודאי לא דבר ריק הוא. וראה זה דבר חדש הוא, כי היה רגיל לקרבו בכל מיני התקרבות.

והלך להרב מ' גרשון מקוטב וסיפר לו כל המאורע. הלך מ' גרשון לגיסו הבעש"ט, ודיבר אתו מה זה שאתה מרחיק אותו על לא חמס בכפיו וכל מעשיו כשרים?

והשיב לו מה זה שאתה רוצה להכניסני בעניני העולם לקרב ולדבר עמהם אין רצוני בזה.

והנה האיש הנ"ל, כשראה שאין לו תרופה, בא להרב מורנו הרב רבי גרשון, וצעק בלב מר ונשבר: אני מבין שאין זה דבר ריק ממש חיי אינם חיים ולא אוכל לסבול זה בשום אופן.

אז הלך הרב מורנו הרב רבי גרשון אל הרב פעם שנית, ואמר כי הוא פקוח נפש ממש, שיגלה את אזנו מה זה ועל מה זה.

אז ענה לו כי נרשם על מצחו עוון אשת איש.

ויטען האיש כי אין זה אמת, כי הלא זה יותר ממש עשרה שנים שפירש מאשתו ואיך יתכן זה. אז אמר הרב מורנו הרב רבי גרשון להרב, שאליבא דידיך מוטל לחקור אחר זה, כי הלא אני אין רואה כלום כי אם אתה רואה לבדך, ובוודאי אין החטא בגשמיות כי אם בדקות עניינים.

ואמר לו שביום ו' עש"ק בתפלת המנחה שאז היא עלית נשמה להיכלות עליונים יחקור אחר זה. ויהי בעלית נשמתו עלה להיכל בעלי התוספות, ולא מצא שום רושם עוון אשר חטא. ואחר זה עלה למעלה להיכל הרמב"ם, מצא כתוב רושם החטא על אותו האיש.

והענין היה שהוא קיבל על עצמו פרישה מאשתו, ולפי דעת הרמב"ם הרי הוא כאלו אמר הרי את עלי כאימא, והנודר מאשתו אסור בתכשיטין. והוא היה נצרך מעות להכנסת כלה, ולקח תכשיטין של אשתו ומשכן אותם, ונמצא נהנה ממנה, ועבר על נדרו, והרי הוא כאלו בא על אשת איש לפ"ד הרמב"ם.

וטען הרב עם הרמב"ם (ושמעתי גם כן שקרה להרי"ף והרא"ש וטענו עמו גם כן) אז הודה הרמב"ם לדבריהם, וסרה הרשימה מאותו האיש, ומאז לא נמצא בס' הרמב"ם שום רמז מזה (והענין הוא כמ"ש הרב חיים ויטאל על מאמר פתח ר"ש וכו' ר"ל) שהוא פתח הצנור לדרוש זה. כי צדיק יש בכוחו לפתוח צנורות חדשים, מה

שאינן כן אליהו שהוא בחינת מלאך, נאמר על פומא דאליהו אתגזר ע"כ. וכמו שכתוב בשם הבעש"ט על מאמר כל העולם ניזון בשביל חנינא בני, רצה לומר בשביל שעשה כאשר גילה ר' חנינא בן דוסא איזה סוד, אז נעשה שביל וצנור לכל העולם, ונקל הדבר שגם אנשים אחרים יבינו את זה. וכמו שנאמר שהרב הבית יוסף נתייגע להבין מאמר אחד, וכאשר עמד על אמיתותו שמע מכמה אנשים נחותי דרגא גם כן. ושאל להאר"י, והשיב לו כיון שנפתח הצנור, נקל לכל אדם לעמוד. וזהו 'אלולא דדלאי לך חספא לא משכחת מרגניתא תותא' ~ [=לולא הרמתי לך את החרס, לא היית מוצא תחתיו מרגלית]. ולכן כאשר הודה גם הרמב"ם לזה הפסק, ממילא אז גם בזה העולם מובן ממילא הפשט כהרמב"ם כפי שנגמר דינו בעולם העליון וד"ל.

[שיחה עם הרב נחמן קאסווער]

הרב מ' נחמן קאסווער היה מתנגד להבעש"ט. (ושמעתי שהבעש"ט היה מנשמת דוד המלך עליו השלום והרב מוהר"ן מנשמת שאול המלך ע"ה, ובגלל כן היה עוין את דוד כל הימים).

פעם אמר הבעש"ט: הרב מוהר"ן רודף אחרי להמיתני ~ [כידוע שיש כונה בנפ"א להרוג השונא], אבל לא ישיגני בעז"ה.

פעם אחת ניגשו התלמידים לרבם מ' נחמן הנ"ל, ואמרו אליו מה זה שכל העולם נוסעים להרב הבעש"ט ומפליאים מאוד בשבחו, מדוע לא תבואו לעמק השווה לתהות על קנקנו ונדע האמת עם מי למה יהיה זה לנו למוקש.

והסכים לדבריהם, ונסע לקהילת קודש מעזיבוז להרב הבעש"ט, וקיבל אותו בכבוד גדול. אחרי זה הלכו שניהם לחדר מיוחד, והוציאו כל איש מעליהם, לבד אדם אחד שהטמין את עצמו במקום פלוני אלמוני.

ויאמר הרב מוהר"ן: ישראל, האמת הוא שאתה אומר שידוע אתה מחשבות בני אדם?
אמר לו: הן.

אמר לו: האם תדע מה מחשבתי כעת?

ויען הרב: הלא ידוע כי המחשבה אינה נחה, ומשוטטת בדברים רבים, פושטת צורה ולובשת צורה. אם תצמצם מחשבתך בדבר אחד, אז אדע.

ויעש הרב מוהר"ן כן.

ויאמר הבעש"ט: שם הוי"ה במחשבתך.

ויאמר הרב מוהר"ן: זאת תוכל להבין מעצמך, כי הלא מחשבה זו צריך אני לחשוב תמיד, כמו שכתוב שויתי ה' לנגדי תמיד. ממילא כאשר אני מניח כל המחשבות, ומצמצם מחשבתי בדבר אחד, מוכרח להיות שם הוי"ה לנגד עיני.

ויאמר הבעש"ט: הלא יש כמה שמות קדושים, ותוכל לכוון באיזה שתרצה.

אז הודה הרב מוהר"ן שכדבריו כן הוא. ואחר זה דברו בסודות התורה.

[דגים לשבת]

פעם אחת ראה הבעש"ט שהרב מוהר"ן נוסע לדרכו, ונסע הבעש"ט גם כן אחריו בכדי כשיבוא מוהר"ן לאכסניא לפניו לשבת, והוא אחריו ויהיה הוא אורח אצלו.

ולהרב מוהר"ן לא היה דגים לשבת ויהיה לו לחרפה.

וכאשר ראה הרב מוהר"ן שהבעש"ט רודף אחריו, עיקם את הדרך בארחות עקלקלות, ונסע יומיים בלא דרך ובלי שום כפר בדרך. והבעש"ט הכיר דרכו ונסע אחריו גם כן.

והנה ביום חמישי לעת הערב, בא הרב מוהר"ן לכפר אחד, ושם דר יהודי אחד, ותיכף ומיד שאל אם אפשר לו להשיג כאן דגים, כי בעש"ק לא יסע מכאן.

ואמר לו בעל הבית שאי אפשר להשיג בשום אופן, כי רחוק מכל צד ערך עשרים פרסאות או יותר מן הנהרות.

וישאלהו הרב מוהר"ן: האיך אפשר ליהודי בלי מים לשתייה ולנטילת ידים ולטבילה.

והשיבו שיש אצלו שתי ברכות: מים זכים לשתות, ואחת של מים עכורים לרחיצה ולטבילה.

ואמר: אם כך הוא אשיג דגים בוודאי.

ואמר תיכף ומיד למשרתו, הנה ראיתי פעם אחת צייד דגים שלקח מקל, וכרך עליו חוט, וזרק לתוך הנהר וצדה בזה דגים. לכן קח מקל וחוט ולך להבריכה תיכף ומיד ועשה. ועשה כן, והעלה מן הברכה דג גדול.

וביום המחרת כאשר ראה בשמחה שהבעש"ט יבוא בקרוב אליו, הלך לקראתו להקביל פניו ונתן לו שלום.

ואמר לו: בעז"ה יש לי דגים לשבת.

והשיבו תשואת חן לך על אשר שלחת עלי דונצעם, והוכרתי לעסוק עבורם, ומחמת זה השגת דגים. ואלולי זאת בוודאי לא השגת דגים בשום אופן.

פעם אחת שמע הרב מוהר"ן מאנשיו שהיו מדברים סרה על הבעש"ט, והיטב חרה לו עד מאוד עבור זה. ואמר להם משל על זה:

פעם אחת עשו שני שרים גדולים כתר למלך, והוציאו עליו הון רב. וכאשר באו לגמור את הכתר, נפלה ביניהם מחלוקת איך לקבוע האבן טוב: זה אומר בכה וזה אומר בכה, ושניהם כוונתם הוא בשביל גדולת המלך. וכאשר נעשתה מריבה ביניהם בגלל זה, עבר אחד מהמון עם ואמר כדברי אחד מהם, וגערו בו בנזיפה, אתה מה לך פה להכניס את עצמך בתגר שאינו שלך, אם אנחנו מריבים על זה הלא אנחנו יודעים גדולת המלך מאוד, ולפי גדולתו צריך להיות כך או כך.

וכן גם כן מחלוקת שבינינו היא מחלוקת ישנה שהייתה בין שאול ודוד המלך ע"ה ואחר זה בין הלל ושמאי, והאיך אתם יכולים להכניס ראשכם בזה.

[הילד העיוור]

בסטאמבול היה איש אחד עשיר מופלג, והיה לו בן יחיד אחד מופלא, ופתאום נעשה סומא מעיניו. ובקשו מהרופאים שירפאו אותו, ואחרי כל התחבולות שעשו לא הועילו כלום, ונתייאשו מרפואות.

בהיות הבעש"ט בקהילה קדושה סטאמבול, אמר לאיש שהוא ירפאנו רפואה שלימה. ומאוד שמח לדבריו, והכניסו לביתו בכבוד גדול. וכשראתה אשת הנגיד, ותבזהו בעיניה, כי לא הלך בבגדים חשובים מפני טלטול הדרך וימים. ותכעס על בעלה ותאמר: למה הבאת אותו אלי, הלא כל הרופאים לא הועילו כלום, ומה יועיל זה בשמות. ותדבר על שמות הקדושים. ויחרה אף הבעש"ט על שלא האמינה בכוח פעולת שמות הקדושים, ויאמר היכן הוא הילד הסומא, הביאהו אלי וארפאהו, שיראה תיכף ומיד כדרך כל האדם.

ויהי באמרו נתפעם רוחה, כי הרוצה לשקר ירחיק עדותו. והוא אומר שבזו הרגע יראה, יכול להיות שיאמת דבריו. ומיד הביאו לו החולה. וילחוש באוזניו איזה דבר. ומיד צווה להביא גמרא לפניו, וציוה לו לקרות, וקרא כדרך כל הארץ. והיה שמחה גדולה באנשי הבית.

ותכף ומיד העביר הרב ידו על עיניו, וחזר להיות עיוור כבראשונה, והיה בכיה גדולה בבית. ובקשו אותו בקידה ובהשתחויה, ורצו ליתן לו מעות סך עצום.

והשיב הרב: את המרשעת שלגלת משמות הקדושים, אסור לך ליהנות מהם. כי מתחילה לא רציתי לעשות לכבודי ח"ו, או בשביל מעות, רק בשביל קידוש ה' יתברך. הראיתך בעיניך גודל כוח קדושת השם, אבל את לא נהנית מהם.

והלך מאתם כך.

[השר מקבל את מחלת האישה]

במדינת וואלחייא היה איש אחד גביר מפורסם. ופתאום חלתה אשתו בשתי ידיה שלא יכלה להרים אותם בשום אופן. והלך עמה אצל כל הרופאים, ולא הועילו כלום, ונתייאשו מרפואתה. וגם שאל בקדריים ולא עלתה ארוכה למכתה. והסכימה דעתו לנסוע עמה מעיר לעיר, אולי תעלה ארוכה למכתה ע"י בעל שם, או רופאים.

ויהי בנסיעתו, וישמע את שמע הבעש"ט מרחוק. ויסע לקהילה קדושה מזיבוז. ובבואם לקהילה קדושה מזיבוז, הלכו להבעש"ט. וצווה עליו שתשב בקהילה קדושה מזיבוז, ותשב שם ימים רבים. ובתוך משך הזמן באו כמה פעמים לרב, וצווה לישב עוד.

ויהי ברבות הימים, פעם אחת צווה להכין העגלה עם הסוסים, וצווה לאיש שיסע עם אשתו החולה גם כן אחריהם. ויהי בנסיעתם, באו לאיזה כפר, ושם היה דר אחד מאנשי הבעש"ט. ויהיה בבואם לשם, שאל הרב את המוכסן אם ייתן לו אכסניה. ויפלא מאוד בעיני המוכסן על זאת השאלה, כי באמת היה לו זכיה רבה שיתאכסן הרב אצלו. והשיב לו הרב, כי כאשר יתאכסן אצלו, אזי יסגרו החלונות והשערים והדלתות שלא לפתוח לשום אדם, יהיה מי שיהיה, אפילו שר גדול, ובאם שידחוק את עצמו מאוד, אזי להשיב כי בכאן הרב בעש"ט. והבטיח המוכסן לעשות כן.

ועמדו אצלו בקרעצמי, ותכף ומיד עשו כדבר הרב. והכינו את עצמם לסעודת הערב, ואחרי הסעודה ישנו כולם מלבד הבעש"ט, שישב אצל השולחן ולמד באיזה ספר, והאישה החולנית ישבה בירכתי הבית.

והנה באותו היום בא אחיו של השר מהקרעצמי ההוא, אשר לא ראו איש את אחיו זה יותר משתים עשרה שנה, ותהי השמחה גדולה ביניהם. ואכלו ושתו ונשתכרו, ובאמצע הדברים התחיל השר לפאר את עצמו איך על מקום הידוע בנה קרעצמי טובה ומהודרת עד מאוד, ויהלל אותה עד מאוד. ביקש האורח אותו שיתנו לו סוס אחד שיסע לשם. ונתנו לו סוס טוב ומובחר, ובהיות שהמקום היה קרוב מהמבצר, נסע רק בבגד אחד. ותכף כשנסע מיד התחילה רוח סערה עם שלג הנקרא מיטעלניצע, ונתעכב בנסיעתו כמה שעות, עד שבא להקרעצמי, ודפק על הדלת שיפתחו לו. והשיבו לו שאי אפשר לפתוח לו מפני שבכאן הרב הבעש"ט. וביקש כמה פעמים בתחנונים גדולים לפתוח לו, היות שנתקדר מאוד, והשיבו לו כנ"ל, עד שבפעם האחרון, רמז הבעש"ט שיפתחו לו.

וכאשר נכנס השר לבית הלך אנה ואנה עד שנתחמם מעט, וכאשר שב לאיתנו שאל מי הוא זה הבעש"ט, והראו לו את הרב. ומיד התחיל לבעור בו אש הכעס, והלך עוד כפעם בפעם ושאל עוד מי הוא זה ואיזהו הבעש"ט אשר עברו לא פתחו לי את הדלת, עד שהיה באפשרותי ממש למות מגודל הקרירות, והראו לו את הרב. עד שפעם שלישית בערה בו אש הכעס לגמרי, וכשהראו לו את הרב, שלף חרבו מתערה, והניף את ידו על הרב להרגו. מיד צעק הרב להאישה החולנית הגביהי את שתי ידיך וכן עשתה. ומיד נעשה חילופין: לאישה חזרו ידיה לבריאותה כבראשונה, והשר לא יכול להשיב ידו, ותייבש ידו.

והתחנן מאוד להרב, ואמר שלא אוכל להועיל לך, כי מכבר נעשה החילופין ואי אפשר לשנות עוד.

[!קובץ 17 – [אתה עשית היום עבירה

פעם אחת היה הבעש"ט באיזו קהילה, והייתה אכסניתו בקומת העליה.

פעם אחת ראה איש אחד עובר ברחוב. מיד צווה להמשרת שלו: רוצ מהר וקרא לי את האיש הזה. וירץ הנער ויקרא לו. ומתחילה נתפעם לבו ולא רצה לילך, ועם כל זה לא יכול להעיז פניו והלך להרב.

ויהי בבואו להרב אמר הרב: אתה עשית היום עבירה.

אמר האיש כמתכחש: מה איכפת למעלתו.

אמר הרב: הלא עשית עבירה גדולה כי הכית את אביך.

והמעשה שהיה כך היה, כי אביו היה זקן וכלוא בבית. אותו היום הלך אביו להכניס יין שרף לבית ונשתהה בחוץ. והלך האיש הנ"ל לראות מה זה שאביו מתעכב כל כך, וראה איך שהוא שותה י"ש מכלי גדול העומד מתחת לחביות. ונתכעס האיש מאוד, והכה את אביו בכלי הנ"ל על ראשו.

וכאשר הגיד לו האמת, מיד בכה בבכיה מרה, וביקש שיתן לו תשובה על זה. ונתן לו תשובה שיתענה שני וחמישי, גם יעמוד בבית הכנסת במקום האבלים ועוד שאר דברים. וקיבל על עצמו לעשות סדר התשובה. והזהיר הרב אותו שבאם ישנה איזה דבר ח"ו אזי לא ישלים שנתו.

ומשך הזמן שעשה סדר התשובה התחילה אמו לדבר עם בנה ולפתותו, ולגלגה מאוד על הרב עד שפיתתה אותו בדבריה ובטל סדר התשובה. וכן עלתה לו שלא הוציא שנתו ר"ל.

כן סיפר הרב מטעוורייב שהיה המעשה לפניו.

* * *

עוד סיפר הרב הנ"ל פעם אחת בסעודה שלישית אמר הרב דברי תורה ונתעכבו כמה שעות בלילה. וקרא להמשרת שלו, וצווה לו ליקח מהתיבה שלו כמה זהובים, ולילך לבית פלוני, כי שם ילדה אישה אחת ואין לה מה לאכול אפילו סעודה ראשונה. ותיכף ומיד הלך המשרת עם צרור הכסף לשם, ועדיין הייתה היולדת סגורה כי לא חתכו עדיין הטבור, ונתן לה המעות כפי פקודת הרב.

[הבעש"ט מציל]

פעם אחת באו תלמידי הבעש"ט לביתו בערב פסח אחר חצות לאפות מצת מצוה כמנהגם לאפות בכנופיא ובאמירת הלל. והנה הבעש"ט מהלך בחצר בית הכנסת אנה ואנה, וטרוד מאוד בעמקות המחשבה. והנה התלמידים המתינו כמה שעות, ונצטערו מאוד על זה.

ובין כך ראו שהבעש"ט ראה מרחוק את הכומר, והלך אליו, והתחיל לדבר עמו ולטייל עמו ארוכות וקצרות, ואחר זה הביאו לביתו והושיבו וכיבד אותו במעד (מי דבש) של פסח, ודיבר עמו עוד הרבה, ואחר זה הלך הכומר ולוה אותו.

אחר זה אמר: כעת במהרה נתחיל לאפות המצות כי כבר פנה היום לערוב.

ושאלו ממנו התלמידים מה זה היה לו לדבר עם הכומר הרבה מאוד. ואמר, שהכומר היה במחשבתו להשליך ממזר נדקר ברחוב בבית הכנסת בליל פסח, והיה מטיל האשמה על כל בני העיר, ובזה שדבר עמו הרבה וכיבד אותו, בזה נעקר מלב הכומר לעשות זאת.

פעם אחת התפלל הבעש"ט לפני התיבה, ובאמצע התפילה הפסיק תפילתו והלך לרחוב שלפי בית הכנסת, וראה גוי אחד מוכר עצים, וקנה ממנו עגלה עצים, והולך העצים לבית המדרש. וצווה הבעש"ט לשלם בעד העצים, ובעד מה שהולך העצים לבית המדרש צווה ליתן לו י"ש. ואמר הגוי: בריך אלההון

דיהודאי, אשר יש לו עם קדוש כזה. שאם היה קונה ערל אחד אצלו, בוודאי לא היה נותן לו מאומה עבור זה.

ושאלו התלמידים את הבעש"ט למה הפסיק באמצע תפילתו לקנות העצים. והשיב, שבעת תפילתו ראה קטרוג למעלה על עמך בני ישראל הדרים בכפרים, מה שהם מטעים בחשבונות את הגוים, והוצרך לסתום פי המקטרג: בזה שהערל שיבח מאוד את היהודים, בזה נסתתמו טענות המקטרג.

[ללמוד חכמות שיחת בהמות ועופות]

מעשה היה, שהרב המוכיח מו"ה אריה ליב מפלנאה, חשקה נפשו מאוד ללמוד חכמות שיחת בהמות ועופות ושיחת דקלים, מצד שנצרך לו זה לתוכחה. ואמר שהיה כוונתו לשם שמים. נגמר בדעתו ליסע להבעש"ט ולבקש ממנו שילמד אותו חכמת הנ"ל. והנה בדעתו שבוודאי ימלא הבעש"ט רצונו בזה, מאחד שכוונתו לשם שמים.

והנה בבואו להבעש"ט לחדר שלו, והיו שם הרבה אנשים, לא פנה הבעש"ט אליו כלל וכלל. ואחר זה כשעמד שם הרבה, נתן לו הבעש"ט שלום בשפה רפה וכלאחר יד. והמוכיח הנ"ל נשתומם על המראה, כי היה מקורב אצלו, והבעש"ט היה מחבבו. והנה על כל זה מגודל תשוקתו ללמוד חכמות הנ"ל לא נפל מתשוקתו, ונתעכב עוד אצלו, כי אמר אולי מקרה הוא ואמצא שעת הכושר וישב אצלו.

ויהי היום נזדמנה נסיעה להבעש"ט ליסע לקהילת קודש קאמינקע ומריאמופליע, ואמר הבעש"ט להמוכיח שיסע עמו. ונתמלא שמחה, שבדרך בוודאי ישיג מבוקשו. ונסעו יחד עוד עם כמה אנשים. ויהי בדרך במלון, וילך הבעש"ט לישון בחדר מיוחד בעליה, והמתין המוכיח עד עת הקיצו משנתו, והלך על הסולם להעליה אשר שם הבעש"ט. ובבואו על המדרגה העליונה ראה את הבעש"ט יושב ומיחד ייחודים, ופניו בוערות כלפידים, ויחרד מאוד עד שמגודל הפחד כמעט שנפל מהמדריגה, עד שגער בו הבעש"ט ואמר לו: עמוד אל תירא, מה אתה מבקש. ומחמת הפחד נשתתק ולא ענה.

ויהי בנסעם מהמלון אמר הבעש"ט להמוכיח שישב עמו בעגלה שלו. וישב עמו. ויאמר לו הבעש"ט, הלא ידוע לי שכל עיקר בואך אלי היה רק למען תלמד חכמת שיחת עופות וכו', בוא ואלמדך באר היטב.

והפתיחה היה:

הנה ידוע שבמרכבה העליונה הוא פני שור פני אדם פני נשר פני אריה. והנה המובחר שבמרכבה הוא פני אדם, וממנה נמשך החיות לאדם התחתון. ומפני שור של מעלה בהשתלשלות המדרגות דרך מטילה וטלול וצמצומים רבים, נמשך החיות לכל הבהמות של מטה. ומפני אריה נמשך החיות לכל החיות שלמטה, ומפני נשר לעופות שלמטה. וזה סוד פרק שירה, כי כפי הדיבור במרכבה העליונה בכל בעל חי ובעל חי, כן משתלשל למטה מטה בבהמות חיות ועופות. והנה מי שהוא חכם ומבין מדעתו ומסתכל בכל דבר על שורשו של מעלה במרכבה העליונה, יוכל לדעת ממילא כל פרטי אופני הדיבור בבהמות חיות ועופות. זהו כללו של דבר.

ופרטי הדברים בזה אמר לו סודות נוראים ונפלאים, עד שהמוכיח ידע הדבר על בוריו.

והנה הבעש"ט מאחרי שגילה לו עיקר עומק סוד חכמה זו, היה מבאר לו אגב גררא מאמרים בזהר ותיקונים, והיה שומעם באזנו אחת ובאזנו השניה היה שומע האיך העופות משיחים והאיך הבהמות וחיות משיחות, וכל אלו הסודות היה מבארם לו בנסיעה זו עד קרוב לעיר.

ובבואם קרוב לעיר אמר לו הבעש"ט: הבנת היטב חכמה זו? ואמר לו הן. והעביר הבעש"ט ידיו על פניו של המוכיח, ונשכחו ממנו כל פרטי הסודות שבחכמה זו, ולא נשאר לו לזכרון כי אם ההקדמה.

ושחק הבעש"ט ואמר, וכי אם היה נצרך לך לידע חכמה זו, והיה תועלת לך מזה לעבודת הבורא, מעצמי הייתי מזדרז ללמדך. לזאת למדתך החכמה הזאת לרוות צמאונך, ונשכחה ממך כי אין זה מעבודתך, ותמים תהיה וכו' וד"ל.

[הבעש"ט מציל נערה משמד]

פעם אחת ישב הבעש"ט בסעודה שלישית, והיה טרוד מאוד בעמקות המחשבה, ולא אמר תורה בסעודה שלישית כלל, מה שהיה נפלא בעיני התלמידים.

ויהי אחרי שבירך ברכת הבדלה, היה מנהגו בכל מוש"ק לנסוע לחוץ לעיר ערך חצי פרסה, והיה חוזר לעיר. ובאותו מוצאי שבת אמר גם כן להכין העגלה עם הסוסים לנסוע, ושיסעו אתו מקצת מן התלמידים. וצווה להכין צדה לדרך, ולקחת הסעפט = (מזוודה) עם כל הבגדים, מה שהיה לפלא בעיני כל בני ביתו, ולא אמר כלל להכין הוא נוסע.

ויהי בנסעם משער העיר, צווה לתלמידיו שיחזירו פניהם אליו, וגם לבעל עגלה צווה שיחזיר פניו אליו, ושיקשור המוסרות והסוסים ילכו מעצמם, וכן היה. וראו התלמידים והנה הם נוסעים מעיר לעיר, בכל רבע שעה ממש נכנסים בעיר אחת, ונסעו כך כל הלילה עד שהאיר היום. ונסעו מהלך רב מאוד באותו הלילה ע"י קפיצת הדרך.

ויבואו לעיר אחת גדולה, ועמדו הסוסים אצל בית אחד גדול ומהודר. ואמר הבעש"ט להעגלון שיסע להחצר עם הסוסים. ויקם בעל הבית משנתו, ונתן להם שלום.

וישאל אותם: מאין אתם?

אמר לו: מוואלין.

וישאל אותם: אם הם סוחרים, היה להם להתאכסן בבתי אכסניות המיוחדים לכך; ואם מוכיחים ודרשנים, היה להם להתאכסן בבית הפרנס חודש.

והשיב לו הבעש"ט: מה איכפת לך אני לא אתעכב כי אם איזה שעות.

והלך לו בעל הבית, והבעש"ט קם מן העגלה שלו ולקח המעלה עשן שלו, ונכנס לבית המבשלות ליקח משם גחלת לשאוף את עשן הטיטון (טבק). והנה אישה אחת בחורה בשנים עמדה ממיטתה, באה גם כן לבית המבשלות, לבושה במקצת בגדיה. ואמר לה הבעש"ט שתקח גחלת אחת ותניח אותו בתוך המעלה עשן שלו ועשתה כן.

ויאמר לה הבעש"ט: מכירה את אותי?

ותאמר: לא.

ויאמר לה: הלא אנכי דורך, ואני דר במעזיבוז. ומה טיבך בכאן.

ותאמר האישה: אני הייתי אשת בנו של בעה"ב, ומת אישי, וחמי הנ"ל רוצה שאקח את בן אחיו לאיש, והוא עדיין נער, ואני איני יכולה להעיז פני נגדו, אבל זהו שלא ברצוני.

ויאמר לה הבעש"ט: אל תדאגי אני אהיה לך לאב. אם תרצי תיסעי עמי היום למקומי ושם אתן לך איש טוב לבעל כפי רצונך.

ותאמר האישה: הן, אני אסע.

ויאמר לה: אם כן, לכי הכיני עצמך, כי לא נתעכב בכאן.

ותלך האישה ותיקח את בגדיה ותכשיטיה ותשימם בתיבה אחת. ויהי כראות חמה את מעשיה, וישאל אותה: להיכן את נוסעת שאת מכינה את עצמך?

ותאמר לו: זה האיש הוא דודי, ורוצה לקחת אותי למדינתו, ויתן לי שם איש.

וייחר אף בעל הבית על הבעש"ט, וירץ אליו בחמתו, ויאמר אליו: מה זה אתה עושה לי ליקח את כלתי בלי ידיעתי, עם כל הבגדים והתכשיטים.

ויקח אותו הבעש"ט לחדר אחד סגור ויאמר לו:

להוי ידוע לך שאני בעש"ט. ואתמול יצאתי מביתי והלכתי כל הדרך הרב הזה ע"י קפיצת הדרך. והעניין הוא שכלתך אחרי מות אישה נתפקרה וזנתה עם כמה פריצים. ובקיצור, זה מקרוב הבטיחה לשר אחד להמיר דתה ולהינשא לו. והנה ביום אתמול בשעת סעודה שלישית בא אלי מעולם העליון אביה זקנה, שהיה צדיק מפורסם וגדול הדור, וביקש אותי לתקן את נכדתו, האישה הנ"ל, שיש לה נשמה גבוהה, ונפלה בעמקי הקליפות, ושלא תשאר שם ח"ו, והבטחתי לו. והנה האישה הנ"ל הגבילה הזמן על יום זה, ובוודאי אחרי שתי שעות יבוא השר עם אנשי חיל ויקח האישה עם כל הבגדים ותכשיטים ביד חזקה, ותמיר דתה. לזאת איעצך, ויהי אלקים עמך, ולמצווה רבה יחשב לך והצללת נפשות.

ונכנסו דבריו בלב בעל הבית, והאמין לו, והבטיח לו הבעש"ט שיחזירו לו כל החפצים שלקחה האישה שאין מגיע לה.

והבעש"ט לקח האישה והוליכה עמו בחזרה. והתלמידים שלא ידעו מאומה מזה, נשתוממו על המראה. ובכל הדרך קירב אותה הבעש"ט, והיא קראה אותו דודי.

ויהי בבואם לקהילת קודש מעזיבוז, שידך אותה הבעש"ט עם איש נכבד מאוד ונגיד מפורסם. ויהיה בעת החתונה קודם החופה באה האישה לחדר הרב, להתוודות לפניו ולבקש תשובה על חטאיה, כי בהיותה בבית הרב משך זמן נעקר מלבה הרע שהיה בה. וכאשר ראה הבעש"ט שמקירות לבה היא מדברת, אז אמר הרב: האיך תעלה על דעתך שאני דורך, תדעי שלהד"ם, רק שמחמת שקבעת זמן להמיר דתך, וביקש אותי אביך זקנך להציל אותך. ואם לא תעשי תשובה כראוי בוודאי תמותי מיד. ובכתה בכיה גדולה עד מאוד, וביקשה ממנו שיתן לה תשובה. והשיב הרב שזו היא תשובתה: השידוך

הזה יתבטל, כי אינה כדאית שתינשא לאדם כזה, אחרי שהיא יודעת מרת נפשה. רק שתינשא לאופה, והיא תשב בשוק עם בייגל, וכל החפצים שנתן לה חותנה תשלח לו בחזרה, כי מה פשעו ומה חטאתו, והוא לא נתן רק על אמונתו בכדי להציל את נפשה משחת.

וכן עשתה, וקיבלה התשובה בלב שלם, ונעשית צדיקת גמורה.

אחר זה בא אביה זקנה להבעש"ט בחלום, ואמר תנוח דעתך שהנחת את דעתי.

[שיחה עם כומר בערב יום כיפור]

פעם אחת בערב יום כיפור קודם כל נדרי נתאספו כל הקהל לבית המדרש, ועמד הבעש"ט ולא התחיל להתפלל, והיה ניכר בו שהוא במבוכה רבה. ונתעכבו עד בוש וגעו כל העם בבכיה, כי הבינו הכל שלא דבר ריק הוא.

אחר זה ראה הרב מהחלון, איך שכומר אחד זקן הולך לפני הבהמ"ד. ויצא לקראתו, והתחיל הרב לדבר עמו ולשאול בשלומו, ונכנס עמו בדבורים עד שהלך עמו לביתו, ודיבר הרב עמו מדוע אינו נושא אישה, הלא לא לתהו בראה וכו'. והשיב הכומר כי הגם שכנים דבריך, הנה עפ"י נמוסיהם הכומר אינו רשאי לישא אישה. וטען עמו הרב הרבה בזה, כי עכ"פ לעת זקנתו יקיים מצווה פריה ורבייה וימחול על כומריותו.

ואמר הכומר, כי לישא אישה נחותת דרגא אינו לפי כבודו, וממשפחה הגונה לא תתרצה האישה שיקחנה. ואמר הרב, כי הנה לשר פלוני יש בת יפת תואר, אשר בוודאי יתרצה לתתה לו לאישה. והרבה לדבר עמו עד שנתרצה, ונכנס יופיה בלבו עד שמרוב תאוותו ראה קרי.

ומיד הלך הרב לבית המדרש והתחיל להתפלל כל נדרי. ואחר התפילה באו אנשי סגולתו אליו, וסיפר להם המאורע, כי היה קטרוג גדול עד שלא היה באפשרי שיעלו התפילות למעלה, מפני זה הכומר הוא זקן ולא ראה קרי מעולם. אשר לכן הוכרח לדבר עמו עד שראה קרי.

ושאלו ממנו היכן ידע שראה קרי, ואמר כי מיד לא היה אפשר לו לעמוד אצלו, ובעז"ה נסתתמו פיות המקטרגים.

[תקיעת שופר]

שמעתי כי הרב המגיד הגדול דק"ק מעזריטש לא היה תוקע בעצמו, כי אם הרב הקדוש מ' מנחם מענדל שנפטר בארץ הקודש היה תוקע, והוא ז"ל היה מקריא את התקיעות. ואף קודם הסתלקותו שהיה חולה ברגליו כמה שנים, היה מקריא מחדר שלו.

פעם אחת לא היה הרב מוהרמ"מ בקהילת קודש הנ"ל על ראש השנה, וצווה להרב הגאון ר' לוי יצחק אב"ד דק"ק בארדיטשוב שהוא יתקע. והזמין את עצמו לכך, והלך ביראה ובפחד ורעש גדול כדרכו. ותכף כשקרא לפניו תקיעה ראשונה, ראה אורות גדולים ונתעלף.

אמר הרב המגיד לא ידענא מה היה לו, והלא מענדל רואה יותר ואינו מפחד כל כך. והוכרחו ליתן התקיעות לאדם אחר שלא יראה ולא יפחד.

[חלום]

פעם אחת חלם הרב מו' דוד פורקעס, איך שבא להבעש"ט, וראה עומדים אצלו ארבעה אנשים. שניים היה מכירם, השלישי היה אליהו ז"ל, והרביעי נעלם ממנו, כי לא ידע מי הוא, וגם היה בוש מלשאול את הבעש"ט.

פעם אחת אחר הסתלקותו, היה אצל הרב המגיד הנ"ל, ושאל ממנו האיך תוארו וצורתו ותנועותיו. וכסיפר לו ר' דוד, אמר המגיד כי זהו מ' יצחק לוריא ז"ל.

גם פעם אחת שמעו מהבעש"ט שאמר על הרב הגדול מ' חיים צאנזור מבראד, שהוא נצוץ ר' יוחנן בן זכאי. אמר המגיד מה תתפלאו על זה, כי הייתה לו צורת ר' יוחנן בן זכאי ממש.

[יין קשה פחד מפיגו]

פעם אחת היה הבעש"ט במדינת וואלחיא ושם היה אצלם יין קרוש שנוטף מן הענבים, וכשמערבין בכוס שתים או שלוש טיפין קטנים אי אפשר לשתות מפני חזקו. וכיבד בעל הבית את הבעש"ט בכוס קטן מיין. וכשטעמו אמר הבעש"ט: הלא יינך טוב, למה כוסך קטן. השיב בעל הבית כי סכנה הוא לשתות כוס גדול. ויאמר הבעש"ט אין אני מתיירא מזה. ונתנו לו כוס גדול ושתה את כולו, והסתכלו כולם בו שנעשו פניו אדומים, וכל שערותיו עמדו כמו אש ממש, ונתבהלו כולם. אבל הבעש"ט העביר ידיו על פניו והפיג יינו כרגע. ותמהו מאוד על זה.

ואמר כי ידוע שיין קשה פחד מפיגו, וכאשר התבונן בגדולתו יתברך, נפל עליו פחד ורעדה מגדולתו ית' והפיג את היין מכל וכל.

[הבעש"ט רואה סתרי הרב]

פעם אחת נסע הבעש"ט עם תלמידיו והוכרחו ללון ביער. אמרו החסידים בבדיחותא נראה הסעודה שיעשה לנו הרב. ויאמר הרב לכן ביום מחר אי"ה אעשה לכם סעודה גדולה בכמה מיני מטעמים. ולמחרתו באו לעיר גדולה והתאכסנו בבית נגיד אחד, ולהנגיד הנ"ל בא דודו שהיה רב באיזה קהילה רחוק ממנו שמונים פרסאות, ולא ראהו זה יותר משנים עשר שנה, ולכבודו עשה סעודה גדולה, והזמין כל בני העיר. והנה הגם ששמעו את שמע הבעש"ט אבל לא החשיבו אותו כל כך.

ואחר תפלת בית הכנסת באו כל אנשי העיר לבית דודו. הרב ישב בראש הקרואים, והבעש"ט היה עדיין מתפלל בירכתי הבית. ושאל דודו הרב מי הוא זה מתפלל עדיין. ויען בעל הבית זהו הבעש"ט, ולא החשיבו כלום, וגם תלמידיו הקדושים לא קראו אותם להסב עמהם.

וכשסיים הבעש"ט את תפילתו בא למקום הרב ואמר לו: דבר סתר לי אליך.

וילך עמו למקום סתר.

ויאמר הבעש"ט: הנה רומע"ל יש לו איזה חסרון.

ויאמר - לא.

ויען הבעש"ט: הנה בכל פעם שאתה רוצה לכוון בשמע ישראל, עומד נגדך שתי וערב.

ויכחש לו.

ויען הבעש"ט: האיך אפשר שזה שקר, והלא אתה התענית על זה שמונים תעניות.

והוכרח להודות לו, ובכה לפניו שיעזור לו.

ויאמר כי רפואתו הוא שלא יהרהר אחר צדיקים הגדולים. וקיבל על עצמו בלב שלם שלא ישוב לכסלה.

ואמר הבעש"ט: היום תנסה לכוון כוונה זו, ותראה כי כאשר שב ורפא לו. וכן הוה.

ומיד נטל את הבעש"ט בידו, והושיבו בראש הקרואים, וגם כל תלמידיו הסבו בראש, וכיבדו אותו בכבוד גדול.

[קובץ 18 -]הבעש"ט מחייה ילד

בקהילה קדושה מזיבוז היה איש אחד חשוך בנים, והיה מזכיר תמיד לפני הבעש"ט, והבטיח לו שבוודאי יהיו לו בנים. וכאשר בא בימים, הטריח כמה פעמים את הבעש"ט, ובעז"ה אשתו ילדה לו בן זכר לעת זקנותה.

לא ארכו הימים ומת בתוך ימי הלידה, ומיד בא להבעש"ט ברעש ורוגז, למה תשלה אותי ליתן לי דבר כוזב שיופסק ממני מיד, והלא יותר טוב היה לי שלא היה לי בנים כל עיקר.

והשיב הבעש"ט, הלא אמרתי שיהיה לך בנים, בוודאי יחיה הילד. והמתין עד בוש, ולא קם ולא זע הילד. גם רוח חיים אין בו, ולא היה לו פנים לדבר עוד עם הבעש"ט, אחרי שהוא מבטיח לו בהבטחה נאמנה. ובא להרב ודיבר עמו מצד אחר, ושאל ממנו אם יכין את עצמו על הברית, ואת מי יכבד. וצווה לו שיכין לו את עצמו כנהוג, וסנדק צווה לו לכבד אדם ידוע, וכן חיתוך, ולעצמו מציצה. וכן עשו.

הביאו את הילד לבית הכנסת ומל אותו ולא יצא דם כחותך בשר המת. והתחיל הרב לומר ברכות שאחר המילה, וכשאמר תיבות "קיים את הילד הזה לאביו ולאמו", שהה הרבה, עד שחזר נפש הילד אל קרבו, וניתז דם מהמילה עד שמי קורה.

ובעז"ה חי הילד לגמרי.

[חולה אהבת ה']

פעם אחת בא דוקטור גדול ומפורסם לדוכסה שבהעיר. ותתפאר הדוכסה בשבח הבעש"ט, כי אדם גדול הוא וגם בקי ברפואות. אמר הדוקטור שלחי אחריו שיבוא לכאן. ותאמר אין זה כבודו, כי אם לשלוח אחריו עגלה גדולה כדרך השרים, כי אדם גדול הוא.

ותשלח אחריו ויבוא לפניו. וישאל הדוקטור מהרב אם אמת שהוא בקי ברפואות.

והשיב לו: אמת הדבר.

ויאמר: באיזה מקום ומאיזה מומחה למד?

ויאמר: הש"י למדני.

ויהי לצחוק בעיני הדוקטור.

וישאל אותו עוד: אם הוא מבין על הדופק?

ויאמר הרב: הנה אני יש לי איזה חסרון, תבין על הדופק שלי, ואני אראה ואבחין הדופק שלך. ולקח הדוקטור את הדופק של הרב, הבין שיש איזה חסרון, אבל אינו יודע מה היא, כי באמת היה חולה חולת אהבה לש"י, מה שזה למעלה מהבנתו.

אחרי זה תפס הרב את הדוקטור בדופק שלו, והחזיר הרב פניו להדוכסה ושאל ממנה: הנגנבו לך חפצים אלו ואלו? ותאמר הן, זה כמה שנים שנגנבו ואיני יודעת איה הם.

ויאמר הרב: שלחו לאכסניה שלו, ותפתחו תיבתו, תמצאו את כל החפצים בשלמות.

ושלחו תכף ומצאה כדבריו הקדושים, ונסע הדוקטור משם בחרפה ובוז.

[השוחט שרימה]

פעם אחת בנסיעת הבעש"ט נתאכסן אצל הרב דקהילה כדי שיהיה שם שבת. אמר הרב לאשתו תדעי האיך לכבדו, כי איש גדול ומפורסם הוא.

ואמרה אשתו הלא קנינו בעז"ה בשר נבחר כל נתח טוב לכבוד האורח. ויהי כשהלכה לראות הבשר, לא מצאה כלום, וממש נשבר לבה בקרבה. והלכה לשכנתה אולי תוכל לשאול ממנה, וגם שכנתה לא מצאה כלום מאשר הכינה. והלכה גם לשניה ולא מצאו כלום.

ותתייעץ עם בעלה מה לעשות. והנה ראה השוחט דמתא עובר לפני החלון, ותספר לו צרת לבה מכל אשר עבר עליה.

ויאמר: הלא זה שתים או שלוש שעות ששחטתי בן בקר רך וטוב.

ויען הבעש"ט ויאמר: אני אוהב מאוד לאכול הראש, אם אפשר שיביא לכאן בשלמות וינקר אותו כאן.

ויאמר השוחט טוב הדבר ויקם וילך בזריזות ויביא את הראש לבית הרב. התחיל הבעש"ט לדבר עם השוחט, העולם אומרים שיש איזה הבחנה וחילוק בשיניים, תבחין נא לספור כמה שיניים ישנן. ופתח פי הבהמה, ונתן ידו לתוכו לספור את השיניים, ומיד דחקה את ידו שלא היה יכול להוציא את ידו משם. והבהמה דוחקת את ידו מאוד, עד אשר לא יכול לסבול ויזעק מאוד.

ויאמר הבעש"ט: מה לך כי נזעקת והלא אין בה רוח חיים? וזעק הבעש"ט עליו: רשע, תן תודה והתנוודה על חטאיך. שמעולם לא בדק שום ריאה: את אשר ירצה יכשיר, ואת אשר ירצה יטריף, ונתן לו תשובה על זה.

ואח"כ הלכו לבית הכנסת העביר הבעש"ט את ידיו מלפני הרב וראה כמה מחבלים ורוחות יושבים על בית הכנסת, ונתפלא מאוד על זה.

והשיב הבעש"ט שהש"ץ קודם תפילתו רואה קרי בכל פעם. והעבירו אותו.

[אכתוב קצת מפטירתו]

שהיה הסתלקותו ביום א' דשבועות. ובפסח שקודם זה היה הרב מ' פנחס מקארץ אצל הבעש"ט ונחלש מעט. ומפני זה בערב יו"ט האחרון של פסח היה שקלא וטריא אצלו אם לילך למקווה או לא, והסכימה דעתו שלא לילך. וביום ז' של פסח בתפלה ראה איך שנגזר על הבעש"ט שיסתלק בקרוב, מפני התעצמותו מאוד נגד כת הש"ץ כמבואר לעיל במעשה יו"כ שרצו לשרוף ש"ס בבלי.

והתחיל הרב מוה"פ להתעצם בתפילה ולא הועיל. ונתעצב מאוד על שלא הלך למקווה, כי אילו ראה דבר זה במקווה, לדעתו היה מועיל לזה.

ואחר התפילה שאל הבעש"ט אותו אם הלך אתמול למקווה, ויאמר לא.

ויאמר הבעש"ט כבר נעשה מעשה ואין אחר מעשה כלום.

ואחר הפסח היה לו חולי השלשול, ועם כל זה היה מתחזק מעט להתפלל לפני התיבה. ואותם התלמידים שהיו מוחזקים שיתעצמו בתפילה לא הודיעם כלום, ושלח אותם למקומות אחרים והרב מור"פ הנזכר לא נסע לביתו.

בליל שבועות נאספו אנשי סגולתו להיות נעורים כל הלילה לתקון האר"י ז"ל, ואמר לפניהם דברי תורה על עניין הסדר ועניין מתן תורה. בבוקר שלח לאנשי סגולתו שיתאספו כולם, וצווה לר' ליב קעסלער, ועוד אחד ששכחתי שמו, שיתעסקו בקבורתו. ולימד אותם על גופו על כל אבר הראה להם סימנים איך נפשו נשאלת ונפטרת מאבר זה, ואח"כ מאבר אחר, כדי שיבינו על החולים כי הם היו מאנשי חברה קדישא.

וצווה שיכניסו מנין להתפלל עמו, וצווה שיתנו לו הסידור, ואמר אשתעני עוד מעט עם השם יתברך. ולאחר התפילה הלך ר' נחמן מהאראדנקי לבית המדרש להתפלל עבורו. ואמר הבעש"ט לחינם הוא מרעיש, אם היה יכול ליכנס בפתח זה שהייתי רגיל ליכנס, היה פועל בתפילתו.

ובעת הזאת נכנס אצלו נשמת מת אחד לתקן אותו, וגער בו ואמר: שמונים שנה אתה נע ונד ולא שמעת עד היום שאני בעולם, צא רשע. ותיכף אמר להמשרת: רויץ מהר בצווחה גדולה שיפנו מן הדרך, כי הרגזתי אותו, פן יזיק לאיזה אדם. וכן היה, שהזיק בתולה אחת בתו של השמש.

וחזר המשרת ושמע שהבעש"ט אמר: אני מוחל לך אותם שתי שעות, ולא תענה אותי.

אמר לו המשרת: עם מי רום מעלתו מדבר?

אמר: אין אתה רואה את מלאך המוות, שהיה תמיד בורח ממני, כדאמרי אינשי מגרשו למקום שגדלים הפלפלין השחורים, ועכשיו שנתנו לו רשות עלי, נתרחבו כתפיו ושמחה גדולה עליו.

ואח"כ באו כל אנשי העיר לקבל פניו ביו"ט. ואמר לפניהם דברי תורה. ואח"כ בעת הסעודה צווה להמשרת שיתן דבש בצלוחית גדולה, ונתן בקטנה. אמר: אין שלטון ביום המות, אפילו הגבאי אינו מציית לי.

ואח"כ אמר: עד כאן גמלתי עמכם חסד, ועכשיו גמלו עמי חסד. ואח"כ הלך לבית הכבוד. ורצה המשרת לילך אחריו, שאל אותו מה יום מיומים שאתה רוצה לילך אחרי, מה ראית בי? ולא הלך אחריו.

גם אמר להם הסימן: שכאשר יפטר, יעמדו השני זייגערס (שעונים).

ובבואו רחץ ידיו, והזייגער הגדול עמד. וסבבו אנשיו אותו שלא יראה עמידת הזייגר.

אמר להם: ידעתי שעמד הזייגר, ואין אני דואג לעצמי, כי יודע אני בבירור שאצא מפתח זה, תיכף אכנס בפתח אחר.

וישב על מיטתו, וצווה שיעמדו סביב מיטתו, ואמר להם דברי תורה על עמוד שעולין מגן עדן תחתון לג"ע עליון, וכן בכל עולם ועולם היאך הוא בעש"ן, ובביאור על סדר עבודה. וצווה להם לומר ויהי נועם. ושכב וישב כמה פעמים, וכיוון בכוונות עד שלא שמעו חיתוך אותיות. וציווה לכסות אותו בסדין, והתחיל להזדעזע ולחרוד כמו בשמונה עשרה.

ואח"כ נח מעט, וראו שעמד הזייגר הקטן.

והמתינו עד בוש, והניחו נוצה על חוטמו, וראו שנפטר.

כל זה שמעתי מר' יעקב מק"ק מעזיבוז שנפטר באה"ק. והרב אמר שר' ליב קעסלר ראה יציאת נשמתו כמו שלהבת מראה תכלת.

פעם אחת בא ר' ליב הנ"ל להבעש"ט כמה שבועות קודם פטירתו, ואמר לו שבוודאי ימות. ואמר ר' ליב הנ"ל ראש ועיניים תחת עינים וכו'. ולא רצה הבעש"ט, ואמר יחזירו לי מה שנטלו ממני זה ערך שנה, ולא רצה לחיות כי למה לו חיים כאלה.

שמעתי שאמר הבעש"ט באיזה יום יפטר לעולמו. ובאותו יום היה בנו מ' צבי ישן. ואמרו להבעש"ט למה אינו מצוה לבנו? ואמר ומה אעשה שהוא ישן. וזה שישן, היה מפני שלא האמין שימות אביו.

העירו אותו ואמרו לו: אביך אמר שבוודאי ימות היום. ובא אל אביו והתחיל לבכות. ואמר לו אביו ידעתי שנתתי לך נשמה קדושה, וכשהייתי רוצה היה בכוחי להביא נשמת אדם הראשון בסוד העיבור, והיית יודע כל מה שצריכין לידע. אבל יש לך נשמה קדושה, ואינך צריך לכל זה. וביקש ממנו: אף על פי כן, אמור לי איזה דבר. והתחיל לומר לו.

ואמר: איני מבין מה שאתה אומר.

ואמר: תקיף לי עלמא, ואיני יכול לדבר עמך. ולמד עמו שם אחד, ואמר תכוון שם זה ותראה אותו ואלמוד עמך.

אמר לו: שמא אשכח את השם הנ"ל?

ואמר לו סגולה שיזכור את השם, אבל שכחתי מה אמר לו.

[גלגול בכלב ובדג]

אחד מתלמידי הרב, הקדוש מ' יחיאל מיכל מזלאטשוב, נסע פעם אחת לרבו הנ"ל. ובביאתו אליו אמר הרב: תיכף ומיד תסע לביתך. ועשה כדבריו, והיה ממש כמבולבל ואינו יודע על מה ולמה צוה לו הרב לחזור לביתו, כי היו לו געגועים רבים להיות שבת אצל הרב.

והנה בדרך נסיעתו נתלווה אליו כלב קטן אחד יפה ומהודר, ונשא חן בעיניו ויקחהו על העגלה שלו, והיה משתעשע מאוד עמו כל הדרך. והיה בבואם למעבורת המים, דלג הכלב אל הנהר והתחיל לשוט בנהר, ולא יכול לשוט טוב והתחיל לטבוע בנהר, ועשה תנועות רבות וטרח הרבה עד שנטבע. והיה לאיש ההוא צער גדול מאוד מטביעת הכלב אשר נשא חן בעיניו.

ובין כך כאשר נתעכב העלו הציידים דג גדול במכמרתם. הוא היה קרוב לביתו, והיה עש"ק, לכן קנה הדג מן הציידים. וכשבא לביתו תיקן את הדג בכל מיני תקונים לכבוד שבת. וכשבא מבית הטבילה טעם הדג, כמארז"ל 'טועמיה חיים זכו' - ותיכף נהפך לאיש אחר, והיו פניו מאירות, וכל השבת היו תפילותיו כמו אדם גדול וקדוש. ובכל סעודה וסעודה אמר רזין וסתרין דאורייתא שלא שמעתן אוזן מעולם, ויפלא בעיני כל העם וגם בעיניו יפלא.

וכאשר גמר תפלת ערבית וסדר הבדלה - אז שב כבראשונה, ויתמה מאוד.

ולמחרתו נסע עוד הפעם להרב, וקראו בר בי רב דחד יומא. ושאלהו לדעת מה זה ועל מה זה, וישיבהו לאמר, כי אביו ז"ל היה לו איזה עון אשר חטא, ונתגלגל בכלב. ולכן מפני שלב יודע מרת נפשו, אהבו

מאוד, ועל כן נצטער הרבה מטביעתו. ונתעלה וזכה להתגלגל בדג שהעלו הציידים, ובזה שתיקנו אותו לכבוד שבת נתנו לו רשות שיתעבר בו, ולכן היו לו כל השבת דברים נפלאים. ואחר סדר הבדלה עלה למקומו הראוי לו, כאשר הוא על עמדו כבראשונה.

[הצלתו של בנו של הרב מיכל מזלאטשוב]

פעם אחת אצל הרב הקדוש מ' מיכל מזלאטשוב היה בנו הקטן חולה עד מאוד, ומיד הגיע ידיעה להרב הנ"ל איך שבאיזו מדינה רוצים לשרוף ספריו הקדושים של הרב מ' יעקב יוסף מפולנאה. ונסע הרב מביתו, וציוה לבני ביתו שבאם ח"ו ימות בנו, אזי ימתינו עם קבורתו לביאתו לביתו. ואחר נסעיתו נתעלף, שקורין בל"א הינער פלעט. וסבורים היו שמת הילד. אחר שלושה ימים נפלה זיעה עליו, וחזרה נשמתו לגופו, וכשהבריא מעט סיפר להם כל המאורע:

תיכף כשיצאה נשמתו, לקחה מלאך אחד, והוליכו להיכל אחד, ולא היה רשות למלאך ליכנס להיכל, רק הוא בעצמו נכנס להיכל. ועמד אצל הפתח, וראה שבית דין הגדול יושב. ומיד ראה שני שליחים נושאים ספר שבו רשום כל העוונות, וכמשא כבד יכבד עליהם. ותיכף בא מלאך אחד עם ספר הזכיות, ולא היו שווים אלו נגד אלו. עד שהביאו ספר שלישי, והוא ספר היסורין שקיבל, כמאמר רז"ל עד היכן תכלית יסורים וכו', נפלו הרבה מהעונות.

ועל כל זה, עבור הנשארם היו רוצים לדונו למיתה, והיו רוצים לכתוב פתקא. ומיד בא אביו הרב מוהר"מ הנ"ל ברעש גדול ובזעקה גדולה על זה שרוצים לשרוף הספרים הנ"ל, הלא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שלא לכבודו עשה ח"ו כי אם לכבוד ה' ולתורתו ית'. וכשראה את בנו עומד אצל הפתח, אמר לו: בני, מה אתה עושה כאן?

והשיב לו אני עומד פה זמן רב, ואיני יודע על מה ולמה, בקשתי שתמליץ טוב עבורי.

ואמר: אם לא אשכח אדבר טוב עבורך.

וצעק עוד על דבר הספרים כבראשונה. והשיב הב"ד שאין דבר זה שייך לב"ד שלנו, כי אם גבוה מעל גבוה וכו'. והלך לו הרב הנ"ל, ולא זכר את בנו. ובתוך כך עלה להיכל הנ"ל הרב הקדוש מ' יעקב יוסף בעל המחבר, וצעק וזעק גם כן בבכיה ובקובלנא רבה על זה שרוצים לשרוף ספריו הקדושים. וראה הרב הנ"ל אותו כשעומד אצל הפתח, ושאל אותו: יוסף, מה אתה עושה כאן? והשיב כנ"ל, וביקש שימליץ עבורו. והשיבו כנ"ל, אם לא אשכח אדבר עליך טוב. והשיבו להרב הנ"ל כנ"ל.

ובין כך הלך לו גם כן, והוא עומד בפחי נפש, כי אין עוזר ואין תומך לו.

ומיד נשמע קול רעש גדול, אשר ממש רעשו כל העולמות, והכריזו: פנו מקום, כי הבעש"ט בעצמו בא אל ההיכל. וראה אותו שהוא עומד אצל הפתח, שאל אותו: יוסף מה עסקך כאן? והשיב לו כנ"ל, וגם בקשתי את אדוני אבי, והרב דק"ק פולנאה שימליצו טוב בעדי, ושכחו אותי. בכך מבקש אני מעלת כבוד קדושתו שימליץ טוב עבורי.

וביקש מהב"ד שיפטרו את הנער לשלום, וציוה לו שילך לביתו, ורצה להתעכב שם ולראות מה שיעשה הבעש"ט שם. ומיד באו שני אנשים ולקחו אותו, והלכו עמו, וצוו עליו לעשת איזה דבר, אם כי היה ממאן עשות רצונם מוכרח היה לעשות כי הם אילצוהו לכך, ואחרי עשותו כדבריהם מיד התחיל להזיע.

[כח סגולת התורה]

מעשה שבא איש אחד דרשן לקהילת קודש טשודנאב ונתאכסן אצל פרנס החודש, ודרש כמה ימים. ואח"כ נזדמן שהוזק, ונשאר שוכב בלא לשון ובלא כוח בידים ורגלים. וכאב לב הפרנס עליו. והבעש"ט היה בעת ההיא בקהילת קודש פולנאי, ושלה הבעש"ט שיבוא לקהילת קודש טשודנאב, ובא ואמר כי נגזר עליו שימות, אבל אני מראה לכם כח סגולת התורה. וצווה להביא מים מתוקים, ולקח אפר כירה ושם במים, וקרא עליו פרשת מצורע, וישב החולה והתחיל לדבר. ודיבר עמו הבעש"ט ככל הצורך, ושוב שכב ונפטר לעולמו. תם ונשלם שבח לאל בורא עולם.